

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὕψ' ἡμῶν ἀναληφθεῖσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὀρθόδοξον πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ ὑμᾶς διὰ τὴν ὀλοκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἄριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 46

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ Α'—ΛΕ'

Κείμενον: B. de Montfaucon.

Μετάφρασις - Σχόλια
ΙΩΑΝ. Γ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ (ΟΜΙΛ. Α'—ΛΑ')

Θεολόγου - Φιλολόγου

ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ (ΟΜΙΛ. ΛΒ'—ΛΕ')

Πτυχιακού Θεολογίας, Φιλολογίας,

Ἱστορίας - Ἀρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Δ'	9 (129)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΑ'	27 (148)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΒ'	45 (169)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΓ'	70 (195)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΔ'	84 (210)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΕ'	101 (223)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	129

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ περικλείουσι εἰς τὰς ἀντιστοιχίας αὐτῶν τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ

«ΚΑΙ ΜΕΧΡΙ ΤΟΥΤΕ ΟΛΟΙ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΝΙΧΟΝ ΕΝ ΣΤΟΜΑ
ΚΑΙ ΜΙΑΝ ΓΑΡΤΣΑΝ» (Γεν. 11, 1).

1. Ἰδοὺ λοιπὸν ἐφθάσαμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἁγίας τεο-
σαρακοστῆς καὶ ἐπλεύσαμεν τὴν διαδρομὴν τῆς νηστείας
καὶ εἰσῆλθαμεν λοιπὸν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ εἰς τὸν λι-
μένα. Δ' Ἀλλὰ ἅς μὴ ἀδιαφορήσωμεν διὰ τοῦτο, ἀλλὰ διὰ
τὸν λόγον αὐτὸν ἅς ἐπιδείξωμεν πολὺ περισσοτέραν προ-
θυμίαν καὶ ἀγρυπνίαν. Ἐπειδὴ καὶ οἱ κυβερνήται, ὅταν πρό-
κειται νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸν λιμένα, ἀφοῦ προηγουμένως
διασχίσουν ἀναρίθμητα πελάγη, ἐνῶ ἤδη τὰ παντὰ τῶν
πλοίων εἶναι ἀνασπεπταμένα καὶ ἀκετὸν τὸ ὕψος τῶν ὑ-
παρχόντων ἐμπορευμάτων, τότε κατ' ἐξοχὴν καταβάλλουσι
μεγαλύτεραν προσπάθειαν καὶ φροντίδα, μὴ τυχὸν προ-
κρούσῃ εἰς κάποιον σκόπελον ἢ εἰς κάποιον πέτραν τὸ
πλοῖον καὶ καταστῆθῃ ἀνώφελον τὸν προηγούμενον κόπον
των. Τοιοῦτατρόπως κἀμῶν καὶ οἱ δομοεῖς. Ὅταν φθά-
σουν πρὸς τὸ τέρμα τῶν σταδίων, ἢ τότε μάλιστα ἐπιτα-
χύνουν τὸν δρόμον των, ὥστε νὰ ἐπιτύχουν τοῦ σκοποῦ
των καὶ ἀξιώθων καὶ νίκης, ὅταν ἀγωνίζονται διὰ τὸν στέ-
φανον, καταβάλλουσι μεγαλύτερον προσπάθειαν εἰς τὸν ἀ-
γῶνα, ὥστε, ἀφοῦ λάβουν τὸν στέφανον, τοιοῦτατρόπως
νὰ ἀποχωρήσουν. Ὅπως ἀκριδῶς λοιπὸν οἱ κυβερνήται
καὶ οἱ δομοεῖς καὶ οἱ ἀθληταί, τότε περισσοτέρον κάθε ἕνας
ἐξ αὐτῶν αὐξάνει τὴν φροντίδα καὶ τὴν ἀγρυπνίαν, 294 Ἄ
ἴσταν φθάνη πρὸς τὸ τέλος, κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον
καὶ ἡμεῖς πρέπει, ἐπειδὴ ἐφθάσαμεν μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ
εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐβδομάδα, τώρα κατ' ἐξοχὴν νὰ αὐ-
ξάνωμεν τὴν νηστείαν καὶ νὰ κἀμῶμεν ἐντονωτέρας τὰς
προσευχὰς καὶ νὰ ἐξομολογώμεθα μετὰ ἀκρίβειαν τὰ ἁμαρ-
τήματά μας, καὶ νὰ ἐπιτελώμεν ὅλας τὰς καλὰς πράξεις,
πλουσίαν ἐλεημοσύνην, συγκαταστατικότητα, πραύτητα, δ-

1. Ἡ Γαῖ εἶναι διὰ τοῦς Χριστιανοῦς σάββουοις νουματικὸν ἀγῶ-
νον. (Πρὸς Α' Τιμ. 6, 12).

λην τὴν ἄλλην ἀρετὴν, ὥστε, ἀφοῦ φθάσωμεν μὲ τὰ κατορθώματα αὐτὰ εἰς τὴν κυρίαν ἡμέραν (τοῦ Πάσχα), ἀπολαύσωμεν τῶν πλουσιῶν δωρῶν τοῦ Θεοῦ. Β' Ὀνομάζομεν δὲ τὴν ἑβδομάδα μεγάλην, ἔχι διότι ἔχει περισσοτέρας ὥρας κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς ἡμέρας καθ' ἃσαν ὑπάρχουν ἄλλαι, αἱ ὁποῖαι ἔχουν πολὺ περισσοτέρας ὥρας,⁴ ἢ ὅτε ἐπειδὴ ἔχει περισσοτέρας ἡμέρας, καθ' ἃσαν ὅλαι αἱ ἑβδομάδες ἔχουν τὸν αὐτὸν ἀριθμὸν ἡμερῶν. Διατί λοιπὸν ὀνομάζομεν αὐτὴν μεγάλην; Ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν συνέστησαν μεγάλα καὶ ἀνέκροστα δι' ἡμᾶς ἀγαθὰ. Διότι κατ' αὐτὴν κατέπαυσεν ὁ μακροχρόνιος πόλεμος, κατηργήθη ὁ θάνατος, ἐξηρανόθη ἡ κατάρρα, κατελύθη ἡ τυραννικὴ ἐξουσία τοῦ διαβόλου, C ἠρπάγησαν οἱ αἰχμάλωτοι αὐτοῦ, ἔγινε συνδιωλλογὴ μεταρῶν τοῦ Θεοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους, ὁ σάρανος ἔγινε βασις διὰ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, οἱ ἄνθρωποι ἐποικονώθησαν μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἠνώθησαν τὰ χωρισμένα, ἀφῆρέθη ὁ φραγμὸς, ἀφῆρέθη τὸ κλειδίωμα τῆς βύρας,⁵ ὁ Θεὸς τῆς εἰρήνης ἐρηνοποίησε τὰ θυρόνια καὶ τὰ ἐπίγεια. Δι' αὐτὸ λοιπὸν ὀνομάζομεν τὴν ἑβδομάδα Μεγάλην, ἐπειδὴ κατ' αὐτὴν τόσας μεγάλας δωρεὰς ἔλαβον εἰς ἡμᾶς ὁ Θεός. Διὰ τοῦτο πολλοὶ καὶ τὴν νηστειᾶν ἀξιάνοιν καὶ κάμνουν ἀγρυπνίας καὶ ἱερὰς διανοικταρώσεως καὶ ἐλεημοσύνας, διὰ νὰ βεῖξουν μὲ αὐτὰ ποῦ κάμνουν τὴν τιμὴν, τὴν ὅποιαν ἀποδίδουν εἰς τὴν ἑβδομάδα. Διότι, ἐάν ὁ Κύριος κατ' αὐτὴν μᾶς ἐχάρισε τόσα ἀγαθὰ, πᾶς δὲν πρέπει καὶ ἡμεῖς, δι' ἃσαν δυνάμεθα, νὰ ἐπιδειξώμεν τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν; D Καθ' ἃσαν καὶ οἱ βασιλεῖς διὰ τῶν πράξεων των φανερώσουν καὶ αὐτοὶ πόσον θαυμάζουν καὶ σέβονται τὰς σεπτὰς αὐτὰς ἡμέρας, ἐκδίδοντες διαταγὰς πρὸς αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι διαχειρίζονται τὴν πολιτικὴν ἐξουσίαν, νὰ ἔχουν ἐκχειρίαν καὶ νὰ κλείωνται αἱ θύραι τῶν δικαστηρίων καὶ νὰ ἀποδιώκεται κάθε εἶδος μάχης καὶ φιλονικίας, ὥστε νὰ ἐπιτρέπεται μὲ πολλὴν ἡσυχίαν καὶ γαλήνην νὰ σπουδῶμεν προθύμως πρὸς ἀπόκτησιν τῶν πνευματικῶν ἀγαθῶν. Καὶ ἔχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἄλλου εἶδους γενναιοδωρίαν ἐπιδεικνύουν. Ἀποδοκιμῶν τοὺς φιλοκισιμένους καὶ ἃσαν εἶναι ἀνθρωπίνως δυνατὸν μιμοῦνται τὸν Κύριόν των. E Ὅπως δηλαδὴ Ἐκεῖνος, λέγει, μᾶς ἀπαλ-

2. Αἱ ἡμέραι τῶν μηνῶν Ἰαννου εἶναι αἱ μακρότεραι εἰς χρονίῃν βιούρειαν.

3. Οἱ ἄνθρωποι τῆς Μ. Ἑβδομάδος εἶναι πλήρεις σχετικῶν ἐκφράσεων, ὡς «...σὺ γὰρ τοῦθε εἶ τόσῳ, ἀρετικῶς, ζωαρχικῆ καλλιμῶν, τὰ τοῦ θανάτου κλειθρα διασπάρων...» (γ' τροπῆρον στ' ὡδῶς Μ. Βαδδῆτου).

λάσει ἀπὸ τὸ φοβερὸν σεσωμῆριον τῶν ἀμαρτημάτων καὶ μᾶς παρέχει τὴν ἀπόλαυσιν ἀναριθμῶντων ἀγαθῶν, τοιουτοτρόπως καὶ ἡμεῖς, λέγει, πρέπει εἰς ἃσα δυνάμεθα νὰ γινώμεθα μιμηταὶ τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Κυρίου. Εἶσατε πᾶς κάθε ἓνας ἀπὸ ἡμᾶς ἀποδοκιμῶε δι' ὅλων τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν τιμὴν, τὴν ὅποιαν ἔχομεν πρὸς τὰς ἡμέρας, αἱ ὁποῖαι ἔγιναν δι' ἡμᾶς πρόβουσι τόσων ἀγαθῶν; Δι' αὐτὸ παρακαλῶ, τώρα μᾶλλον, περισσοτέρων ἀπὸ κάθε ἄλλην φοράν, τοιουτοτρόπως νὰ προσερχώμεθα ἑδῶ⁶ A ἔχοντες καθαρὸν καὶ ἀγρυπνῶν τὸ ἄλλεμα τῆς διανοίας, ἀφοῦ ἀπομακρύνωμεν κάθε κοσμικὴν σκέψιν. Ἄς μὴ φέρῃ δὲ κανεὶς, ὅταν εἰσέρχεται εἰς τὴν ἐκκλησίαν κοσμικὰς φροντίδας, ὥστε ἀφοῦ λάβῃ τὴν ἀξίαν ὀμοιῶν των κόπων του τοιουτοτρόπως ἐπανέλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν του. Ἐμπρὸς λοιπὸν, ἄς προσθέσωμεν πάλιν ἐνώπιόν σας τὴν συνήθη πρόβουσι καὶ ἄς προσφέρωμεν τροφήν εἰς τὴν ἀγάπην σας εἰς αὐτῶν, τὰ ὅποια ἀνεγνώσαμεν παρὰ τοῦ μακαρίου Μωυσεως, ἀφοῦ θέσωμεν ἔμπρὸς σας ἃσα ἀνεγνώσαμεν, ἀποδοκιμῶντες τὴν ἀκριβείαν τῆς βίβας Γραφῆς. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐτελείωσε τὴν διήγησιν περὶ τοῦ Νῶε, ἤρχισε τὴν γενεαλογίαν ἐκ τοῦ Σὴμ καὶ λέγει: «Καὶ ὁ Σὴμ, ὁ πρεσβύτερος ἀδελφὸς τοῦ Ἰάφεθ, ἀπέκτησεν υἱοὺς καὶ ἀνοδείχθη ὁ γενάρχης τῶν υἱῶν Ἐβερ». B Ἐπειτα ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων, λέγει: «Ὁ Ἐβερ ἀπέκτησε δύο υἱοὺς: τὸ ὄνομα τοῦ ἐνὸς ἦτο Φελὲκ (ποῦ σημαίνει χωρισμός), διότι ἐπὶ τῶν ἡμερῶν αὐτοῦ διεσπάρησαν οἱ ἄνθρωποι εἰς ὅλην τὴν γῆν». C Πρῶσεχε πῶς ἔβασεν εἰς τὴν ἐνομοσίαν τοῦ γεννηθέντος τὴν πρόγνωσιν τοῦ σημείου, τὸ ὅποιον ἐπρόκειτο νὰ συμβῆ μετ' ὄλιγον ὥστε νὰ μὴ παρανευθεῖς, ὅταν ἴδῃς τὸ γεγονός νὰ πραγματοποιηθῆαι, γνωρίζων ὅτι ἐξ ἀρχῆς ὑπεβίβλωνε ταῦτο ἡ ἐνομοσία τοῦ υἱοῦ. Καὶ ἀφοῦ ἀνέφερε τὸν κατάλογον τῶν ἐπομένων, οἱ ὅποιοι ἐγεννήθησαν ἐξ αὐτῶν, λέγει: «Καὶ μέχρι τότε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἓν στόμα καὶ ὀμίλου μίαν γλῶσσαν». D ἐν ὀμίλει περὶ τῆς γῆς, C ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, διὰ νὰ μᾶς δῶδῃ ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρωπότης εἶχε μίαν γλῶσσαν. «Καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι λέγει, εἶχον ἓν στόμα καὶ μίαν γλῶσσαν». «Στόμα ἓν» λέγει τὴν λαλίαν, καὶ «φωνήν» πάλιν τὸ ἴδιον, διὰ νὰ μᾶς εἴπῃ ὅτι ὅλοι ἦσαν ὁ-

4. Γεν. 10, 21.

5. Γεν. 10, 25.

6. Γεν. 11, 1.

μόρφωνοι και ομόγλωσσοι. Και ότι περί της γλώσσης ἐλέγητο τό, «Καί ἄλλοι οἱ ἄνθρωποι εἶχον ἓν στόμα», ἀκούσε τὴν Γραφήν νά λέγῃ εἰς ἄλλο μέρος, «Δηλητήριον ἀσπίδων εἰς τὸ στόμα των»⁷. Τοιαυτοτρόπως γνωρίζει ἡ Γραφή διὰ τοῦ ὀνόματος «στόμα» νά ἀποκαλῆ τὴν ὄμιλιν καὶ τὴν γλῶσσαν. «Καὶ ὅταν ἐξέκλινσαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἀπὸ τὰ ἀνατολικά μέρη εὗρον πεδιάδα εἰς τὴν περιχώρην Σενάαρ⁸ καὶ κατοίκησαν ἐκεῖ»⁹. D

2. Βλέπεις πῶς δὲν ἀνέχεται ὁ ἄνθρωπος νά παραμείνῃ εἰς τὰ θρία τοῦ, ἀλλ' ἐπιθυμῶν πάντοτε τὸ περισσότερον, ζητεῖ νά ἐπιτύχῃ τὰ μεγαλύτερα. Καὶ αὐτὸ εἶκοι ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον κατ' ἐξοχὴν καταστρέφει τὸ ἀνθρώπινον γένος, τὸ νά μὴ θελῇ νά γνωρίσῃ καλῶς τὰ μέτρα τῆς φύσεώς του, ἀλλὰ νά ἐπιδιώκῃ πάντοτε τὰ μεγαλύτερα καὶ νά φαντάζεται τὰ ὑπεράνω τῆς ἀξίας του. Ἐκ τούτου καὶ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι πολὺ ἐνδιαφέρονται καὶ συγκινῶνται διὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου, ὅταν ἀποκτήσουν πολλὴν πλοῦτον καὶ ἐξουσίαν, ὡσάν νά ληρμονοῦν τὴν φύσιν των, μέχρι τοιαύτου σημείου θέλουσιν νά ὑψώωνται, ἕ διὰ νά καταλήξουν τελικῶς εἰς αὐτὸν τὸν θυθόν. Καὶ αὐτὸ θὰ ἤδύνατο κανεὶς νά παρατηρήσῃ καθημερινῶς καὶ ὅτε κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νά σωφρονίζονται οἱ λοιποὶ, ἀλλὰ πρὸς στιγμήν μὲν νά συγκεντρῶνται, ἀμέσως δὲ νά ληρμονοῦν τὰ πάντα καὶ νά βαδίζουσιν πάλιν τὴν ἴδιαν ὁδὸν με' ἐκεῖνους, καὶ νά καταπίπτουσιν εἰς τὸν ἴδιον κρημνόν. Τοῦτο εἶναι δύνατον νά ἴδῃ κανεὶς νά συμβαίνει καὶ τώρα εἰς αὐτοὺς, «Καὶ ὅταν ἀνεχώρησαν οἱ ἀπόγονοι τοῦ Νῶε ἀπὸ τὰ ἀνατολικά μέρη εὗρον πεδιάδα εἰς τὴν περιχώρην Σενάαρ καὶ κατοίκησαν ἐκεῖ». Βλέπε πῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον μᾶς φανεώνει ἡ Γραφή τὸ ἐμμετάβολον τῆς γνώμης των. Ἐπειθὲ εἶδον, λέγει,¹⁰ A τὴν πεδιάδα, φοβῶ μετηνάστευσαν καὶ ἐγκατέλειψαν τὴν προηγουμένην κατοικίαν των, κατώκησαν ἐκεῖ. Ἐπειτα λέγει εἶπεν ἕκαστος πρὸς τὸν πλησίον αὐτοῦ¹¹: Ἐλάτε, ἅς κατασκευάσωμεν πλίνθους, καὶ ἅς ψήσωμεν αὐτὰς εἰς τὴν φωτιάν. Καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰς πλίνθους ἀντὶ λίθων,¹² καὶ ὡς λάσπην ἐχρησιμοποίησαν ἀσφαλ-

7. Ψαλμ. 139, 4.

8. Μεγάλη καὶ εὐφροσύνη παθεῖ τῆς Βαβυλώνας ἔθνος ἐπειθὲ ὁ πόσις Βαβυλῶν. Οἱ Ἴβραῖοι ἐκάλουν ὅσον τὴν πεδιάδα «Ἐ: Μισοποταμίας πεδιάδα Ἰβραῖκος καὶ Ἰβραῖκος ἀρχικῶς ἐξέλουσιν τὸ ἰσοεὶν μέρος τῆς Βαβυλωνίας, ὡς ἡ λέξις «Καλιβαία» τὸ νότιον.

9. Γεν. 11, 8.

10. Ἐν Σαλλδαίς Ἐνεκα ἐλλείψεως λίθων ἐγένετο χρῆσις πλίνθων καὶ

τον. Καὶ εἶπον ἔλατε, ἅς οικοδομήσωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν καὶ πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή θὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανόν τοιαυτοτρόπως θὰ ἀφήσωμεν ἕνδοξον ὄνομα εἰς τοὺς ἀπογόνους μας, πρὶν διασκορπισθῶμεν εἰς ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς γῆς.¹¹ Βλέπεις πῶς δὲν ἐχρησιμοποίησαν καλῶς τὴν συμφωνίαν τῆς γλώσσης, B καὶ ὅτι ἡ μεταδόξος ἀπόφασις αὐτῆς τῆς ζωῆς γίνεται ἄφορμὴ τῶν θειῶν. «Ἐλάτε, λέγει, ἅς κατασκευάσωμεν πλίνθους καὶ ἅς τὰς ψήσωμεν εἰς τὴν φωτιάν. Καὶ ἐχρησιμοποίησαν τὰς πλίνθους ἀντὶ λίθων καὶ ὡς λάσπην ἐχρησιμοποίησαν ἀσφαλτον». Παρατηρεῖται, ὅτι ἐάν ὁ Κύριος οικοδομήσῃ καὶ στερεώσῃ τὸν οἶκον, μεταίτις ἀκοπίσαν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔκτισαν αὐτόν.¹² «Καὶ ἅς οικοδομήσωμεν, λέγει, διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, καὶ ὄχι διὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν». Πρόσθετε τὴν ὑπερβολικὴν των κακίαν ὅτι καὶ εἶχον πρόσφατον τὴν ἀνάμνησιν τῆς παναλωθείας ἐκείνης, παρῆυρθησαν εἰς τὴν παραφροσύνην. C «Καὶ ἅς οικοδομήσωμεν, λέγει, διὰ τὸν ἑαυτὸν μας πόλιν καὶ πύργον, τοῦ ὁποίου ἡ κορυφή θὰ φθάσῃ ἕως τὸν οὐρανόν». Μετὰ τὸ ὄνομα τοῦ οὐρανοῦ ἠθέλησε ἡ θεία Γραφή νά μᾶς παραστήσῃ τὴν ὑπερβολικὴν των τόλμην. «Καὶ ἅς ἀφήσωμεν, λέγει, ἕνδοξον τὸ ὄνομα μας εἰς τοὺς ἀπογόνους μας». Εἰδες τὴν ῥίζον τῆς κακίας; Διὰ νά ἀπολαύσωμεν, λέγει, συνεχῶς τῆς ἐνθυμώσεως τῶν ἀνθρώπων, διὰ νά μνημονεύωμεθα αἰωνίως. Τοιαύτη θὰ εἶναι ἡ ἐνέργεια καὶ τὸ ἔργον μας, ὡστε οὐδέποτε νά ληρμονήσῃ. Καὶ θὰ ἐπιτελώσωμεν τοῦτο κερὶν διασκορπισθῶμεν εἰς τὴν ἔκτασιν ὅλης τῆς γῆς». Ἐως οὗτο ἀκόμη, λέγει, εἰμεθα συγκεντρωμένοι, ἅς πραγματοποιήσωμεν τὴν ἀπόφασιν μας, διὰ νά ἀφήσωμεν ἀνεξάλειπτον μνημὸν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεάς. D Ὑπάρχουν καὶ τώρα πολλοὶ, οἱ ὅποιοι μιμνύονται αὐτοὺς καὶ θέλουσιν νά μνημονεύονται διὰ τοιαύτων πράξεων. Εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι οικοδομοῦν τὰς λαμπρὰς οἰκίας καὶ τὰ λαμπρά καὶ τὰς στοὰς καὶ τὰς πρὸς περίπτερον τόπους. Ἐάν δὲ ἐρωτήσῃ καὶ κάθε ἓνα ἀπ' αὐτοὺς εἰαὶ κοπιᾷ καὶ ταλαιπωρεῖται καὶ δοπανᾷ τόσα χρήματα εἰς ἄχρηστα πράγματα, τίποτε ἄλλο δὲν ἔ' ἀκούσῃ, παρὰ αὐτὰ τὰ λόγια διὰ νά διατηρήται συνεχῶς ἡ μνήμη καὶ νά λέγεται δ-

ἐντὶ ἐπιλοῦ ἐχρησιμοποίηται ἀσφαλτος.

11. Γεν. 11, 9-4.

12. Ψαλμ. 136, 1.

τι εκείνου είναι ή οικία και εκείνου ό άγρός. Άλλά τούτο δέν είναι άξιον ένθυμώσεως, άλλα μάλλον κατηγορίας. Διότι άμέως εις τά λόγια αυτά παραβάλλονται και αναριθμητα λόγια άξια άπειρων κατηγοριών. Π.χ. εκείνου τού πλεονέκτου, τού άρπαγού, ό όποιός κατέστησε γυμνούς τάς χήρας και τά άρρανά. Ε Μό αυτόν λοιπόν τόν τρόπον δέν άξιώνεται κανείς συνεχούς ένθυμώσεως. Άντιθέτως βάλλεται μέ κατηγορίας συνεχείς και μετά τόν θάνατον στυγματίζεται και άκονίζει τάς γλώσσας εκείνων, οι όποίοι βλέπουν αυτά εις θλασφημίαν και όδρον έναντίον εκείνου πού τά άπέκτησε. Έάν πάντως αγαπώς νά μνημονεύσαιο συνεχώς έγω θά σού ύποδείξω τήν όδόν, διά τής οποίας θά δυνηθής και νά μνημονεύσαιο διαπαντός και μάάλιστα μέ μεγάλους έπαίνους, και νά έχης πολύ θάρρος κατά τήν μέλουσαν ζωήν. Πώς λοιπόν θά δυνηθής και νά μνημονεύσαιο καθημερινώς και νά δοξάζσαιο και μετά τήν άποδημίαν έξ αότης τής ζωής; Έάν διανεμίης αυτά τά χρήματα εις τάς χείρας τών πεινών, άφού άφίσης ²⁹⁷ Α τούς λίθους και τάς μεγάλας οικοδομάς και τούς άγρούς και τά λουτρά. Αύτή ή μνήμη είναι άθάνατος, αότη ή μνήμη γίνεται εις σέ πράξεις αναριθμητών θησαυρών, αότη ή μνήμη άφού σέ άνακουφή από τό φορτίον τών άμαρτημάτων, σού προσενεί μεγάλην πεποίθησιν και θάρρος πρós τόν Θεόν. Διότι σκέψου, παρακαλώ, και αυτά τά λόγια, τά όποία πρόκειται νά λέγη έκαστος, μέ τό νά σέ άποκαλή έλεημόνα, φιλόάνθρωπον, συγκραταστικόν, καλοκάγαθον, πού έσκόρπισε πλουσιπαρόχους τά αγαθά σου. «Διότι έσκόρπισε, λέγει, έδωκεν εις τούς πτωχούς ή άρετή αυτού μένει αιώνας». ²⁹⁸ Διότι τοιούτων πράγμα είναι ό πλούτος τών χρημάτων όταν σκορπίζεται, μάλλον παραμένει. Β όταν δέ κατέχεται και φυλάσσεται, καταστρέφει μαζί και αυτούς πού τόν κατέχουν. «Διότι έσκόρπισε, λέγει, έδωκεν εις τούς πτωχούς». Άλλά έκουσε και τά έπίμμενα: «ή άρετή αυτού μένει αιώνας». Έντός μιας ήμέρας έσκόρπισε τόν πλούτον και ή άρετή αυτού παραμένει αιώνας και προσενεί τήν άθάνατον μνήμην.

3. Είδες μνήμη, ή όποία διαρκεί αιώνας; είδες μνήμη, ή όποία γέμει μεγάλων και άπεργράπτων αγαθών; Διά τοιούτων οικοδομών άς φροντίζωμεν νά μνημονεύωμεθα. Καθ' όσον οι λίθιναι οικοδομαί όχι μόνον δέν δύνανται νά μάς ώφελήσωσιν εις τίποτε, άλλα αντί αιώνιου στήλης,

13. Ψαλμ. 111, θ.

κατακραυγάζουν έναντίον μας μέ μεγάλην φωνήν. C και έχοντες μέν οι ίδιοι τά εκ τούτων άμαρτήματα άπεργάμεθα, άφού δέ έγκαταλείψωμεν αυτά έδώ, δέν άξιούμεθα ούτε τής ψυχράς και άναφελούς εκείνης μνήμης έξ αούτων άλλα κτυπώμεθα μέν μέ τάς κατηγορίας, ή δέ όνομασία περιέρχεται άμέως εις άλλον. Καθ' όσον έτσι συμβαίνει από τόν ένα περιέρχεται εις τόν άλλον, και από εκείνον πάλιν εις άλλον. Και σήμεραν μέν ή οικία είχε τό όνομα αυτού, άφριον δέ εκείνου, και τήν μετεπομένην πάλιν τού άλλου. Και άπατώμεθα μέ τήν βέλαιν μας, μέ τό νά νομίζωμεν ότι κατέχομεν κάποιαν έξουσίαν, μη γνωρίζοντες ότι μόνον τής χρησιμοποίησέως των έμεθα κύριοι, και έκουσίως ή άκουσίως παραχωρούμεν αυτά εις άλλους. Τό ότι θέ τά παραχωρούμεν και εις αυτούς πού δέν θέλωμεν, αότη ήδη άφήνω κατά μέρος. D Πάντως δέ έάν έπιθυμής νά μνημονεύσαιο, και τούτο σέ ενδιαφέρει πολύ, έκουσε πώς οι χήραι ένεδυμούντο τήν Ταβιθά, και πώς είχαν περνεκλώσει τόν Πέτρον κλαίονσαι και δεκνούσαι χιτώνας και ιμάτια, όσα έκοιμε, όταν εύρίσκοτο μεταξύ των ή Δορκάς. ²⁹⁹ Είδες ζωντανάς οικοδομάς πού όμιλούν, και έχουν τάση δύναναι, όσα νά έπαναφέρωσιν και από τόν θάνατον εις τήν ζωήν; Άφού θηλασθή περιεκύκλωσαν τόν Πέτρον, και έχωσαν τά θερμά δάκρυα. άνοητοίσαι εις τό πρόσωπον τής Δορκάδας τήν τροφήν και τήν εσθρυσίαν, ό Πέτρος, λέγει, άφού έθαλαξέ δλους έξω έγονάτισε και προσηχηθή, και άφού τήν άνέστησε Ε έφώνασε τούς άγιους και τάς χήρας, και έπαρουσίασαν αήτην ζωντανήν. Έάν θέλης νά μνημονεύσαιο, και έάν έπίδικης τήν πραγματικήν δόξαν, μιμήσου αήτην, και κατασκευάσε τοιαύτας οικοδομάς, χωρίς νά φθείρης τόν έσαυόν σου μέ τήν άφυχον ύλην, άλλα νά δεκνύης τήν μεγάλην σου φροντίδα και αγάπην πρós τούς συνανθρώπους σου. Αύτή ή μνήμη είναι άξια έπαίνου, και αποδίδει πολύ κέδος. Άλλά άς επανέλθωμεν πάλιν εις τό προκειμένον, και άς ίδωμεν τήν τόλην τών τότε άνδρών. Διότι τά παθήματα εκείνων, έάν θέλωμεν νά έμεθα σώφρονες και συνετοί, θά γίνουσι παραδειγμα και διδασκαλία πρós νοουθεσίαν μας. «Άς οικοδομήσωμεν, λέγει, διά τούς έαυτούς μας πάλιν και πύργον, τού όποίου ή κορυφή θά φθάνη έως τόν ουρανόν» ³⁰⁰ Α ούτως θά άσπώσωμέ έυδοξον όνομα εις τούς απογόνους μας, πριν διασκορπισθώμεν εις όλην τήν γήν». Βλέπεις πώς φανερόνουν παν-

14. Πράξ. θ, 99-11.

του την διεφθαρμένη απόφασίν των. «Ἄς οικοδομηώμεν», λέγει, διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πάλιν καὶ πάλιν «Ἄς ἀφῆσώμεν ἑνώραρον τὸ νομῶν μας». Ἀλλὰ πρόσθε, ὅτι καὶ μετὰ τὴν τὴν πανωλεθρίαν πῶς ἐπιδίδονται πάλιν ὄχι εἰς μικρότερα ἀπὸ τὰ προηγούμενα κακά. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ γίνη; τί, διὰ νὰ στομαστήσῃ ἡ παραφροσύνη των; Ὑπεσχέθη ὅτι οὐδέποτε θὰ ἐπιφέρῃ κατακλιυμὸν, διὰ νὰ συμπεριφερθῇ κατὰ τὴν φιλανθρωπίαν του· αὐτοὶ ὄμως οὐτε μὲ τὰς τιμωρίας ἐσυνείδησαν, οὐτε μὲ τὰς εὐεργασίας ἐδελτιώθησαν. Δι' αὐτὸ ἄκουσε τὰ ἐπόμενα, διὰ νὰ μάθῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀπειρου φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ. Β «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἄρχισαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι». 16 Πρόσθε πῶς ὁμιλεῖ ἡ Γραφή ἀνθρωπίνως. «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεός· ὄχι διὰ νὰ τὸ ἐνοήσωμεν ἀνθρωπίνως, ἀλλὰ διὰ νὰ διδασκώμεθα δι' αὐτοῦ, ὅτι οὐδέποτε πρέπει ἁπλῶς νὰ δίδωμεν καταδικαστικὴν ψῆφον διὰ τοὺς ἀδελφούς μας, οὐτε νὰ καταδικάζωμεν ἐξ ἄοκῆς, ἐὰν προηγουμένως δὲν ἐξετάσωμεν καὶ πληροφορηθώμεν καλῶς. Διότι πᾶν ὅτι ἐπιτελεῖ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτὸν ἀποδίδεται, καὶ μεταχειρίζεται τὴν συνκατάστασιν πρὸς διδασκαλίαν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως. Γ «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἄρχισαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι». Βλέπε ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἀναστέλλει εὐθὺς ἐξ ἄρχῆς τὴν παραφροσύνην των, ἀλλὰ ἐπιδεικνύει μεγάλην μακροθυμίαν, καὶ ἀναμένει νὰ πραγματοποιήσουν αὐτοὶ τὸ πονηρὸν σχεδίον των, καὶ τότε νὰ ἀνακόψῃ τὴν ἐπιχείρησιν. Διὰ νὰ μὴ ἐπιτρέπεται δηλαδὴ εἰς κάποιον νὰ λέγῃ, ὅτι ἐσκέφθησαν μὲν, δὲν ἐπραγματοποίησαν ὄμως τὰς ἀποφάσεις των, ἀναμένει νὰ πραγματοποιήσουν αὐτοὶ τὰ ἀποφασισθέντα, καὶ τότε νὰ τοὺς ἀποδείξῃ πόσον ματαιοπονοῦν. «Καὶ κατέδη, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς διὰ νὰ ἴδῃ τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον, ποὺ εἶχον ἄρχισαι νὰ οικοδομοῦν οἱ ἄνθρωποι». Πρόσθε τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλανθρωπίας. Ἐπέτρεψε νὰ κοπιᾶσιν αὐτοὶ καὶ νὰ ταλαιπωρηθοῦν, Δ διὰ νὰ τοὺς γίνη ἡ πείρα τῶν πραγμάτων διδασκαλίας. Καὶ ἐπειδὴ εἶδεν, ὅτι ἡ κακία ἠρξάνετο καὶ ἡ ἀσθένειά των ἐλάμβανε δεῖτασιν, δὲν τοὺς ἀφήνει μέχρι τέλους, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξῃ τὴν φιλανθρωπίαν του, ὡσάν ἀριστος ἰατρός, βλέπων ὅτι αἰσθάνεται ἡ ἀσθένειά των, καὶ ἡ πληγὴ καθίσταται ἀθεράπευ-

16. Γεν. 11, 5.

τος, ἀμέσως κάμει ταχείαν ταμίην, διὰ νὰ ἀφανίσῃ ἐξ ὀλοκλήρου τὴν αἰτίαν τῆς νόσου. «Καὶ εἶπε, λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεός· Ἰδοὺ γένος ἐν καὶ σῆμα ἐν πάντων» ἀντὶ νὰ εἴπῃ μία φωνὴ καὶ μία γλώσσα. «Καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν, καὶ τῶρα νομίζουν ὅτι δὲν θὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν». 17

4. Ἐ Πρόσθε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ πρόκειται νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν των, κάμει ἀπολογίαν προηγουμένης, καὶ σχεδὸν ἀποδεικνύει τὸ μέγεθος τῆς ἀμαρτίας των, καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγνωμοσύνης των, καὶ ὅτι δὲν ἐχρησιμοποίησαν πρεπόντως τὴν ἐνότητά τῆς γλώσσας. «Διότι Ἰδοὺ, λέγει, ἕνας λαὸς εἶναι ὅλοι καὶ μιαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν. Καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν, καὶ τῶρα νομίζουν, ὅτι δὲν θὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν». Αὐτὴ ἡ οὐνίθεια ὑπάρχει εἰς τὸν Θεόν, ὅταν πρόκειται νὰ ἐπιβάλῃ τιμωρίαν, νὰ φανερώσῃ προηγουμένης τὸ μέγεθος τῶν ἀμαρτημάτων, 18 Ἄ ἀπολογούμενος τρόπον τινα καὶ τότε νὰ κάμῃ τὴν διόρθωσιν. Καθ' ὅσον εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ κατακλιυμοῦ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν φοβερὴν ἐκείνην ἀπειλήν, λέγει ἡ Γραφή· «Ἄφου εἶδε δὲ ὁ Κύριος ὁ Θεός, ὅτι ἠυθέτησαν κατὰ πολὺ αἱ καρδίαι τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι κάθε ἕνας ἔχει ἄνωρασαι τὰς σκέψεις του καὶ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς καρδίας του εἰς τὰς κακὰς πράξεις ἀπὸ τὴν νεότητά του». 19 Εἶδεν πῶς βδίδει προηγουμένης τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας των, καὶ τότε λέγει, «Θὰ ἐξελίξω τὸν ἄνθρωπον». 20 Ἐτοί καὶ τῶρα «Ἰδοὺ ἕνας λαὸς εἶναι ὅλοι καὶ μιαν γλῶσσαν ὁμιλοῦν, καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὸ ποὺ ἐσκέφθησαν». Ἐὰν μὲ τὴν ὁμιλίαν καὶ ἐνότητά γλώσσας Β παρεούρησαν εἰς τὴν παραφροσύνην πῶς μὲ τὴν πάρεδον τοῦ χρόνου δὲν θὰ διαπράξουν χειρότερα; «Καὶ δὲν θὰ τοὺς λείψῃ, λέγει, τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμουν». Τίποτε δὲν θὰ δυνηθῇ νὰ ἀνακόψῃ τὴν ὁρμὴν των, ἀλλὰ θὰ φροντίσουν νὰ πραγματοποιήσουν ὅλας τὰς ἀποφάσεις των, ἐὰν δὲν τιμωρηθοῦν ἀμέσως δι' αὐτὰ ποὺ ἤδη ἀπετόλμησαν. Τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πρωτοπλάστου. Καθ' ὅσον καὶ ἐκεῖ, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἐκδιώξῃ αὐτὸν ἀπὸ τὸν παράδεισον, λέγει· «Ποῖος σοῦ ἀνήγγειλον

16. Γεν. 11, 6.

17. Γεν. 6, 6.

18. Γεν. 6, 7.

ὅτι ἕσται γυμνάσιον.¹⁹ Καὶ πάλιν ἡ Ἰβὸν ὁ Ἀδάμ ἐγένον ὡσανύς ἕνας ἀπὸ ἡμῶν νὰ γνωρίζῃ τὸ καλὸν καὶ τὸ κακόν. C Καὶ τὰρα μὴ τυχὸν ἀπλώσῃ τὴν χεῖρα του καὶ λάβῃ καὶ φάγη ἀπὸ τοῦ καρποῦ τοῦ δένδρου τῆς ζωῆς καὶ ζήσῃ αἰωνίως. Καὶ ἐξεδίωξεν αὐτὸν ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ τῶν παρδείσων.²⁰ Καὶ τὰρα λέγει ἡ Ἰβὸν ἐν στόμα καὶ μίαν γλῶσσαν ἔχουν καὶ ἤρχισαν νὰ πραγματοποιοῦν αὐτὰ τὰ ὁποῖον ἐκέλευσαν καὶ τὰρα νομίζουσι ὅτι δὲν βὰ τοὺς λείψῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα σκέπτονται νὰ κάμωσι. Ἐμπρός ἄς καταβῶμεν ἐκεῖ καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των διὰ νὰ μὴ ἔννοι ὁ ἕνας τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου.²¹ Πρόσεξε πάλιν τὴν συγκρατοστικότητα τῶν λέξεων. «Ἐμπρός, λέγει, ἄς καταβῶμεν ἐκεῖ». Τί χρειάζονται αὐτὰ τὰ λόγια; Ἐχει ἀνάγκην συνεργασίας ὁ Θεὸς πρὸς διόρθωσιν; D Μήπως ἔχει ἀνάγκην συμπαραστώσεως πρὸς ἀνατροπὴν τῶν σχεδίων των; Ὅχι, μὴ γένοιτο. Ἀλλ' ὅπως ἦδη ἀνέφερον ἡ Γραφή, «Κατέβη δὲ ὁ Κύριος», θέλουσα δι' αὐτοῦ νὰ μὰς διδάξῃ, ὅτι ἐγνώρισεν μὲ ἀκριβείαν τὴν ὑπερβολὴν τῆς κακίας των, τοιαυτοτρόπως λέγει καὶ ἐδῶ: «Ἐμπρός ἄς καταβῶμεν».²² Ὅπως οὐδέποτε αὐτὸς ὁ λόγος ἀναφέρεται ὡς πρὸς ἰσοτίμους. «Ἐμπρός ἄς καταβῶμεν ἐκεῖ καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των, διὰ νὰ μὴ ἔννοι ὁ ἕνας τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου». Τοιαύτην ἀκριβῶς τιμωρίαν, λέγει ἐπιβάλλω εἰς αὐτούς, ὡσανύς κάποιαν αἰωνίαν ἀναθηματικὴν στήλην διὰ νὰ παραμένῃ αἰωνίως E καὶ οὐδέποτε λησμονηθῇ ὅτι αὐτῶν. Καθ' ὅσον ἐπειδὴ δὲν ἐχρησιμοποίησαν δεδόντως τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσης διὰ τῆς διαίρεσως αὐτῆς εἰς πολλὰς θέλας νὰ τοὺς σωφρονίσω. Κατ' αὐτῶν τὸν τρόπον συνήθει ἐκάστοτε ὁ Κύριος νὰ ἐνεργῇ. Τοῦτο ἐπραξε καὶ ἐξ ἀρχῆς εἰς τὴν περιπτωσιν τῆς γυναίκας. Δὲν ἐχρησιμοποίησε καλῶς τὴν δοθεῖσαν τιμὴν καὶ δι' αὐτὸ ἠπέταξεν αὐτὴν εἰς τὴν ἔξουσίαν τοῦ ἀνδρός. Καὶ πάλιν εἰς τὴν περιπτωσιν τοῦ Ἀδάμ, ἐπειδὴ δὲν ἐκέρδιε κάτι ἀπὸ τὴν πολλὴν δύναμιν καὶ τὴν ζωὴν τοῦ παραδείσου, ἀλλ' εὐεκα τῆς παραδόσεως κατέστη ἕξιν τιμωρίας, ἐξεδίωξεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν παρδείσων καὶ τοῦ ἐπέβαλε τὴν συνεχῆ τιμωρίαν λέγων ἡ Ἀκάνθας καὶ τριβόλους βὰ δασατὴν εἰς

19. Γεν. 3, 11.

20. Γεν. 3, 23-25.

21. Γεν. 11, 6-7.

22. Οἱ Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας θεωροῦμενοι ἀπὸ τὸν χρόνον τῶν ἁγίων τὴν Τριδικότητα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἰσότητα τῶν Προσώπων.

σὲ ἡ γῆ.²³ Ἐπειδὴ λοιπὸν καὶ αὐτοί, ἄν καὶ ἐτιμώθησαν μετὰ τὴν ἐνότητα τῆς γλώσσης ἐχρησιμοποίησαν κακῶς τὴν δοθεῖσαν τιμὴν, ²⁴ A μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν γλωσσῶν ἀταμίωτα τὴν ἀρμὴν τῆς κακίας των, «Καὶ ἄς ἐπιφέρωμεν, λέγει, σύγχυσιν εἰς τὴν γλῶσσαν των, διὰ νὰ μὴ ἔννοι ὁ ἕνας τὴν γλῶσσαν τοῦ ἄλλου», ὡστε ὅπως ἡ ἐνότητα τῆς γλώσσης ἔκαμμε δυνατὴν τὴν συνύπαρξιν, τοιαυτοτρόπως καὶ ἡ διαίρεσις αὐτῆς τοὺς διασκορπίσῃ. Πῶς εἶναι δυνατὸν νὰ συνυπάρξουν ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι δὲν ἔχουν τὴν ἴδιαν γλῶσσαν καὶ ὁμιλίαν; «Καὶ διεσκορπίσεν αὐτοὺς λέγει, ὁ Κύριος ὁ Θεὸς ἀπὸ ἐκεῖ εἰς ὅλην τὴν γῆν καὶ ἔπαυσαν πλέον νὰ οἰκοδομοῦν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον».²⁵ Βλέπε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ εἰς πόσῃ ἀμνησίαν τοὺς ἔρριψε, καθ' ὅσον ὡμοίωσαν πρὸς παραφρονεῖς. B Ὁ ἕνας μὲν διέταξε κάτι, ὁ ἄλλος δὲ προσέκοιμε κάτι ἄλλο: τοιαυτοτρόπως λοιπὸν καθίστατο ἀνωφελεὶς ὅλη ἡ οἰκοδομικὴ τῶν προσπάθειαι. Διὰ τοῦτο, «Καὶ ἔπαυσαν νὰ οἰκοδομοῦν τὴν πόλιν καὶ τὸν πύργον. Διὰ τοῦτο καὶ ἐπεκλήθη τὸ ὄνομα τῆς περιοχῆς αὐτῆς, «σύγχυσις»: διότι ἐκεῖ ἐπάφερε σύγχυσιν ὁ Θεὸς εἰς τὸς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διεσκορπίσεν αὐτοὺς εἰς ὅλην τὴν γῆν».²⁶ Παρατήρη: πᾶσα γίνονται, ὡστε ἡ ἐκτίμησις τοῦ γεγονότος αὐτοῦ νὰ παραμένῃ αἰωνίως. Πρῶτον μὲν ἡ διαίρεσις τῶν γλωσσῶν, μᾶλλον δὲ καὶ πρὸ αὐτοῦ ἡ προαιωνιμία τοῦ ὀνόματος: διότι τὸ ὄνομα Φαλέκ, διὰ τοῦ ὁποῖου ὠνόμασε τὸν υἱὸν του ὁ Ἐθερ C σημαίνει μεριμῶν. Ἐπειτα ἡ ὀνομασίαι τοῦ τόπου: διότι ὁ τόπος ὠνομάσθη σύγχυσις, δηλαδὴ Βαβυλῶν. Ἐπειτα μόνον ὁ Ἐθερ παρέμεινε νὰ ἔχη τὴν ἴδιαν γλῶσσαν,²⁷ τὴν ὅποισιν εἴχε ἀκριβῶς καὶ προηγουμένως, διὰ νὰ γίνῃ καὶ αὐτὸ εὐκρινὲς σημεῖον τῆς διαίρεσως, Εἶθε δὲ πῶσον ἠθέλησε νὰ διατηρήσῃ αἰωνίαν τὴν μνήμην, καὶ οὐδέποτε νὰ λησμονηθῇ τὸ γεγονός ἐκείνης τῆς ἐποχῆς; Καθ' ὅσον ἐξ αὐτοῦ λοιπὸν παρίστατο ἀνάγκη εἰς τὸν πατέρα νὰ λέγῃ εἰς τὸ τέκνον τὴν αἰτίαν τῆς διαφοράς τῶν γλωσσῶν, καὶ τὸ τέκνον εἴηται ἀπὸ τὸν πατέρα νὰ μαθήσῃ τὴν αἰτίαν τῆς ὀνομασίας τοῦ τόπου. Δι' αὐτὸ δηλαδὴ ὠνομάσθη ὁ τόπος Βαβυλῶν, πού σημαίνει «σύγχυσις», διότι ἐκεῖ ἐπέ-

23. Γεν. 3, 18.

24. Γεν. 11, 8.

25. Γεν. 11, 9.

26. Ἐὰν αὐτὸν θεωρητοῦν ὡς ἀρχαιότερα ἢ γλῶσσαι τῶν Σιθων.

φερε σύγχυσιν ὁ Θεὸς εἰς τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ διεσκόρπισεν αὐτοὺς. Ὁ Μωϋ φαίνεται ὅτι ἡ ὀνομασία τοῦ τόπου σημαίνει καὶ τὰ δύο, καὶ ὅτι ἐπέφερε σύγχυσιν εἰς τὰς γλώσσας, καὶ ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ διεσκόρπισήσασιν.

5. Ἠκούσατε, ἀγαπητοί, ἀπὸ ποῦ ἔγινε ἡ διασπορὰ αὐτῶν, καὶ ἡ διάρρηξις τῶν γλωσσῶν. Ἄς ἀποφύγωμεν λοιπὸν τὴν μῆψιν, παρακαλῶ, καὶ ἄς χρησιμοποιήσωμεν καταλλήλως τὰς διωρεάς τοῦ Θεοῦ, καὶ λυσιθάνοντες ὑπὲρ τῆν ἀνθρωπίνην φύσιν τοιοῦτρόπως ἄς σκεπώμεθα, ὅπως εἶναι φυσικὸν νὰ σκεπτόνται ἀνθρώποι ὄνητοι. Ἀνοηλοῖζόμενοι δὲ τὴν φθαρτότητα τῆς παρουσίας ζωῆς, Ε καὶ ὅτι εἶναι σύντομος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς μας, ἄς ἀποταμιεύσωμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας πολὺ θάρρος μετὰ τὴν ἐπιτέλειον ἀγαθῶν ἔργων. Καὶ ἄς μὴ μόνον νὰ νηστεύωμεν περισσότερο κατὰ τὰς ἡμέρας αὐτάς, ἀλλὰ καὶ νὰ ἐπιβίβωμεν πλουσίαν ἐλεημοσύνην καὶ ἁγνεύσεως προσευχάς. Καθ' ἑσῶν μετὰ τὴν νηστείαν πάντοτε πρέπει νὰ εἶναι συνδεδεμένη ἡ προσευχή. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι ὁρόν, ἄκουσε τὸν Χριστὸν νὰ λέγῃ «Τοῦτο τὸ γένος δὲν ³⁰¹ ἄ ἐξέρχεται παρὰ μετὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν». ³⁰² Καὶ πάλιν εἰς τὴν περὶ πτωχῶν τῶν ἀποστόλων, «Διότι ἀφ' οὗ ἐνήστευσαν, λέγει, καὶ προσευχήθησαν ἀφιέρωσαν αὐτοὺς εἰς τὸν Κύριον, εἰς τὸν ὅποιον εἶχον πιστεύσει». ³⁰³ Καὶ πάλιν ὁ ἀπόστολος, «Μὴ στερεῖτε, λέγει, ὁ ἔνος τὸν ἄλλον, παρὰ μόνον διὰ τὴν προσευχὴν καὶ τὴν νηστείαν». ³⁰⁴ Εἶδες πῶς ἡ νηστεία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τὴν συμπαραστάσιν τῆς προσευχῆς; Διότι τότε κατ' ἐξοχὴν καὶ αἱ προσευχαὶ γίνονται μετὰ προσοχὴν καὶ ἐσωτερικὴν γαλήνην, ὅταν εἶναι ἐλαφρότερα ἢ σκέψις, καὶ ἀπὸ τίποτε δὲν βαρύνεται, οὔτε πείζεται ἀπὸ τὸ κακὸν φορτίον τῆς τρυφήλαττος. Διότι μέγα βίβλον εἶναι ἡ προσευχή, μεγάλη ἀσφάλεια, ἀμύθητος θησαυρὸς, μέγας λιμὴν, ἀπάρθητον φρούριον, μόνον ἔαν πλησιάζωμεν τὸν Κύριον μετὰ νηφαλιότητα καὶ ἀγρυπνίαν, ἔχοντες ἀπὸ παντοῦ συγκεντρωμένην τὴν διάνοισιν μας. Β Τοιοῦτρόπως δὲ νὰ προσευχώμεθα, μὴ ἐπιτρέποντες οὐδεμίαν παρέμβασιν εἰς τὸν ἔχθρον τῆς σωτηρίας μας. Διότι ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν μεγάλην

31. Ματθ. 17, 21.

32. Πράξ. 14, 23.

33. Α' Κορινθ. 7, 6.

καὶ ἀποτελεσματικὴν θεραπείαν, ἀφοῦ συζητήσωμεν περὶ ἐκείνων, τὰ ὅποια ταλαιπωροῦν τὴν ὑπόψιν μας, καὶ ἐξομολογηθῶμεν τὰς ἁμαρτίας μας, καὶ βεβήσωμεν τὰ τρυμάτια εἰς τὸν Ισραὴν, τότε μάλιστα παρουσιάζεται καὶ παντοιοτρόπως ἐνεργεῖ καὶ μηχανεύεται, ὥστε νὰ ἀνοκώψῃ τὴν προθυμίαν μας καὶ νὰ μᾶς ρίψῃ εἰς ἀδιαφορίαν. Διὰ τοῦτο ἄς ἀγρυπνώμεν, παρακαλῶ, καὶ γνωρίζοντες τὰς ἐπιβουλὰς του, ἄς φροντίζωμεν κατ' ἐξοχὴν κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον, ὡσὰν νὰ θλέπωμεν αὐτὸν παρόντα καὶ ἰστάμενον πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μας, C ἔτσι νὰ τὸν ἀποκρούωμεν καὶ νὰ ἀπομακρύνωμεν κάθε λογισμὸν ποῦ μᾶς διαταράσσει τὴν σκέψιν καὶ νὰ προσέχωμεν μετὰ ἄλλας τὰς δυνάμεις. Νὰ προσευχώμεθα δὲ ἐπακριδῶς, διὰ νὰ μὴν ὁμιλῇ μόνον ἡ γλῶσσα, ἀλλὰ νὰ συμμετέχῃ καὶ ἡ διάνοια εἰς τὰ λεγόμενα. Διότι ἔαν μὴ ἡ γλῶσσα προσφέρῃ τὰ λόγια, ἡ δὲ διάνοια περιβάλλῃ ἔξω, μετὰ τὸ νὰ ἐξετάσῃ τὰ οὐκ αἰκὰ ζητήματα, καὶ νὰ φαντάζεται αὐτὰ ποῦ συμβαίνουν εἰς τὴν ἀγορὰν, δὲν θὰ ἔχωμεν καμμίαν ωφέλειαν, μᾶλλον δὲ καὶ ἡ κατὰ κρίσιν θὰ εἶναι μεγαλύτερα. Διότι ἔαν ἐπιθεκνώμεν τόσην προσοχὴν, παρασερχόμενοι εἰς κάποιον ἄνθρωπον, ὥστε πολλάκις νὰ μὴ θλέπωμεν οὔτε αὐτοὺς ποῦ εὐρίσκονται πλησίον, ἀλλὰ ἐξ ὀλοκλήρου νὰ ἔχωμεν στρέψει τὴν σκέψιν μας, D καὶ πρὸς ἐκείνον μόνον νὰ ἀποβλέπωμεν, εἰς αὐτὸν πρὸς τὸν ὅποιον πλησιάζωμεν, πολὺ περισσότερο διὰ τὸν Θεὸν πρέπει νὰ κάμνωμεν ἡμεῖς τοῦτο, καὶ συνεχῶς καὶ ἀδιαλείπτως νὰ εἰμῶθα προσηλωμένοι εἰς τὰς προσευχάς. Ἀκριδῶς δὲ αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἐστὶν ἔγραψε, ἔλεγε, «Προσευχόμενοι εἰς κάθε καιρὸν ἐν Πνεύματι» ³⁰⁵ ἄς μετὰ τὴν γλῶσσαν μόνον, ἀλλὰ καὶ μετὰ συνεχῆ ἀγρυπνίαν, λέγει, καὶ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, πνευματικῶς. Ἄς εἶναι πνευματικά, λέγει, τὰ αἰτήματά σας, ἄς εἶναι ἀγρυπνος ὁ λογισμὸς, προσηλωμένη ἡ διάνοια εἰς τὰ λεγόμενα. Τοιαῦτα νὰ ζητήτε, τὰ ὅποια εἶναι πρέπον νὰ ζητῶμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε νὰ ἰκανοποιηθῶν καὶ τὰ αἰτήματά σας; Νὰ εἰσθε ἀγρυπνῶς προσηλωμένοι εἰς τὴν προσευχὴν, E μετὰ νηφαλιότητα, μετὰ ἐγρηγορον τὴν διάνοισιν, χωρὶς νὰ χαμοῦρέσθε καὶ νὰ ζήσεθε περιφρόντες τὴν σκέψιν ἐσῶ καὶ ἐκεῖ, ἀλλὰ νὰ φροντίζετε μετὰ φόβον καὶ τρόμον νὰ ἐπιτύχετε τὴν σωτηρίαν μας. Διότι μακάριος, λέγει, εἶναι ἐκεῖνος, ποῦ φοβείται τὰ πάντα διὰ τὴν εὐλαδει-

30. Ἔφεσ. 6, 18.

αυτῶν.³¹ Μέγα ἀγαθὸν εἶναι ἡ προσευχή. Διότι ἐὰν συνομιλῶν καὶ μετ' ἐνάρετον ἄνθρωπον, ἀποκομίζει ἐκ τούτου ὄχι μικρὸν ὠφέλειον, ἀλλὰ καὶ πῶς καταξιώσῃ τὴν συνομιλίαν μετὰ τὸν Θεὸν πᾶσα ἀγαθὰ δὲν θὰ ἀπαλαύσῃ; Διότι ἡ προσευχή εἶναι συνομιλία μετὰ τὸν Θεόν. Καὶ εἰς τὴν μάθησιν, ἀκούσας τὸν προφήτην τὴν λέγει, «Ἡσυχασθήτω ἡ καρδία σου ἡ συνομιλία σου. Μήπως δεδαίως καὶ πρὶν νὰ ζητήσωμεν ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, δὲν ἴδωμεν τὸ νὰ μᾶς παραχωρήσῃ τὰ ἀγαθὰ σου; Ἄλλὰ δι' αὐτὸ ἀναμένει, διὰ τὴν λάβην ἀπὸ ἡμῶν τὴν ἀφορμήν, ὥστε νὰ ἀξιώσωμεν δικαίως τῆς προνοίας Αὐτοῦ. Καὶ ἐν ἐπιτύχῳμεν λοιπὸν ὅσα ἐζητήσωμεν, καὶ ἐν δὲν ἐπιτύχῳμεν, ἡμεῖς ὡς ἐπιμένωμεν εἰς τὴν παράκλησιν, καὶ ὄχι μόνον νὰ εὐχαριστῶμεν ὅταν ἀνταποκρίνεται εἰς τὰς παρακλήσεις μας, ἀλλὰ καὶ ὅταν δὲν ἀνταποκρίνεται. Διότι καὶ ἡ ἀποτυχία τῶν ἐπιθυμῶν μας, ὅταν θέλῃ ὁ Θεός, δὲν εἶναι μικρότερα τῆς ἐπιτυχίας. Ὅστε δεδαίως ἡμεῖς γνωρίζομεν τὸς ὅσα συμφέροντά μας, ὅπως γνωρίζῃ ὁ Ἰεὺς. Ὅστε λοιπὸν καὶ ἐν ἐπιτύχῳμεν, καὶ ἐν δὲν ἐπιτύχῳμεν, ἀφειλισμένον νὰ εὐχαριστῶμεν. Ἔ καὶ διατ' ἀπορείς, ἐὰν ἡμεῖς δὲν γνωρίζομεν τὰ συμφέροντα; Ὁ Παῦλος ὁ τῶσαν μεγάλος καὶ ἀξιοθαύμαστος ἄνθρωπος, ὁ ὅποιος ἠξιώθη νὰ ἴσῃ τὰ ἀπερήραστα ἀκείνου ἀγαθὰ, δὲν ἐγνώριζε καὶ ἐζήτη ὡς ἐκ τούτου ἀκείνου, τὰ ὅποια δὲν ἴσαν συμφέροντα. Ἐπειδὴ δηλοσθ' ἔβλεπε νὰ περικυκλῶνται ἀπὸ δεινὰ καὶ συνεχεῖς πειρασμοὺς καὶ θλίψεις, προσπηχθήν τὰ ἀπαλλαγῆν ἐξ αὐτῶν, καὶ ὄχι μόνον μία καὶ δύο φορές, ἀλλὰ καὶ πολλάκις. Διότι λέγει, «τρεῖς φορές τὸν Κύριον παρεκάλεισα».³² Μὲ τὸ νὰ λέγῃ δὲ τρεῖς φορές, σημαίνει ὅτι παρεκάλεισα πολλάκις, καὶ δὲν ἐπέτυχεν. Ἄς ἴσωμεν λοιπὸν πᾶς συμπεριφερόμεν. Μήπως τὸ ἔφερε θαλάσσιος; μήπως ἔγνε περισσότερον ἀπρόθυμος; μήπως ἐναρκώθη; Ὅχι, ἀλλὰ τί λέγει; «Μοῦ εἶπεν, σοὺ εἶναι ἀρκετὴ ἡ χάρις μου, διότι ἡ δύναμις μου ἀποδυναμῶνεται ἐν τῷ ἁσθένειαν».³³ Ὁ Ὅχι μόνον δὲν ἀπῆλλαξεν ἀπὸ τὰ κατέχοντα αὐτὸν λυπηρὰ, ἀλλὰ τὸν φέρει νὰ παραμένῃ εἰς αὐτὰ. Ναί, ἀλλὰ ἀπὸ ποῦ εἶναι φανερόν ὅτι δὲν ἐδυσανασχέταις; Ἄκουσε τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ, ὅταν ἐπιληροφό-

31. Περσ. 28, 14.

32. Ψαλμ. 108, 81.

33. Β' Κορινθ. 12, 8.

34. Β' Κορινθ. 12, 8.

ρήθῃ τὸ θέλημα τοῦ Κυρίου. «Εὐχαριστῶς λοιπὸν θὰ καυχῶμαι μᾶλλον διὰ τὰς ἀσθενείας μου».³⁵ Ὅχι μόνον, λέγει, δὲν ἐπιζητῶ πλέον νὰ ἀπαλλαγῶ, ἀλλὰ καὶ θὰ καυχῶμαι μετὰ περισσότερον εὐχαριστήριον δι' αὐτὰ. Εἶδες ψυχὴν πληρῆ ἐὼν καὶ ἀσθενεῖς; εἶδες μεγάλην πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπην; Ἄκουσε τὸν Παῦλον νὰ λέγῃ ἐκείνῳ τὸ νὰ προσευχηθῶμεν ὅπως πρέπει, δὲν γνωρίζομεν.³⁶ Δὲν εἶναι δυνατόν, λέγει, νὰ εἰμεθα ἄνθρωποι καὶ νὰ γνωρίζομεν τὰ πάντα ἐπακριδῶς. Πρέπει λοιπὸν νὰ ἐμπιστευόμεθα εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεώς μας, ἢ καὶ αὐτὰ ποῦ ἐπιτρέπει Ἐκεῖνος, νὰ δεχόμεθα μετὰ χάριν καὶ μετὰ πολλὴν εὐχαριστήριον, καὶ νὰ μὴ ἀποδιδώμεν πρὸς δεξιὰ ἐπιφρονητικῶς συμβοῖαι, ἀλλὰ πρὸς ὅσα ἀποφασίζει ὁ Κύριος. Διότι Ἐκεῖνος ὁ ὅποιος γνωρίζει τὰ συμφέροντα καλύτερον ἀπὸ ἡμᾶς, αὐτὸς γνωρίζει καὶ πᾶς πρέπει νὰ οἰκονομήσῃ τὴν σωτηρίαν μας.

6. Ἐὰν ὡς εἶναι λοιπὸν τὸ ἔργον μας, τὸ νὰ εἰμεθα συνεχῶς προσηλωμένοι εἰς τὰς προσευχάς, καὶ νὰ μὴ ἀνηνοῦμεν διὰ τὴν καθυστέρησιν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν μεγάλην ὑπομονήν. Διότι δὲν ἀναβάλλει διὰ νὰ ἀρνήσῃ τὰς παρακλήσεις μας, ἀλλὰ νὰ ἐπιτύχῃ μετὰ τὴν ἀναβολὴν τὴν συνεχῆ ἐπίδοσιν μας εἰς τὰς προσευχάς, ἔ καὶ θέλων νὰ πλησιάζομεν συνεχῶς πρὸς Αὐτόν. Ἐπειδὴ καὶ ὁ φιλόστοργος πατήρ, ὅταν παρακαλῆται πολλάκις ἀπὸ τὸ τέκνον δὲν συγκρατεῖται, ὄχι διότι δὲν θέλει νὰ δώσῃ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἐπιτύχῃ ἐκ τούτου τὴν συνεχῆ παραμονήν καὶ παρακλήσιν τοῦ τέκνου. Γνωρίζοντες λοιπὸν αὐτὰ, ὡς μὴ ἀποκλινόμεν, οὐτε νὰ λησμονῶμεν τὴν συνεχῆ προσέλευσιν εἰς τὰς προσευχάς, καὶ νὰ ἀναπέμπωμεν τὰς παρακλήσεις. Διότι ἐὰν τὸν σκληρὸν ἐκείνον καὶ ἀπάνθρωπον δικαστήν, ποῦ δὲν ἐφοβεῖτο τὸν Θεόν, ἡ συνεχὴ παρουσία καὶ παρακλήσις τῆς γυναίκος τὸν ἠνάγκασεν, καὶ τὸν ἔφερε ἔξω πρὸς βοήθειάν της, πᾶσα μὲλλον ἡμεῖς, ὅταν ἐλθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν ἀκείνην τὴν γυναῖκα, θὰ προσεγκώσωμεν εἰς βοήθειάν μας τὸν ἡμέτερον καὶ φιλόφρονον Κύριον μας, τὸν εὐσεβῆτατον, ὁ ὅποιος φροντίζει περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς τὴν σωτηρίαν μας; Ἄς συνθίσωμεν λοιπὸν νὰ εἰμεθα συνδεδεμένοι ἀντασπαστικῶς καὶ προσηλωμένοι συνεχῶς εἰς τὰς προσευχάς, καὶ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ κατὰ τὴν νύκτα, καὶ περισσότερον κατὰ τὴν νύκτα, ὅταν δὲν μᾶς ἐνοχλεῖ κανεὶς καὶ ὑπάρχει πολλὴ γαλή-

35. Β' Κορινθ. 12, 0.

36. Περσ. 8, 26.

νη εἰς τὰς σκέψεις, ὁπότε ὑπάρχει πολλή ἡσυχία, καὶ εἶναι ἐξω ἀπὸ κάθε ταραχῆν τὸ δωμάτιον, χωρὶς νὰ δύναται κανεὶς νὰ μᾶς ἀνακόψῃ, καὶ μᾶς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν συνεχῆ προσέλευσιν εἰς προσευχὴν, ὁπότε μὲ τὸ νὰ εἶναι συγκεντρωμένη ἡ διάνοια δύναται νὰ ἀναθεῇ μὲ ἀκριβείαν ὅλα εἰς τὸν ἱσθρὸν τῶν ψυχῶν. **Β** Διότι ἐὰν ὁ μακάριος Δαυὶδ, ὁ βασιλεὺς μαζί καὶ προφήτης, μολοντί ἠνοχλαῖτα ἀπὸ τόσα πράγματα, καὶ περιεβάλλετο μὲ ἀλουργίδα καὶ διάδημα, ἔλεγε· «Τὸ μεσονύκτιον ἐστικνόμεν διὰ νὰ προσευχηθῶ καὶ σὲ εὐχαριστήσω διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου»,³⁷ τί θὰ εἴπωμεν ἡμεῖς, οἱ ὅποιοι ζῶμεν τὴν ἰδιωτικὴν καὶ χωρὶς πολλὰς φροντίδας ζωὴν, καὶ δὲν πράττομεν οὐτε τὰ ἴδια μὲ ἐκεῖνον; Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὴν ἡμέραν εἶχε πολλοὺς περισπασμούς, καὶ ἦτο μεγάλη ἡ ἐνόχλησις τῶν ὑποθέσεων, καὶ πολλὴ ἡ ταραχὴ, καὶ δὲν εὗρισκε τὸν κατάλληλον καιρὸν εἰς τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν προσέλευσιν εἰς προσευχὴν, τὸν καιρὸν τῆς ἀναπαύσεως, **Γ** κατὰ τὸν ὁποῖον ἄλλοι κοιμῶνται ἐξηπλωμένοι ἐπὶ τῶν ἀπαλῶν στρωμάτων, καὶ περιστρέφονται ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, ὁ βασιλεὺς, ὁ ὁποῖος εἶχε ἀναλάβει τόσην φροντίδα, εὗρισκε εὐκαιρίαν προσευχῆς, συνομιλῶν κατ' ἴδιον μετὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀνομιμάτων ἐλκρικνεῖς καὶ ἄκτενεῖς καὶ θερμὰς προσυχὰς, ἐπέτυχανε ἐκεῖνα ποὺ ἤθελε. Καὶ διὰ τῶν προσυχῶν αὐτῶν ἔνικα εἰς τοὺς πόλεμους καὶ ἔσπινε τὸ πρόσωπον, συνάπτων τὴν μίαν νίκην ἐπὶ τῆς ἄλλης. Διότι εἶχε τὸ ἀκατάλητον ὄπλον, τὴν θεῖαν συμποράσειαν, ἡ ὁποία ἦτο ἀκετὴ ἄχι μόνον διὰ τὴν ἀντιμετώπισιν τῶν ἀνθρωπίνων πολέμων, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς φάλαγγας τῶν βασιόνων. Αὐτὸν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οἱ ἰδιῶται ἄς μιμηθῶμεν τὸν βασιλέα, **Δ** ἡμεῖς ποὺ ζῶμεν τὰν ἀπράγμονα καὶ φιλήσυχον δῖον ἐκεῖνον παύ μὲ τὴν ἀλουργίδα καὶ τὸ διάδημα ὑπερέστησε καὶ τὴν ζωὴν τῶν μοναχῶν. Διότι δικουσε πάλιν αὐτὸν εἰς ἄλλο μέρος νὰ λέγῃ «Τὰ δάκρυά μου ἔγιναν τροφὴ ἡμέραν καὶ νύκτα».³⁸ Εἶδες ψυχὴν ποὺ εὗρισκετο εἰς συνεχῆ κατάνυξιν καὶ συντριβήν; Ἡ τροφὴ μου, λέγει, ὁ ἄρτος μου, τὸ συμπόσιόν μου δὲν ἦσαν τίποτε ἄλλο, παρὰ τὰ δάκρυά μου κατὰ τὴν νύκτα καὶ τὴν ἡμέραν. Καὶ πάλιν, «Ἀπέκομον ἀπὸ τὸν ἀναστηνόμενόν μου, κάθε νύκτα νὰ πλημμυρίζω τὴν κλίνην μου μὲ δάκρυα».³⁹ Τί θὰ εἴπωμεν

37. Ψαλμ. 118, 63.

38. Ψαλμ. 41, 1.

39. Ψαλμ. 6, 7.

λοιπὸν ἡμεῖς ἢ πῶς θὰ ἀπολογηθῶμεν, μὴ θέλοντες νὰ ἐπιβεξωμεν οὐτε τὴν ἴσην κατάνυξιν καὶ συντριβὴν μὲ τὸν βασιλέα ποὺ ἀπηχολεῖτο μὲ τόσα πράγματα; **Ε** Διότι, εἰπέ μου, τί εἶναι ὑψαιότερον ἀπὸ τοὺς ὀφθαλμούς ἐκείνους ποὺ εἶναι στολισμένοι ἀπὸ τὰ συνεχῆ δάκρυα, ὡσὸν ἀκριδῶς ἀπὸ κάποιους μαργαρίτας; Εἶδες τὸν βασιλέα νὰ εἶχῃ παραδοθῇ ἡμέραν καὶ νύκτα εἰς δάκρυα καὶ προσυχὰς; Θέλετε καὶ τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης νὰ εἶχῃ κλεισθῆ εἰς τὴν φυλακὴν μὲ τοὺς πόδας δεμένους εἰς τὸ ξύλον μαζί μὲ τὸν Σῦλαν καὶ νὰ προσεύχεται καθ' ὅλην τὴν νύκτα, χωρὶς νὰ ἐμποδίζεται οὐτε ἀπὸ τὸν πόνον οὐτε ἀπὸ τὰ δεσμά, ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἐπιδεκνῇ μεγαλυτέραν καὶ θερμότεραν τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Κύριον;⁴⁰ **Α** διότι λέγει, «Ὁ Παῦλος καὶ ὁ Σῦλας κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἔβαλλον ὕμνους εἰς τὸν Θεὸν προσευχόμενοι».⁴¹ Ὁ Δαυὶδ ἄν καὶ βασιλεὺς διήρχετο ὅλην τὴν ζωὴν μὲ δάκρυα καὶ προσυχὰς· ὁ ἀπόστολος ποὺ ἀνηράγη μὲχρι τρίτου οὐρανοῦ, ποὺ ἠξιώθη νὰ ἴδῃ τὰ ἀπόρητα μυστήρια, εὐρισκόμενος εἰς φυλακὴν κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνέπεμπε προσυχὰς καὶ ὕμνους εἰς τὸν Κύριον καὶ ὁ βασιλεὺς ἀφοῦ ἐστικνέτο κατὰ τὸ μεσονύκτιον προσήχετο καὶ ἠγαθήριε τὸν Θεόν, καὶ οἱ ἀπόστολοι κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἀνέπεμπον ἄκτενεῖς προσυχὰς καὶ δοξολογίας. Αὐτοὺς ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς, καὶ διὰ τῶν συνεχῶν **Β** προσυχῶν ἄς περιφρουρῶμεν τὴν ζωὴν μας, καὶ τίποτε μὴ μᾶς γίνῃ ποτὲ ἐμποδισίον. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ποὺ δύναται νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ, ἐὰν ἀγρυπνῶμεν. Διότι μήπως ἔχωμεν ἀνάγκην τόπου τοῦ χρόνου; Κάθε τόπος, κάθε καιρὸς εἶναι κατάλληλος δι' ἡμᾶς διὰ τὴν τοιαύτην προσέλευσιν εἰς προσευχὴν. Ἄκουσε λοιπὸν πάλιν αὐτὸν τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης δι' ἄλλη· «Εἰς κάθε τόπον (προσεύχεσθε) ὀψώνοντες ἁγίας χεῖρας χωρὶς ὀργὴν καὶ ἀμφιβολίας».⁴² Ἄν εἶχῃς τὴν διάνοισιν καθαρὰν ἀπὸ τὰ ἄδικα πάθη, καὶ ἄν εὗρισκεσαι εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἄν εἰς τὴν οἰκίαν, καὶ ἄν εἰς τὴν οἶκόν, καὶ ἄν παρίστασαι εἰς τὸ δικαστήριον, καὶ ἄν εὗρισκεσαι εἰς τὴν βάλανσον, καὶ ἄν εἰς ξηνοδοχεῖον, καὶ ἄν ἴστασαι εἰς ἐμπορικὸν κατάστημα, **Γ** καὶ ἄν εἶπαι καὶ νὰ εὗρισκεσαι, θὰ δινηθῆς ἀφοῦ ἐπικαλεσθῆς τὸν Θεόν νὰ προσευχηθῆς. Τοῦτο ἀκριδῶς ἔχοντες

40. Πρᾶξ. 16, 25.

41. Α' Τιμ. 2, 8.

ὄψιν, παρακαλῶ, ὡς ἐπιδειξόμεν μαζί με τήν νηστείαν καί τήν ἀκριβείαν τῆς προσευχῆς, καί ὡς προσφέρωμεν εἰς τοὺς ἑαυτοὺς μας τήν ἐξ αὐτῶν συμπαράστασιν. Ὡστε ἀφοῦ ἀξιώθωμεν τῆς παρ' Αὐτοῦ βοήθειας, διέλθωμεν καί τήν παρούσαν ζωὴν εὐαρέστως εἰς Αὐτόν, καί ἀξιώθωμεν εἰς τήν μέλλουσαν ζωὴν κάποιας φιλονθρωπίας, μετ' τὴν χάριν καί τὴν φιλευσπλαχνίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα, συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνέκει ἡ δόξα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ, τώρα καί πάντοτε καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

Ἡ ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΘΗ ΠΡΩΤΗ

·ΚΑΙ ΕΒΑΒΕΝ Ο ΘΑΡΡΑ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΤΟΝ ΝΑΧΕΡ ΤΟΥΣ ΥΙΟΥΣ ΤΟΥΣ ΤΟΥ ΚΑΙ ΤΟΝ ΕΙΤΟΝΟΝ ΤΟΥ ΑΒΡ, ΥΙΟΝ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΤΟΥ ΑΦΡΑΝ, ΚΑΙ ΤΗΝ ΣΑΡΡΑΝ ΤΗΝ ΝΕΜΦΗΝ ΤΟΥ, ΣΥΖΗΤΟΝ ΤΟΥΣ ΥΙΟΥΣ ΤΟΥ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΕΒΤΑΛΕΝ ΑΥΤΟΥΣ ΑΠΟ ΤΗΣ ΓΩΡΑΝ ΤΗΣ ΧΑΛΔΑΙΩΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΜΕΤΑΒΟΥΝ ΚΑΙ ΚΑΤΟΙΚΗΣΟΥΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΗΝ ΧΑΝΑΑΝ· ΕΒΘΑΛΕΝ ΔΕ ΕΙΣ ΤΗΝ ΣΑΡΡΑΝ ΚΑΙ ΕΓΚΑΤΕΣΤΑΘΗ ΕΚΕΙ· (Γεν. 11, 51).

1. Μεγάλην ἐδνωμοσύνην οἷς χρεωστῶ καί διότι μετ' εὐχαριστήτως ἐδέχθητε χθές τοὺς λόγους περὶ προσευχῆς, καί διότι μετὰ μεγάλης προθυμίας συναθροίσθητε εἰς τὴν ἀκρόασιν. Ἐ τοῦτο θεοῦ καί ἡμᾶς κάμνει προθυμιακῶς καί προσημαίνει νὰ οἷς παραθέτωμεν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν ἐστίασιν πλουσιωτέραν. Καθ' ὅσον καί ὁ γεωργός, ὅταν ἴδῃ τὴν καλλιεργημένην γῆν ν' ἀποδίδῃ πολλαπλάσια τὰ καταβαλλόμενα σπέρματα καί νὰ σφύζουσι ἀπὸ εὐφορίαν τὰ σπαρτά, δὲν παύει καθημερινῶς νὰ προσφέρῃ τὰς ὑπηρεσίας του καί νὰ φροντίῃ καταλλήλως καί νὰ προσέχη καλῶς κατὰ τὴν νύκτα καί τὴν ἡμέραν, μὴ τυχόν κάτι καταστρέψῃ τοὺς κόπους του. Κατὰ τὸν αὐτὸν λοιπὸν τρόπον καί ἐγὼ, βλέπων τὴν γῆν αὐτὴν τὴν πνευματικὴν νὰ εὐαριστῶται εἰς τὰς ἀγκάλας τῆς διανοίας σας, 305 Α μαζί καί καίω καί εὐχαριστοῦμαι καί κατέχομαι ἀπὸ ἀγωνίας, ἐπεὶ ἠγωνίζω τὴν πονησίαν τοῦ ἐχθροῦ καί ἐπιβόλου τῆς σωτηρίας μας. Διότι ὅπως ἀκριβῶς οἱ πειραταὶ τῆς θαλάσσης, ὅταν ἴδουσι πλοῦτον πλήρη ἀπὸ πολλὰ εὐπορεύματα, μεταφέρουσι ἀμύθητον πλοῦτον, τότε κατ' ἐλογίην δεκνύουσι πολλὴν πανουργίαν, ὥστε νὰ κατασθῶσιν δόκλιχρον τὸ φορτίον καί καταστήσουσι γυμνοὺς καί ἐρῆμους τοὺς πλέοντες, τῶν αὐτοτρόπως λοιπὸν καί ὁ διάβολος, ὅταν ἴδῃ συγκεντρωμένον πλοῦτον πνευματικόν, καί θεοῦν προθυμίαν καί ἀγρυπνίαν σκέψιν καί καθημερινῶς ἀδελανύμενον τὸν πλοῦτον, διακινῶνται καί τρέχει τοὺς ὀδόντας. Ἐ Καί ὡς ἀκριβῶς πειρατὴς ἐτοι περιφέρεται ἐπὶ πλοῦτον ἀναομιήτους πανουργίας, ὥστε νὰ εὐρῇ κάποιαν μικρὰν εἰσοδὸν καί

μᾶς καταστήσει γυμνοὺς καὶ ἐρήμους καὶ μᾶς καταστρέψῃ τὸν πνευματικὸν μας πλοῦτον. Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἄς ἀγρυπνῶμεν, παρακαλῶ, καὶ ὅσον θὰ σθένῃ ἡ πνευματικὴ μας περιουσία, τόσον καὶ ἡ ἀγρυπνία μας νὰ μεγαλώσῃ καὶ ἀπὸ παντοῦ νὰ ἀποκλείομεν εἰς αὐτὸν τὰς ἐπιβόλαιας. Μὲ τὴν ἀριστήν δὲ συμπεριφορὰν μας, ἀφοῦ προσελκύσωμεν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, θὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνωτέρους ἀπὸ τὰ βέλη τοῦ διαβόλου. Διότι εἶναι ποιητὴν τὸ θῆριον καὶ γνωρίζει πολὺπλοκα τεχνάσματα, Ἐ καὶ δταν ἀκόμη δὲν δυνηθῇ ἀπ' εὐθείας νὰ μᾶς πορασύρῃ εἰς τὴν κακίαν καὶ νὰ μᾶς δελεάσῃ διὰ τῆς ἀπάτης. Δὲν μᾶς διάζει θεοβίως, οὔτε μᾶς ἀναγκάζει, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ μᾶς παραπλανᾷ μόνον, καὶ δταν ἴδῃ ὅτι ἀμελοῦμεν, μᾶς ὑποσκελίζει. Ὅταν λοιπὸν διὰ τῆς κακίας δὲν δυνηθῇ φανερώς νὰ ἐλάψῃ τὴν σωτηρίαν μας, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς πολλὰκις, τὰ ὅποια πράττομεν, ἀφοῦ θάλῃ κρυφίως τὸ δόλωμα, καταβυθίζει ἄνω τὸν πλοῦτον. Τί σημαίνει λοιπὸν αὐτό, τὸ ὅποιον λέγω; Εἶναι ἀνάγκη νὰ εἴπω τοῦτο σαφέστερον, ὥστε ἀφοῦ μάθωμεν τὰς πανουργίας του, διαφύγωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν θλάθην. **Δ** Ὅταν ἴδῃ ὅτι ἐμεῖς δὲν ἀποδεχόμεθα εὐκόλως γυμνὴν τὴν κακίαν, ἀλλ' ἀποφεύγομεν μὲν τὴν ἀσέλειαν ἀγαπῶμεν δὲ τὴν σωφροσύνην καὶ ἀποστρεφόμεθα πάλιν τὴν πλεονεξίαν, καὶ μισοῦμεν τὴν ἀδικίαν, καὶ περιφρονοῦμεν τὴν πολυτέλειαν, καὶ παραβίδομεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς νηστείας καὶ προσευχὰς καὶ φροντίζομεν διὰ τὴν ἐλεημοσύνην, τότε λοιπὸν ἐπινοεῖ ἄλλο τέχνασμα, διὰ τοῦ ὁποίου ἠμπορεῖ νὰ καταστρέψῃ ἄνω τὸν πλοῦτον μας καὶ νὰ καταστήσῃ τὰς κατορθώματα ἀνώφελα δι' ἡμᾶς. Διὰ ὅτι αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ὑπερηγῶσιν μὲ πολλὸν κόπον τῶν μεθόδων του, κάμνει νὰ ὑπερπνευσθῶνται διὰ τὰ κατορθώματα των καὶ νὰ ἀποβλέπουν πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ ἐκπέσουν τῆς πραγματικῆς δόξης. **Ε** Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος πράττει κατὰ τὰ πνευματικὰ καὶ ἀποβλέπει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, ἦδη ἀπ' ἐδῶ ἔχει στερεθῆ τὸ μισθὸν καὶ δὲν ἔχει λοιπὸν πλεόν τὸν Θεὸν φρελιέντην. Διότι ἀπ' αὐτοῦ, ἀπὸ τοῦς ὁποίους ἐπιβόλαιας νὰ δοξασθῇ, ἀπήλαυσε τοὺς ἔπαιτους καὶ ἀπεστέρησε τὸν ἑαυτὸν τοῦ τῶν ὑποσχέσεων τοῦ Θεοῦ, προσηύχας τὸν πρόσκαιρον ἔπαινον καὶ τὸν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν ἔπαινον τοῦ δημιουργοῦ τῶν ἄλων. Καὶ τοῦτο ἐδίδαξε προηγουμένως ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς λόγους περὶ προσευχῆς καὶ ἐλεημοσύνης καὶ νηστείας, ὡς ἔξης ὁμιλῶν:

«Ὅταν νηστεύῃς, ἔλειψε τὴν κεφαλὴν σου καὶ πλάνε τὸ πρόσωπόν σου, **108** Ἄ διὰ νὰ μὴ φαῖς εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὅτι νηστεύεις, ἀλλὰ εἰς τὸν Πατέρα σου, ὁ ὁποῖος εἶναι εἰς τὰ κρυφά. Καὶ ὁ Πατήρ σου, ὁ ὁποῖος βλέπει τί γίνεται εἰς τὰ κρυφά, θὰ σὲ ἀντιμειψῇ.» Καὶ πάλιν «Ὅταν δὲ κάμνης ἐλεημοσύνην, μὴ διαλαλήσῃς, λέγει, «ἔμπροσθέν σου, ὅπως κάμνουν οἱ ὑποκριταὶ εἰς τὰς συναγωγὰς καὶ εἰς τοὺς δρόμους, διὰ νὰ τοὺς ἐγκωμιάσουν οἱ ἄνθρωποι. Ἀληθῶς σὺς λέγω ἔχουν στερηθῆ τὸ μισθὸν των.»¹ Εἶδες πῶς ἐκεῖνος, ποῦ ἐπιβόλαι αὐτὴν τὴν δόξαν, ἀποστερεῖται ἐκείνης, καὶ ἐκεῖνος, ποῦ δι' αὐτὸ ζῆ ἐναρέτως καὶ ἐπιθυμεῖ νὰ διαφεύγῃ τῆς προσοχῆς τῶν ἀνθρώπων, θὰ λάθῃ κατὰ τὴν φοβερὰν ἐκείνην ἡμέραν φανερώς τὰς ἀμοιβὰς ἀπὸ τὸν Θεόν. **Β** Διότι λέγει «ὁ Πατήρ σου, ὁ ὁποῖος βλέπει τί γίνεται εἰς τὰ κρυφά, θὰ σὲ ἀνταμείψῃ εἰς τὰ φανερά». Μὴ λαμβάνῃς ὑπ' ὄψιν αὐτό, λέγει, ὅτι δὲν σὲ ἐπῆνεσε κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὅτι δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ ἡ ἀρετὴ σου. Ἀλλὰ ἐκεῖνο νὰ σκέπτεσαι, ὅτι τόσον μεγάλη θὰ εἶναι μετ' ὀλίγων ἡ γεννησιοδορία τοῦ Θεοῦ, ὥστε ἄχι μυστικῶς, οὔτε κρυφίως, ἀλλ' ἐνώπιον ἄνω τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἀπὸ τοῦ Ἁδᾶμ μέχρι τῆς συντελείας τοῦ παρόντος θὰ σὲ ἀναδείξῃ καὶ θὰ σὲ σφραγίσῃ καὶ θὰ σοῦ ἀποδώσῃ τοὺς κόπους καὶ τὰς ἀμοιβὰς τῆς ἀρετῆς. **Γ** Ποῖας λοιπὸν ἀπολογίας θὰ εἶναι ἔξω ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι καὶ τὸν κόπον τῆς ἀρετῆς ὑπαίνομεν, καὶ διὰ τὴν πρόσκαιρον καὶ ἀναξίαν καὶ ματαιὴν δόξαν τῶν συνομιρῶτων των ἀποστεροῦνται τῆς οὐρανοῦ τιμῆς!

2. Ἄς ἀσφαλίζωμεθα λοιπὸν, παρακαλῶ, καὶ διὰ τὴν ἐργον πνευματικῶν καταξιοθῶμεν νὰ πράττωμεν, τοῦτο μὲ καθετὸν τρόπον ἄς φροντίζομεν νὰ κρῖπτωμεν ἀπὸ παντοῦ εἰς τὰ θησαυροφυλάκια τῆς βιωτικῆς μας, διὰ νὰ ἔχωμεν ἐγκωμιστήν. Ἐκεῖνον τὸν ἀκοίμητον ὀφθαλμὸν, καὶ ἄχι διὰ τὴν ἐκ μέρους τῶν ἀνθρώπων δόξαν καὶ τοὺς ἔπαιτους, ποῦ πολλὰκις γίνονται πρὸς χάριν, νὰ γίνωμεν ἀνάξιοι τῆς δόξης καὶ τῆς τιμῆς τοῦ Θεοῦ. **Δ** Καθ' ὅσον καὶ τὰ δύο εἶναι καταστρεπτικὰ καὶ πρὸς θλάθην τῆς σωτηρίας μας καὶ νὰ πράττῃ δηλαδὴ κανεὶς κατὰ τὰ πνευματικὰ καὶ νὰ ἀποβλέπῃ εἰς τὴν ἀνθρωπίνην δόξαν, καὶ νὰ ὑπερπνευσθῆται δι' αὐτὰ ποῦ θὰ δυνηθῇ νὰ κατορθώσῃ. Δι' αὐτὸ πρέπει νὰ εἴμεθα συνετοὶ καὶ ἀγρυπνοὶ καὶ νὰ ἐπιθέτωμεν εἰς τοὺς

1. **Ματθ. 6, 17-18.**
2. Ματθ. 6, 2.

ἐκτούς μας τὰ φάρμακα τῆς θείας Γραφῆς, ὅστε νὰ μὴ αἰμαλιωτίζωμεθα ἀπὸ τὰ δάκρυα αὐτὰ πάθη. Διότι καὶ ἂν κάποιος ἔχη καταρῶσει ἀναριθμητὰ (ἀγαθὰ) καὶ ἔχει ἀσκήσει ὅλην τὴν ἀρετὴν, ὅμως ὑπερηφανεύεται, θὰ γίνῃ ἀπ' ἑαυτοῦ πλεονέκτης καὶ ἄθλιος. Καὶ τοῦτο ἔγινε φανερόν εἰς ἡμᾶς ἐξ αὐτῶν ποῦ ὕπεσθη ἑκείνος ὁ Φαρισαῖος.³ Ἐμὲ τὸ νὰ ὑπερηφανεύθῃ καὶ νὰ γίνῃ ἁμέως μικρότερος ἀπὸ τὸν Τελώνην, καὶ διὰ τῆς ἰδίας του γλώσσης νὰ ἀποβάλλῃ ἄλλο τὸν πλοῦτον τῆς ἀρετῆς του, καὶ καταστήσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔσχατον καὶ γυναικὸς καὶ ὑποστῇ τὸ παράδοξον καὶ νέον καινάριον. Διότι, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα, κατεδύβισεν δολοκλήρον τὸ φορτίον του. Τὸ νὰ πᾶθῃ λοιπὸν τοῦτο ἀπὸ τὴν προσευχὴν, ἣ ὅποια δὲν ἔγινε κατὰ τὸν πρέποντα τρόπον, εἶναι τὸ ἴδιον τὸ νὰ ὑποστῇ καινάριον εἰς αὐτὸν τὸν λιμένα. Διὰ τοῦτο ἔκριθῆς καὶ ὁ Χριστὸς συνεδαίωσε τοὺς μαθητὰς του καὶ ἔλεγεν: «ὅταν τὰ πάντα ἐπιτελέσετε, νὰ λέγετε, ὅτι ἐμεῖς θεοὶ οὐκ ἐσμεν».⁴ Διὰ νὰ προφυλάξῃ αὐτοὺς καὶ ἐπειδὴ ἤθελε εὐδὸς εἰς ἀρχῆς νὰ τοὺς ἀπολλάξῃ ἀπὸ τὸ καταστρεπτικὸν αὐτὸ πάθος. Εἶπατε, ἀγαπητοὶ ἀπ' ὅλα ἔρμος καὶ γυναικὸς; Ἄς ἀποφεύγωμεν λοιπὸν, παρακαλῶ, αὐτὰ τὰ δάκρυα πάθη, καὶ ἄς ἀποδύωμεν μόνον πρὸς Ἰεσοῦν τὸν ἀκοιμητὸν ὀφθαλμῶν, καὶ τίποτε καινὸν ἄς μὴ ἔχωμεν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, ὅτε νὰ ἐπιζητῶμεν τὸν ἔπαινον τῶν, ἀλλὰ νὰ ἀρκαύωμεθαι εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει, «τοῦτου ὁ ἔπαινος δὲν προέρχεται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ ἀπὸ τὸν Θεόν».⁵ Καὶ ὅσον προχωρῶμεν εἰς μεγαλυτέραν ἀρετὴν, τόσο περισσότερο νὰ εἰμεθα ταπεινόφρονες καὶ συνεσταλμένοι. Ἐ διότι κι ἂν ἀκόμη φθάσωμεν εἰς αὐτὴν τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, ἂν ἀντιπαράδωμεν μετὰ πολλῆς εὐγνωμοσύνης τὰς ἐργασίας τοῦ Θεοῦ, θὰ ἴδωμεν τότε καλῶς, ὅτι δὲν ἔχομεν προσκαίμειο ὅτε τὸ ἐλάχιστον αὐτῶν ποῦ δι' ἡμᾶς ἔπραξεν ὁ Θεός. Μάλιστα ἐξ αὐτῶν τῶν ἐργασιῶν τοῦ Θεοῦ κάθε ἓνας ἀπὸ τοὺς ἁγίους προέκοψε εἰς τὴν ἀρετὴν. Καὶ διὰ νὰ μάθῃς, ἄκουσε

3. Λουκ. 18, 10 - 14.
4. Λουκ. 17, 10.
5. Ψαλ. 3, 5B.

τὸν διδάσκαλον τῆς οἰκουμένης, τὴν οὐρανομήκη ἐκείνην ψυχὴν, πῶς μετὰ ἀπὸ τόσα καταρῶματα, μετὰ τὴν μεγάλην ἔκ τῶ οὐρανοῦ μαρτυρίαν (διότι λέγει, «οὗτός ἐστιν ὁ σκευὸς ἐκλογῆς μου»)⁶ δὲν ἠσπασε τὰ ἁμαρτηματά του, Ἐ ἀλλὰ καὶ τὰ δύο συλλογίζεται. Καὶ οὕτως ἀνέχεται νὰ ἠσπασθῇ αὐτὰ περὶ τῶν ὁποίων κατ' ἐξοχὴν ἐπιπροφύθη, ὅτι ἔλαβε τὴν συγχώρησιν διὰ τοῦ βαπτίσματος, ἀλλὰ φωνάζει καὶ λέγει, ὅτι «ἔμην ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποστόλων, καὶ δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος».⁷ Ἐπειτα, διὰ νὰ διδαχθῶμεν τὴν ὑπερβολικὴν τοῦ ταπεινοφροσύνης, προσέθετε, «διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ».⁸ Τί κάμνεις, Παῦλε; Ὁ Κύριός σου ἀπὸ τὴν γενναιοσύνην τοῦ συγχώρησεν τοῦ Κυρίου μου. Ἄλλὰ ἔσταν ἔνοσχος τὰς πράξεις μου, Ἐ καὶ ἔγω τὰ πέλαιος τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τότε ἀντιλαμπύρισμα καλῶς, ὅτι μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν Αὐτοῦ εἶμαι ὅτι εἶμαι. Διότι ἀφοῦ εἶπεν, ὅτι «ἂν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος, διότι ἐδίωξα τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ», προσέθετε: «Μὲ τὴν χάριν δὲ τοῦ Θεοῦ εἶμαι ὅτι εἶμαι». Ἐγὼ μὲν, λέγει, ἐπέδειξα τόσην μακρίαν, ἣ δὲ ἄπειρος ἀγαθότης Αὐτοῦ καὶ ἡ χάρις μου παρέσχε τὴν συγχώρησιν. Εἶδες συντετριμμένην ψυχὴν συνεχῶς ἀνακαλοῦσα εἰς τὴν μνήμην τὰ πρὸ τοῦ βαπτίσματος ἁμαρτηματῶν; Αὐτὸν λοιπὸν ἄς μιμηθῶμεν καὶ ἡμεῖς καὶ τὰ μετὰ τὸ βάπτισμα ἁμαρτηματῶν μας ἐνθυμούμενοι καθημερινῶς καὶ περιστρέφοντες συνεχῶς εἰς τὴν σκέψιν μας, οὐδέποτε ἄς μὴ ἐπιτρέψωμεν νὰ ἠσπασθῶμεν. Διότι τοῦτο θὰ γίνῃ εἰς ἡμᾶς ἰκανὸς χαλινὸς διὰ νὰ εἰμεθα συνεσταλμένοι καὶ μετριοπαθεῖς. Καὶ διὰ νὰ ἀναφέρω τὸν Παῦλον, τὸν τόσο μέγαν καὶ τοιοῦτον ἄνδρα; Θέλεις νὰ ἴδῃς καὶ αὐτοὺς, οἱ ὅποιοι ἀναφέρονται εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, ὅτι ἐξ αὐτοῦ κυρίως προέκοψεν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἔκ τοῦ ὅτι ἦσαν μετριοφρονες ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ καταρῶματα καὶ ἀπεριόριστον βάρρος; Ἄκουσε τὸν Πατριάρχην νὰ λέγῃ μετὰ τὴν συνομιλίαν μὲ τὸν Θεόν, μετὰ τὴν ὁπίσχεσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν: «Ἐγὼ ὅμως εἶμαι ὀλίγο καὶ σπαστή».⁹

6. Πράξ. 9, 15.
7. Α' Κορινθ. 15, 9.
8. Α' Κορινθ. 15, 9.
9. Α' Κορινθ. 15, 10.
10. Γεν. 18, 27.

3. 306 Α 'ΑΛΛ' επειδή ἐμνημόνευσα τὸν πατριάρχην, ἔάν τις φαίνεται καλόν, ἄς παραθέσωμεν ἔμπροσθεν τῆς ἀγάπης σας αὐτὰ τοῦ ἀνεγνωσάμεν σημεριν, διὰ τὰ ἰδωμέν, ἀφοῦ τὰ ἀνατιθέμεν, τὴν ὑπερβολικὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. «Καὶ ἔλαθεν, λέγει ὁ Θάρρα τὸν Ἀβραμ καὶ τὸν Ναχώρ τοὺς υἱοὺς του, καὶ τὸν ἔγγονόν του Λώτ καὶ τὴν Σάρραν τὴν υἱοφῆν του, σὺζυγον τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀβραμ καὶ ἔβγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων» διὰ τὰ μεταθεῖν καὶ κατοικήσουσιν εἰς τὴν γῆν Χαναάν.¹¹ Ἐφθασεν δὲ εἰς τὴν Χαρρὰν¹² καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ συνεπληρώθησαν δὲ αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς τοῦ Θάρρα εἰς τὴν Χαρρὰν διακόσια πέντε ἔτη, καὶ ἀπέθανεν εἰς τὴν Χαρρὰν.¹³ Ἄς προσέχωμεν, παρακαλῶ, μὲ ἀκριβείαν εἰς τὰ ἀναγνωσθέντα, ἢ διὰ τὰ δινηθῶμεν τὰ συλλάθωμεν τὴν ἔννοιαν τῶν γραφομένων, καθ' ὅσον εὐδὸς ἀπὸ τοῦ προλόγου φαίνεται, ὅτι ὑπάρχει κάποιο πρόβλημα εἰς τὰ λεγόμενα. Λέγει δηλαδὴ ὁ μακάριος αὐτὸς προφήτης, ὁ Μωϋσῆς ἔννοα, ὅτι ὁ Θάρρα ἔλαθε τὸν Ἀβραμ καὶ τὸν Ναχώρ καὶ ἔβγαλεν αὐτοὺς ἀπὸ τὴν γῆν τῶν Χαλδαίων, διὰ τὰ μεταθεῖν καὶ κατοικήσουσιν εἰς τὴν γῆν Χαναάν, καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Χαρρὰν καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ. Ὁ μακάριος Στέφανος ἐγκωμιάζων τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Ὁ ἑνδοξὸς Θεὸς ἐφανερώθη εἰς τὸν πατέρα μας Ἀβραμ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκειτο εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὶν αὐτὸς κατοικήσῃ εἰς τὴν Χαρρὰν, καὶ ἀπ' ἐκεῖ, μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του, μετέκτισεν Ὁ αὐτὸν».¹⁴ Τί συμβαίνει λοιπόν; Ἐρχεται εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς ἡ θεία Γραφῆς; Μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἐκ τούτου πρέπει νὰ ἐνοηθῶμεν, ὅτι ἐπειδὴ ὁ Ἀβραμ ἦτο ἀγαπητὸς εἰς τὸν Θεόν, ἀφοῦ ἠρανοφώθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, τὸν διέταξε νὰ ἀναχωρήσῃ ἀπ' ἐκεῖ. Καὶ ἀφοῦ ἐγνωρίσθη τοῦτο ὁ Θάρρα ὁ πατὴρ αὐτοῦ, ἄν καὶ ἦτο ἀπιστος, ἔνεκα τῆς στοργῆς καὶ τῆς ἀγάπης πρὸς τὸν υἱὸν συγκάτενευσε νὰ συμμετάσχη εἰς τὴν ἀναχώρησιν. Καὶ ἀφοῦ ἦλθεν εἰς

11. Χαλδαία ἐκαλετο ἡ μετὰ Βαβυλῶνος καὶ Περσικῆς κόλλου παρσιχά.

12. Ἡ κατοικήθεισα ἐπὶ τῶν Χαναανίων, ἀπαγόντων τοῦ Χαναάν, χώρα καὶ τελικῶς ἐπὶ τῶν Ἑβραίων, ἀπαγόντων τοῦ Ἀβραάμ, ἦτις τέλος ἔλαθε ἐκ ὀνόματι Παλαιστίνης.

13. Ἐντοῦτοις κατοίκησεν ὁ Θάρρα μετὰ τῶν υἱῶν τοῦ Ἀβραμ, Ναχώρ καὶ τοῦ ἔγγονου τοῦ Λώτ, ἀναχωρήσας ἐκ τῆς Οὐρ καὶ παρεστῆς πρὸς Χαναάν. Ἀποχωροῦσάντων τῶν Ἀβραμ καὶ Λώτ, παρέμεινεν ὁ Ναχώρ καὶ ἀπελήθη ἐκ ἐκ τούτου ἡ ἐκκλησία Ναχώρ (Γεν. 24, 10).

14. Γεν. 11, 81-83.

15. Πράξ. 7, 2-4.

τὴν Χαρρὰν καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ, τοιαυτοτρόπως ἀπεχώρησεν αὐτῆς τῆς ζωῆς. Καὶ τότε, κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ, ὁ πατριάρχης μεταβαίνει καὶ ἐγκαθίσταται εἰς τὴν γῆν Χαναάν. Φυσικῶς δὲν μετέφερον αὐτὸν προηγουμένως ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Θεός, ἕως ὅτου ἀπέθανεν ὁ Θάρρα. Ὁ τότε λοιπὸν μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου, λέγει: «Καὶ εἶπεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀβραμ ἐξέλθε ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοῦσιν συγγενέσιν σου καὶ ἀπὸ τῶν πατρικῶν σου οἴκων, καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν θὰ σοῦ ὑποδείξω. Καὶ θὰ σε ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα, καὶ θὰ σε εὐλογῶ καὶ θὰ βοήσω τὸ ὄνομα σου, καὶ θὰ εἶσαι βοησάμενος μετὰ τῶν ἀνθρώπων. Θὰ εὐλογῶσιν δὲ αὐτοὺς ποῦ σε τιμῶν, καὶ θὰ καταρασθῶ αὐτοὺς ποῦ σε ὑβρίζουν. Καὶ ἀπὸ σε δι' ἑνὸς τῶν ἀπογόνων σου, θὰ εὐλογηθῶν ὅλοι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς».¹⁵

Ἄς ἐξετάσωμεν καὶ ἐνα ἀπὸ τὰ λεχθέντα μὲ ἀκριβείαν, διὰ τὰ ἰδωμεν τὸ φιλόθεον τῆς γνώμης τοῦ πατριάρχου. Ἐ Ἄς μὴ παραπρέξωμεν ἀπλῶς τὸ λεχθέν, ἀλλ' ἄς ἐνοήσωμεν πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῆς διαταγῆς. «Ἐξέλθε», λέγει, ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ ἀπὸ τοῦσιν συγγενέσιν σου καὶ ἀπὸ τῶν πατρικῶν σου οἴκων, καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν θὰ σοῦ ὑποδείξω». Ἀφῆσε, λέγει, τὰ φανερά καὶ θέσαι καὶ ἐπρωτίμωσεν τὰ ἀδεδαία καὶ ἀφανῆ. Πρόσεχε πῶς ἐξηροκίετο ὁ δικαίος εὐδὸς ἐξ ἀρχῆς νὰ προτιμῶ τὰ ἀφανῆ ἀπὸ τὰ φανερά, καὶ τὰ μέλλοντα ἀπὸ ἐκείνα, τὰ ὁποῖα εἶναι χειροπιαστά. 309 Α Δὲν ἦτο θεδαίως τυχαῖον πρᾶγμα ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον διετάσσατο νὰ μὴ κάμῃ, νὰ ἐγκαταλείψῃ δηλαδὴ τὴν χώραν, ὅπου κατέκτισε τόσον χρόνον, καὶ ὅλους τοὺς συγγενέσιν καὶ ὅλον τὸν πατρικὸν οἶκον, καὶ νὰ ἔλθῃ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐγκωμίζε, οὔτε εἶχε πληροφορηθῆ. Διότι δὲν εἶπεν (ὁ Θεός) εἰς ποῖαν χώραν θέλει νὰ μεταφέρῃ αὐτὸν, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀδεδαίωσιν τῆς προσταγῆς ἐξήσκηε τὴν εὐσεβείαν τοῦ πατριάρχου. Διότι λέγει: «ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποῖαν θὰ σοῦ ὑποδείξω». Σκέψου, ἀγαπητέ μου, πόσον γενναῖον φρόνημα ἐχρειαζέτο διὰ τὰ πραγματοποιηθῆ ἡ διαταγὴ, συγχρόνως δὲ (ἀπετητα) νὰ μὴ κατέχεται ἀπὸ κάποιαν γῆνην ἐπιείκωσιν ἢ συνήθειαν. Διότι ἔν τῶρα μετὰ τὴν διάδοσιν καὶ ἐπικράτησιν τῆς εὐσεβείας ὑπάρχουν πολλοὶ τόσον προσθεδόμενοι εἰς τὴν συνήθειαν, ὅστε θὰ προστίκων μυριάκι ἢ τὰ πάντα νὰ ὑπαίκοινοι, ἕως καὶ ἂν ὑπάρχη κατετελείουσα ἀνάγκη πρὸς ἀναχώρησιν, παρὰ τὰ ἐγκατα-

16. Γεν. 12, 1-8.

λείψουν τὸν προηγούμενον τόπον τῆς κατοικίας των, πολλὸ περισσότερο λοιπὸν ἦτο φυσικὸν ὁ δίκαιος αὐτὸς τότε νὰ δυσανασχετήσῃ πρὸς τὴν διαταγὴν καὶ νὰ καταστήσῃ διατοκτικώτερος. Καὶ εἶναι δυνατόν νὰ συναντήσῃ κανεὶς τοῦτο ὄχι μόνον εἰς τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτούς, οἱ ὅποιοι ἀπερῶσαν τοὺς θουρούς καὶ τὰς κοσμικὰς ἀπασχολήσεις καὶ ἐξέλεξαν τὴν μοναχικὴν ζωὴν. Ἐξήρθε, λέγει, καὶ ἔφαγε τοὺς συγγενεῖς, καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὑποδείξω. Ποῖον λοιπὸν δὲν θὰ ἐδαρύδου αὐτὰ τὰ λόγια; Οὐτὸν τὸν τόπον, οὐτὴν τὴν χώραν φανερώσει εἰς αὐτόν, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀβεβαιότητα δοκιμάσει τὴν γνώμην τοῦ δικαίου. C Ἄν ἦτο δεδαίκατος κάποιος ἄλλος αὐτὸς ποῦ διετάσσεται καὶ ἕνας ἀπὸ τοῦς πολλοῦς, θὰ ἔλεγεν ἔστω, μὲ διατάσσεις νὰ ἐγκαταλείψω τὴν χώραν, ὅπου τώρα κατοικῶ, τοὺς συγγενεῖς, τὸν πατρικὸν οἶκον; διατί δὲν μοὶ φανερώσεις καὶ τὸν τόπον, ὅπου μὲ προσταΐξεις νὰ φθάσω, διὰ νὰ γνωρίζω τοῦλάχιστον τὸ μέγεθος τῆς ἀποστάσεως; Διότι ἀπὸ ποῦ θὰ μοὶ γίνῃ γνωστὸν ἐκεῖνο, ὅτι ἀπ' αὐτὴν τὴν ὁποίαν ἐγκαταλείπω, ἐκεῖνη μάλλον θὰ μοὶ φανῇ καλλίτερα καὶ πλουσιωτέρα; Ἄλλ' ὁ δίκαιος τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὐτε εἶπεν, οὐτε ἐσκέφθη, ἀλλ' ἀποβλέψας πρὸς τὸ μέγεθος τῶν προσταγμάτων προέκρινε τὰ δεδεδαικα ἀπὸ τὰ χειροπιαστά. D Καίτοι, ἐὰν δὲν εἶχε γεναιοφροσύνην καὶ φιλοσοφικὴν σκέψιν, καὶ δὲν εἶχε διδαχθῆ νὰ πειθεται πάντοτε εἰς τὸν Θεόν, θὰ εἶχε καὶ ἄλλο, ὄχι μικρόν, ἐμπόδιον, αὐτὸν τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς του. Διότι γνωρίζετε, ὅτι πολλοὶ ἐξέλεξαν μόνον καὶ μόνον διὰ τοὺς τάφους τῶν συγγενῶν των νὰ ἀποθάνουν εἰς τοὺς τόπους ἐκεῖνους ἐνθαπέθανον καὶ οἱ γονεῖς.

4. Ἦτο φυσικὸν λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐὰν δεδαίκατος δὲν ἦτο πάρα πολὺ εὐσεβής, νὰ σκεψῆ καὶ αὐτό, ὅτι ὁ μὲν πατὴρ ἀπὸ τὴν ἀγάπην του πρὸς ἐμὲ ἐσκήωθ' ἐκ τῆς οἰκίας του καὶ ἔφυγεν, καὶ παρέβλεψε τὴν παλαιὰν συνήθειαν, καὶ φερόντις ἐγενετο ἀπ' ἑαυτοῦ ἕως Ε. Ἐφάρσα μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου καὶ σκεδὸν πρὸς χάριν μοὶ ἀπέθανεν εἰς ξένον τόπον· ἐγὼ δὲ οὐτε μετὰ τὸν θάνατον φροντίζω νὰ ἀνταποδώσω εἰς αὐτὸν τὴν ἴσην τιμὴν, ἀλλὰ θὰ ἀπέλω, φερόντις ἐγκαταλείψω μετὰ τῶν συγγενῶν τοῦ πατρὸς καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ; Ἄλλ' ὅμως οὐδὲν ἐξ αὐτῶν ἠδυνήθη νὰ τοῦ ἐξαοθενήσῃ τὴν ὀρμὴν ἄλλ' ἢ θερμὴν πρὸς τὸν Θεόν ἀγάπην ἔκαμνε νὰ φαίνεται εἰς αὐτὸν τὰ πάντα εὐκολο καὶ καταρρωτά. Ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖνο θὰ ἐσθάζμινεν, ἐὰν δεδαί-

ως ἤθελε νὰ ἐνεργήσῃ μὲ ἀνθρωπίνους ὑπολογισμούς. Θὰ ἔλεγε δηλαδή, ποῦ θὰ ἀπέλω ἐγὼ εἰς τοιαύτην ἡλικίαν δεδαίκατος ἤδη πρὸς τὸ βασύτατον γῆρας; ³¹⁰ A Χωρὶς νὰ ἔχω μαζὶ μοὺ τὸν ἀδελφόν, οὐτε τοὺς συγγενεῖς, ἀλλὰ κεχωρισμένος ἀπ' ὄλους τοὺς σχετιζομένους μὲ τὸ γένος μου, πὺς θὰ ἐγκατασταθῶ ἐπὶ ἔρημος καὶ ξένος εἰς ξένην χώραν, χωρὶς νὰ γνωρίζω ποῦ θὰ τελεωσῇ ἡ περιπλάνησις; Ἐὰν δὲ καὶ μοὺ συμβῇ νὰ ἀποθάνω εἰς τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ, ποῖον τὸ ὄφελος τῆς τοιαύτης ταλαιπωρίας; Ποῖος θὰ μὲ ἐνταφιάσῃ τὸν γέροντα, τὸν ξένον, τὸν ἐξόριστον, τὸν ἀνεπατρίδα καὶ κατοικίαν; Ἦσως ἡ οὐζυγος θὰ παρακαλέσῃ τοὺς γείτονας νὰ ἐπιδείξουν κάποιαν συμπάθειαν, καὶ θὰ ἐκπληρώσῃ τὰ καθήκοντα (τῆς ταφῆς) μὲ κάποιον ἔρανον καὶ συνεισφοράν. Καὶ πόσον θὰ μοὺ εἶναι εὐχάριστον νὰ ἀποθάνω καθήμενος ἐδῶ αὐτὸν τὸν σύνταμον χρόνον, ποῦ ἀπομένει ἑκάμνα νὰ ζήσω, B παρὰ μὲ τὸ γῆρας νὰ περιφέρωμαι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἀπὸ ὄλους νὰ κατηγορώμαι, διότι οὐτε εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ἠδυνήθη νὰ ἡσυχάζω μεταβαίνων ἐκ τοῦ ἑνὸς τόπου εἰς τὸν ἄλλον καὶ ποθενὰ νὰ μὴ παραμένω; Ἄλλ' ἔπειδ' οὐ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ὑπελόγιας αὐτὸς ὁ δίκαιος, ἐπαρθημοποιεῖτο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγὴν. Ἦσως ὅμως θὰ ἔλεγε κανεὶς, ὅτι ἔρκει πρὸς προτροπὴν ὁ λόγος (τοῦ Κυρίου πρὸς αὐτόν): ἄλλο εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὑποδείξω καὶ θὰ σε ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα καὶ θὰ σε εὐλογήσω. Καὶ ὅμως, ἐὰν δὲν ἦτο θεοσεβής, C αὐτὸ τοῦτο ἔρκει κατ' ἐξοχὴν νὰ τὸν καταστήσῃ περισσότερο ἀπρόβητον ὡς πρὸς τὴν ὑπακοήν. Διότι ἠδύνατο νὰ εἴπῃ, ἐὰν ἦτο ἕνας ἀπ' τοὺς πολλοῦς, διατί μὲ μεταφέρεις εἰς τὸν ἐγκαταστὸν τόπον καὶ μὲ διατάσσεις νὰ ἐγκατασταθῶ εἰς τὴν ξένην χώραν; Διατί, ἐὰν θέλῃς νὰ μὲ ἀναδείξῃς μέγα, δὲν μὲ ἀναδεικνύεις ἐδῶ; Διατί δὲν μὲ ἀξιωνεῖς τῆς εὐλογίας Σου διαγόντα εἰς τὴν πατρικὴν γῆν; Ἐὰν τυχὸν μοὺ συμβῇ, πρὶν φθάσω εἰς τὸν τόπον, ὅπου μὲ προσταΐξεις, νὰ ἀποκώμω ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ὁδοπορίας καὶ νὰ καταστραφῶ καὶ νὰ ἀποθάνω, ποῖον εἶναι δι' ἐμὲ τὸ ὄφελος τῶν ὑποσχέσεων; Ἄλλ' ἐξ αὐτῶν τίποτε οὐτε κἀν νὰ σκεψῆ ἐπέτρεψεν, D ἀλλὰ ὕπηκουε μόνον εἰς τὴν διαταγὴν, ὅπως ἀκριδῶς δοῦλος ἐδ-γνώμων, χωρὶς νὰ περιεργάζεται, οὐτε νὰ πολυεξετάσῃ, ἀλλ' ἐπίθετο καὶ εἶχε καλῶς πληροφόρηθ', ὅτι ἦσαν ἀληθεῖς αἱ δεδαίκαίσεις τοῦ Θεοῦ. «Καὶ θὰ σε ἀναδείξω εἰς ἔθνος μέγα καὶ θὰ σε εὐλογήσω καὶ θὰ δοξάσω τὸ ὄνομα Σου καὶ θὰ εἶσαι δοξαζομένος μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων». Μέ-

γα τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως. «Θά σέ ἀναδείξω, λέγει, εἰς ἔθνος καὶ θά σέ εὐλογῶ, καὶ θά δοξάσω τὸ ὄνομά σου». Δὲν θά σέ ἀναδείξω μόνον ἔθνος μέγα, καὶ θά καταστήσω περιλαμπρὸν τὸ ὄνομά σου, ἀλλὰ καὶ «θά σέ εὐλογῶ, καὶ θά εἶσαι δοξαζόμενος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων». Μὴ νομίσης, ἀγαπητέ μου, ὅτι ἀποτελεῖ ταυτολογίαν τὸ λέγειν, δηλαδή καὶ θά σέ εὐλογῶ, καὶ θά εἶσαι εὐλογημένος». Θά σέ ἀξιῶσω, λέγει, τάσης εὐλογίας, ὥστε αὐτὴ θά παραμῆνῃ αἰώνως. Ἐ διότι θά εἶσαι εὐλογημένος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων, ὥστε κάθε ἓνας ἀντὶ μεγάλης τιμῆς θά φροντίσῃ νὰ πληρώσῃ τὸν εαυτόν του εἰς τὴν ἰδικὴν σου οὐναναστροφὴν. Βλέπε πῶς εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προέλεγεν εἰς αὐτὸν τὴν περίσπου θέσιν, εἰς τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. «Θά σέ ἀναδείξω, λέγει, ἔθνος μέγα, καὶ θά δοξάσω τὸ ὄνομά σου, καὶ θά σέ εὐλογῶ καὶ θά εἶσαι εὐλογημένος μεταξύ τῶν ἀνθρώπων». Διὰ τοῦτο καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ὑπερηφανεύομενοι διὰ τὸν πατριάρχην,¹⁷ Ἄ ἤθελον νὰ συγκαταλεχθοῦν εἰς τὴν συγγένειάν του καὶ ἔλεγον· «ἐμεθεὶς τέκνα τοῦ Ἀβραάμ».¹⁸ Ἀλλὰ διὰ νὰ μάθουν ὅτι ἀπὸ τὴν κακὴν συμπεριφορὰν τῶν Ἑβραίων ἀνάξει τῆς συγγενείας, ὁ Χριστὸς λέγει πρὸς αὐτοὺς· «ἐάν ἦσθε τέκνα τοῦ Ἀβραάμ,¹⁹ θά ἐκάμειτε τὰ ἔργα τοῦ Ἀβραάμ».²⁰ Καὶ ὁ Ἰωάννης δέ, ὁ υἱὸς τοῦ Ζαχαρίου, ἔταν συνηθροῦντο εἰς τὸν Ἰερουσαλήμ ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔσπευδον νὰ βαπτισθοῦν, ἔλεγε πρὸς αὐτοὺς· «γεννήματα ἐχθρῶν, ποῖος σὰς ὑπέδειξε νὰ ἀποφύγετε τὴν μέλλουσαν ὀργὴν (ἡ ὅποια θά ἐσοπάσῃ μετ' ἄλλων); κάμειτε λοιπὸν καρποὺς ἀξίους τῆς μετανοίας καὶ μὴ νομίσητε, ὅτι μορφεῖτε νὰ λέγητε, ἔχομεν πατέρα τὸν Ἀβραάμ. Διότι σὰς λέγω, ὅτι ὁ Θεὸς δύναται καὶ ἐκ τῶν λίθων τούτων νὰ ἀναστήσῃ ἀπογόνους τοῦ Ἀβραάμ».²¹ Ἐ εἶδες πῶς ἦτο εἰς ὅλους ἔνδοξον τὸ ὄνομά του; Ἀλλὰ μέχρις ἑδῶ, πρὶν ἰδῶμεν τὸ τέλος, ἀποδεικνύεται ἡ εὐσέχεια τοῦ δικαίου, πῶς ἐπίστευον εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ἀπεδέχτο εὐκόλως ὅλα ἅκεῖνα, τὰ ὅποια ἐφαινότο ὅτι ἦσαν ἀνυπόφορα. «Καὶ θά εὐλογῶ, λέγει, αὐτοὺς πού σέ τιμοῦν, καὶ θά καταρασθῶ αὐτοὺς πού σέ ὑβρίζουν καὶ ἀπὸ σέ, δι' ἑνὸς τῶν ἀπογόνων σου, θά εὐλογηθοῦν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Βλέπε τὴν

17. Ἰωάν. 8, 88.
18. Οἱ εἰς Χριστὸν πιστοὶ εἶναι τὰ ἀληθῆ τέκνα τοῦ Ἀβραάμ (Γαλ. 3, 7).
19. Ἰωάν. 8, 89.
20. Μαρτ. 3, 7-9.

συγκατάθεσιν τοῦ Θεοῦ καὶ ποῖαν ἀπόδειξιν μεγάλης φιλίας παρέχει εἰς αὐτόν. Ἐκεῖνους, λέγει, θά κάμω φίλους, πού συμπεριφέρονται φιλικῶς πρὸς σέ, καὶ ἐκεῖνους ἔχθρους, πού εἶναι ἐναντίον σου. Ἐ τοῦτο σχεδὸν δὲν ἀνεχόνται νὰ ἐπιδείξουν οὔτε οἱ υἱοὶ πρὸς τοὺς γονεῖς, κάμνοντες πρὸς χάριν τῶν ταῦς ἰδίους φίλους καὶ ἐχθρούς. Μεγίστη λοιπὸν, ἀγαπητέ μου, εἶναι ἡ εὐνοία τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν πατριάρχην. Ἐκεῖνους, λέγει, θά εὐλογῶ πού σέ τιμοῦν, καὶ ἐκεῖνους θά καταρασθῶ πού σέ ὑβρίζουν. «Καὶ ἀπὸ σέ δι' ἑνὸς²² ἐκ τῶν ἀπογόνων σου θά εὐλογηθοῦν ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς». Ἰδοὺ ἐμπροσθέντος καὶ ἄλλῃ γεννησιωδωφία. Διότι ὅλαι αἱ φυλαὶ τῆς γῆς, λέγει, θά φροντίσουν διὰ τοῦ ὀνόματός σου νὰ εὐλογηθοῦν, καὶ ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σου προσωνυμίαν θά τακτοποιήσουν τὰς ὑποθέσεις τῆς ζωῆς τῶν μὲ περισσοτέραν σεμνότητα.

5. Ἐ Ἰκούσατε, ἀγαπητοὶ μου, ποῖα πράγματα περίπου διέταξεν ὁ Θεὸς τὸν Καλδαίων, τὸν γέροντα, ὁ ὅποιος εἶν ἐνὶ ὄντι νόμος, οὔτε εἶχεν ἀναγνώσει τοὺς προφήτας, οὔτε εἶχεν ἀκούσει κάποιαν ἄλλην διδασκαλίαν; Εἶδατε πόσον εἶναι τὸ μέγεθος τῶν προταγμάτων; πῶς ἐχρηιάζετο κάποιαν γενναίωφρα καὶ νεανικὴν ψυχὴν διὰ τὴν ἀπλήρωσιν τῶν; Βλέπετε λοιπὸν καὶ τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ πατριάρχου, ὅπως μὴς φανερώει αὐτὴν ἡ βία Γροφῆ; «Καὶ ἀνεχώρησεν ὁ Ἀβραάμ, λέγει, ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεὸς καὶ ἐπορεύετο μαζί του ὁ Λώτ».²³ Δὲν εἶπεν ἄλλως, «ἀνεχώρησεν ὁ Ἀβραάμ», ἀλλὰ, «ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεός». Ἐπείθε τὰ πάντα, λέγει, συμφώνως πρὸς τὴν διαταγὴν. Ἐ εἶπεν νὰ ἔγκαταλείψῃ τὰ πάντα, καὶ τοὺς συγγενεῖς καὶ τὸν πατρικὸν οἶκον καὶ τὰ ἐγκατέλειψεν. Εἶπεν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν δὲν ἐννύριζεν καὶ ὑπέκουσεν. Ὑπεσχέθη ὅτι θά τὸν ἀναδείξῃ ἔθνος μέγα καὶ θά τὸν εὐλογῆσῃ· ἐπίστευσεν ὅτι θά γίνῃ καὶ τοῦτο. Καὶ ὅπως τοῦ εἶχεν εἶπει ὁ Κύριος ὁ Θεός τοιοῦτοτρόπως ἀνεχώρησεν. Ἐπίστευσε δηλαδή εἰς τὰ λεχθέντα ὑπὸ τοῦ Θεοῦ χωρὶς ἐνδοιασμὸν καὶ ἀμφιβολίαν καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀνεχώρησεν μὲ σταθεράν τὴν σκέψιν καὶ τὴν ἀπόφασιν.²⁴ Ἄ δι' αὐτὸ καὶ ἔλαβε πολλὴν χάριν ἀπὸ τὸν Θεόν. «Καὶ ἀνεχώρησεν, λέγει, καὶ ὁ Λώτ μαζί του». Διατί, ἀπὸ εἶπεν ὁ Θεός, «ἐξέλεθε ἀπὸ τὴν χώραν σου καὶ

21. Πρόκειται περὶ τοῦ Κορῆου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ (Γαλ. 3, 16. Ἰωάν. 5, 46).
22. Γεν. 12, 4.

ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἀπὸ τὸν πατρικὸν σου οἶκον; Ἐλθὲς καὶ ταῦτον μαζὶ τοῦ; Ὅχι θεσπίως κατὰ παράδοσιν τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἐπειδὴ Ἰωῆς (ὁ Λῶν) ἦτο νέος καὶ ὁ Ἀβραάμ ἀντικαταστάτης τοῦ πατρὸς τοῦ, καὶ ἐκεῖνος πάλιν διὰ τὴν φιλοστοργίαν καὶ τὴν καλωσύνην αὐτοῦ (τοῦ Ἀβραάμ) ἦτο στενὰ συνδεθεὶς μετὰ τοῦ δικαίου, δὲν ἀνέχεται διὰ τὸν λόγον αὐτὸν νὰ τὸν ἐγκαταλείψῃ. Ἐξ ἄλλου δὲ καὶ ὡσὸν υἱὸν τοῦ εἶχεν αὐτόν, μὴ δυναθεὶς εἰς τοιαύτην ἠλικίαν νὰ ἀποκτήσῃ τέκνα ἐξ αἰτίας τῆς στειρότητος τῆς Σάρως. Ἐκτὸς τούτου καὶ ὁ τρόπος τοῦ νέου δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὴν συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου. Διότι αὐτὸ ταῦτο πῶσιν σὺνεσιν δὲν μαρτυρεῖ, τὸ νὰ διαθέσῃ δηλαδὴ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ δικαίου, ἐνῶ παρευρίσκοντο καὶ οἱ δύο ἀδελφοί,²³ καὶ νὰ διακρίνῃ καὶ διαχωρίσῃ εἰς ποῖον ἀπὸ τοὺς θεῖους πρέπει νὰ ἐμπιστευθῇ τὴν ζωὴν τοῦ; Καὶ τὸ νὰ προτιμῆσῃ τὴν ἀποδημίαν καὶ αὐτὸ πάλιν ἦτο ἀπόδειξις τῆς ἀρίστης συμπεριφορᾶς τοῦ. Διότι ἐὰν καὶ ἐφάνη τελικῶς νὰ σφάλῃ εἴταν διεξέρχεται τὰ πρωτεῖα,²⁴ ἐρόντιεν ὅμως νὰ ἀκολουθῇ κατὰ πόδας τὴν συμπεριφορὰν τοῦ δικαίου. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ δίκαιος κατέστησεν αὐτὸν συνοδοιπόρου καὶ ἐκεῖνος ἀπὸ τὴν παραμονὴν εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, προσέφησε μὲ προθυμίαν τὴν ξένην χώραν. Ὁ ἔπειτα διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι δὲν ἦτο νέος ὁ πατριάρχης, εἴταν τὸν ἐπρόσταζεν αὐτὰ ὁ Θεός, ἀλλὰ προχωρῶν ἤδη πρὸς τὸ γῆρας, ὅποτε οἱ παρισσώτεροι τῶν ἀνθρώπων θεκνύουσι μεγαλύτερον ἀπροθυμίαν πρὸς τὰς ἀποδημίας, λέγει «Ὁ δὲ Ἀβραάμ ἦτο ἐδόξομαιντα πέντε ἔτων,²⁵ εἴταν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν.²⁶ Ἐφῆς πῶς οὐτὴ ἡ ἡλικία, οὐτὴ κατὰ ἄλλο ἐξ αὐτῶν, τὰ ὅποια ἠδύνατο νὰ τὸν συγκρατήσῃν εἰς τὴν πατρικὴν γῆν. Ἐγένετο εἰς αὐτὸν ἐμπόδιον, ἀλλ' ἀπεδείχθη ἡ πρὸς τὸν Θεὸν ἀγάπη ἀνωτέρα ἄλλων; Διότι, εἴταν ἡ ψυχὴ εἶναι ἀγρυπνός

23. Ἀβραάμ καὶ Καθὲρ.

24. Πρόκειται περὶ τῆς μεταξὺ τῶν ποιμένων τοῦ Λῶν καὶ Ἀβραάμ φιλονικίας. Συντελεσθεὶς οὗτοι ἐχωρήθησαν, καὶ ὁ μὲν Ἀβραάμ παρέμεινεν εἰς Χαναάν, ὁ δὲ Λῶν ἐγκαταστάθη εἰς τὴν περιοχὴν τῶν Σοδώμων (Γεν. 13, 6-12).

25. Κατὰ τὸ Γεν. 11, 26 ὁ Ἀβραάμ γεννηθὲν ἦτο 5 ἔθων ἦτο 70 ἐτῶν. Ὅπως ἀπέθανεν εἰς ἡλικίαν 205 ἐτῶν (Γεν. 11, 32). Ὁ Ἀβραάμ ἐγεννῆται ἐν Χαρρὰν εἰς ἡλικίαν 75 ἔτων καὶ κατὰ τὸ Πραξ. 7, 4 μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς τοῦ. Ἰωῆς τὸ Γεν. 11, 26 δὲν διδοί: τὴν ἐπιπέθ χρονολογίαν τῆς γενέσεως, καθόσον ἀναφέρει καὶ τοὺς ἑτέρους ἀδελφοὺς ὡς γεννηθέντας κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος.

26. Γεν. 12, 4.

καὶ νηφάλιος, ὑπερνεκῶς ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ ἀφροσύνηται ἐξ ἀλακλήρου εἰς τὸ ποδοῦμενον, καὶ δὲν ἀνακόπτεται ἀπὸ τὰς παρουσιαζομένας δυσχερείας, ἀλλὰ ὑπερπῶς τὰ πάντα. Ἐ καὶ δὲν οἰαμασθῆ προηγουμένως, ἕως οὗ ἐπιτύχῃ ἐκεῖνο, τὸ ὅποιον ἐπιδιώκει. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ ὁ δίκαιος αὐτός, ἐν καὶ ἦτο δυνατόν νὰ παρεμποδίζετο καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας καὶ ἀπὸ ἄλλα πολλά, ἀφοῦ διεπρήξε ὅλα τὰ θεσμά, ὡσὸν νέος γεμάτος σφρίγγος, μὴ ἐμποδίζόμενος ἀπὸ τίποτε, κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐσπευδε καὶ ἐδιώκετο νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν προσοχὴν τοῦ Δεσπότη. Οὐτε θεσμοὶ εἶναι δυνατόν ποτε νὰ θέλῃσιν κάποιος νὰ ἐπιδείξῃ κατὰ γενναίων καὶ ἀνδρείων καὶ νὰ τὰ φέρῃ εἰς πέρας κατ' ἄλλον τρόπον, ἐὰν αὐτὸς δὲν ταχθῇ προηγουμένως ἀντιμέτωπος πρὸς ὅλα ἐκεῖνα, τὰ ὅποια πρόκειται νὰ σταθῶν ἐμπόδια εἰς τὴν προσπάθειάν του. Ἐ Τοῦτο λοιπὸν γνωρίζων πολὺ καλῶς καὶ ὁ δίκαιος αὐτός ἀφοῦ παρέτρεξε τὰ πάντα, καὶ δὲν ὑπελόγησε οὐτε τὴν σιγήθειαν, οὐτε τοὺς συγγενεῖς, οὐτε τὸν πατρικὸν οἶκον, οὐτε τὸν τάφον, οὐτε τὸ ἴδιο τὸ γῆρας, εἰς ἐκεῖνο μόνον ἐστράφη τὴν προσοχὴν του, πῶς θὰ δυναθῇ νὰ ἐκπληρώσῃ τὴν διαταγὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἦτο δυνατόν νὰ ᾄδῃς πράγμα πολὺ παράδοξον, ἀνθρώπου εἰς βαθύτατον γῆρας καὶ μεταναστεύει μετὰ τῆς γυναίκος καὶ αὐτῆς προεχωρημένης ἦδη εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν βούλων, καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζῃ τοῦ θὰ οἰαμασθῇ ἡ περιπλάνησίς του. Καὶ νὰ ἀναλογισθῇ κανεὶς σοβαρῶς καὶ ἐκεῖνο, πῶς δηλαδὴ ἦτο κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἡ δυσκαλιὰ τῶν ὀδοιποριῶν.²⁷ Ἄ ὅτι θεσμοὶς ἦτο δυνατόν, ὅπως τώρα νὰ συναντώμεθα μετ' ἄλλων ἀνέτως καὶ νὰ πηγαίνωμεν ἀπὸ τὸν ἕνα τόπον εἰς τὸν ἄλλον με τὸσσην εὐκαλίαν, μὲ τὸ νὰ εἶναι ἡ ἐξουσία ἐπιρημένη κατὰ τόπους, καὶ νὰ ἀναγκάζονται οἱ διερχόμενοι διὰ μέσου τῶν διαφόρων τόπων νὰ μεταβαίνουν καθημερινῶς σχεδὸν ἀπὸ βασιλείας εἰς βασιλείαν.²⁸ Καὶ τοῦτο λοιπὸν ἦτο σοβαρὸν ἐμπόδιον εἰς τὸν δίκαιον, ἐὰν θεσμοὶς δὲν εἶχεν μεγάλην ἀγάπην εἰς τὸν Θεὸν καὶ ὅπακον εἰς τὴν προσοχὴν τοῦ. Ἄλλ' αὐτός, ἀφοῦ διέσπασε ὡσὸν ἀράγνην ὅλα τὰ ἐμπόδια, καὶ ἰσχυροποίησε δὲ τῆς πίστεως τὴν σκέψιν καὶ ἐπέσθη εἰς τὴν ἀπαίτησιν Αὐτοῦ, ὁ ὅποιος ἔδωκε εἰς αὐτόν τὰς ὑποσχέσεις, ἤρχθη τὴν ὀδοιπορίαν. Ἐ καὶ ἐπῆρε μο-

27. Πρόκειται περὶ τῆς ἀρχαίας πολιτικῆς συγκρατήσεως εἰς κρήνη πόλεις.

ζι· του, λέγει, ὁ Ἄβραμ τὴν Σάρρα τὴν γυναῖκα του, καὶ τὸν Ἄωτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των, ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρρὰν καὶ ἔφυγε διὰ νὰ μεταθῆ εἰς τὴν γῆν Χαναάν.⁹⁸

Ὁ βλέπει τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς, πῶς εἰς ἡμᾶς τὰ πάντα διηγείται, διὰ νὰ μάθωμεν ἐξ ὅλων τῆν εὐσεβειαν τοῦ δικαίου. «Καὶ ἐπῆρε μαζὶ του, λέγει, τὴν Σάρραν τὴν γυναῖκα του, καὶ τὸν Ἄωτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ του, καὶ ὅλα ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρρὰν». Δὲν εἶπεν ἀσκόπως «ὅλα ὅσα ἀπέκτησαν εἰς τὴν Χαρρὰν», ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ὅτι ὁ πατριάρχης δὲν μετέφερε τίποτε ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, ὅ ἀλλ' ἀφοῦ παρεχώρησεν εἰς τὸν ἀδελφὸν ὅλα ἐκεῖνα τὰ πατρικὰ πράγματα, τοιοῦτοτρόπως ἀνεχώρει, φέρων ἐκεῖνα μόνον μαζὶ του, ὅσα ἤδυσσῆν νὰ ἀποκτήσῃ εἰς τὴν Χαρρὰν. Καὶ τοῦτο ἐπράττειν ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτοῦ θυρωπὸς, ὅχι διότι ὑπελόγιζεν αὐτὰ, ὅτε διότι ἦτο φιλόχρηματος, ἀλλὰ διὰ νὰ ἤμωρῃ νὰ ἐπιδεικνύῃ εἰς ἄλλους μὲ τὴν παρουσίαν του τὴν πρὸς αὐτὸν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐξηγάγει αὐτὸν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων καὶ ἀπ' ἐξῆς πάλιν τὸν διέταξε νὰ μετακίση, ὁ ἴδιος ἦτο παῦ τοῦ ἤξωσαν εἰς κάθε μίαν χώραν τὴν παρουσίαν καὶ τοῦ ξουθετέρωνε κάθε δυσκολίαν. Συνεπῶς καὶ τοῦτο πάλιν ἦτο ἀπόδειξις τῆς εὐσεβοῦς διαθεσῆς του νὰ μεταφέρῃ τόσον πολλὰ καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ καθίξη δόκλῃρον τὴν ὁδόν. Ἐπί τῆς καθέ ἑνας, ὁ ὁποῖος ἐδλεπεν αὐτὸν φυσικὸν ἦτο νὰ ἤθελε νὰ μάθῃ τὴν αἰτίαν τῆς ἀποδημίας τοῦ δικαίου. Ἐπειτα πληροφορούμενος ὅτι κατὰ διαταγὴν τοῦ Θεοῦ μεταθίσει εἰς τὴν ξένην χώραν, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὰ ἴδικά του, δι' αὐτῶν τῶν ἔργων ἐδιδάκετο καὶ ἐμύθανε καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς ὑποκοῆς τοῦ δικαίου καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῆς πρὸς αὐτὸν προνοίας τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ἔφυγε, λέγει, διὰ νὰ μεταθῆ εἰς τὴν χώραν Χαναάν». Ἀπὸ τοῦ ἐγνώρισεν, ὅτι εἰς τὴν χώραν Χαναάν θὰ σταματήσῃ ἢ ἀποδημία του ἀφοῦ ἢ προσαγῆ ἔλεγεν ὅτως· «ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω;» Ἐ ἴσως ὁ Θεὸς ἐφανέρωσε καὶ τοῦτο εἰς αὐτὸν ὑποδείξας εἰς τὴν ἀκρίβειαν του τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. Ἀκριβῶς διὰ τοῦτο, ὅταν ἐπράσταξεν αὐτὸν, τοῦ ὁμίλει ἀπροσδιορίστως, «ἔλα εἰς τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν θὰ σοῦ ὑποδείξω», διὰ νὰ μῆς συγκαλύψῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἐπειτα ἐπειδὴ προσέφερε ἀφρόνως ὅσα ἐξηγῶντο ἀπ'

98. Γεν. 12, 5.

αὐτὸν, ταχέως καὶ ὁ Θεὸς τοῦ ἐγνωστοποίησε τὴν χώραν, εἰς τὴν ὅποιαν ἤθελε νὰ τὸν ἐγκαταστήσῃ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ προέβλεπε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, δι' αὐτὸ καὶ τὸν ἐπῆρε ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν διέταξε νὰ μὴ λάθῃ μαζὶ του τὸν ἀδελφόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ γίνῃ αὐτὸς διδάσκαλος, ⁹⁹ ἅ τῶρα μὲν εἰς ἄλλους ἐκεῖνους, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Παλαιστίνην, μετ' ἄλλων δὲ καὶ εἰς αὐτοῦς, οἱ ὁποῖοι εὐρίσκοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον. Εἶδες πῶς δὲν ἐξηγῶνται ἀπὸ τὴν φύσιν τὰ πράγματα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς κακίας, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν διάθεσιν τῆς γνώμης μας; Διότι ἰδοῦ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν φυσικὴν σχέσιν ἦσαν ἀδελφοὶ καὶ ὁ πατριάρχης καὶ ὁ Ναχώρ, δὲν ἦσαν ἑμῶς καὶ κατὰ τὴν γνώμην. Ἀλλ' ἐκεῖνος μὲν (ὁ Ναχώρ) ἦν καὶ ὁ ἀδελφός του εἶχε φθάσει εἰς τόσα μεγάλην ἀρετὴν, ἦτο ἀκόμη προσκεκολλημένος εἰς τὴν πλάνην· αὐτὸς δὲ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἐδείκνυε καθημερινῶς εἰς ἄλλους τὴν κατὰ Θεὸν ἀξίαν τῆς ἀρετῆς του. «Καὶ ἦθε, λέγει, εἰς τὴν χώραν Χαναάν καὶ διέσχισεν ὁ Ἄβραμ τὴν χώραν κατὰ τὸ μήκος αὐτῆς ἕως τῆς τοῦ τόπου τῆς Συχέι.¹⁰⁰ εἰς τὴν τοποθεσίαν «ὠψιλή θρύς».¹⁰¹ Μὲς διδάσκει ἡ Γραφὴ τὸ μέρος τῆς χώρας, εἰς τὸ ὁποῖον ἐγκαθίσταται τῶρα ὁ δικαίος. Ἐπειτα, διὰ νὰ μάθωμεν εἰς ποῖον ἀκόμη κατὰστασιν εὐρίσκειτο ἐκεῖ λέγει· «οἱ δὲ Χαναανοὶ κατώκουν τότε τὴν περιχώρην αὐτῆν».¹⁰² Δὲν ἐτόνισεν ἀσκόπως τοῦτο πάλιν ὁ μακάριος Μωϋσῆς, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν καὶ ἀπ' ἐξῆς τὴν φιλοσοφικὴν ἀκρίβειαν τοῦ πατριάρχου. Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατεῖχον ἀκόμη τοὺς τόπους ἐκεῖνους οἱ Χαναανοὶ, ἠναγκάζετο ὡσὲν ἕνας περιπλανώμενος καὶ ξένος, καὶ ὡσὲν ἕνας ἀπὸ τοὺς ἀνάξιους καὶ καταφρονημένους, νὰ διαμένῃ κατοικῶν ἐκεῖ ὅπως ἔτυχε, μὴ ἔχων ἴσως αὐτὸ ἕνα ταπεινὸν κατάλυμα. Καὶ ὅμως, ὅτε εἰς τοιαύτην ἀκόμη κατὰστασιν ἐδουλονασχέτησεν, ὅτε εἶπε· διὰ τὸ αὐτὸ· Ὁ ἔγωγ, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸς τῆς τιμῆς καὶ ἐξυμνητῆσως ἔξω εἰς τὴν Χαρρὰν, ἀναγκάζομαι τῶρα, ὡσὲν ἕνας ἀπατρις καὶ ξένος καὶ νεφερωμένος, νὰ περιέρχωμαι εἰς ἕνα τόπον φιλοφρονητικῆς καὶ νὰ ἀναζητῶ τὴν ἀνάπαυσιν εἰς ἕνα εὐτελες κατάλυμα, χωρὶς νὰ θύναμαι καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ τὸ ἐπιτύχω, ἀλλὰ νὰ ἀνογα-

99. Κεντρικὴ πόλις τῆς Χαναάν ἀποκαλύπτει ἑραβεῖον Νεκροπολις. Τούτην κατέλαβεν ὁ Ἰακώβ ἀπὸ τῶν Ἀμορραίων (Γεν. 48, 2). Εἰς αὐτὴν ἔστησαν κτισμένον πλῆθὺν αἰσῆς ἀναπαυομένων ὁ Ἄβραμ καὶ Ἰακώβ (Γεν. 48, 80 καὶ 80, 15).

100. Γεν. 12, 6.

101. Γεν. 12, 6.

κάζωμαι να ζω εις σκηνας και καλύβας και να υποφέρω δulas τας άλλας ταλαιπωρίας. Αυτό είναι δλον εκείνο, τὸ ὁποῖον ἔλεγεν· «εἰλα ἐδῶ και θὰ σὲ ἀναδείξω ἔθνος μέγα». Μέχρις ἐδῶ εὐχάριστα εἶναι εἰς ἐμὲ τὰ προύμια· τί καλὸν εἶναι να περιμένω λοιπόν; Ἄλλὰ και εἰς τοιαύτην κατάστασιν εὐρισκόμενος δὲν ἠνέχθη να εἴπῃ τίποτε τοιοῦτον ὁ βίκαιος, οὔτε να φοβῆθῃ. Ἐδῶ ἀφοῦ ἐνεπιστεύθη εἰς τὰς διαβεβαιώσεις τοῦ Θεοῦ με δλην τὴν σκέψιν και τὴν τελείαν πίστιν, εἶχε συνεχῶς ἀμετάβλητον τὴν σκέψιν δι' αὐτὸ και ἀμέσως ἠρώδη τῆς θείας παρηγορίας.

7. Ἄλλὰ διὰ να μὴ ἐπακτινῶμεν πολὺ τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ στοματίζωμεν ἐδῶ, θὰ περατώσωμεν τὸν λόγον και ἀφοῦ παρακαλέσωμεν τὴν ἀγάπην σας διὰ τοῦτο, να μνησθε δηλοδὴ τὴν γνώμην τοῦ δικαίου αὐτοῦ. Καθ' ἕσασιν θὰ ἦτο ἀπὸ τὰ πολὺ παράδοξο, εἰάν μὲν ὁ δικαίος αὐτός, καλούμενος ἀπὸ χώρας εἰς χώραν, ἐπέδειξε τὸσον μεγάλην ὑπακοὴν και οὔτε τὸ γῆρας, οὔτε τὰ ἄλλα ἐμπόδια, τὰ ὁποῖα ἀπειρηθίμομεν, οὔτε ἡ δυσκολία τῶν καιρῶν ἐκείνων, Ἐ οὔτε κάτι ἄλλο ἀπ' αὐτὰ, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο να ἀναγκαστοῦσιν αὐτὸν, κατώρθωσε να τὸν καταστήσῃ περισσότερο ἀπρόβδουμν εἰς τὴν ὑπακοήν· ἀλλ' ἀφοῦ δίδασκασε δλα τὰ θεατὰ ἔτρεχε και ἐδιείξτε ὁ γέρον, ὡσαν ἕνας σφρηγιλῶς νέος, μετὰ τῆς συζήτου του και τοῦ ἀνεψιοῦ και τῶν δούλων, να φέρῃ εἰς πέρας τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ· ἡμεῖς δὲ προσκαλούμενοι διὰ ἀπὸ χάρας εἰς χώραν, ἀλλ' ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν να μὴ ἐπιδεικνύμεν οὔτε τὴν ἰδίαν με τὸν δικαίον προθυμίαν εἰς τὴν ὑπακοήν ἀλλὰ να προδῶλλωμεν πολλὰκις ψυχρὰς και ἀνωφελεῖς δικαιολογίας.⁸⁹ Α καὶ οὔτε τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων, οὔτε ἡ ἀναξίτης τῶν βλεπομένων, τὰ ὁποῖα εἶναι γῆινα και παροδικά, οὔτε τὸ ἀξίωμα τοῦ καλοῦτος Θεοῦ (συμδαίνεις) να προσελκύῃ ἡμᾶς· ἀλλὰ δεκνύομεν τὸσσην ἀδαιοφορίαν ὡστε προτιμῶμεν ἀπὸ τὰ αἰώνια τὰ πρόσκαιρα, και τὴν γῆν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, και ἀπ' αὐτὰ που δὲν πρόκειται να τελειώσουν ποτε, ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα, πριν να φανοῦν, χάνονται. Διότι μέχρι τότε, ἐπὶ μου, θὰ εἴμεθα τὸσον τρελλοὶ διὰ τὴν συλλαγὴν τῶν χρημάτων; Ποῖα εἶναι αὐτὴ ἡ λύσσα τὸ να παλοκοκώμεθα καθημερινῶς ἀπὸ τὴν φουερὰν αὐτῆν ἐπιθυμίαν και οὐδέποτε να μένουμεν ἰκανοποιημένοι, ἀλλὰ να συμπεριφερόμεθα και ἀπὸ τοῦς μεθόσους χειρότερον; Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἐκεῖνοι, ἔσαν περισσότερο πίνουσι τὸν γνήσιον οἶνον, ἔσαν τὸσον περισσότερο κατακαίνονται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν και ἀνάπτουσι τὴν κόμηνον

τοῦ πάθους φοδερωτέραν, τοιουτοτρόπως λοιπόν και αὐτοὶ παραδοθέντες εἰς τὴν τυρανίαν τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων, οὐδέποτε καταστέλλουσι πλεον τὴν ἐπιθυμίαν· ἀλλ' ἔσαν περισσότερο θὰ ἀποκτήσουσι, τὸσον περισσότερο ὑψώνεται ἡ φλόγα και ἀνάπτει ἡ κόμηνον ὀρηκτικώτερον. Δὲν δλέπομεν τοὺς πρὸ ἡμῶν, εἰτι και ἀφοῦ ἀκουεῖσαν ἔλην σχεδὸν τὴν οἰκουμένην, ἐφυγον ἀπ' ἐδῶ γυμνοὶ και ἐρημοὶ και ἡ μόνη ἀπόλαυσις τῶν ἦτο αὐτῆ, τὸ να τοὺς ζητῶνται ἐκεῖ εἶδῶναι δι' ἄλλας τὰς πράξεις των; Καὶ τὴν μὲν περιουσίαν των πολλὰκις δημιουργήσαν διαφόροι· Ἐ τὰ ἁμαρτήματα ὁμως διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς μόνος αὐτός φέρει μαζί του και ἀπέρχεται, διὰ να ὑποστῇ τὰς δι' αὐτὰ τιμωρίας με πολλὴν ὀργήν, μὴ δυνάμενος ἀπὸ πουθενὰ να εὐρη κάποιαν παρηγορίαν. Διὰ ποῖον λόγον, εἰπέ μου, δεκνύομεν τὸσσην ἀμέλειαν διὰ τὴν σωτηρίαν μας και ὡς να ἐπρόκειτο περὶ ζήνης τοιουτοτρόπως σκεπτόμεθα περὶ τῆς ἰδικῆς μας ψυχῆς; Δὲν ἤκουσες τὸν Χριστὸν να λέγῃ, «τί εἶναι δυνατόν να δώσῃ ὁ ἄνθρωπος ἀντάλλαγμα τῆς ψυχῆς του»;⁹⁰ Καὶ πάλιν «τί ἔχει να ὀφελῆσθῇ ὁ ἄνθρωπος, εἰάν κερδίσῃ τὸν κόσμον ὅλον, ζημωθῇ δὲ τὴν ψυχὴν του»; Διότι μήπως ἔχεις κάτι ἀντάξιον αὐτῆς; Καὶ ἔν αἴτης δλόκληρον τὴν οἰκουμένην (εἰτι ἔχεις ἀντάξιον), δὲν λέγεις τίποτε. Τὶ ὄφελος ἔχομεν λοιπόν, ὅπως ἀκριβῶς ὁ Χριστὸς εἶπεν, εἰάν κερδίσωμεν ὅλον τὸν κόσμον, ζημωθῶμεν δὲ τὴν ψυχὴν, τῆς ὁποίας τίποτε ἄλλο δὲν ὑπάρχει προσφιλέτερον; Αὐτὴν λοιπόν τὸσον θὰ παραδλέπομεν να οπαράσεται καθημερινῶς, τὴν τὸσον πολὺτιμον, τὴν ὅποιαν ὀφείλομεν τὸσον πολὺ να σεβόμεθα και φροντίζωμεν; Καὶ δὲν θὰ δεῖξωμεν ποτε, ἔστω και κάπως ὀργά, κάποιαν φροντίδα δι' αὐτὴν, εἰταν τὴν μίαν μὲν φουρὰν παλοκοκῆται ὁπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῶν χρημάτων, τὴν ἄλλην δὲ καταξασχέεται ὁπὸ τῆς ἀκολασίας και ἔδλωτε ἀτιμάζεται ὁπὸ τοῦ θυμοῦ και παρασύρεται διαφοροτρόπως ἀπὸ κάθε ἕνα πάθος ἐδῶ κι ἐκεῖ; Διὰ τοῦτο, παρακαλῶ, ἕως ἄτου ἀκόμη ἔχωμεν καιρὸν, ἄς καθαρῶς τὴν ρυπαρότητα αὐτῆς διὰ πλουσίας ἐλημμοσύνης, διὰ να σῆσωμεν δι' αὐτῆς τὴν φωτιάν τῶν ἰδικῶν μας ἁμαρτημάτων. Διότι λέγει· αφωτιάν ἀναδίδουσαν φλόγας θὰ σῆσῃ τὸ ὕδωρ και διὰ τῶν ἐλημμοσύνων καθαρῶνται αἱ ἁμαρτίαι.⁹¹ Διότι δὲν ὑπάρχει κάτι, τὸ ὁποῖον θὰ βιωθῆ τὸσον να λυτρώσῃ ἡμᾶς τοῦ

89. Ματθ. 16, 26.

90. Σοφ. Σαπ. 3, 30.

πυρός τῆς κολάσεως, ἢ πως ἡ πλοῦσια ἐλεημοσύνη. Ἐπιτελώμεν αὐτὴν συμφώνως πρὸς τοὺς ὅτι Ἄδοῦ θεόθεντας νόμους, χωρὶς κομμίαν ἐπίδειξιν δηλαδὴ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν, θὰ δυναθώμεν νὰ ἀποπλύνωμεν καὶ τὴν ἀκαθαρσίαν τῶν ἁμαρτημάτων μας καὶ νὰ ἀξιωθώμεν τῆς φιλοφροσύνης τοῦ Θεοῦ μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Μονογενοῦς Ἄδοῦ Υἱοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ εἰς τὸν Πατέρα συγχρόνως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα (ἀντὶ τοῦ) ἡ βόβα, ἡ ἐξουσία, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Γένοιτο.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ.

«ΕΚΕΙ ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΕΙΔΕΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ. ΕΙΣ ΤΟΥΣ ΑΠΟΙΟΝΟΥΣ ΣΟΥ ΘΑ ΔΩΣΩ ΤΗΝ ΧΑΡΙΝ ΑΥΤΗΝ. 316 B O ΑΒΡΑΜ, ΕΠΕΙΔΗ ΕΚΕΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ Ο ΘΕΟΣ, ΕΚΤΙΣΣΕ ΧΑΡΙΝ ΑΥΤΟΥ ΘΕΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ»¹

Πολὺς καὶ ἀνεκφραστός εἶναι, ἀγαπητοί, ὁ πνευματικὸς θησαυρὸς, ποὺ περιέχεται εἰς τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα, καὶ δι' αὐτὸ ἀπαιτεῖ προσεκτικὴν διάνοιαν καὶ σκέψιν νηφάλιον καὶ ἀγρυπνόν, ὥστε νὰ μὴ μᾶς διακλύγη τίποτε ἀπὸ ὅσα κρύπτονται εἰς τὰ σύντομα αὐτὰ λόγια. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ὁ φιλόφρωνος Θεοῦ ἐπέτρεψε νὰ γίνωνται κατανοητὰ καὶ φανερὰ ἀμέσως καὶ διὰ μιᾶς ἐπιτολαίας ἀναγνώσεως ὅλα ὅσα περιλαμβάνονται εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν, διὰ νὰ ἐξυπνήσῃ τὴν ἀκηροίαν μας καὶ νὰ δεῖξωμεν μέγαλο ἐνδιαφέρον Ὡ καὶ ἔτσι ν' ἀποκαμώσωμεν τὴν ἐξ αὐτῶν ἀφέλειαν. Διότι κατὰ κάποιον τρόπον αἱ γνώσεις, ποὺ ἀνευρίσκονται μετὰ κόπον καὶ ὕστερα ἀπὸ ἀνάλογον ἐρευνᾶν, ἐντυπώνονται συνήθως θαυότερα εἰς τὸ μυαλὸ μας, ἐνῶ, ὅτι μαθαίνονται μετὰ εὐκολίαν, περὶ καὶ φεύγει γρηγορώτερα ἀπὸ τὴν καρδίαν μας. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ ἀδιαφοροῦμεν, ἀλλὰ νὰ ἔχωμε τὸν νοῦν μας ἀγρυπνόν καὶ νὰ ἐξετάζωμεν ἐξ ἀσκήσει τὸ βάθος τῶν νοημάτων τῶν κεκλιμένων, διὰ νὰ ἠμπορώσωμεν νὰ κερδίσωμεν κάτι περισσότερο ἀπὸ αὐτὰ καὶ ἔτσι (ὠφελιμένοι) νὰ γυρίσωμεν εἰς τὰ σπίτια μας. Καθ' ὅσον ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ εἶναι πνευματικὸν ποιητήριον καὶ θεραπευτήριον (ιατρείον) τῶν ψυχῶν. Καὶ εἶναι ἀνάγκη, λοιπὸν, ὅταν νὰ ἔχωμεν ἐπισκευθῆ πανηγύρι, ἀφοῦ συγκεντρώσωμεν ἀφθονὰ ἐμπορεύματα, ἢ τότε νὰ ἐπιστρέψωμεν, καὶ, ὅταν νὰ καταργώμεν εἰς τὸ ἱατρεῖον, νὰ ἐξέλθωμεν ἀπ' αὐτὸ, ἀφοῦ πάρωμεν τὰ κατάλληλα φάρμακα διὰ τὰς ἀσθενείας, ποὺ ἔχομεν. Πραγματικὰ, δὲν συγκεντρώνομεθα ἕδω κάθε ἡμέραν μετὰ σκοπὸν τὴν ἀπλήν μετὰξὺ μας ἐπαφῆν καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ διαλυώμεθα, ἀλλ' ἐρχόμεθα ἕδω διὰ νὰ διδοχθῆς κάθε τί τὸ ὠφέλιμον καὶ νὰ

1. Γεν. 18, 7.

μεν. θεραπευθής από το πάθος που σ' ένοχλεί, και έτσι (φωτισμένος και θεραπευμένος) να φύγεις απ' εδώ.

Διότι κατά ποίαν λογική δεν θα ήταν από τα πλέον παράδοξα το γεγονός ότι, όταν στέλλωμεν τα παιδιά μας εις το σχολειον, έχουμε την απαίτησιν Ἐ καθημερινά να προσδύουν κάπως εις τὰ μαθήματά τους, και εις καιμίαν περίπτωσην δέν ανεχόμεθα να πηγαίνουν εκεί δασκοπα και άνώφελα, έάν δέν αντίληφθώμεν ότι μοθαίνουσι κάτι περισσότρουν. Αντίθετα, ήμεις, που έχουμε πλέον την κατάλληλον ήλικαν, μολονότι ήλθαμεν εις τό πνευματικόν αυτό Ιατρείον,¹ ανεχόμεθα να μη έχουμε τον ίδιον ζήλον με τα παιδιά, και μάλιστα, όταν τό κέρδος άποσκοπή εις την σωτηρίαν της ψυχής μας. Δι' αυτό, σάς παρακαλώ, ό καθένας μας ως εξετάξη τον εαυτόν του, καθημερινά, διά να βλέπη τί άκέρδιον από την σημερινήν ήμίλιαν, τί από την αύριανήν, διά να μη δώσωμεν την εντύπωσιν ότι και ήμεις έρχόμεθα εις την Έκκλησίαν τυχαία και άσκοπα.

Τό ότι δε ή ενέργεια μου αυτή με άπαλλάσσει από κάθε άμαρτίαν (άφου, θέβαια, προσφέρω έγω όλα έν γένει, 317 Α. δσα εξαρτύνται από έμένα, και δέν παραλείπω τίποτε από τά δυνατά), ένφ εις δσους άγανακτούν και δέν προσχούμν με έπιμέλειαν, όστε έχουν την προθυμίαν να ώφεληθούν κάτι παραπάνω, γίνεται αίτία μεγαλύτερας καταδίκης, άκουσε τον Χριστόν που λέγει, άφ' ένός μεν προς εκείνον που έκρυψε τό τάλαντον εις τό χύμα: «Δούλε κακή, έπρεπε, λοιπόν, σύ να καταθέσης τό χρημά σου εις τους τραπεζίτας και όταν θα ήρχόμην έγω, θα έπαιρνα με τόκον αυτό που μου άνήκει»² άφ' έτέρου δε προς τους 'Ιουδαίους: «άν δέν είχα έλθει και δέν τους είχα άμιλήσει άποδεικνύων εις αυτούς με την διδασκαλίαν και τά θαύματά μου ότι είμαι ό Μεσσίας, δέν θα είχαν άμαρτίαν διά την άπιστίαν που έδειξαν εις έμένα. Τώρα, όμως, δέν έχουσι πρόσφασιν, ή όποία να δικαιολογή την άμαρτίαν των»³.

Άλλ' εις την προκειμένην περίπτωσιν δέν εξετάζω αυτό τό πράγμα, έάν, δηλαδή, εδρίσκωμαι έξω από την έννοχην, με έπιθύμω την ιδιική μου προκοπήν, και πιστεύω Ἐ ότι άκρωτηριάζεται ή ιδική μου αγαλλίασις, έστιν και έν είμαι χιλίας φορές ανεύθυνος, έάν και έσεις δέν δείξετε ζήλον αντίσειν προς την προσπάθειαν που καταβάλ-

1. Δηλαδή, την Έκκλησίαν.
2. Πράξ. Μεσ. 25, 26-27.
3. Ίωάν. 15, 22.

λω έγω. Διότι αυτό είναι τό περιεχόμενον της ιδικής μου χαράς, να βλέπω δηλαδή, την προκοπήν σας εις τά πνευματικά ζητήματα.

Και γνωρίζω καλά, θέβαια, ότι με την χάριν του Θεού είσθε γαίετοι αύνοι και ότι ήμπορείτε και άλλους να συμβουλεύετε. Άλλά, σαν τον μακάριον Παύλον, συνεχώς σάς προτρέπω εις τά θέματα αυτά, σά να σάς ύπενθυμίω τάς άληθείας που γνωρίζετε,⁴ και να σάς τονώσω τον ζήλον και την προθυμίαν, έπειδή θέλω να άνοπτυχθήτε εις τελείας και ώλοκληρωμένας προσωπικότητας. Θέβαια, δέν θεωρώ μικράν άπόδειξιν της κατά Θεόν προκοπής σας αυτό άκριδώς, Ε τό γεγονός δηλαδή, ότι κάθε ήμέραν έρχεσθε εδώ με τόσην μεγάλην προθυμίαν και δέν χορταίνετε ν' άκούετε την πνευματικήν διδασκαλίαν. Πραγματικά, όπως άκριδώς ή δρεξις διά την τροφήν του σώματος ήμπορεί να θεωρηθή σαν άπόδειξις ύγείας του οργανισμού, έτσι και ή έπιθύμια της πνευματικής διδασκαλίας ήμπορεί να έκληφθή σαν σφραγιστή άπόδειξις της ψυχικής ύγείας. Δι' αυτόν τον λόγον και έγω, θέβαια, έπειδή γνωρίζω τον πόθον σας και ότι, δσον πολύ και άν παρατείνω την διδασκαλίαν, δέν ήμπορώ ούτε και έτσι να ίκανοποιήσω την έπιθυμίαν σας και να προσφέρω έπαρκή την πνευματικήν αυτήν τροφήν, δέν θα πούσω άνάλογο με την δυνάμιν μου, δσα μου παρέχει ή χάρις του Θεού, D να σάς τά δίδω κάθε ήμέραν, προς ώφέλειάν σας και να ενισποθέτω τά διδάγματα των βελον Γραφών εις την διάνοιάν σας.

Έλθετε, λοιπόν, και σήμερα, άφου παρακαλέσω τον φιλόνηρον Κύριον να όδηγήση την γλώσσάν μου εις την άνακάλιψιν των ζητούμενων, να σάς προσφέρω την αυνηθημένην διδασκαλίαν, άρχίζων κατά πρώτον από τά άνογνωσθέντα εις την άγάπην σας, «Εκεί έφανερώθη», λέγει, «ό Θεός εις τον Άδραμ και είπευ εις αυτόν»⁵. Σωστά δέν σάς έλεγο εις την άρχήν της ήμίλιας, ότι κρύπτεται μέγας θησαυρός εις τό σύντομα αυτό λόγιον; Νά, λοιπόν, που τό προσήμιον των άνογνωσθέντων εμφανίζεται έμέσως περιέργων και παράξενον. Ε «Εκεί έφανερώθη», λέγει, «ό Θεός εις τον Άδραμ». Διά πρώτην φοράν συναντώμεν εις την Γραφήν την φράσιν αυτήν ότι, δηλαδή, ό Θεός «έφανερώθη». Πραγματικά, όποτε διά τον Άδάμ, ού-

5. Πράξ. Ρωμ. 15, 16.
6. Γεν. 19, 7.

τε διά τόν Ἄθελ, οὔτε διά τόν Νῶε, οὔτε δι' ἄλλον κανένα ἐ-
 χρησιμοποίησαν αὐτήν τὴν ἔκφρασιν ἢ Γραφή. Ποία εἶναι,
 λοιπόν, ἡ σημασία τῆς λέξεως αὐτῆς; «Καὶ ἄσθη», λέγει;
 Μά τότε πῶς ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος λέγει δι' ἁκανένους δὲν
 θά ἴδῃ τὸν Θεόν καὶ θά ἠμπορέσῃ νὰ διατηρηθῇ εἰς τὴν
 ζωὴν»;⁷ Λοιπόν, τί θά ἠμπορέσωμεν νὰ εἰπωμεν τώρα, ὅ-
 ταν ἡ Γραφή λέγῃ, ὅτι ἐφανέρωθῃ ὁ Θεός; Μὲ ποῖον τῶ-
 στον ἐφανέρωθῃ εἰς τὸν δίκαιον; Ἄρα γε εἶδεν αὐτὴν τὴν
 ἴδιαν τὴν οὐσίαν τοῦ Θεοῦ;⁸ Ὁχι, ὁδοῖα. Μὴ γένοιτο. Ἄλ-
 λά τί συνέβη; Μά, ἔτσι ἐνεφανίσθη, ὅπως ὁ ἴδιος γνωρίζει
 μόνον καὶ ὅπως ἐκείνος ἠμποροῦσε νὰ τὸν ἴδῃ.⁹ Ἄ
 Πραγματικῶς, ἐπειδὴ ὁ ἀσφὺς καὶ φιλόανθρωπος Κύριός μας
 εἶναι ἐρευρητικὸς καὶ συγκαταβαίνει πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην
 φύσιν, ἀφανίζει τὸν ἐαυτὸν του εἰς ὅσους ἔχουν προειπι-
 μασθῆ ἀξίως.¹⁰ Καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει διὰ μέσου τοῦ προ-
 φήτου, ὅταν λέγῃ: «Ἐγὼ ἐπολλαπλασίασα τὰς ἐμφανίσεις
 μου καὶ συνεχῶς ἐδρῶκομαι εἰς τὴν διάθεσιν τῶν προση-
 τῶν». ¹¹ Ἀκόμη καὶ ὁ Ἰσοίας εἶδε τὸν Θεὸν νὰ κάθεται.¹²
 Ἡ ἐνέργειά ὅμως αὐτῆ δὲν ταυρίζεται εἰς τὸν Θεόν, ἀφοῦ
 ὁ Θεὸς δὲν κάθεται. Βέβαια, πῶς εἶναι δυνατόν νὰ κάθεται
 ἡ ἀσώματος καὶ ἀσφύρας ἐκείνη φύσις; Ἐξ ἄλλου, καὶ ὁ
 Δαυὶλ εἶδε τὸν Θεόν, ἀπὸ γέροντα.¹³ Μά καὶ ὁ Ζαχαρί-
 ας¹⁴ τὸν εἶδε διαφορετικῶς καὶ ὁ Ἰεζακιὴλ κατ' ἄλλον τρό-
 πον.¹⁵ Δι' αὐτὸν, λοιπόν, τὸν λόγον ἔλεγαν «ἐπλήθυνον ὁ-
 ράσεις», ἔσ' ἀντὶ νὰ εἴπῃ δι' ἐνεφανίσθησαν εἰς τὸν καθένα
 ἀνάλογα μὲ τὴν ἀξίαν του. Συνεπῶς, καὶ τώρα, ἐπειδὴ ἀ-
 πεμάκρυνε τὸν δίκαιον ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν διέ-
 ταξε νὰ μεταθῇ εἰς ξένην χώραν καὶ, ὅταν ἐφθασεν εἰς αὐ-
 τήν, περιεφέρετο τόσον, ὥσαν νὰ ἦτο πλάνης καὶ ξένος,
 ἀφοῦ οἱ Χαναναῖοι κοτεῖχαν ἀκόμη τὴν γῆν, ἐμφανίζεται ὁ
 Κύριος ἐνδιαφερόμενος διὰ τὴν ἐξέκρωσιν τοῦ τύπου, εἰς
 τὸν ὅποιον θά κατοικήσῃ ὁ Ἄβραμ. Ὁ ἀγαθὸς Κύριος,
 ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ αὐτὸν καὶ νὰ τοῦ ἐνιαχύσῃ

7. Ἠρώδ. 33, 20.
 8. Ἡ λέξις οὐσία ἐντεῖθεν σημαίνει ἐν ἑαυτῷ, τὴ πρόσωπον τοῦ
 Θεοῦ.
 9. Πραγματικῶς, δὲν εἶπεν δι' ὁ Ἄβραμ εἶδε τὸν Θεόν, ἀλλ' ὅτι ὁ
 Θεὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἄβραμ, διότι ὁ Θεὸς κινούμενος ἀπὸ φιλοάνθρω-
 πίας ἔργον ἔποιον.
 10. Ἠρώδ. 12, 11.
 11. Ἠρώδ. 6, 1.
 12. Δαν. 7, 92.
 13. Πρὸς. προφητεία Ζαχαρίου.
 14. Πρὸς. Ἰεζ. 1, 1 εἰς.

τὴν προθυμίαν, ὥστε νὰ μὴ δεῖξῃ ἀδιαφορίαν, οὔτε νὰ ἔ-
 χῃ ἀμφιβολίαν διὰ τὴν ὑπόσχεσιν, ποῦ τοῦ εἶχε πλέον δο-
 θῆ, ὅτι, δηλαδὴ, «ἔλα ἐδῶ καὶ θά σὲ κάμω γενάρχην με-
 γάλου ἔθνους» (καθ' ὅσον μάλιστα ὁ δίκαιος ἐδλεπεν,
 ὅτι τὰ γεγονότα ἦσαν ἀντίθετα πρὸς τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ὁ
 ἴδιος περιπλανᾶτο σὺν ἑνὶ ἀσημαντῶς, περιφρονημέ-
 νος ὁ καὶ ἀπροσπάτετος χωρὶς νὰ εἴη ποῦ νὰ καταφύ-
 γῃ), ἀκριβῶς λοιπόν, διὰ νὰ ἐνδυναμώσῃ τὸ φρόνημά του,
 λέγει: «Ἐκεὶ ἐφανέρωθῃ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ καὶ εἶπεν
 εἰς αὐτόν. Εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θά δώσω τὴν χώραν
 αὐτήν».¹⁶ Τότε τὴν ὑπόσχεσιν ἦτο μεγάλη καὶ ἀνάλογος
 πρὸς τὴν ἐπαγγελίαν, μὲ τὴν ὅποιαν τὸν ἔπεισε νὰ ἐγκα-
 ταλείψῃ τὴν χώραν του. Τοῦ ὑπεσχέθη, δηλαδὴ, «θὰ δο-
 ξάσω τὸ ὄνομά σου».¹⁷ Δι' αὐτὸ τώρα πάλιν λέγει: «εἰς
 τοὺς ἀπογόνους σου θά δώσω τὴν χώραν αὐτήν». Ἐπει-
 δή, λοιπόν, ὁ δίκαιος ἦτο γέρος καὶ δὲν εἶχε ἀποκτήσει
 υἱὸν ἐξ αἰτίας τῆς στειρότητος τῆς Σάρρας, τοῦ ὑπόσχε-
 ται, δι' αὐτὸν θά δώσῃ τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐκεῖνον, ποῦ θά γεν-
 νήσῃ δι' αὐτόν. Καὶ πρόσεξε τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θε-
 οῦ, ἢ μὲ ποῖον, δηλαδὴ, τρόπον ἐπέθυμει νὰ τὸν καταστή-
 σῃ γνωστὸν εἰς ἄλλους, ἐπειδὴ γνωρίζει τὴν ἀρετὴν τοῦ
 δίκαιου, καὶ σὺν νὰ ἦτο κάποιος πολυτίμος λίθος κρυμμέ-
 νος, ἔτσι νὰ τὸν φανερώσῃ. Καὶ ἀφοῦ τοῦ ἔδωκεν ἄλλε-
 παλλήλους ἐπαγγελίας καὶ μεγάλας ὑποσχέσεις, ἀναβάλλει
 πάλιν δι' ὀλίγον χρόνον τὴν ἐκπλήρωσιν αὐτῶν, διὰ ν'
 ἐποδεχθῆ ταιουτοτρόπως ἢ φιλόθεος θαυγάγη τοῦ πα-
 τριάρχου, ὅτι δηλαδὴ, μολοντί ὁ μακάριος μέχρι τώρα
 ἐδλεπε τὰ πράγματα ν' ἀκολουθοῦν διαφορετικὴν πορεί-
 αν ἀπὸ τὰς ὑποσχέσεις, ἐν τούτοις δὲν ἐνοικῶθε φόβον, οὐ-
 τε παραχρῆν, ἀλλ' εἶχε τὸ μυαλό του ἡραμιον, ἀφοῦ ἦτο
 καθ' ὀλοκλήριον σίγουρος δι' ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη μίαν φο-
 ρὰν ὁ Θεὸς εἶναι πλέον δεδῶκεν καὶ ἀμετακίνητα.

Ἐ Ἄλλ' ὅς τὰ ἐρευνησωμεν δια γενικῶς ὀλίγον κατ'
 ὀλίγον, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ ἀντιληφθῶμεν, ἀφ' ἐνός
 μὲν τὴν ἐρευρητικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φροντίδα
 ποῦ εἶχε διὰ τὸν δίκαιον, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν θερμὴν ἀγά-
 πην τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν Θεόν.

«Ἐκεὶ ἐφανέρωθῃ», λέγει, «Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄ-
 βραμ». Μὲ ποῖον τρόπον ἐφανέρωθῃ; Ἀσφαλῶς, ὅπως ὁ

16. Γεν. 12, 2.
 17. Γεν. 12, 7.
 17. Γεν. 12, 2.

Ίδιος ο Θεός γνωρίζει μόνον και όπως ήμπορούσαν ο "Αβραμ να τον Ίδη. Δεν θα πάωω, έδεια, να τό διακηρύσω αυτό, ίστω και αν δεν γνωρίζω τον τρόπον τής εμφάνισως. "Ακούω μόνον τήν Γραφήν, που λέγει, 319 Α ότι «Εκεί έφανερώθη ο Θεός εις τον "Αβραμ και ειπεν εις αυτόν. Εις τούς άπογόνους σου θα δώσω τήν χώραν ταύτην». Νά ενδιμήθε με άκριθειαν τās ύποσχέσεις που έδωσεν ο Θεός, ώστε, όταν θα Ίδητε τον δικαίον ν' αντιμετωπίση ποικίλας δυσκολίας, να αντιληφθήτε τήν θεοφιλή του συμπεριφοράν, τήν σταθερότητα τής άρετής του και τήν θεοσίαν και αμετακίνητον αγάπην του προς τον Θεόν, και έτσι να διδοθήτε, από όλα συνέθησαν εις τον δικαίον αυτόν, και να μη έχετε ποτέ τήν γνώμην, δόσας έδωγε κάποιον έναρστον να περιπίπτει εις πειρασμούς ή άλλας τινάς επιγείους θλίψεις, ότι τό γεγονός αυτό πρόερχεται από τήν θεαν έγκατάλειψιν. "Αντίθετα, αφού αντιληφθήτε τούς ποικίλους τρόπους, με τούς οποίους ο Θεός τακτοποιεί τά ζητήματα, να εμπιστεύσεθε τά πάντα εις τήν άκατάληπτον πρόνοιαν αυτού. "Εάν, λοιπόν, και τον δικαίον αυτόν, που τόσην αγάπην έ είχε προς τον Θεόν και έδειξεν τόσην μεγάλην ύπακοήν, επιτρέψη να πειρασθή με τās δοκιμασίας αυτού του είδους, τās όποιας άμείως θα πληροφορηθήτε λεπτομερώς, όχι επειδή περιφρονεί τον δούλον, άλλ' επειδή επιθυμεί να φανερώση τήν άρετήν του εις όλους γενικά τούς άλλους ανθρώπους, (έξ άλλου είναι συνήθεια του Θεού να έφομοόξη αυτήν τήν τακτικήν εις τον καθένα από τούς δικαίους, και δσκι ειςθε επιμελείς εις τήν ανάγνωσιν των βιβλιων Γραφών,θα ήμπορέσετε, μελετώντες αυτάς με προσοχήν από τήν αρχήν, ν' αντιληφθήτε ότι έτσι καθορίζει τήν ζωήν των δούλων του ο Θεός), κατά ποίαν λογικήν δεν θα ήτο έφορσις μεγίστης αγνωμοσύνης τό να ναμίετε, ο ότι ή παραχώρησις αυτή πρόερχεται από τήν έγκατάλειψιν του Θεού και να μη τήν θεωρήτε μάλλον σαν οφθαλμοφανή απόδειξιν του μεγάλου ενδιαφέροντος και τής άνεκέρστου φιλανθρωπίας του; λοιπόν, αποδεικνύων τήν υπερβολικήν του δύναμιν ο Θεός, διά του τρόπου αυτού επιτυγχάνει δύο πράγματα, δηλαδή, και τήν άρετήν και τήν ύπομονήν των δούλων του καθιστά φανεράν εις όλους γενικά και τήν εν μέσω αυτών των δυσκολιών δυναμένην να εδρη λείαν πολυήλικων προνοιών του εμφανίζει, και, αφού τά πράγματα φάσσουν σχεδόν εις σημείον άπελπιστικόν, τότε τούς δίδει τήν τροπήν που επιθυμεί, χωρίς να εμπιστάται καθόλου από τήν

δυσκολιών που παρουσιάσθηκιν.

«Εκεί έφανερώθη, λέγει, «Κύριος ο Θεός εις τον "Αβραμ και ειπεν εις αυτόν. ΕΙ Εις τούς άπογόνους σου θα δώσω τήν χώραν αυτήν». Είναι μεγάλη ή ύπόσχεσις αυτή και πάρα πολύ τήν έπαυθόσεν ο δικαίος. Γνωρίζετε, άλλωστε, πόσον οι γέροντες, και πρό πάντων, όταν έχουν περάση τήν ζωήν των χωρίς ν' άπκτήσουν παιδιά, ποθούν αυτά. Συνεπώς, ο Κύριος, άμείβων τήν ύπακοήν του "Αβραμ, ο όποιος, όταν ήκουσε τό «φύγε από τήν πατρίδα σου», δεν εβράδυνεν, ούτε άνέβαλε τήν αναχώρησιν, άλλ' ήπήκουσεν εις τήν διαταγήν και έκαμε πράξιν τήν έντολήν, λέγει: «Εις τούς άπογόνους σου θα δώσω τήν χώραν αυτήν».

Πρόσεξε με ποίον τρόπον διά των λέξεων (αυτών) ένίασεν (ο Θεός) τό φρόνημα του ("Αβραμ) και του προσέφερον Ισαζιαν τήν άμειβήν διά τās δοκιμασίας που ύπέστη. Ε Δι' αυτό άκριθώς και ο δικαίος, άπαθεικνύων τήν ενγνωμοσύνην του, άμείως άκράζει τās εχθροιστίας του προς τον Θεόν, «ο "Αβραμ επειδή εκεί παρουσιάσθη εις αυτόν ο Θεός έκτισε χάριν Αυτού θυσιαστήριον».18 Κύριως άπόδειξιν φιλοθέου διαθέσεως. Καί τον τόπον, όπου ήξιώθη να συναμιλήση με τον Θεόν, τον άφιέρωσεν εις Αιότον, και απέδειξε τήν ενγνωμοσύνην του θεον ήθύνσαστο. Διότι τό «εκτισε θυσιαστήριον» είναι δμοιον σαν να έλεγεν ότι ήνχαρίσθησεν τον Θεόν διά τās έπαγγελίας. Δηλαδή, όπως άκριθώς πολλές φορές οι άνθρωποι, παρακινούμενοι από τό αίσθημα τής φιλας, κτίζουν οικήματα εις τό μέρος που συναντώνται με τούς αληθινούς των φίλους, πολλάκις έξ πολλοί και πόλεις έθεμελίωσαν και τās ώνάμασαν 320 Α από τό γεγονός τής συναντήσεως των με Ιβικά των πρόσωπα, κατά τον ίδιον τρόπον, λοιπόν, και αυτός ο δικαίος εις τό σημείον που ήξιώθη να Ίδη τον Θεόν έκτισεν εκεί θυσιαστήριον προς τιμήν του Κυρίου, έπειδή εκεί παρουσιάσθη εις αυτόν ο Θεός, και έφυγεν, λέγει, «από εκεί».19 Τί σημαίνει όμως έφυγεν από εκεί; Μά, επειδή πλέον ο χώρος εκείνος ήταν ιερός και εχεν άφιερωθη εις τον Θεόν, δι' αυτό έφυγεν από εκεί και έπήγε, λέγει, εις άλλο μέρος «εις κάποιο όρος προς άνατολάς τής

18. Γεν. 12, 7. Με τήν Ίδρσιν του θυσιαστήριου δηλοείται ή καύσση 514 της Σανάν και ή άφιέρωσις αυτής εις τον Θεόν.

19. Γεν. 12, 7-8.

Βασιήλ,³⁰ και εκεί έζησε την σκηνήν του.³¹ Πρόχειρον λέγει, κατεσκεύασε την κατοικίαν του. Βλέπεις πόσον όλιγαρκής ήτο και πάντοτε έτοιμος, ώστε, μαζί με την σύζυγόν του και τους ανθρώπους το σπιτιού του, ν' αλλάζει τόσον εύκολο κατοικίαν; "Ας τó ακούσουν αυτό οι άνδρες, άλλ' ας τó ακούσουν και οι γυναίκες. Β Διότι πολλάς φορές, όταν είναι ανάγκη να πάμε εις τό χωράφι, επινοούμεν πλήθος προσάσεων και άσυχολούμεθα με πολλά και διάφορα, επειδή παίρνουμε μαζί μας πολλά και όχι τ' άπαραίτητα διά την συγκεκριμένην έργασίαν, αλλά τά περιττά και άχρηστα, που έχουν δημιουργηθή να ικανοποιούν την ματαιοδοξίαν μας, αυτά έχομεν μαζί μας και τά περιφέρουμεν.

"Αλλ' ό δικαίος αυτός δεν άνήργησεν έτσι. Τι έκανε, λοιπόν; "Επειδή ήξιώθη να συνομιλήση με τον Θεόν, άφιέρωσε τον τόπον εις αυτόν, έκτισε θουσιαστήριον και πολύ εύκολα μετακόμισεν εις άλλο μέρος. "Εκεί έζησε την σκηνήν του έχων την πάλιν Βασιήλ προς διαμάς και την πόλιν "Αγγαί προς ανατολάς. Και εκεί ό "Αβραμ έκτισε θουσιαστήριον εις τον Κύριον Ε και άφιέρωσεν αυτό εις τον Θεόν.³² Κύτταξέ, πώς με διας τās ενεργείας του φανερώνει την φιλάθεον διάθεσίν του. "Εκει, λοιπόν, διά την ύπόδειξιν που τού έδωσεν ό Θεός, έκτισε τó θουσιαστήριον και, αφού άφιέρωσε τον τόπον εις τον Θεόν, ανεχώρησεν. "Εδώ πάλιν, αφού έζησε την σκηνήν του, έκτισε, λέγει, «θουσιαστήριον και άφιέρωσεν αυτό εις τον Θεόν». Είδες, μυαλό που φιλοσοφεί και ενεργεί σωστά; Είδες αυτό άκριθώς, που έπήνεσεν εις τās έπιστολάς του ό αξιολογώτατος διδάσκαλος της οικουμένης, δηλαδή ό Παύλος, όταν έλεγεν «εις κάθε τόπον να σηκώνωμ προς τον ουρανόν χέρια καθαρά από κάθε μολυσμόν»,³³ αυτό προηγουμένως τó έπραγματοποίησε διά τών έργων του ό Πατριάρχης, με τó να κτίση θουσιαστήριον D εις κάθε τόπον και να εύχαριστή τον Θεόν. "Εγνώριζε, δέδωσα, εγνώριζε καλά, ότι τίποτε άλλο δεν ζητεί από τον άνθρωπον ό Θεός των Ε-

30. Βασιήλ πάλι της Χαναάν, που άνομάζεται Δουρά και η πόλις από εκεί ό πατριάρχης "Ισαάκ και την πόλιν του θηρον της κλιμακας (Γεν. 35, 1-15. Χριστ. 1, 32 κ.). "Ανήκεν άπο συσχεσις εις την πόλιν Βενιαμίν (Γεν. Ν. 13, 9 και 16, 21 κ.). Μεταγενέστερα, άπέδη κέντρον εβραϊκού λατρείας.

31. Γεν. 13, 9.

32. Γεν. 12, 8.

33. Α' Τιμ. 2, 8.

λων ύστερα από τās άμετρήτους και άνεκφάστους ευεργεσίας του προς αυτόν, παρά ψυχήν γεμάτην εύχαριστίαν και γνώσιν του τρόπου να έκφράση την εύγνωμοσύνην του διά τά ύπάρχοντα, που τού έδωσεν ό Θεός.

"Αλλ' ας ίδωμεν, πάλιν, πώς και από εδώ μεταναστεύει ό δικαίος. "Έφυγε και από εκεί ό "Αβραμ και παρεμβεί προς νότον εγκαταστάθη εις την εκεί έρημον.³⁴ Πρόσεχε και εδώ την φιλάθεον γνώμην του και την μεγάλην του σοφίαν. "Εκ νέου, λέγει, έφυγεν από εκεί και «εγκατεστάθη εις την έρημον». Ε Διά ποιον λόγον, όμως, έφυγεν από εκεί; Πθανόν, επειδή έβλεπεν ότι πολλοί από τους κατοίκους της περιοχής εκείνης δεν ήχαραριστούντο από την άριζίν του. Δι' αυτό άκριθώς, αποδεκνύων τó μέγεθος της πράσθητός του και τó πόσην σημασίαν άποδίδει εις την ειρήνην και άσάμην διά να μη έχη καμμίαν δοσοληψίαν με κανένα, φεύγει εις την έρημον. "Και παρεμβεί, λέγει, «εγκατεστάθη» εις την έρημον». "Ασυνήθιστον λέξιν έχρησιμαποίησεν ή θεία Γραφή. Δηλαδή, όπως άκριθώς συνηθίζεται εις την πολυμηκήν ορολογίαν, έτσι και τώρα έπλε διά τον δικαίον, ότι «εστρατοπέδευσεν», διά να μάς παρουσιάση την έτοιμότητα του πατριάρχου. Δηλαδή, όπως οι στρατιώται 32 Α με εύκολίαν άλλοτε εδώ και άλλοτε εκεί στρατοπέδευσεν. Έτσι, λοιπόν, και ό δικαίος αυτός, μοιούτι έχε μαζί του σύζυγον και άνεψίον και μεγάλο άριθμόν υπηρετών, έν τούτοις με μεγάλην εύκολίαν έκανε τās μετακινήσεις. Είδες τρόπον ζωής εύκολοκλήτου κατά την διάρκειαν του γήρατος και με σύζυγον και τόσους υπηρέτας; Νομίζω, όμως, ότι πρό πάντων είναι άξιοθαύμαστος ή άνδρεία της σύζυγου. "Όταν, δηλαδή, λάθω ότι «ψην μου την άδυναμίαν της γυναικείας φύσεως και συλλογισθώ πώς έπραγματοποιεί με εύκολίαν τās μετακινήσεις μαζί με τον δικαίον σύζυγον της, χωρίς να στενοχωρηται ή ψία, ούτε να γίνεται εμπόδιον εις τον δικαίον, καταλαμδύνομαι από έκπληξιν και σκέπτομαι ότι και αυτήν Β δεν την διέκρινε καθόλου όλιγωτερον ύψηλόν και γενναίον φρόνημα από τον δικαίον. Αδτό θά τó γνωρίσωμεν καλύτερα, όταν θά προχωρήσωμεν εις την συνέχειαν του άνογηώματος. Είδες, ότι ό δικαίος, αφού ήκουσεν ότι

34. Γεν. 13, 9. "Η έρημος από άβρισται εις τó νοτιώτερον άκρον της Παλαιστίνης μεταξύ τών όρέων της "Ιουδαίας και της έρήμου της χερσονήσου Σινά, είναι ή Νεγεβ. όπως την αναφέρει τó "Εβραϊκόν κείμενον.

35. Εις τó κείμενον λέγει «και εστρατοπέδευσεν εκεί».

πελπίσειν, αὐτε διελογίζετο οὕτε ἔλεγε· Τί σημαίνει αὐτό; Μήπως μᾶς ἐγκατέλειπεν ὁ Θεός; Μήπως μᾶς ἐρηπάτησεν; Μήπως μᾶς ἄρασε χωρὶς τὴν πρόνοιάν του; Ἀδός, ποῦ εἶπεν· «Θὰ σὲ δοξάσω καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν», μᾶς ἀφήνει τώρα νὰ φοβούμεθα δι' αὐτὴν τὴν γῆν μας καὶ νὰ ἀντιμετωπίζωμεν μέγιστον κίνδυνον; Ὁ δίκαιος, ὁμῶς, δὲν κατεδέχθη οὔτε νὰ σκορῆθῃ κἀν κάποιος ἀπὸ τὰ παραπάνω ἐρωτήματα, ἀλλὰ δι' ἓνα πρᾶγμα ἐφρόντιζε μόνον, τὸ πᾶς θὰ ἤμπορέσῃ, ἐπινοῶν κανένα τέχνασμα, Ἐ ἄφ' ἑνὸς μὲν ν' ἀνακουφισθῇ ἀπὸ τὴν πείναν, ἄφ' ἑτέρου δὲ ν' ἀποφύγῃ τὰ χέρια τῶν Αἰγυπτίων.

«Γνωρίζω», λέγει, «ὅτι εἶσαι γυναῖκα ἁμορφη». Κότταξε πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἁμορφία τῆς Σάρρας. Διότι, μολοντί εἶχαν φθάσει σχεδὸν εἰς τὸ γῆρας, ἐν τούτοις ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια εὐρίσκειτο ἀκόμη εἰς ἀκμὴν, διατηρούσα εἰς τὸ πρόσωπον τὰς ἐνδείξεις τοῦ κάλους, καὶ μάλιστα ὕστερα ἀπὸ τόσην ταλαιπωρίαν καὶ κοκκουχίαν, τὰς ὁποίας ὑπέμεινε, ὅταν μετεκινεῖτο ἀπὸ τόπου εἰς τόπον, δηλαδή, ὅταν ἐπήγαιεν ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων εἰς τὴν Χαρράν, ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Χαναάν καὶ πάλιν ἀπὸ ἐξῆς εἰς τὴν Χαναάν καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ἐξῶ καὶ τώρα πάλιν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ποῖον, λοιπόν, Ἰ ἀπὸ τούδ' ἐπιδοκίμασε ὁ Θεὸς νὰ ἐπινοήσῃ;

Ἄλλ' ἡ ἀξιοθαύμαστος αὐτὴ γυναῖκα καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσην μεγάλην ταλαιπωρίαν, ἀκτινοβολοῦσα μὲ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου τῆς ἀκμῆς, προκαλεῖ μὲγáλον καὶ σφοδρὸν φόβον εἰς τὸν δίκαιον. Δι' αὐτὸ ἔλεγε· «Γνωρίζω ὅτι εἶσαι γυναῖκα ἁμορφη. Θὰ συμβῆ λοιπὸν τοῦτο· Ὅταν σὲ ἴδωσι οἱ Αἰγύπτιοι μαζί μου, θὰ εἰπουν γυναῖκά του εἶναι αὐτὴ. Τότε ἐμένα θὰ φονεύσουν, ἐνῶ ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν. Κότταξε πόσον ἀμπιστοσύνην εἶχεν εἰς τὸν χαρακτῆρα τῆς συζύγου του καὶ ἦν ἐφορῆθῃ μήπως κατασκευθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπαίνοιας, ἀλλὰ τῆς βίβει καὶ τέτοια συμβουλίαν, ὅταν λέγῃ· «Ὅστε νὰ μὴ φονεύσουν ἐμένα καὶ περιποιηθοῦν ἐσένα. Διὰ τοῦτο νὰ εἴπῃς, ὅτι εἰμαι ἀδελφὴ σου. Διὰ τὸν τρόπον σου ἐμμενοῦς ὑποδοχῆς καὶ πρὸς χάριν σου μὴ φονευθῶ ἀπ' αὐτούς». Ἐ Ἐπειδὴ, δηλαδή, δὲν ἦτο τυχαῖον αὐτὸ ποῦ τὴν συνεβούλευεν, δι' αὐτὸ, μὲ ὅσα προσθέτει ἠθέλησε νὰ τὴν φέρῃ κοντὰ του, ὥστε

24. Ὅρα καὶ σση. 21.

νὰ προκαλέσῃ τὴν συμπάθειάν τῆς καὶ νὰ τὴν πείσῃ νὰ παῖξῃ πρᾶγμα τὸν ρόλον τῆς ἀδελφῆς του. «Ὅταν σὲ ἴδωσι οἱ Αἰγύπτιοι», λέγει, «θὰ εἰπουν γυναῖκά του εἶναι αὐτὴ. Τότε ἐμένα θὰ φονεύσουν, ἐνῶ ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν». Δὲν εἶπε θὰ σὲ προσβάλουν, διότι δὲν ἤθελε τώρα νὰ τῆς προσενηση τρόπον μὲ τοὺς λόγους του, ἐπειδὴ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος ἐφοβεῖτο τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ λέγει· «ἐσένα θὰ περιποιηθοῦν. Νὰ εἴπῃς λοιπὸν, ὅτι εἰμαι ἀδελφὴ σου».

Σκέψου εἰς ποῖαν κατάστασιν ἦτο φυσικὸν νὰ εὐρίσκειται τὸ μυαλὸ τοῦ δικαίου, 223 Ἀ ὅταν ἐξέδεν αὐτὰς τὰς συμβουλάς εἰς τὴν γυναῖκά του. Γνωρίζετε, θέθαια, γνωρίζετε ὅτι τίποτε δὲν εἶναι θαρύτερον ἀπ' αὐτὸ διὰ τοὺς ἄνδρας, ἀπὸ τὸ νὰ ἔχουν, δηλαδή, ἔστω καὶ ὑποψίαν μόνον τοιαύτην διὰ τὴν γυναῖκά των. Ὁ δίκαιος, ὁμῶς, φροντίζει καὶ κάνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ λάβῃ χώραν ἡ μοιχεία. Μὰ, ἀγαπητέ μου, νὰ μὴ καταδικάσῃς τὸν δίκαιον ἀπερίσκεπτα, ἀλλὰ καὶ ἀπ' αὐτὸ τὸ γεγονός νὰ γνωρίσῃς τὴν μεγάλην του σύνεσιν καὶ ἀνδρείαν. Τὴν ἀνδρείαν του μὲν, διότι φνιτῆς τόσον γενναῖα καὶ κατενίκησε τὴν σύγχυσιν τῶν σκέψέων του, ὥστε νὰ δώσῃ αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰς συμβουλάς. Πραγματικὰ, ὅτι τίποτε ἄλλο δὲν εἶναι πῶς ἀπόρητον ἀπ' αὐτὸ, ἄκουσε τὸν Σολομῶντα ποῦ λέγει· Β «Εἶναι γεμῆτῃ ζήλεια ἡ καρδιά τοῦ ἀνδρός τῆς. Δὲν θὰ τὴν λυπηθῇ κατὰ τὴν ἡμέραν ποῦ θὰ βιάζεται αὐτὴ, οὔτε θὰ ἀνταλλάξῃ τὴν ἔχθραν του μὲ πολλὰ δῶρα.» Καὶ ἄλλου· «Ἡ ζήλεια εἶναι σκληρὰ σὺν τὸν ἄθῃν.» Βλέπομεν, ὅτι πολλοὶ ἐφθασαν εἰς τόσην μεγάλην μανίαν, ὥστε δὲν ἐλυπήθησαν οὔτε τὰς γυναῖκάς των, ἀλλὰ πολλὰς φορές ἐσφάσαν μαζί καὶ τὸν ἴδιον τὸν μοιχὸν καὶ οἱ ἴδιοι ἠτοκτόνησαν. Τόση εἶναι ἡ παραφροσύνη ποῦ προκαλεῖ τὸ ζήτημα αὐτὸ καὶ τόσον ἀσυγκράτητῃ εἶναι ἡ ζήλεια, ὥστε ἀκείνον, ποῦ τὸν ἀκυρίευσεν μίαν φοράν τὸ πάθος αὐτό, τὸν κάνει ν' ἀδιοφορῇ καὶ διὰ τὴν ζωὴν του ἀκόμη.

Καὶ τὴν μὲν ἀνδρείαν τοῦ δικαίου εἶναι δυνατὸν ἀπ' αὐτὰ ν' ἀντιληφθῆς. Ὁ Τὴν μεγάλην του, ὁμῶς, σύνεσιν (θὰ ἀντιληφθῆς) ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι, ἂν καὶ εὐρέθῃ εἰς τὴν ἀμηνχανίαν, σάν νὰ εἶχε πιασθῆ εἰς δίκτυα, κατάρωθασεν ν' ἀντακαλύψῃ αὐτὸν τὸν τρόπον, διὰ μέσου τοῦ ὁποίου τὸ κοκὸν θὰ ἐγίνετο μικρότερον. Πραγματικὰ, ἐάν ἔλεγεν

23. Περου. 6, 24 - 25.

26. Ἄσμ. Ἄσμ. Β, 6.

ὅτι εἶναι γυναῖκα του καὶ δὲν ἔκανε αὐτὴν τὴν προσποίησιν καὶ δὲν ἐχρησιμοποίησε τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς, καὶ τὴν ἴδιαν θὰ ἔχαιεν ὁ δίκαιος, διότι ἡ ἁμορφία τῆς θὰ προσεῖλκε τὴν ἀκόλαστη ἐπιθυμίαν τῶν Αἰγυπτίων, καὶ ὁ Ἰδιος θὰ ἐφρονέυετο, διὰ τὴν μὴ ὑπάρχει ὁ ἔλεγχος τῆς παρανομίας τῶν. Συνεπῶς, ἀφοῦ τὰ δύο αὐτὰ κακὰ ἐπρόκειτο ὁπωσδήποτε νὰ συμβοῦν ἐξ αἰτίας τῆς ἀκρατείας τῶν ἀνδρῶν καὶ τῆς τυραννίδος τοῦ βασιλέως, διὰ τὴν ἡμπαρέσουν μέσα εἰς τὴν μεγάλην δυσκολίαν ποῦ ἀντιμετώπισαν, νὰ εἰδῶν μίαν μικρὰν παρηγορίαν, λέγει: «Ὡς εἶπες ὅτι εἶμαι ἀδελφῆ σου». Διότι αὐτὸ πιθανὸν νὰ μ' ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τοὺς κινδύνους. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸ κακόν, ποῦ ἀναφέρεται: εἰς ἐσένα, εἶπε εἶπες ὅτι εἶσαι ἀδελφῆ εἶπε σύζυγος, δὲν ὑπάρχει κανένας ποῦ θὰ ἀμφισβητήσῃ τὴν πραγματοποίησιν του, ἀλλὰ θὰ ὁμῆσουν νὰ σὲ ἀρπάξουν ἐξ αἰτίας τῆς ἁμορφίαις τοῦ σώματος. Εἶναι, ὁμως, φυσικὸν ν' ἀποφύγῃ ἐγὼ τὸν κίνδυνον, ἐὰν χρησιμοποίησῃς τὸ ὄνομα τῆς ἀδελφῆς. Εἶδες τὴν σύνεσιν τοῦ δικαίου, μὲ ποιόν, θηλαθῆ, τρόπον, ἂν καὶ εἶχεν ἁπλοικὴ εἰς τὰς δυσκολίας, κατῴρθωσεν νὰ εὕρῃ κάποιον τρόπον, μὲ τὸν ὁποῖον ἐσκέπτετο πῶς θὰ ἡμπορέσῃ νὰ ἀποφύγῃ τὴν ἐνέδραν τῶν Αἰγυπτίων;

Καὶ εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ σκέψου πάλιν τὴν ὁμοιοσύνην τοῦ δικαίου καὶ τῆς γυναίκος τὴν καλοκαγαθίαν. Ἐ τοῦ μὲν δικαίου τὴν ὁμοιοσύνην, διότι δὲν ἀπεπαρρηγόνη καὶ δὲν εἶπε: Διὰ ποῖον λόγον τὴν παίρω μαζὶ μου, ἀφοῦ θὰ γίνῃ αἰτία τόσοσιν μεγάλης ταραχῆς; Διότι ποῖαν ὠφέλειαν θὰ ἔχω ἀπὸ τὴν παρουσίαν τῆς; ὅταν πρόκειται νὰ κινδυνώσῃ ἡ ζωὴ μου ἐξ αἰτίας τῆς; Ποῖον τὸ κέρδος, ὅταν, ὄχι μόνον δὲν μοῦ προσφέρῃ κομιδίαν παρηγορίαν, ἀλλὰ μοῦ προκαλῆ καὶ αὐτὸν τὸν θάνατον μὲ τὴν ἁμορφίαν τῆς; Τίποτε ἀπ' αὐτὰ οὕτε εἶπεν, οὔτε ἐσέφη, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπειμάκουνε κάθε παρουσίαν σκέψιν καὶ χωρὶς ν' ἀμφισβῆλῃ διὰ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, δι' ἓνα μόνον πράγμα ἐνδικαίωτο, δηλαδὴ, μὲ ποῖον τρόπον θὰ ἡμπορέσῃ ν' ἀποφύγῃ τὸν προσβεβλημένον κίνδυνον.

Ἔδω σκέψου, ὀγαπητῆ μου, 324 Α τὴν ἀνέκφραστον μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς, δηλαδὴ, εἰς κομιδίαν περὶπτωσιν δὲν ἐμπαρκίζεται, οὔτε παρηγορεῖ τὸν δικαῖον, ἀλλὰ περιμένει νὰ κορυφωθῶν καὶ νὰ μεγαλώσῃ τὰ βάσανα, ὥστε νὰ φθάσῃ (ὁ Ἄβραάμ) εἰς ἀπελπίσιν, καὶ τότε φανερῶναι τὴν πρόνοιαν του καὶ τὸ ἐνδιαφέρον του. «Ἡ

εἶπες, λοιπόν, λέγει, «ὅτι εἶμαι ἀδελφῆ σου, ὥστε χάριν σοῦ νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ πρὸς χάριν σου νὰ μὴ με φονεύσῃ αὐτοί». Δὲν τὰ εἶπεν αὐτὰ ὁ δίκαιος, ἐπεὶδὴ ἐπρόκειτο ν' ἀποθάνῃ ἡ ψυχὴ του, (διότι λέγει: «μὴ φοβηθῆτε ἀπὸ ἀκείνους, ποῦ θανατῶνουν τὸ σῶμα, ἀλλὰ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ θανατώσῃν καὶ τὴν ψυχὴν»).¹⁷ ἀλλ' ἀπλῶς τὸ εἶπε πρὸς τὴν γυναῖκα του, ὅπως συνήθίζεται. «Ὡστε χάριν σοῦ νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἀπ' αὐτοὺς καὶ πρὸς χάριν σου νὰ μὴ με φονεύσῃ αὐτοί», λέγει. Β Σὺν νὰ ἔλεγεν εἰς αὐτὴν: «Πῶς ὅτι εἶμαι ἡ ἀδελφῆ σου, διὰ τὴν μὴ με κἀνης αἰχμάλωτον τῶν Αἰγυπτίων, ἐνῷ ἐφυγα ἀπὸ τὴν Χαναάν, διὰ τὴν γλυτώσω ἀπὸ τὴν πείνον. Γίνε, λοιπόν, αἰτία τῆς σωτηρίας μου, ὥστε χάριν σοῦ νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς». Τὰ λόγια αὐτὰ εἶναι γεμῆτα φόβου καὶ ἀπελπίσιν, διότι ὑπῆρχε μεγάλος κίνδυνος ἐξ αἰτίας τῆς παραφροσύνης τῶν Αἰγυπτίων, ἀλλὰ καὶ διότι δὲν εἶχε ἐξαλειφθῆ ἀκόμη ἡ ἀπειλὴ τοῦ θανάτου. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον προτιμᾷ ὁ δίκαιος νὰ ὑποστῇ τὴν μοχλίαν τῆς συζύγου του, καὶ σχεδὸν νὰ δοθῆσῃ τὸν μοχλὸν εἰς τὴν προσβολὴν τῆς γυναίκος του, διὰ ν' ἀποφύγῃ τὸν θάνατον. Πραγματικὰ, ἦτο ἀκόμη φοβερόν τὰ πρόσωπον τοῦ θανάτου. Δὲν εἶχαν σπᾶσει ἀκόμη αἱ χάλκιναι πύλαι του, C οὔτε εἶχε ἀπαιδλυθῆ ἀκόμη τὸ κεντρί του.¹⁸ Εἶδες δεσμὸν ἀγάπης μεταξὺ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῆς γυναίκος; Εἶδες τί ἀπετόλμισε νὰ διπαστευθῇ ὁ ἀνδρας εἰς τὴν γυναῖκα καὶ ποῖαν συμβουλήν δέχεται αὐτή; Δὲν ἀρνείται, οὔτε δυστροπεῖ, ἀλλὰ κάνει τὸ πᾶν, ὥστε νὰ περᾷ ἀπαρτήρητος ἡ προσποίησις. Ἄς τὰ ἀκούσῃν αὐτὰ ἄνδρες καὶ γυναῖκες καὶ ἄς μιμηθῶν τὴν ὁμοιοσύνην αὐτῶν, τὸν δεσμὸν τῆς ἀγάπης, τῆς εὐσθεσίας τὸ μέγθος, καὶ ἄς συναγωνισθῶν τὴν ἐγκράτειαν τῆς Σάρρας, ἡ ὁποία καὶ εἰς τὸ γῆρας, ἂν καὶ ἔλαμπεν ἀπὸ ἁμορφίαν, ἐν τοῦτοις μέχρι τότε ἐπέμενε νὰ συναγωνίζεταί τὰς ἀρετάς τοῦ δικαίου. D Δι' αὐτὸ καὶ ἠξιώθη νὰ τυχῇ τῆς φροντίδος ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ νὰ λάβῃ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἰατρομοιχίαν.

Συνεπῶς, ἄς μὴ κατηγορῆ κανένας τὴν ἁμορφίαν, οὔτε νὰ λέγῃ τὰ ἀνοφελῆ ἔκείνα λόγια, ὅτι, δηλαδὴ, τὴν τάδε κατέστρεψε τὸ κάλλος καὶ ὅτι εἰς τὴν ἄλλην τὸ κάλλος ἔγινεν αἰτία ὀλέθρου. Δὲν εἶναι τὸ κάλλος αἰτία. Πρὸς Θεοῦ! Καὶ αὐτὸ εἶναι τὸ Θεοῦ δημιουργήματα. Ἄλλ' ἡ δικ-

17. Ματθ. 10, 98.

18. Περλ. Α' Κορινθ. 15, 55.

φθοράν διαθέσει είναι αιτία όλων των κακών. (Είδες την αξιοθαύμαστον αυτήν γυναίκα ν' ακινοβολή και από τα δύο μέρη, βηλαδῆ και από τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς και ἀπὸ τὸ κάλλος τοῦ προσώπου, και ν' ἀκολουθῆ τὰ ἴχνη τοῦ δικαίου; Ἐ Αὐτὴν θς μνησθὼν οἱ γυναῖκες. Νά, τὸ χάρισμα τοῦ κάλλους, ἡ στείρωσις, ὁ πολὺς χρόνος, ἡ μεγάλη περιουσία, ἡ μακρὰ μετανάστευσις και ἀποδημία και οἱ συνεχεῖς και ἀλλεπάλληλοι περασμοὶ, και θμως κανένας ἀπ' αὐτὰ δὲν ἐσβόλευσε τὸ μυαλὸ τῆς, ἀλλ' ἔμεινε ἀμετακίνητη εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς και ἔλαθεν ἀμοιβὴν ἀνταξίαν τῆς ὑπομονῆς τῆς, ἀφὰ ἤμπορεσε νὰ γεννησῆ εἰς μεγάλην ἡλικίαν, ἀπὸ μήτρων ἐξησθενημένη και νεκρωμένη κοιλίαν. «Ὡστε χάριν σου νὰ τύχῃ εὐμενοῦς ὑποδοχῆς ἀπ' αὐτοὺς και πρὸς χάριν σου νὰ μὴ με φανεύσῃ αὐτοί». Τίποτε ἄλλο, λέγει, 225 Α δὲν μοῦ μένει, ποῦ νὰ εἶναι ἱκανὸν νὰ με σώσῃ, παρὰ τὸ νὰ θελήσῃς ἐσὺ νὰ εἶπῃς ὅτι εἰμὶ ἀδελφῆ σου». Πραγματικῶς, ἴσως εἶται θ' ἀποφύγῃ τὸν ἐπερχόμενον κίνδυνον και θὰ ζήσῃ εἰς τὸ μέλλον ἐξ αἰτίας σου και εἰς ἐσθὴν θὰ ὀφείλῃ τὴν ὑπόλοιπον ζωὴν μου. Αὐτὰ τὰ λόγια ἦσαν ἱκανὰ νὰ προσεγκύσωσιν τὴν γυναῖκα και νὰ προκαλέσωσιν τὴν συμπαθείαν τῆς.

Αὐτὸς εἶναι πραγματικὸς γάμος, νὰ μὴ παραμῆναι, δηλαδῆ, ἡνωμένοι μόνον κατὰ τὸν καιρὸν τῆς ἀνάσσεως, ἀλλὰ και κατὰ τὴν περιόδον τῶν κινδύνων. Αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τῆς γνησίας ἀγάπης, αὐτὸ εἶναι τὸ γνώρισμα τῆς σταθερᾶς φιλίας. Δὲν ἀποδεικνύει τόσον ἐνδοξον τὸν βασιλέα τὸ στέμμα, ποῦ φορεῖ εἰς τὸ κεφάλι του, ὅσον ἐνδοξον ἀπέδειξε τὴν μακαρίαν και λαμπρὰν αὐτὴν γυναῖκα αὐτὴ ἡ ὑπακοή, ἢ τὴν ὁποίαν ἔδειξεν εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ δικαίου. Ποῖος, λοιπόν, δὲν θὰ νοιώσῃ κατάπληξιν, ὅταν συλλογισθῆ τὴν ἐκολίαν, με τὴν ὁποίαν ὑπήκουσεν αὐτῆ; Ποῖος θὰ ἤμπορεῖε νὰ ἐπαινέσῃ ἐπάξια αὐτὴν, ἢ ὁποῖα, βετέρα ἀπὸ τῶσιν μακρὰν ἐγκράτειαν και εἰς τοιαύτην ἡλικίαν ἐνδρασκόμενη, διὰ τὴν σώσῃ τὸν δικαίον, ὅσον ἐξηρτᾶτο ἀπὸ τὴν θέλησίν τῆς, παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν τῆς εἰς τὴν μοιχείαν και ἠνεχίετο δορυβαρικὴν συνουσίαν;

Ἄλλὰ περιμενε ὀλίγον και θὰ ἴδῃς τὴν πολυμήχανον πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ. Διότι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔδειξε τὴν μεγάλην αὐτὴν ανοχὴν, διὰ νὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερον τὸν δικαίον, και, μ' ὅσα συνέβαιναν ἐκεῖ, νὰ πληροφρονηθῶν ὄχι μόνον οἱ κάτοικοι τῆς Αἰγύπτου, C ἀλλὰ και τῆς Παλακστίνης πᾶσιν ἐδυνοῦν ἀπολαμβάνει ὁ Πατριάρχης ἀπὸ τὸν Κύριον τοῦ σύμπαντος. «Αὐτὸ ἔγινε. Ὁ-

ταν» λέγει, «Ὁ Ἄβραμ εἰσῆλθεν εἰς Αἴγυπτον, εἶδαν οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκά του, ὅτι ἦτο ὀρασιώτατη. Εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες Φαραῶ, ἐπήνεσαν αὐτὴν πρὸς τὸν Φαραῶ και ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ. Τὸν Ἄβραμ περιποιήθησαν χάριν τῆς Σάρρας, ὥστε ἐβωσαν εἰς αὐτὸν πρόβατα, μᾶσους, ὄνους, δούλους, δούλας, ἡμίονους, καμήλους.»⁸⁸ Βλέπει με ποῖον τρόπον, ὅσα ἐκ τῶν προτέρων ὀπίσπευσεν ὁ δικαίος, αὐτὰ συνέβησαν. «Διότι μόλις ἐβασεν εἰς τὴν Αἴγυπτον εἶδαν ἀμέσως οἱ Αἰγύπτιοι τὴν γυναῖκά του D ὅτι ἦτο ὀρασιώτατη». Δὲν ἦτο ἀπλῶς ὀραία, ἀλλὰ πέρα πολὺ προσεῖκκεν ἄλλως γενικά, ὅσαι τὴν ἔβλεπαν. «Ὅταν εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ Φαραῶ, ἐπήνεσαν αὐτὴν πρὸς τὸν Φαραῶ. Νὰ μὴ προσηγάγῃς ἀγαπητῆ, χωρὶς προσοχῆν τὸ λεχθῆν, ἀλλὰ νὰ θαυμάσῃς τὸ γεγονός, ὅτι κανένας ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους δὲν ἤπλωσε χερί ἐπάνω τῆς, σὺν γυναῖκα ξένην ποῦ ἦλθεν ἀπὸ ἄλλην χώραν, ὥστε περιεφρόνησαν τὸν ἄνδρα, ἀλλ' ἐπήγαγον και τὸ ἀνακοίνωσαν εἰς τὸν βασιλέα. Αὐτὸ ἔγινε, διὰ νὰ καταστῆ πῶς γνωστὸν τὸ συμβάν E και διὰ νὰ γένη ἡ ἐκδίκησις ὄχι εἰς τὸν τυχερότα, ἀλλ' εἰς τὸν ἴδιον τὸν βασιλέα και νὰ διαδοθῆ παντοῦ τὸ περιστατικόν. «Και ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὸν Φαραῶ». Ἄμέσως ὁ δικαίος ἀπεμακρόνη ἀπὸ τὴν γυναῖκα του και αὐτὴ ὠδηγεῖται εἰς τὸν Φαραῶ. Κύτταε πόση εἶναι ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ. Διὰ ποῖον λόγον δὲν δεκνύει ἀπὸ τὴν ἀρχὴν τοῦ γεγενοῦτος και πῶς ἔμπροσθεν ἀκόμη τὴν ἰδικὴν του φροντίδα, ἀλλ' ἀφήνει νὰ γίνουσι ὅσα και νὰ πέσῃ σχεδὸν ἡ γυναῖκα εἰς αὐτὸν τὸν φάουγκα τοῦ θηρίου,²²⁶ A και τότε μόνον φανερώει εἰς ἄλλους τὴν δύναμιν του.

«Και ὠδήγησαν αὐτὴν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ». Εἰς ποῖαν κατάστασιν ἐβρίσκετο τὸ μυαλὸ τῆς κατὰ τὸ διάστημα αὐτό; Κατὰ ποῖον τρόπον ἐταράσσεται ἡ σκέψις τῆς; Πῶς ἐκαυροφύοντο τὰ κύματα; Πῶς δὲν ἐναυάγησεν, ἀλλ' ἔμεινε σταθερὰ σὺν πέτρᾳ, ἀναμεινύουσα τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν; Μά, διατ' ἐμὶ αὐτὴν διὰ τὴν γυναῖκα; Εἰς ποῖαν ψυχικὴν κατάστασιν εἶναι φανερὸν νὰ εὐρίσκειτο ὁ δικαίος, καθ' ἣν στιγμὴν ἐκείνη εἰσῆγγετο εἰς τὰ ἀνάκτορα

88. Γεν. 12, 14-16. Τὰ ἐκείθεν ἀναφερόμενα ἀποκαλοῦν τὴ γαμήλια θύρα, με τὰ ὅσα ἐφωράζετο ἡ γυναῖκα ἐντὶ τῆς κατ' ἀνάθεμιν πρὸς τὴν ἐσχάτην ἐκείνην, συμφορὴν προεῖς. Ἡ παραβολὴ τῶν δόμων αὐτῶν ὅσο καὶ Ἄβραμ ἐν ἧτο προβοῆα τῆς γυναῖκός του, ἀλλὰ πρὸς ἀνάγκης και συνείσεως. Ἐπίσης τὰ ζῆα ποῦ ἀναφέρονται ἐδῶ ἀποτελοῦν σπουδαίωτον δεῖγμα τῆς ἰστορικότητος τῆς βιβλικῆς.

τοῦ Φαραῶ; «Τὸν Ἄβραμ ἐπιτετιθήσαν χάριν τῆς Σάρρας, μετὴν ἰδέαν, δηλαδή, ὅτι ἦτο ἀδελφὸς τῆς. «καὶ ἔδωσαν εἰς αὐτὸν πρόβατα, μάρους, θύους, βοῦλους, εἰδύλας, καμήλους, ἡμίονους». Αὐτὰ ὅμως ἀκριβῶς, ποῦ τοῦ εἶδοντο δι' ἀπόλασιν καὶ ἐξυπρέτησιν, πόσῃ φωτιᾷ δὲν ἦναι πᾶσι μέσα του; Β Πῶς δὲν τοῦ ἔκαιον τὸ μυαλό καὶ δὲν τοῦ ἐπιρρόλου τὴν σκέψιν του, ὅταν ἐσυλλογίζετο τὴν ἀφοργὴν τῶν δώρων; Εἶδες, ὅτι τὰ δάσανά του ἐφθασαν σχεδὸν εἰς τὸ ἔσχατον ὄριον τῆς ἐπιδεινώσεως; Εἶδες, ὅτι καμμία ἐπις διαρθρώσεως δὲν ὑπελείπετο πλέον, σύμφωνα μετ' ἄνθρωπινα δεδομένα; Εἶδες, πῶς ἔφθασαν τὰ πράγματα εἰς ἀπελπιτικὴν κατάστασιν σύμφωνα μετὴν ἀνθρώπινην ἀντίληψιν; Εἶδες ὅτι ἡ γυναῖκα ἔπασεν εἰς αὐτὸν τὸν λακμὸν τοῦ θηραίου; Πρόσχε, λοιπόν, εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ καὶ τὴν ἀνεκφραστοῦ φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ καὶ θαύμασε τὴν ὑπερβολικὴν τῆς δυνάμειν. C «Ὁ Θεὸς ὅμως ἐδασάνισε τὸν Φαραῶ διὰ σκληρῶν καὶ πολλῶν βασάνων αὐτὸν καὶ τὴν οἰκογένειάν του διὰ τὰς πρὸς τὴν Σάρραν ἀπρεπεῖς διαθέσεις του». ⁴⁰ Τί σημαίνει «ἤτασε»; ⁴¹

Τὸν ἐτιμώρησε, λέγει, διὰ τὸ τόλμημα καὶ τὴν μαχηθρᾶν ἐπιχείρησιν. «Διὰ σκληρῶν καὶ πολλῶν βασάνων», δηλαδή, ἔχι ἀπλῶς τὸν ἐδασάνισεν, ἀλλὰ τὸν ἐδασάνισε μετὰ σκληρὰ καὶ πολλὰ δάσανα. Ἐπειδὴ ἡ παρονομία δὲν ἦτο τυχαία, ἀλλὰ πολὺ μεγάλη, δι' αὐτὸ καὶ ἡ τιμωρία ἦτο μεγάλη. «καὶ τὴν οἰκογένειάν του» λέγει, ἔχι μόνον αὐτὸν, ἀλλὰ «καὶ τὴν οἰκογένειάν του». Καὶ διὰ ποῖον λόγον, ἐν ἡμαρτίῃσιν ὁ βασιλεὺς μόνον, ἡ τιμωρία ἐπλήξε καὶ τὴν οἰκογένειάν του. Καὶ αὐτὸ δὲν στερεῖται σκοπιμότητος, ἀλλὰ (συμβαίνει) διὰ τὴν καταπραΰνη διὰ μέσου αὐτοῦ τὴν μανίαν τοῦ βασιλέως. D Πραγματικὰ, ἐχρειάζετο πῶς σφοδρῶν πληγῶν, ὥστε νὰ δοκιμάσῃ τρόμον καὶ ἐκπληξιν καὶ νὰ παρατηρήσῃ ἀπὸ τὸ ἄνωσιν ἐγχείρημα. Καὶ πῶς, λέγουσιν, εἶναι δίκαιον αὐτὸ, νὰ τιμωροῦνται καὶ αὐτοὶ ἐξ αἰτίας ἐκείνου; Μὰ, δὲν ὤφισταντο τὴν τιμωρίαν μόνον ἐξ αἰτίας ἐκείνου, ἀλλ' ἦτο φυσικὸν καὶ αὐτοὶ νὰ συμπράξουν καὶ νὰ βοηθήσουν εἰς τὴν ἐπιχειρημένην νὰ συμβῆ παρανομίαν. Ἦκουσες, δέβασα, τὴν Γραφήν νὰ λέγῃ παραπάνω, ὅτι «Ὅταν εἶδαν αὐτὴν οἱ ἄρχοντες τοῦ Φαραῶ, ἐπήνεσαν αὐτὴν καὶ τὴν ᾤδηγησαν εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ». Ἀντιλαμβάνεσαι, ὅτι αὐτοὶ ἔπαιζον τὸν ρό-

40. Γεν. 12, 17.

41. Σὶναι λέξις τοῦ κειμένου.

λον τῶν προσηγῶν διὰ τὴν γυναῖκα τοῦ δικαίου, διὰ λογαριασμὸν τοῦ βασιλέως. Δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἔχι μόνον ὁ ἴδιος, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄνθρωποι τῆς υπηρεσίας του ἔφριστανοι τὴν τιμωρίαν, διὰ τὰ μάθουν, ὅτι δὲν ἔδειξαν τὴν παραφροσύνην τους ἀπλῶς εἰς κάποιον ξένον, αὐτὸ εἰς ἕνα τυχαῖον ἄνθρωπον, ἀλλ' εἰς ἄνδρα, ποῦ ὁ Θεὸς τὸν ἠγάπα ὑπερβολικὰ καὶ ὁ ὁποῖος (ἄνδρας) ἤξιστο τὸς φροντίδος ἀπ' αὐτόν. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, μετὴν μεγάλην σφοδρότητα τῆς τιμωρίας τοῦ κατετάραξε τὴν διάνοιαν, τὸν ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ τὸ μικρὸν τόλμημα, τὸν ἀνεχάτισεν ἀπὸ τὴν ἀλόγιστον ὀρμὴν, τοῦ συγκράτησε τὴν ἀκόλαστον γνώμην, τοῦ ἐδάμασε τὴν ἀσυγκράτητον ἐπιθυμίαν, τοῦ ἐχαλιναγώγησε τὴν παράφρονα ἐπιθυμίαν του.

³²⁷ Α Δι' αὐτὸ κύτταξε, πλέον, μετὰ πόσῃ προύτητα φιλεῖ πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς, ὁ τύραννος πρὸς τὸν ξένον, ὁ ὁποῖος περιήρχετο πλάνης καὶ τοῦ ὁποῖου ἐτόλμησε ν' ἀφαιρέσῃ τὴν σύζυγον. Συνεπῶς, σωστὰ εἶπεν, ὅτι «ὁ Θεὸς ἐδασάνισε τὸν Φαραῶ καὶ τὴν οἰκογένειάν του διὰ τὰς πρὸς τὴν Σάρραν ἀπρεπεῖς διαθέσεις του. Ματὶ ὅμως μετὴν τιμωρίαν ἀντιλαμβάνεται, ὅτι ἦτο γυναῖκα τοῦ δικαίου. Πραγματικὰ, μολοντὶ εἰσῆλθη εἰς τὰ ἀνάκτορα τοῦ Φαραῶ, ἐν τούτοις ἐξηκολούθει νὰ εἶναι γυναῖκα τοῦ δικαίου. «Ἀφοῦ ἐκόλλεσε δὲ ὁ Φαραῶ, λέγει, ἐτὸν Ἄβραμ, εἶπεν εἰς αὐτόν: Τί εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅποιον μοῦ ἔκαμες;» Πρόσχε τοὺς λόγους, ποῦ λέγει ὁ βασιλεὺς. «Τί εἶναι αὐτὸ τὸ ὅποιον μοῦ ἔκαμες;» λέγει. Ἐγὼ σοῦ τὰ ἔκανα, Β ποῦ εἶμαι ξένος, ποῦ δὲν ἔχω κανένα γνωστὸν, ποῦ ἦλθα ἐδῶ ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, εἰς ἔσθια πὸν βασιλέα, τὸν τύραννον, ποῦ ἐξουσιάζεις τὴν Ἀγύπτου; Τί σοῦ ἔκανα; Σὺ μοῦ ἔπρηξες τὴν γυναῖκα. Σὺν ξένος ποῦ εἶμαι, δὲν μοῦ ἔβωσες σημασίαν, μετὰ περισφοδύνης, δὲν μοῦ ἐμίλησες καθόλου. Ἐκυριεύδης ἀλοκληρικὰ ἀπὸ τὴν ἀκόλαστον ἐπιθυμίαν καὶ ἠθέλησες νὰ πραγματοποιήσῃς ὅσα σοῦ ἐπάνησαν καλὰ. Τί σοῦ ἔκανα, λοιπόν; Μεγάλα, λέγει, μοῦ ἔκανες καὶ φοβερά ἐπέτελεσες εἰς ὄφρος μου.

Κύτταξε πόσον ἦλλαξαν τὰ πράγματα. Ὁ βασιλεὺς λέγει πρὸς τὸν ἰδιώτην, τὸν ἀπλὸν πόλιτην «Τί μοῦ ἔκανες;» Ἐκομες τὸν Θεὸν ἐχθρὸν μου, λέγει, προεκάλεσες τὴν ὀργὴν του, μετὰ ἐστῆρες ὑπεόθουνος τιμωρίας, μετὰ ἔβωρες εἰς κατάστασιν νὰ κινδυνεύω νὰ τιμωρηθῶ μαζί μετὰ τὴν οἰκογένειάν μου, C δι' ὅσα ἐτόλμησα εἰς ὄφρος σου. «Τί εἶναι αὐτὸ, τὸ ὅποιον μοῦ ἔκανες, διατὶ δὲν μοῦ

είπες, ότι είναι: σύζυγός σου; Διατί μοῦ εἶπες, ότι εἶναι ἀδελφή σου, καὶ ἔλαβα αὐτὴν ὡς σύζυγόν μου;»⁴⁸ Ἐγὼ λέγει, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἀδελφή σου ἠθέλησα νὰ τὴν πάρω. Καὶ ἀπὸ τοῦ ἔμοιασε ὅτι εἶναι σύζυγός τοῦ δικαίου; Ὁ τιμωρὸς αὐτῆς τῆς παρανομίας, ἐκεῖνος μοῦ τὸ ἐφανέρωσεν. «Τί εἶναι αὐτό, τὸ ὅποιόν μοῦ ἔκανες, διατί δὲν μοῦ εἶπες, ότι εἶναι σύζυγός σου; Καὶ τὴν ἔπῃρα σὺν γυναικί μου» καὶ ἐπρόκειτο ν' ἀμαρτήσω. Μετὰ τὴν ἰδέαν, ὅτι εἶναι ἀδελφή σου, ἐπεχείρησα νὰ κἀνω αὐτό. Κῦτταξε **Δ** με ποῖον τρόπον ἢ σφοδρότης τῆς τιμωρίας τοῦ ἐτάραξε τὴν σκέψιν, ὥστε ν' ἀπολογῆται πρὸς τὸν δίκαιον καὶ νὰ προσφέρῃ εἰς αὐτὸν κάθε περιτολίαν. Βέβαια, ἐὰν δὲν ὑπῆρχεν ἡ ἐπενέργεια τοῦ Θεοῦ, ποῦ ἐμοιάκωσεν τὴν διάθεσίν του, ἦτο φυσικὸν νὰ ἀργισθῆ περισσότερο καὶ ν' ἀντιμετωπιῆ τὸν δίκαιον σὺν ἀνθρώπῳ ποῦ τὸν ἐξηπάτησε, νὰ τὸν τιμωρήσῃ καὶ νὰ τὸν ἀδηγήσῃ εἰς τὸν θάνατον. Ἀλλὰ τίποτε ἀπ' αὐτὰ δὲν ἔκανε. Διὰ τὸ φόβος τῆς τιμωρίας τοῦ κατεπράνε τὴν ἀργίαν καὶ δι' ἓνα πράγμα ἐνδιεφέρτετό μόνον, τὸ πᾶς, δηλαδὴ, θὰ δεῖξῃ τὴν εὐνοίαν του πρὸς τὸν δίκαιον. Βέβαια, ἐγνώριζε πλέον, ὅτι δὲν ἦτο δυνατόν νὰ εἶναι τυχαῖος ἄνθρωπος **Ε** αὐτός, ποῦ τόσον τὸν ἠνώγει ὁ οὐρανός. «Καὶ τώρα, Ἰσοῦ ἡ σύζυγός σου εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου. Πάρ' τὴν καὶ φύγε γρήγορα.»⁴⁹ Τώρα λέγει, ἐπειδὴ ἔμοιασε, ὅτι δὲν εἶναι ἀδελφή σου, ἀλλ' εἶναι γυναῖκα σου, Ἰσοῦ σοῦ ἀνήκει. Τίποτε δὲν ἐντρέπισσα ἀπὸ τὸν γάμον σου, οὔτε σοῦ ἀπετέρησα τὴν γυναῖκά σου. Ἀλλ' εἶδόν ἡ σύζυγός σου εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου. Πάρ' τὴν καὶ φύγε γρήγορα. Ποῖο μυαλό θὰ ἠμπορέσῃ νὰ νοιώσῃ θαυμασμόν ἀντάξιον πρὸς τὰ γεγονότα ἢ ποῖα γλώσσα θὰ σταθῆ ἱκανὴ νὰ ἀφηγηθῆ τὸ θαῦμα; Γυναῖκα, ἀκτινοβολοῦσα ἀπὸ ἁραιότητα, μαζί με ἄνδρα Αἰγύπτιον,⁵⁰ **Α** καὶ μάλιστα βασίλισσα καὶ τύραννον καὶ τόσον μαγιασμένον καὶ ἀπὸ ἀκόλαστον διάθεσιν κατεχόμενον, ἐκοιμήθη καὶ ἔφυγεν ἀνέπαφος, ἀφοῦ διετήρησεν ἀκεραίαν τὴν ἐγκράτειάν της. Αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι, εἰδῶσα, ὅπως εἶπα παραπάνω, πάντοτε **Β**σα οἰκουμὴν ὁ Θεός, δηλαδὴ **Δ**εῖα θαυμασμοῦ καὶ παράδοξο. Καὶ ὅταν, σύμφωνα μετὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν ἀνθρώπων, τὰ ζητήματα φθάσουν εἰς ἀπελπιστοσὴν κατάστασιν, τότε φανερώνει ὁ Ἰσῖος (ὁ Θεός) τὴν ἀκαταμάχητον εἰς **Δ**λα δυνάμιν του. Πραγματικὰ, **δ**-

48. Γεν. 12, 18-19.
49. Γεν. 12, 18.

πως θαυμαστόν καὶ παράδοξον νὰ ἴδῃς τὸν ἄνδρα τῶν ἐπιθυμιῶν⁴⁴ νὰ κυκλώνεται ἀπὸ τὰ θῆρια, χωρὶς νὰ παθαίνει τίποτε. **Β** ἀλλὰ, σὺν νὰ περιεβάλλετο ἀπὸ πρόβατα, ἔτσι νὰ θυαῖνῃ ἀπὸ τὸν λάκκον σφός,⁴⁵ καὶ τοὺς τρεῖς παῖδας εἰς τὸ καμίνι, νὰ παραμένουν σὺν νὰ εὐρίσκοντο εἰς κάποιο λειβάδι μέσα ἢ κήπων, χωρὶς νὰ τοὺς ἐλάττη καβόλου ἢ φωτιά, ἀλλὰ σὺν ἀνδριάντες,⁴⁶ ἔτσι νὰ θυαῖνουν ἀπὸ κεῖ, κατὰ τὸν ἴδιον, λοιπόν, πρόπαν ἀξίζει νὰ θαυμάσῃς καὶ τὸ σημερινόν γεγονός, διότι ἡ γυναῖκα τοῦ δικαίου ἐξήρχετο σῶσα, χωρὶς νὰ ὑποστῇ καμμίαν προσβολὴν ἀπὸ τὸν βασιλέα τῆς Αἰγύπτου, τὸν τύραννον, τὸν ἀκόλαστον. Πραγματικὰ, ὁ Θεός ἦτο ποῦ τὰ ἔκανε **Δ**λ' αὐτά, ὁ ὅποιος εἰς τὰς δυσκολίας δίδει διέξοδον **Σ** καὶ ἠμπορεῖ πάντοτε νὰ ἀδηγή τὰ πράγματα ἀπὸ τὴν ἀπελπισίαν εἰς ἀγαθὴν ἐλπίδα. «Καὶ τώρα, Ἰσοῦ ἡ σύζυγός σου εὐρίσκειται ἐνώπιόν σου. Πάρ' τὴν καὶ φύγε γρήγορα. Μὴ νομίση, λέγει, ὅτι διεπράχθη ἀπὸ ἡμᾶς ἀδικία εἰς ἄραρ σου. Διότι, ἂν συνέθῃ ἀπὸ ἀγνοίαν τὸ γεγονός, τώρα ἄμωσ ἀμάθαμε ὁποῖου εἶδους προσάτην ἔχεις. Καὶ ἡ ἀγανάκτησις, ποῦ ἐσκόπηθῃ ἐναντίον μας, μᾶς ἐδίδαξε πόσῃ εὐνοίαν σοῦ ἔχει ὁ Θεός τοῦ σὺμπαντος. Λοιπόν, ἀφοῦ πάρηξ τὴν γυναῖκά σου, φύγε γρήγορα. Κατὰ συνέπειαν, ὁ δικαῖος ἀμυνέει φόβον εἰς αὐτοὺς καὶ δι' αὐτὸ θιάζονται νὰ τὸν κατευδίσουν μετὰ μεγάλας τιμᾶς. **Δ** προσπαθοῦντες νὰ ἐξευμενίσουν τὸν Κύριόν του, μ' ὅσα ἔκαναν εἰς αὐτόν.

Εἶδες, ἀγαπητέ, πόσον ἀγαθὸν πράγμα εἶναι ἡ ὑπομονὴ καὶ ἡ καρτερία; Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό θὰ σοῦ ὑπενηθμίωσῃ ἐκεῖνα τὰ λόγια, ποῦ ἔλεγεν ὁ Πατριάρχης, ὅταν ἐσκόπευε νὰ πλησιάσῃ εἰς τὴν Αἰγύπτον· «Ἰναρῖω, ὅτι εἶσαι γυναῖκα βυροφῆ. Θὰ συμβῆ, λοιπόν, τοῦτο· Ὅταν σὲ ἴδωσιν οἱ Αἰγύπτιοι, θὰ φωνεῖσούν ἡμῖνα, ἐνὶ ἑστίαις θὰ σὲ περιποιηθῶσιν. Λοιπόν, ἀφοῦ σκεφθῆς αὐτά, κῦτταξε **Β**σα συνέβησεν τώρα, καὶ θαύμαζε καὶ τὴν ὑπομονὴν τοῦ δικαίου καὶ τὴν δυνάμιν τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὁ ὅποιος προσημαίνει τὸν δίκαιον νὰ ἐπιστρέψῃ μετὰ τὸσπν δόξαν, **Ε** ἐνὶ εἰς κατεθῆ εἰς τὴν Αἰγύπτου κατεχόμενος ἀπὸ τόσον μεγάλον φόβον καὶ τρέμον.

«Ὁ Θεὸς εἰπέτοξε μερκοὺς ἄνδρας ν' ἀναλάβουν νὰ προπάψουν, τιμῆς ἔσκεν, ἐκτός τῆς Αἰγύπτου τὸν **Α**.

44. Τὸν Ἀνυμῆλ.
45. Ἄεν. 8, 14 ἔξ.
46. Ἄεν. 8, 5 ἔξ.

βραμ, τὴν γυναῖκά του καὶ ὄσα εἶχον μαζί των. Καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ τὸν Λώτ.⁴⁷ Συνεπῶς, ὁ δίκαιος ἐπιστρέφει μὲ κάθε μεγαλοπρέπεια καὶ μὲ μεγάλην περιουσίαν, καὶ μ' ὄσα συνέδησαν γίνεται διδάσκαλος ὄχι μόνον τῶν κατοίκων τῆς Αἰγύπτου, ἀλλὰ καὶ ἐκείνων ποὺ εὗρισκεν εἰς τὸν δρόμον του, καὶ ἐπὶ πλείον τῶν κατοίκων τῆς Παλαιστίνης. Πραγματικῶς, οἱ τελευταῖοι, ἐπειδὴ εἶδαν αὐτόν, β-ταν ἔφρουγον ἐξ αἰτίας τῆς πείσεως τῆς πείνης, μὲ φόβον καὶ τρόμον νὰ κατέρχεται, καὶ τῶρα πάλιν νὰ εὐρίσκειται μέσα εἰς τὴν μεγαλοπρέπειαν, περιουσίαν καὶ πλοῦτον, ἐδιδάσκοντο τὴν δυνάμιν τῆς προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' αὐτόν. Ποίος τὸ εἶδε ποτέ; Ποίος τὸ ἤκουσεν; Ἐφυγε διὰ νὰ εὕρῃ ἄτραιον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ, ἀφοῦ ἀπέκτησε πλοῦτη καὶ περιεβλήθη δόξαν, ἔτσι ἐπιστρέφει. Νὰ μὴ παραξενευθῆς, ἀγαπητέ μου, οὐτὲ νὰ θαυμάσῃς διὰ τὸ γεγονός.⁴⁸ Ἄ μᾶλλον νὰ θαυμάσῃς, νὰ ἐκπλαγῆς καὶ νὰ δοξάσῃς τὴν δυνάμιν τοῦ κοινοῦ Κυρίου μας. Καὶ κόπτα-ξε, ὅτι καὶ οἱ ἀπόγονοι αὐτοῦ κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον κα-τέρχονται εἰς τὴν Αἴγυπτον, πάλιν ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, καὶ ἐπιστρέφουν ἀπὸ ἐκεῖ μὲ μεγάλην εὐπορίαν, ὅστερα ἀ-πὸ μακρὰν δουλείαν καὶ πολλὴν ταλαιπωρίαν. Πραγματι-κά, τὸσον ἐρευρητικὸς εἶναι ὁ Κύριός μας. Ὅσακις θὰ ἐπι-τρέψῃ νὰ κορυφωθῶν τὰ βασάνια, τότε πάλιν, ὡσαύ-τοσκορπίση τὴν θύελλαν, δημιουργεῖ γαλήνην καὶ μεταβάλ-λει ὀδοιστικῶς τὰ πράγματα, καὶ ἔτσι μᾶς φανερώνει τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεώς του.

Ἔ ἄΟ Ἀβραμ, ἡ γυναῖκα του, μὲ ὄσα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ ὁ Λώτ μαζί των ἀνέδησαν ἐκ τῆς Αἰγύπτου⁴⁹ καὶ ἦλθον εἰς τὴν ἔρημον.⁵⁰ Πολὺ σωστὰ θὰ ἠμποροῦσε κανεὶς νὰ προσαρμόσῃ εἰς αὐτὸν τὸν δίκαιον ἐκείνους τοὺς λό-γους, τοὺς ὁποίους ἔλεγεν ὁ μακάριος Δαβὶδ διὰ τοὺς ἐ-πανελθόντας ἀπὸ τὴν αἰχμαλωσίαν τῆς Βαβυλώνας.⁵¹ Οἱ ἀπειρόντες μὲ δάκρυα τοὺς ἀγρούς των θὰ θερίσουν μὲ ἀ-γαλλίαισιν τοὺς καρπούς των. Οἱ σπορεῖς πηγαίνουν εἰς τοὺς ἀγρούς των, ρίπτουν τοὺς σπόρους των μὲ δάκρυα, διότι δὲν γνωρίζουν, ἂν καὶ τί θὰ θερίσουν. Κατὰ τὸν θε-

47. Γεν. 12, 20 καὶ 18, 1.

48. Τεχνικὸς θεός πρὸς θλίψιν τῆς ἐξ Αἰγύπτου ἐπιστροφῆς. Ὅρα καὶ ἐν 19, 10 λεγόμενον «ἐπέστη», πρὸς θλίψιν τῆς μεταθέσεως εἰς Αἴγυπτον.

49. Γεν. 18, 1. Ἦρῶνται διὰ τὴν ἔρημον τῆς νοτίου Χανάν.

50. Ἐ γυναῖκα διὰ τὸν Βαβυλωνίαν ἀπαγωγὴν τὸν Ἰσοβὶαν εἰς τὴν Βαβυλῶνα ἀπὸ τὸ 598 - 588 π.Χ.

ριόμον των ὄμως θὰ ἐπιστρέφουν ἀπὸ τοὺς ἀγρούς μὲ ἀγαλλίαισιν φέροντες εἰς τοὺς ὄμους των τὰ δαμάτια των.⁵² Εἶδες κάθον γαμάτην ἀγωνίαν καὶ φόβον, ποῦ ἀνταμετώπιζε καὶ αὐτὸν τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου; Κί-ταξε πάλιν ἐπάνωδον γαμάτην μεγαλοπρέπειαν καὶ λαμ-πρότητα. C Συνεπῶς, ὁ δίκαιος ἦτο σεβαστὸς καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου καὶ εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Πα-λαιστίνης. Διότι ποίος δὲν θὰ ἐξέθετο αὐτόν, ποῦ τὸσον τὸν ἐπροστάτειεν ὁ Θεὸς καὶ ἤξιστο τῆς φροντίδος ἀ-πὸ τοῦ Θεοῦ; Ἀσφαλῶς, δὲν θὰ διέφυγον κανεὶς τὴν προ-σχήν, ὄσα συνέδησαν εἰς τὸν βασιλέα καὶ εἰς τὴν οἰκογέ-νειάν του. Διότι δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔγινεν ἡ παραχώ-ρησις νὰ συμβοῦν δι' αὐτὰ καὶ δι' αὐτὸ ἐπολλαπλασιά-σθησαν οἱ πειρασμοὶ τοῦ δίκαιου, διὰ νὰ κατοστῇ ἡ ὑπο-μονὴ του λαμπρότερα καὶ νὰ διαδοθῶν εἰς ὀλάκληρον τὴν οἰκουμένην τὰ σχετικά μ' αὐτὸν γεγονότα καὶ νὰ μὴ ὑ-πάρχη κανεὶς, ποῦ ν' ἀγνοῖ τὴν ἀρετὴν τοῦ δίκαιου.

Εἶδате, ἀγαπητοί, πόση ὠφέλεια προέρχεται ἀπὸ τοὺς πειρασμούς; Ἐ Εἶδате πόση εἶναι ἡ ἀνταμοιβὴ τῆς ὑπο-μονῆς; Εἶδате καὶ ἄνδρα καὶ γυναῖκα, καὶ γέροντα καὶ γραῖαν, πόσην φιλοσοφίαν ἐπέδειξαν, πόσην ἀνδρείαν, πό-σην στοργὴν ἔδειξαν ὁ ἕνας πρὸς τὸν ἄλλον, πόσοι με-γάλοι εἶναι ὁ θεσμὸς τῆς ἀγάτης;

Αὐτὸν (τὸν δίκαιον) ἔς μνηθόμεν ὄλοι καὶ οὐδέποτε ἔς μὴ ἀνυπομονώμεν, οὐτὲ νὰ σχηματίζωμεν τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἔλευσις τῶν πειρασμῶν εἶναι ἀπόδειξις τῆς ἐγκατα-λείψεως καὶ τῆς περηνότησεώς μας ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ νὰ θεωρῶμεν αὐτὸ μᾶλλον ὡς μεγίστην ἀπόδειξιν τῆς φροντίδος τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς. Πραγματικῶς, εἴτε εἴμε-θα φορτωμένοι μὲ μεγάλα φορτία πειρασμῶν, τότε θὰ ἠμ-ποροῦσαμεν νὰ τὰ καταστῶμεν ἑλαφύτερα, εἴαν ἐπιδει-ξώμεν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ εὐγνωμοσύνην, Ἐ εἴτε δὲν ἔ-χομεν πολλοὺς πειρασμούς, πάλιν ἔτσι θὰ ἀπολαύσωμεν εἰς μεγαλύτερον βαθμὸν τὴν ἐκ τοῦ αἰθανοῦ εὐνοίαν, ἐάν, θηλασθῇ, τοὺς ὑποφέρωμεν ἀγόγγυστα. Ἐπειδὴ, θηλασθῇ, ὁ Κύριός μας εἶναι γενναῖοβωρος καὶ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν μας, δι' αὐτὸ ὅαν ἕνα εἶδος διαπαιδαγωγίσεως μὴ εἰσάγει πολλὰς φορὰς εἰς ἀγῶνας, ὄχι εἰς τὰ ἐπιγναία γυμναστήρια, ἀλλὰ διὰ τῆς ἔλευσεως τῶν πειρασμῶν ὡ-στε, ὅταν δειξώμεν καὶ ἡμεῖς τὴν ἀνάλογον προσπάθειαν, ν' ἀπολαύσωμεν πλουσίαν τὴν πρόνοιάν του.

51. Ψαλμ. 125, 5-6.

Ἄφου, λοιπόν, τὸ γνωρίζωμεν αὐτό, ἃς μὴ λυτώμεθα διὰ τοὺς πειρασμούς, οὕτε ὕ' ἀγωνακτώμεν κατὰ τὸν καιρὸν τῶν θλίψεων, ἀλλὰ νὰ χαίρωμεθα σύμφωνα μετὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ μακαρίου Παύλου· 55 Ἄ τῶρα, λέγει, χαίρω διὰ τὰς θλίψεις μου.⁵⁵ Εἶδες ψυχὴν γεμίστην ἀπὸ εὐγνωμοσύνης. Διότι, ἐφ' ὅσον εἰς τὰς θλίψεις ἦτο χαρούμενος, ποτε ἦτο δυνατόν νὰ λυτῆθῃ αὐτός; Ἐάν εκείνα πού προκαλοῦν λύπην εἰς τοὺς ἄλλους εἰς αὐτὸν ἐγένοντο ἀφορμὴ νὰ χαίρεται, οὐκ εἶχε τὴν ψυχικὴν του διάθεσιν. Καὶ διὸ νὰ καταλάβῃς ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν κατ' ἄλλον τρόπον νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑποσχθέντα ἀγαθὰ καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, παρὰ μόνον ἐάν περάσωμεν τὴν παρούσαν ζωὴν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, ἄκουσε τοὺς ἀποστόλους νὰ λέγουν εἰς ἐκείνους, πού πρόσφατα προσήρχοντο εἰς τὴν χριστιανικὴν πίστιν· Β «Καὶ ἀφου ἐδίδαξαν πολλούς, ἐπέστρεψον εἰς τὰς πόλεις Ἀδύστραν καὶ Ἰκόνιον καὶ Ἀντιόχειαν, ἐνισχύοντες ἀκόμη περισσότερο τὰς ψυχὰς τῶν μαθητῶν, προτρέποντας αὐτοὺς νὰ μὴ νου ἀμετακίνητοι εἰς τὴν πίστιν καὶ λέγοντες ὅτι πρέπει νὰ ὑποστώμεν ἡμεῖς πολλὰς θλίψεις διὰ νὰ εἰσελθώμεν εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».⁵⁶ Λοιπόν, ποῖαν ἀπολογία νὰ ἔχωμεν, ὅταν δὲν βέλωμεν νὰ ὑπομένωμεν δια τὰ συμβαίνοντα μετὰ γενικιότητα καὶ ἀνδρείαν, χωρὶς νὰ γογγύζωμεν, τὴν στιγμὴν μάλιστα πού θλέπομεν, ὅτι δὲν εἶναι δυνατόν νὰ σωθῶμεν δικροφροτικά, ἐάν, δηλαδὴ, δὲν δοῦσμεν αὐτὸν τὸν δρόμον;⁵⁷ Ὅτι δὲ κανένας ἀπὸ τοὺς δικαίους δὲν ὑπέμεινε τίποτε τὸ παράξενον καὶ τὸ ἀγνωστον μετὰ τὸ νὰ περάσῃ τὴν παρούσαν ζωὴν μέσα εἰς τὰς θλίψεις, Ἐ ἄκουσε τὸν Χριστὸν πού λέγει· «Ἐφ' ὅσον εἰσθε μέσα εἰς τὸν κόσμον, θὰ ἔχετε θλίψιν. Ἄλλ' ἔχετε θάρρος».⁵⁸ Διὰ νὰ μὴ αἰσθανθοῦν ἀπογοητεύειν, ὅταν ἤκουσαν αὐτό, ἀμέσως τοὺς βίβει θάρρος καὶ ὑπάσχηται, ὅτι θὰ τοὺς δοθῆσῃ· «Ἄλλ' ἔχετε θάρρος, ἐγὼ», λέγει, «ἐγὼ νίκησα τὸν κόσμον».⁵⁹ Ἐχεῖς, λέγει, αὐτὸν πού κάνει τὰς λύπας πῶς ἐλαφράς, αὐτὸν πού δὲν σ' ἀφήνει νὰ καταποντισθῆς ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν, αὐτὸν, πού βίβει τὸν πειρασμὸν, ἀλλὰ πού χωρίζει συγχρόνως καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν ἀπ' αὐτόν, αὐτὸν πού δὲν ἐπιτρέπει νὰ μᾶς

59. Πρβλ. Κολλας. 1, 34.

58. Πρβλ. 14, 31-39.

54. Τὸν αἰσθάνω.

55. Ἰωάν. 16, 33.

56. Ἰωάν. 16, 33.

συμβοῦν κατὰ πού ξεπνεροῦν τὰς δυνάμεις μας.⁶⁰ Διὰ τί ἀγωνακτεῖς; Διὰ τί ταρασσεσαι; Διὰ τί ὑποφέρεις; Διὰ τί σὲ κυριεῖ ἡ ἀπελπισία; Δ Μήπως, ὅταν ἡμεῖς προσφέρωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις, ἐννοῶ τὴν ὑπομονὴν, τὴν καρτερίαν καὶ τὴν εὐγνώμονα διάθεσιν, θὰ μᾶς ἀφήσῃ ποτὲ νὰ σωθῶμεν; Μήπως, καὶ ὅταν ἄκόμη τὰ πράγματα φθάσουν εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν, ἠμποροῦν νὰ ὑπερνήκωσιν τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου μας; Ἡ μὲς ἃς κάνωμεν ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς καὶ ἃς ἔχωμεν εἰλικρινὴ πίστιν, ἀφου γνωρίζωμεν καλὰ τὴν ἀφαιρετικότητα τοῦ προστάτου τῶν ψυχῶν μας. Ἐξ ἄλλου, ἐκεῖνος πού γνωρίζει καλλίτερα τὸ συμφέρον μας, θὰ τὸ ρυθίσῃ κατὰ τὸν κατάλληλον τρόπον, ὅπως, δηλαδὴ, ἀρμόζει εἰς τὸν Ἰεὸν καὶ συμφερεῖ εἰς ἡμᾶς, διὰ νὰ λάβωμεν καὶ τὴν ἀμοιβὴν διὰ τὴν ὑπομονὴν μας καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας του, διὰ τῆς χάριτος καὶ τῶν σκετιμῶν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον καὶ εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, τῶρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

67. Πρβλ. Α' Κορινθ. 10, 13.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΡΙΤΗ

23 Δ. «Ο ΑΒΡΑΜ ΗΤΟ ΠΟΛΥ ΠΑΘΗΣΙΟΣ ΕΙΣ ΖΩΑ, ΑΠΥΡΤΟΝ ΚΑΙ ΧΡΥΣΟΝ. ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΡΗΜΟΝ ΑΙΤΗΝ, ΟΠΟΥ ΕΣΤΑΘΜΕΥΣΑΝ Ο ΑΒΡΑΜ ΚΑΙ ΟΣΟΙ ΗΡΧΟΝΤΟ ΜΑΖΙ ΤΟΥ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΙΠΥΤΟΝ ΚΑΤΗΓ'ΩΝΟΗΣΑΝ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΒΑΙΘΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΡΕΚΡΙΜΕΝΩΣ ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΡΟΣ ΕΚΕΙΝΟ, ΟΠΟΥ ΕΙΧΕΝ Ο ΑΒΡΑΜ ΠΡΟΒΗΘΥΜΕΝΩΣ ΣΤΗΘΕΙ ΤΗΝ ΚΧΗΝΗΝ ΤΟΥ ΜΥΤΑΞΙ ΒΑΙΘΑ ΚΑΙ ΑΡΤΑΙ, ΕΙΣ ΤΟ ΜΕΡΟΣ, ΑΗΑΑΗ, ΟΠΟΥ ΕΙΧΗΝ ΙΑΡΥΞΕΙ ΤΟ ΘΥΣΙΑΣΤΗΡΙΟΝ, ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΠΡΟ ΤΙΝΟΣ ΕΙΣΒ ΚΤΙΣΕΙ.»²

Β Βλέπουν σήμερα την προθυμίαν, με την οποίαν συγκεντρώθητε εδώ και τον πόθον που έχετε διά να ακούσετε τον λόγον μου, θέλω να εξοφλήσω κάποιο χρέος μου, που χρωστώ εις την αγάπην σας. Και γνωρίζω ότι έσείς πιθανόν να τό έχετε λησμονήσει, διότι έν τώ μεταξύ έπέρασαν πολλοί ήμέραι και τό κήρυγμα ήσυχολήθη με άλλα θέματα. Διότι ή έλευσις τής αγίας έσρατης δέκαφε την σειράν των όμιλιών μας. Βέβαια, δέν ήτο όρθόν, καθ' ήν στιγμήν έαυρώταμε τον Σταυρόν του Κυρίου, να στρέφεται ή διδασκαλία μας εις άλλα ζητήματα, άλλ' επιβάλλεται εις κάθε περίπτωση να σάς παραθέτω την άρμόζουσαν πνευματικήν πράξειαν. Δι' αυτό άκριβώς όταν έφθασεν ή ήμέρα τής παραδόσεως του Κυρίου, δέκαφε την σειράν των όμιλιών. **Γ** άνταποκρινόμενος εις την περίπτωσην και έφερα τον λόγον εις τον προδότην και πάλιν σάς εξέθεσα τά σχετικά με τον σταυρόν.³ Έπειτα ήλθεν ή ήμέρα τής 'Ανοστάσεως και ήτο άνάγκη να διαφοτίσω την αγάπην σας διά την 'Ανάστασιν του Κυρίου και έν συνεχείς εις τάς επομένους ήμέρας να σάς παρουσιάσω την απόδειξιν τής 'Ανοστάσεως του Κυρίου με τά θαύματα, που έγιναν όστερα άπ' αύτήν, όποτε, και ήσυχολήθην με τάς πράξεις των 'Αποστόλων⁴ και από εκεί σάς παρέθετα συνεχώς την

1. Γεν. 18, 3-4.

2. Κατά την έκδοσιν των όμιλιών εις την Γέννησιν έπροσέδρασαν αι έσραται των Παθών και των Πάσχα και ο Χριστός άνωσε δέκαφε τάς όμιλιας έκείνας και ήσυχολήθη με τό περιεχόμενον των έσρατών αύτών.

3. Όσα τάς έκείσας όμιλιας εις την «Άρχήν των Πράξεων» εις τόσ 30 ήμέρον τής παρουσίας σεις.

πράξειαν τής διδασκαλίας, και κάθε ήμέρον εις την ώκαιρίαν να συμβουλεύω διά μακρόν έκείνους, που πρόσφατα είχαν άείωθη να λάθουν την χάριν του Θεού.⁵

Τώρα, όμως, πρέπει να σάς υπενθυμίσω τό χρέος και όστερα να τό εξοφλήσω. **Δ** Διότι, έν έσείς άπορροφάσθε από τάς πολλάς φροντίδας και άγνοήτε την φύσιν του χρέους, έπειδή έχετε την φροντίδα τής συζύγου, την επιμέλειαν των παιδιών σας, άγωνίζεσθε διά την εξεύρεσιν τής καθημερινής τροφής και δεσμεύεσθε από πολλάς θυσιακάς φροντίδας, έμένα, όμως, δέν μ' ένοχλεί τίποτε άπ' αύτά, δι' αύτό και σάς υπενθυμίζω τό χρέος και έτοιμάζομαι να τό εξοφλήσω. Και μή παρανεύεσθε, έν παρουσιάζομαι με τόσον μεγάλην εύχαρίστησιν. Διότι ή φύσις του χρέους αύτου είναι άντιθετη από τό χρέος των υλικών χρημάτων. Πραγματικά, εις την περίπτωσην αύτήν ο άφειλέτης **Ε** δέν ήμπορεί ποτέ να έχη τόσον εύχαρίστησιν, έπειδή γνωρίζει ότι ή εξόφλησις του χρέους έλαττώνει την ήδικήν του περιουσίαν, ένθ θα αύξηση την περιουσίαν έκείνου, που δέχεται τά χρήματα. 'Αντίθετα, εις τό πνευματικόν χρέος, έν συμβαίνει τίποτε άπ' αύτά, άλλ' έν προκειμένω και ο άφειλέτης θα γίνη πίο πλούσιος, όταν αποδώση την όφειλήν, και οι λαμβάνοντες άποκτούν μεγαλύτεραν εύδορίαν.⁶ **Α** Δι' αύτόν τον λόγον εις τούς πρώτους παρατηρείται, συνήθως μεγάλη άγαριστία, ένθ εις την περίπτωσην μας και διά τούς δύο είναι μεγάλο τό κέρδος, δηλαδή και διά τον καταδότην και διά τούς αποδέκτας. Αυτό άκριβώς συμβούλευσε και διά την αγάπην ο μακάριος Παύλος, όταν έλεγει: Σάς παραγγέλλω να μη χρωσθήτε εις κανένα τίποτε άλλο παρά μόνον τό να αγαπή ο ένας τον άλλον,⁷ όποδεκνών, ότι τό χρέος αυτό πρέπει να καταβάλλεται συνεχώς, χωρίς να σταματά ποτέ. Βέβαια, και έσείς δέν πρέπει να δεκνύετε άμέλειαν, όταν έτοιμάζεσθε να δέχησθε τό χρέος, διότι αυτό και έμένα τον καταβάλλοντα καθιστά πλουσιώτερον και άφορμη μεγάλης άφελείας θα γίνη διά εσάς.

Συνεπώς, έπειδή ή φύσις του χρέους είναι αύτου του

4. Ένωσεί τούς πρόσφατας θυσιασθέντας, διότι, ως γνωστόν, κατά τάς μεγάλας έσρατας άγίνοντο όμιλικαι διακρίσεις των Καταχουμένων και κατά τάς όμιλιας, που ήκολούθηον, οι όμιλικαι άπορρόθοντο ήδαιτέρως προς τούς Θεούς. Αυτό συμβαίνει εις πολλές όμιλιας του Χριστός άνωσε, έως εις τάς έκείσας όμιλιας εις την «Άρχήν των Πράξεων», διά τής όποιας κένταξή την προηγουμένη σελίδα.

5. Ρωμ. 13, 8.

έβδους και δσον θα καταβάλλωμεν, τώσον περισσότερον με την μεγαλυτέραν καταβολήν θ' αυξησωμεν την περιουσίαν μας, Β ελάτε, πλέον, να σας φανερώσω εις την συνέχειαν και την υπέθεσιν του χρέους, διά να δεχθήτε και έσεις με μεγαλυτέραν προθυμίαν τα λεγόμενα, και, αφού λάβετε την ιδίην μου εδγνωμοσύνην, να με αμείψετε προσέχοντες με επιμέλειαν τα λεγόμενα.

Ποία είναι, λοιπόν, η υπόθεσις του χρέους; Γνωρίζετε και ενθυμείσθε, ότι σās εξέδεσα τα αναφερόμενα εις τον Πατριάρχην Άβραάμ, δηλαδή, την εξ αιτίας της πείνης κήρυξον του εις την Αιγυπτον, την άρπαγήν της Σάρρας από τον Φαραώ, την όργην του Θεού κατά του Φαραώ, και αυτοῦ του ίδιου και δλοκλήρου της οικογενείας του, εξ αιτίας της οποίας τώσον ενδιαφέρουν έδειξε διά τον δικαίον C και προετοίμασε την επιστροφήν του πατριάρχου με τώσην μεγαλοπρέπειαν. «Ο Φαραώ», λέγει, «εδίεταξε Άβρααμ ν' αναλάβουν διά να προπέμψουν τιμής ένκεν εκτός της Αιγύπτου τον Άβρααμ, την γυναίκα του και δσα είχε μαζί του, και τον Λώτ μαζί μ' αυτόν. Και ό Άβρααμ, η γυναίκα του με όλα τα υπάρχοντά των και ό Λώτ μαζί των ανέδρασαν εκ της Αιγύπτου και ήλθον εις την Ερημον.» Εις τό σημείον αυτό έσταμάτησα τον λόγον και εις τας ένδιαμέσους ημέρας έστρεψα την διδασκαλίαν εις τα επίκαιρα θέματα.⁶ Δι' αυτό σήμερα επιβάλλεται να συνειθεώμεν με την σειράν των όμιλών και να συνδυάσωμεν τα δσα πρόκειται να λεχθούν με δσα έλεχθησαν ήδη, σαν να αποτελούν ένα σώμα ένιαιον. Δ Έτσι, θέθαια, η διδασκαλία θα γίνην περισσότερον κατανοητή. Άλλά, διά να καταστούν πιο σαφή τα λεγόμενα, θα ήτο φυσικόν να παρουσιάσω εις την άγάπην σας την άρχην του κεμένου που ανεγνώσθη σήμερα. «Ο Άβρααμ», λέγει η Γραφή, «ήτο πολύ πλούσιος εις ζφα, άργυρον και χρυσόν. Από την Ερημον αυτήν, όπου εστάθειυσεν ό Άβρααμ και οι ουν αυτόν έρχόμενοι εκ της Αιγύπτου, κατηθύθησαν προς την Βαιβήλ και συγκεκριμένως εις τό μέρος εκείνο, όπου είχαν ό Άβρααμ προηγουμένως στήσει την σκηνήν του μεταξύ Βαιβήλ και Άγγαί, εις τό μέρος, δηλαδή, όπου είχαν ιδρύσει τό θυσιαστήριον, τό όποιον προηγουμένως είχε κτίσει και είχε άφιρώσει εις Κύριον τον Θεόν.»

6. Γεν. 12, 20 και 13, 1.

7. Βλέπε σημ. 2 και 3 της παραοσης όμιλίας.

8. Γεν. 13, 2-4.

«Άς μη προσπεράσωμεν άπλως δσα ανεγνώσθησαν Ε άλλ' ός γνωρίσωμεν καλά την ακριβολογίαν της Γραφής, η όποια τίποτε δεν μάς έκθέτει δσκοπα. «Ο Άβρααμ», λέγει, «ήτο πάρα πολύ πλούσιος». Πρόσχε κατά πρώτον τούτο κυρίως, ότι, δηλαδή, δεν άνέφερεν δσκοπα, ούτε μάταια και τυχοίσι ονομάζει αυτόν πλούσιον. Πραγματικά, εις καμίαν άλλην περίπτωσιν δεν ειπεν, ότι ήτο πλούσιος, αλλά τώρα διά πρώτην φοράν τό κάνει. Διά ποιόν λόγον και προς ποιόν σκοπόν; Μά, διά να μάθης την άφευρετικήτητα της σοφίας του Θεού και την φροντίδα που έδεικνυε διά τον δίκαιον, καθώς και την υπερβολικήν και άπειραν δύναμιν του.³³³ Α Ό Άβρααμ, δηλαδή, απέδημησεν εις την Αιγυπτον, επειδή υπεχρώθη από την πείναν και δεν ήμπορούσε να υποφέρει την στενωχρίαν εις την Χαναάν, και αυτόμάτως έγινε πλούσιος και μάλιστα όχι άπλως πλούσιος, αλλά πάρα πολύ πλούσιος, και όχι μόνον από ζφα, αλλά και από άργυρον και χρυσόν.

Είδες τώσον μεγάλη είναι η πρόνοια του Θεού; Έφυγε, διά ν' ανακουφισθ ή από την πείναν και έπέστρεψεν όχι μόνον αφού άπηλλήγη από τη πείναν, άλλ' αφού περιεβλήθη θρόνονα πλούτη και άνάκραστον δόξαν και επί πλέον έγινε εις δλους γωωστόν, πώος ήτο. Συνεπώς, και οι κάτοικοι της Χαναάν έπληροφοροῦντο καλλίτερα την άρετήν του δικαίου, Β στον έδλεπαν ότι έτσι ραγδαία έγινεν η μεταβολή και περιβάλλεται από τόσα πλούτη ό ξένος, ό όποιος σαν εξόριστος και πλάνης έπήγεν εις την Αιγυπτον. Και πρόσχε, ότι αυτός δεν έγινε μαλθακάτερος και ραθυμώτερος από την μεγάλην του εδημερίαν και την άφρονίαν του πλούτου, αλλά πάλιν κατευθύνεται εις εκείνον τον τόπον, εις τον όποιον εδρίσκετο προηγουμένως, προτου να έλθη εις την Αιγυπτον, διότι «κατηθύθη», λέγει, «από την Ερημον προς τό μέρος εκείνο, όπου είχαν ό Άβρααμ προηγουμένως στήσει την σκηνήν του, δηλαδή, όπου είχαν ιδρύσει τό θυσιαστήριον, τό όποιον πρό τινος είχε κτίσει και είχαν άφιρώσει εις Κύριον τον Θεόν.» C Κατάλασε, ότι ήτο έραστής της ψυχίας και της γαλήνης και διαρκώς έλάτρευε τον Θεόν. Πραγματικά, εγκαταστάθη εις εκείνον τον τόπον, λέγει, όπου εδρίσκετο τό θυσιαστήριον, που είχε κατασκευάσει προηγουμένως, και, αφού τό άφιώσεν εις τον Θεόν, εφημόρεν εκ των προτέρων πλέον τό λεχθέν από τον Δαβίδ, ότι «προτιμώ να είμαι παρα-

6. Γεν. 13, 2-4.

πεταμένος εις τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ μου, παρὰ τὰ κατοικῶν εἰς τὰς κατοικίας τῶν ἀμαρτωλῶν ἀνθρώπων»,¹⁰ διότι ἡ ἔρημος ἦτο καταλληλότερα ἀπὸ τὰς πόλεις δι' αὐτὸν, διότι τὴν ἐπέκλησεν τοῦ ἀνάματος τοῦ Θεοῦ. Ἐγνώριζε, βέβαια, ἐγνώριζεν, ὅτι τὴν μεγαλοπρέπειαν τῆς πόλεως δὲν τὴν δημιουργεῖ ἡ ἀρακότης τῶν οἰκοδομῶν, οὐτε τὸ πλήθος τῶν κατοικῶν, ἀλλ' ἡ ἀρετὴ τῶν κατοικῶν, ἢ διὰ τῆς ὁποίας καὶ ἡ ἔρημος ἦτο τιμιώτερα τῶν πόλεων, ἐπειδὴ ἐστολιζέτο ἀπὸ τὴν ἀρετῆν τοῦ δικαίου καὶ ἐφαίνετο λαμπρότερα ἀπὸ τὴν οἰκουμένην ὀλόκληρον.

«Καὶ ὁ Λῶτ», λέγει, «ὁ ὁποῖος συνεπορεύετο μετὰ τοῦ Ἀβραμ, εἶχεν ἐπίσης πρόβατα, βοῦς καὶ αἰκνῆς. Ἐπειδὴ δὲ τὰ πρόβατα καὶ λοιπὰ ζῶα τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Λῶτ ἦσαν πολλά, δὲν ἦτο ἀρκετὴ ἡ χώρα Χαναάν, ὥστε νὰ μένουν μαζὶ ὁ Ἀβραμ καὶ ὁ Λῶτ». ¹¹ Ὅχι μόνον τοῦ πατριάρχου ἡ περιουσία ἠδύνηθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Λῶτ», λέγει, «εἶχε πρόβατα καὶ βοῦς καὶ ἄλλα ζῶα, Πιθάνῳ, ἄλλα μὲν ἐχάριζεν εἰς τὸν ἀνεψιὸν του ὁ Ἀβραμ, ἐπειδὴ ἦτο γενναῖος, ἀλλὰ δὲ τοῦ τὰ προσέφεραν ἄλλα πρόσωπα κινούμενα ἀπὸ τὴν ἐκτίμησιν πρὸς τὸν πατριάρχον. Ἐ καὶ δὲν τοὺς ἐπακοῦσεν ἡ γῆ», λέγει, «διότι ἦσαν τὰ ὑπάρχοντά των πολλά». Πρόσθετε, ὅτι τὸ μέγεθος τῆς περιουσίας γίνεται αἰτία διαμάχης καὶ φέρει τὴν διαίρεσιν αὐτῶν, διακόπτει τὴν ἁμόνοιαν καὶ διαλύει τὸν δεσμόν τῆς συγγενείας, «καὶ ἔγινε φιλονεκία μετὰ τῶν ποιμένων τῶν ζῶων τοῦ Ἀβραμ καὶ τῶν ποιμένων τῶν ζῶων τοῦ Λῶτ. Τότε κατόικουν τὴν Χαναάν οἱ Χανααῖοι καὶ οἱ Φερεαῖοι». ¹² Κῦτταξε μὲ ποῖον τρόπον οἱ ἄνθρωποι τῆς διπρεσίας τῶν δημιουργῶν τὴν ἀρχὴν τῆς διαίρεσως. Πραγματικῶς, ὅλα τὰ κ'κα προέρχονται πάντοτε ἀπὸ ἐβδ, δηλαδὴ, ἀπὸ τὴν μογήριαν τῶν συγγενῶν. «Καὶ ἔγινε», λέγει, «φιλονεκία μετὰ τῶν ποιμένων». Αὐτοὶ εἶναι, ποῦ γίνονται ἀφορμὴ τῆς διαίρεσως. ¹³ Ἀ ποῦ διασποῦν τὴν ἁμόνοιαν, ποῦ δ' ἐκκινῶσιν μεγάλην ἀγνωμοσύνην. «Τότε κατόικουν τὴν γῆν Χαναάν οἱ Χανααῖοι καὶ οἱ Φερεαῖοι». Διὰ ποῖον λόγον μᾶς τὸ ἀνεφερεν αὐτό; Ἐπειδὴ εἶπεν «ὅτι δὲν ἐπάρκει ἡ γῆ τὰ κατοικῶν μαζὶ», ἠθέλησεν ἡ θεὰ Γραφὴ νὰ μᾶς γνωστοποιήσῃ καὶ τὴν αἰτίαν. ὅτι δηλαδὴ, δι' αὐτὸ δὲν τοὺς ἦτο ἀρκετὴ ἡ γῆ, ἐπειδὴ ἡ χώρα ἦτο κατελημμένη ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζῶα.

10. Φαλι. 88, 11.

11. Γεν. 13, 5-6.

12. Γεν. 13, 7.

Ἄλλ' ἔς ἴδωμεν μὲ ποῖον τρόπον ἡ εὐσεβὴς ψυχὴ τοῦ πατριάρχου σβύνει τὴν ἀπειλουμένην ὑ' ἀνάψῃ πυρκαϊῶν, μὲ τὴν ἰδικὴν του πραότητα «ἔειπεν», λέγει, «ὁ Ἀβραμ εἰς τὸν Λῶτ. Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεκία μετὰ μου ὅτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἐμεθα ἀδελφοί». ¹⁴ Κῦτταξε μέγεθος ταπεινοφροσύνης, κῦτταξε ὕψος φιλοσοφίας. Ὁ γέρον, ὁ προσβύτης, ἀναμάζει ἀδελφὸν τὸν νέον, τὸν ἀνεψιόν, καὶ τὸν ἀνεβάσει εἰς τὴν ταμὴν, ποῦ εὐρίσκειται ὁ ἴσιος, χωρὶς νὰ κερσῇ τίποτε περισσώτερον διὰ τὸν ἑαυτὸν του. Ἄλλὰ τοῦ λέγει «δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεκία μετὰ μου, οὐτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου». Διότι δὲν θὰ ἦτο λογικὸν νὰ συμβῇ αὐτό, ἐπειδὴ ἐμεθα συγγενεῖς. Εἶδες, ὅτι αὐτὸς ἐφαρμόζει τὴν ἀποστολικὴν ἐπιταγὴν, ποῦ λέγει «Καὶ μόνον τὸ νὰ ἔχετε δικαστικὰς διαφορὰς ὁ ἕνας μὲ τὸν ἄλλον ἀποτελεῖ ὀπωσθήποτε ἔλλειψιν σας ἴσῃν. Ἐ Διὰ τὴν δὲν προτιμᾶτε νὰ ἀδικήσῃτε; Διὰ τὴν δὲν προτιμᾶτε νὰ ἀποστερήσῃτε; Ἄλλ' ἀπὶ τούτου σὺς οἱ χριστιανοὶ ἀδικεῖτε καὶ ἀποστερεῖτε καὶ μάλιστα τοὺς ἀδελφοὺς». ¹⁵ Ὅλ' αὐτά, ἐφαρμόζων ἐμπράκτως ὁ πατριάρχης λέγει «δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φιλονεκία μετὰ μου οὐτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἐμεθα συγγενεῖς». Ποῖον πράγμα θὰ ἠμποροῦσε νὰ εὐρεθῇ εἰρηκώτερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν αὐτὴν; Συνεπῶς, δὲν ἔλεγα ἄσκοπα καὶ τυχαῖα εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ὁμιλίας μου, ὅτι ἐπειδὴ ἠγάπα τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν γαλήνην, δι' αὐτὸ ἐπρότῃμα τὴν ἔρημον ἀπὸ τὰς κατακρημνίας περιοχάς. Πραγματικῶς, κῦτταξε καὶ τώρα αὐτὸν, ὅταν εἶδεν ὅτι οἱ ποιμένες διεπληκίζοντο, μὲ ποῖον τρόπον ἄμεως ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προσπαθεῖ νὰ σβύσῃ τὴν ἐπαπειλουμένην ὑ' ἀνάψῃ πυρκαϊῶν καὶ θέτει τέλος εἰς τὴν φιλονεκίαν. Ἐ ἔπρεπε, βέβαια, αὐτὸς, ποῦ εἶχεν ἔλθει σὺν δ. δάσκαλος τῆς ἀρετῆς εἰς ἔλαιος τοὺς κατοίκους τῆς Παλαιστίνης, νὰ μὴ βύσῃ καμμίαν ἀφορμὴν, οὐτε νὰ δημιουργήσῃ αἰτίαν, ἀλλὰ μὲ τὴν γλυκύτητα τῆς συμπεριφοράς του νὰ τοὺς διδάξῃ ἔλαιος ἐντανώτερα ἀπὸ τὸν ἦλον τῆς σάλπιγγος καὶ νὰ τοὺς κἀνῃ νὰ μιμηθοῦν τὴν ἀρετὴν του. «δὲν πρέπει», λέγει, «νὰ ὑπάρχῃ φιλονεκία μετὰ μου οὐτε μετὰ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἐμεθα συγγενεῖς». Μεγάλην πραότητα ἀποδεικνύουν αἱ λόγοι αὐτοί.

14. Γεν. 13, 8.

15. Α' Κορ. 6, 7-8.

«Μετοξύ μας», Πρόεξε, με ποῖον τρόπον ὁμιλεῖ πρὸς αὐτὸν με ἰστυμίαν. Μολονότι, νομίζω, ὅτι ἡ διαμάχη δὲν προήλθεν ἀπὸ ἄλλην αἰτίαν, Ἐ παρὰ ἀπὸ τὸ γεγονός, ὅτι οἱ ποιμένες τοῦ πατριάρχου δὲν ἐπέτρεπον εἰς τοὺς ποιμένας τοῦ Λώτ νὰ ἔχουν τὴν ἴδιαν ἐλευθερίαν ποὺ εἶχαν αὐτοί. Ἄλλ' ὁ δίκαιος τακτοποιεῖ τὰ πάντα με ἐπιείκειαν, ἀποδεικνύων τὸ μέγεθος τῆς ἀνοχῆς του καὶ διδάσκων ὀχι τοὺς συγχρόνους του μόνου, ἀλλὰ καὶ ὄλους τὰς μεταγενεστέρους, νὰ μὴ ἐπιτρέπωμεν ποτέ νὰ διαπληκτίζωμεν οἱ ἄνθρωποι, ποὺ εὐρίσκονται εἰς τὴν ὑπηρεσίαν μας με τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Διότι ἡ φιλονεκία ἐκείνων δημιουργεῖ μεγάλην δυσφήμιον δι' ἡμᾶς καὶ δὲν θὰ καταλογισθῶν καθόλου εἰς ὄραος ἐκείνων τὰ συμβαίνοντα. 335 Α ἄλλ' ἡ κατηγορία θὰ βαρύνῃ ἡμᾶς. Λοιπὸν, πῶς ἦτο λογικὸν ἄνθρωποι, ποὺ ἦσαν ἀδελφοί, εἶχαν τὴν ἴδιαν καταγωγὴν, ἦσαν συγγενεῖς καὶ ἐσκόπευαν νὰ κατοικήσωσιν εἰς τὴν περιοχὴν ἐκείνην, νὰ ἔλθωσιν εἰς τὴν μεγάλην διαμάχην, ἐνῶ ὤφειλαν νὰ γίνωσιν διδάκαλοι τῆς ἀνεξικακίας, τῆς πραότητος καὶ τῆς ἀρετῆς ἐν γένει εἰς ὄλους αὐτούς;

Ἄς τὰ ἀκούσωσιν αὐτὰ, ὅσοι ἔχουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν ἐνοχὴν, ὁσῶς ἐπιτρέπουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας των, ἐξ αἰτίας τῆς ὀφισταμένης μεταξὺ των οικειότητος, νὰ κλέπτουν, νὰ ἐπινοοῦν ἀμέτρητα κακά, εἰς τὰς πόλεις. Ἐ εἰς τὴν ὑπαίθρου, εἰς ὄραος τῶν γειτόνων των καὶ νὰ ἀρπάζωσιν ἄλλου μὲν τὸ χωράφι, ἄλλου δὲ τὸ σπῆτι, καὶ μάλιστα εὐνοοῦν περισσότερο αὐτούς. Πραγματικῶς, μολονότι ἡ διάπραξις τῆς ἀδικίας εἶναι ἔργον ἄλλου ἀνθρώπου, ἐν τούτοις καὶ σὺ ἔλασες μέρος εἰς αὐτὴν, ὀχι μόνον ἐπειδὴ εὐνοοῦστέσαι με τὸ συμβῆναι καὶ πιστοῦεις ὅτι μ' αὐτὸ θὰ αὐξήσῃ τὴν περιουσίαν σου καὶ τὰ ἀγαθὰ σου θὰ γίνωσιν περισσότερα, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ δὲν ἠμπούσας τὴν ἀδικίαν ποὺ ἐπρόκειτο νὰ διαπραχθῇ. Διότι ὅποιος ἠμπορεῖ τὴν ἀδικίαν ἀπὸ τὸν δρόστην τῆς ἀδικίας. Συνεπῶς, ὄχι μὴ ἐξαπατῶμεν τοὺς ἑαυτούς μας, ὄχι παρακαλῶ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι ὄχι ἀποφεύγωμεν τὰς ἀρπαγὰς, ὄχι τὰς πλεονεξίας καὶ τὴν ἀπὸ τὰς ἐνεργείας αὐτοῦ τοῦ εἴδους προερχομένην αἰτίαν τῆς περιουσίας μας, καὶ ἐπὶ πλέον ὄχι διδάσκωμεν καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας μας νὰ μὴ διαπράττουν καμμίαν πορομοίαν πράξιν. Ἦστε, αὐτὸ δὲν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν εὐθύνην, ἀλλὰ προκαλεῖ μεγαλύτεραν καταδικίαν. Διότι ἐκεῖνοι, διὰ νὰ φανοῦν ἀρεστοὶ εἰς ἡμᾶς, ἀ-

ποτολομοῦν τὴν ἀδικίαν καὶ χάνουν τὴν σωτηρίαν καὶ ἔτσι παρασύρουν καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἴδικήν των καταστροφὴν. Ἐάν ὄμως θέλωμεν νὰ εἴμεθα προσηκτικοὶ καὶ ν' ἀπαλλαγώμεν καὶ οἱ ἴδιοι ἀπὸ τὴν ζημίαν, ποὺ προκύπτει ἀπὸ τὴν αἰτίαν αὐτὴν, ὄχι ἀποτρέψωμεν καὶ αὐτούς ἀπὸ τὴν ἴδικον ἐπιχείρησιν. Καὶ μὴ μοῦ λέγεις τὰ ψυχρὰ ἐκείνα λόγια, ὅτι δὲν με μέλει καθόλου. Μήπως ἔλασθα ἐγὼ; Δὲν γνωρίζω τίποτε. Ἄλλος τὸ ἔκανε. Δὲν ἔλασθα μέρος εἰς τὴν ἀδικίαν. Δ Ὅλα αὐτὰ εἶναι διακιολογία καὶ προσφάσις. Ἐάν, ὄμως, ἐπιθυμῆς ν' ἀποδείξῃς ὅτι δὲν συμμετέλας εἰς τὴν ἀδικίαν, ὅτι δὲν ὑπῆρες συνεργὸς καὶ δὲν ἔγινες ἐργάτης τῆς πλεονεξίας, τότε δίδωσθε τὸ συμβῆναι, παρηγόρησε τὸν ἀδικηθέντα, ἐπίστρεψε τὰ ἀραιωθέντα. Ἐτοι, δίδασαι καὶ τὸν ἑαυτὸν σου ὅ ἀπαλλάξῃς ἀπὸ τὴν κατηγορίαν καὶ τὸν ἀδικηθέντα θὰ διορθώσῃς, ἀφοῦ θὰ ταῖ δεῖξῃς ὅτι δὲν ἔγιναν σύμφωνα με τὴν γνώμην σου ὄσο ἔπραξεν, ἀλλὰ καὶ τὸν πάντα θὰ παρηγορήσῃς καὶ δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃς νὰ καταβλήθῃ ἀπὸ τὴν λύπην, τὴν ὅποιαν ἐπρόκειτο νὰ ὀποσθῇ λόγῳ τῆς ἀρπαγῆς.

Ἄδεν πρέπει, λέγει, ἐνὰ ὑπάρχη φιλονεκία μεταξύ μας, ὄστε μεταξὺ τῶν ποιμένων μου καὶ τῶν ποιμένων σου, διότι ἐμεθα συγγενεῖς. Ἐ εἶδες πρῶτητος; Εἶδες ἐπιείκειαν; Ἄκουσε καὶ τὴν συνήθειαν, διὰ νὰ γνωρίσῃς καὶ τὸ μέγεθος τῆς φιλοσοφίας του. Με ποῖον τρόπον, λοιπὸν, θὰ τελειώσῃ ἡ διαμάχη καὶ θὰ σβύσῃ ἡ φιλονεκία; «Νά, ὄλη ἡ χώρα», λέγει, «ἐδολοκετα ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσιν σου. Ἄς χωρισθῶμεν. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὑπάγω δεξιὰ. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὑπάγω ἀριστερά.» 15 Πρόεξε τὴν φιλοσοφίαν, ποὺ δικαίου καὶ τῆς ταπεινοφροσύνης τὸ μέγεθος. Ἄλλὰ, πρὶν ἀπ' αὐτὰ, σκέψου, ἀγαπητέ μου, πόσον ζημίαν προξενεῖ ὁ πλούτος καὶ πόσον φιλονεκίαν διεγείρει ἡ ἀφροσύνη τῶν ἀγαθῶν. 336 Α ἠδὲ ἤθησαν τὰ ποίμνια, προσετέθη μὲν ὄλος πλοῦτος καὶ πόσῃ φιλονεκίαν διεγείρει ἡ ὀφροσύνη τῶν ἀγαθῶν καὶ ὀμίμως διοκόμεται ἡ ὀμίνοια. Καὶ ἐκεῖ ὄπου ἐπικρατεῖ ἡ εἰρήνη καὶ ὁ δεσμός τῆς ἀγάπης, ἐκεῖ κυριαρχεῖ ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ φιλονεκία. Διότι ὄπου δεσπόζει τὸ σύνθημα τὸ ἴδικόν μου καὶ τὸ ἴδικόν σου, ἐκεῖ ἔχωμεν καὶ εἴδους διαμάχην καὶ καὶ ὄσο ἀφροσύνην, φιλονεκίαν. Ἄντιθετα, ὄπου δὲν ὀφραγεῖ ἡ ἀντίληψις αὐτῆ, ἐκεῖ ἐφορμίζεται με καὶ ὄσο ἀφροσύνην ἡ ὀμίνοια καὶ ἡ εἰρήνη. Καὶ διὰ νὰ τὸ ἀντιληφθῆς, ἔκουσε τί λέγει ὁ μακάριος Λουκάς δι' ἐκείνους, ποὺ προσ-

ήρχοντο κατ' ἀρχάς εἰς τὴν πίστιν· Καὶ εἶχαν, λέγει, ὄλοι ἀρμονικὴν καὶ ἀδιάσπαστον ὁμοφροσύνην, καὶ τόσον αἰ καρδία, ὅσον καὶ ὀλόκληρος ἡ πνευματικὴ ὑπαρξίς ὄλων ἦσαν ἠνωμένα εἰς ἓνα.¹⁸ Ὅχι ἐπειδὴ εἶχαν ὄλοι μίαν ψυχὴν, (διότι πῶς ἦτο δυνατόν, ἀφοῦ ἔξω εἰς χωριστὰ σώματα), ἀλλὰ μᾶς φανερώει τὴν μεγάλην τῶν ὁμόνοιαν. Ἐάν ὄμως ὁ δικαῖος δὲν ἦτο υπερβολικὰ μακρόθυμος καὶ δὲν ἐγνώριζε καὶ φιλοσοφῆ, ἀσφαλῶς, θὰ ἐπέρετο μὲ σκληρότητα καὶ θὰ ἔλεγεν εἰς τὸν Ἀδῆ: Τὶ εἶδους παραφροσύνη εἶναι αὕτη; Πραγματικὰ, λοιπόν, ἐτόλμησαν αἱ ἀνθρώποι σου ν' ἀνοίξουν τὸ στόμα των ὑβριστικὰ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς μου ἀνθρώπους; Καὶ δὲν ἐκείθησαν ποτα ἀπόστασις μᾶς χωρῆς; Ἀπὸ ποῦ, λοιπόν, πρᾶρχεται ἡ εὐπορία σου αὕτη; Δὲν ἐδημιουργήθη ἀπὸ τὸ ἰσικὸν μου ἐνδοξέρον; Ποῖος σὲ καπέστης γνωστὸν εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Ἐγὼ δὲν ὤπηξα τὸ πᾶν δι' ἐσὲ καὶ δὲν ἐπαῖξα τὸν ρόλον τοῦ πατέρα εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις; Αὐτὰς τὰς ἀμοιβὰς μου ἀνταποδίδεις διὰ τὴν μεγάλην φροντίδα, ποὺ ἔδειξα δι' ἐσὲ; Ὁ Αὐτὰς τὰς ἐλπίδας ἐπέτηρα ἐπάνω σου καὶ σ' ἐπαίρνω μαζί μου εἰς ὄλους τοὺς τόπους; Ἔστω, δὲν ἔλαθες ὑπ' ὄψιν σου τίποτε ἀπ' ὄσα ἔχεις ἀποκτήσει δὲς αἰτίας μου. Δὲν ἔπρεπον, ὄμως, νὰ σεβασθῆς τὸ γῆρας μου καὶ τιμῆσης τὰ ὄσπρα μου μαλλιὰ; Ἄλλ' ἐπέτρεψες εἰς τοὺς ποιμένας σου νὰ φερθοῦν προσβλητικὰ πρὸς τοὺς ἰσχυροὺς μου ποιμένας, χωρὶς νὰ γνωρίζης ὄτι: ὄπως ἀκριβῶς ἡ προσβολὴ ποὺ ἔγινε εἰς ἐκεῖνους ἀνταναικλοῦσε εἰς ἐμένα, ἔτσι καὶ ἡ αὐθάδεια των εἶχεν ἀντίκτυπον εἰς ὄένα.

Καὶ ὄμως, τίποτε ἀπ' ὄσῃ δὲν κατεβέβη νὰ σκεθῆ ὁ δικαῖος, ἀλλ' ἀφοῦ ἀπεμάκρυνε κάθε διαλογισμὸν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, δι' ὄνα πρᾶγμα ἐφρόντιζε μόνον, θῆλασθῆ, ἀφ' ὄνός μὲν νὰ ἀποσέβῃ τὴν ἐπαπειλουμένην νὰ ἐκπάσῃ φιλονεικίαν, ὄ ἀφ' ὄτέρου δὲ νὰ ἐπιτόχη τὸν χωρισμὸν χωρὶς λύτην, καὶ ἔτσι νὰ ἀπαλλάξῃ τὸ σπῆτι του ἀπὸ κάθε ταραχῆν. «Νά, ὄλη ἡ χώρα», λέγει, «δὲν εἰρσκαται ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσίν σου; Ἄς χωρισθῶμεν. Ἐάν σὺ ὄπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὄπάγω ἀριστερά. Ἐάν σὺ ὄπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὄπάγω δεξιὰ». Πρόσεξε τὴν ἐπιείκειαν τοῦ δικαίου. Πραγματικὰ, ἀποσεκνῶν εἰς αὐτὸν ἐμπράκτως, ὄτι: δὲν κάνει αὐτὸ μὲ τὴν θέλησίν του, ὄστε ἐπειδὴ ἐπιθυμῆ νὰ χωρισθῆ ἀπ' αὐτὸν, ἀλλὰ πρῶτος ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν καὶ διὰ νὰ μὴ ὄπαρχῃ διαρκῆς πόλεμος εἰς τὴν

18. Πρὸς. Πρᾶξ. 4, 89.

οἰκογένειάν των, κότταξε μὲ ποῖον τρόπον μὲ τοὺς λόγους του μαλακῶνει τὸν θυμὸν του Ἐ καὶ παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν ὄλην τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς καὶ τοῦ ὄβει εἰς ἐνώπιόν του ὄλην τὴν περιοχὴν καὶ τοῦ λέγει «Νά, ὄλη ἡ χώρα δὲν εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σου;». Ὅποιο κομμάτι θέλεις, νὰ τὸ πάρῃς, καὶ ἐγὼ θὰ δεχθῶ μὲ μεγάλην τόχα-ρίστησιν τὸ κομμάτι, ποῦ θ' ἀφήσῃς ἐσὺ. Μεγάλῃ εἶναι ἡ φιλοσοφία τοῦ δικαίου. Μ' ὄλας τὰς ἐνεργείας του ἐπιδῶ-κει νὰ μὴ γίνῃ φορτικός εἰς τὸν ἀνεψιὸν του. Δηλασθῆ, ἐ-πειθῆ, λέγει, ἐκεῖνο γίνεται, ποῦ δὲν ἤθελα νὰ συμβῆ, καὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ χωρισθῶμεν, διὰ νὰ παύσῃ ἡ φιλονεικία, δι' αὐτὸν τὸν λόγον σου δίδω τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλο-γῆς καὶ σου παραχωρῶ ὄλην τὴν ἐξουσίαν διὰ νὰ διαλέξῃς ἐκεῖνην τὴν περιοχὴν ποὺ θὰ θεωρήσῃς πιὸ εὐφορον, τὴν δὲ ὄπόλοιπον χώραν νὰ τὴν ἀφήσῃς εἰς ἐμένα. Ἄρα γε θὰ κατεδέχετο κανένας νὰ δεῖξῃ ἀνάλογον συμπεριφορὰν πρὸς συνωμῆλικὸν του ἀδελφόν, ὄταν αὕτην ποὺ ἔδειξε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν του ὁ πατριάρχης;³⁷ Ἄσφαλῶς, ἐάν ὄκομη αὐτὸς ἔκανε προηγουμένως τὴν ἐκλογὴν καὶ ἐπαίρ-νω τὰ καλλίτερα κτήματα καὶ ἄφηνεν εἰς ἐκεῖνον (Ἀδῆ) τὰ ὄπόλοιπα, καὶ πάλιν δὲν θὰ ἦτο μεγάλη ἡ ἐνεργεία του αὐτῆ; Ἄλλ' ὄμως, ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀποδείξῃ καὶ τὸ μέ-γθος τῆς ἀρετῆς του καὶ νὰ ἰκανοποιήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν του νέου, ὄστε νὰ μὴ ὄπαρῆ καμία ἀφορμὴ δυσουοικεί-ας ἀπὸ τὸν χωρισμὸν, παραχωρεῖ εἰς αὐτὸν κάθε ἐξουσίαν καὶ λέγει: «Νά, ὄλη ἡ χώρα εἶναι ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διά-θεσίν σου. Ἄς χωρισθῶμεν» καὶ διάλεξε ὄποιο κομμάτι θέλεις. Συνεπῶς, ἔπρεπον ὁ ἀνεψιός, ἀφοῦ ἔλαβε πείρην τοιαύτης ἐπιείκειας, ν' ἀποδώσῃ τὴν ἴδιαν τιμὴν εἰς τὸν πατριάρχην καὶ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὴν προτε-ραιότητα τῆς ἐκλογῆς. Ἐ βέβαιον, ὄλοι αἱ ἀνθρώποι συνη-θίζομεν κατὰ κάποιον τρόπον, ὄσῃς ἴδωμεν νὰ δυστρο-ποῦν ἐκεῖνοι, ποὺ πρόκειται νὰ δικηδικήσουν κάτι μαζί μας, καὶ νὰ φιλονεικοῦν διὰ νὰ κερθίσουν τὰ πρωτεία, νὰ μὴ ἀνεχώμαθῃ τὴν μείωσίν μας, ὄστε νὰ ὄποκώπῃωμεν εἰς αὐτοὺς. Ὅταν, ὄμως, ἴδωμεν, ὄτι ὄποχωροῦν καὶ μὲ λόγους ταπεινοφροσύνης μᾶς παραχωροῦν ὄλόκληρον τὴν ἐξουσίαν, ὄταν νὰ νοιώθωμεν ἐντροπὴν ἀπὸ τὴν μεγάλην των συγκοταστακότητα, ἀφ' ὄνός μὲν παίωμεν τὴν φιλο-νεικίαν, ἀφ' ὄτέρου δὲ, ἀνταποδίδουτες τὴν τιμὴν, παρα-χωροῦμεν ὄλην τὴν ἐξουσίαν εἰς αὐτοὺς, ἔτσι καὶ ὄν ὁ ὄδρισκεμένος εἰς διένεξιν πρὸς ἡμᾶς φαίνεται κατώτερος

μας. Ο Μολανάτι, λοιπόν, ωφείλει και ο Λώτ να πράξει το θέλον εἰς τὸν πατριάρχην, ἐν τούτοις, σὺν νέος ποῦ ἦτο και παρασυρμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν ν' ἀποκτήσῃ περιουσίαν, παύρην, δικῶς ἐνόμιζε, τὰ πρωτεύει καὶ κάνει τὴν ἐκλογὴν. «Καὶ ὁ Λώτ, λέγει, ἀφ' οὗ ἐσῆκασε τὰ μάτια του, ἐκόλλησε τὸ βλέμμα του εἰς ἄλην τὴν περικύριον τοῦ Ἰορδάνου, διότι ἄλη αὐτὴ ἡ χώρα, πρὶν καταστρέψῃ ὁ Θεὸς τὰ Σοδομα καὶ Γόμορα, ἐποτίζετο μέχρι τῆς Ζόγορα δικῶς ὁ Παράδεισος, τὸν ὅποιον εἶχε φητεῦσαι ὁ Θεός, καὶ δικῶς ἡ χώρα τῆς Αἰγύπτου (ὑπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ). Ὁ Λώτ ἐπροτίμησεν ἄλην τὴν περικύριον τοῦ Ἰορδάνου καὶ μετέβη πρὸς ἀνατολάς. Δ Ὁδῶν ἐχωρίσθησαν μεταξύ των ὁ Ἀβραμ καὶ ὁ Λώτ, βίος καὶ ἀνεψιός». 17 Ἐίδες τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου, μὲ ποῖον τρόπον δὲν ἐπέτρεψεν οὐτὲ νὰ βλαστήσῃ ἡ ρίζα τῆς κακίας, ἀλλ' ἀμέσως καὶ ὅσα ποικιλιάδια ἐπρόκειτο νὰ φυτρώσουν τὰ ἔκοψε καὶ τὰ ἐξηρῶσαν ἀπὸ τὸ θάθος τῆς ρίζης, μὲ τὸ νὰ συμπεριφερῆθῃ μὲ μεγάλην ἐπιεικίαν καὶ νὰ ὑπαμείνῃ τὴν ἀνέφοραστον ὀπεροφάν των ἄλλων, διὰ τῆς ἀρετῆς του, καὶ νὰ ἀποδείξῃ πρὸς ἄλους, ὅτι δι' αὐτὸν ἀπὸ κάθε παρουσίαν εἶναι προτιμωτέρη ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀπαλλαγὴ ἀπὸ τὴν φιλονικίαν; Συνεπῶς, διὰ νὰ μὴ κατηγορηθῇ κανένας τὸν δικαίον ὅτι συμπεριφερῆθῃ μὲ ἀγνωμοσύνη πρὸς τὸν Λώτ καὶ ὅτι, ἀφ' οὗ τὸν ἐσῆκασεν ἀπὸ τὴν πατρίδα του καὶ τὸν ὠδήγησεν εἰς ξένην χώραν, τὸν ἐδικαίωκε ἀπὸ τὴν οἰκογένειαν. Ἐ οὐτε πάλιν νὰ νομίσῃ κανένας ὅτι ἀπὸ ἀγρότητα πρὸς αὐτὸν κάνει αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθωμεν ἄλοι γενικῶς, ὅτι φροντίζωμεν διὰ τὴν εἰρήνην ἐνεργεῖ αὐτὰ, εἰ' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὴν ἐκλογὴν παρεχώρησεν εἰς αὐτὸν καὶ δὲν δυσπρασιεθῆ, ὅταν ἐκεῖνος ἐπροτίμησε τὰ πρωτεία, ὥστε ἄλοι μας νὰ γνωρίσωμεν τὸ φιλεργητικὸν τῆς διαθέσεως τοῦ δικαίου καὶ τὸν σκοπὸν τῆς φιλεργητικῆς του ψυχῆς.

Ἐξ ἄλλου, καὶ κάποιο ἄλλο μυστήριον οἰκονομεῖται ὥστε πολλὰ νὰ γίνωμεν σύμφωνα μὲ τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, καὶ ὁ Λώτ νὰ πληροφορηθῇ ἐμπράκτως, ὅτι δὲν ἔκανεν

17. Πρόκειται διὰ τῆς καθάρσεως ποῦ ἐκτελεῖται μεταξύ τῆς θαλάσσης τῆς Τιβεριαδῆς καὶ τῆς Νεκρῆς Θαλάσσης, ἡ ἐποία ἦτο πλοῖον εἰς ἐλάττωσιν καὶ εἰς ὄψα καὶ ὄψα μὲ τὴν ὑπὸ τοῦ Νείλου ποταμοῦ ἐκλογὴν Αἰγύπτου. Εἰς αὐτὴν τὴν περιοχὴν μετέβη κατ' ἀρχὰς ὁ Λώτ. Ἐν συνεχείᾳ, ὅμως, ἐπαχώρησεν νοτιώτερα μέχρι τῆς Σητῆρ, ἦτοι πλησίον τῆς Νεκρῆς Θαλάσσης.

18. Γεν. 13, 10 - 11.

ὄρθα τὴν ἐκλογὴν, καὶ οἱ κάτοικοι τὸν Σοδόμων νὰ μάθωμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ Λώτ, καὶ, ἀφ' οὗ ἐγένεν ὁ χωρισμός, νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις ποῦ εἶχε δοθῆ εἰς τὸν πατριάρχην. «Θὰ παραχωρήσω τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐσένα καὶ τοὺς ἀπογόνους σου». 18 Α Καὶ δὲ ἴδωμεν, παραχωροῦντες ἄλιγον κατ' ἄλιγον, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ μᾶς τὰ ἀποκαλύπτει διὰ γενικῶς. «Καὶ ὁ Ἀβραμ» λέγει, «κατώκησεν εἰς τὴν χώραν Χαναάν, ὁ δὲ Λώτ εἰς κάποιαν πόλιν πέραν τοῦ Ἰορδάνου, ἐστῆσε τὴν σκηνὴν του εἰς τὰ Σοδομα. Οἱ ἄνθρωποι τὸν Σοδόμων ἦσαν, πάρα πολὺ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». 19 Βλέπεις, ὅτι ὁ Λώτ ἐστρεψε τὴν προσοχὴν του μόνον πρὸς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς καὶ δὲν ἐξήγησε τὴν πονηρίαν των κατοίκων τῆς; Πές μου, ὅμως, ποῖα ὠφέλεια προέχεται ἀπὸ τὴν καταλληλότητα τῆς γῆς καὶ τὴν ἀφθονίαν των καρπῶν, ὅταν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἔχουν μοχθηρὸν χαρακτήρα; Καὶ ποῖα ζημία θὰ ἤμπορούσε νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὴν ἐρημίαν καὶ τὴν ἀφορίαν τῆς γῆς. Β ὅταν οἱ κάτοικοι εἶναι χρηστότεροι; Πραγματικὰ, ἡ συγκραταίωσις των ἀγαθῶν εἶναι ἡ χρηστότης των κατοίκων. Ἀλλ' ὁ Λώτ πρὸς ἕνα πρᾶγμα ἀπέβλεψε μόνον, δηλαδὴ εἰς τὴν εὐφορίαν τῆς γῆς. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Γραφὴ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς τονίσῃ τὴν πονηρίαν των κατοίκων αὐτῆς τῆς περιοχῆς, λέγει: «Οἱ κάτοικοι τὸν Σοδόμων ἦσαν πάρα πολὺ κακοὶ καὶ ἁμαρτωλοὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ». 20 Ὅχι μόνον «πονηροὶ», λέγει, ἀλλὰ καὶ ἁμαρτωλοὶ καὶ ὄχι μόνον ἀπλῶς ἁμαρτωλοὶ, ἀλλὰ καὶ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, δηλαδὴ, ἦτο μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς ἁμαρτωλότητός των καὶ ὑπερβολικὴ ἡ πονηρία των, εἰ' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ σφόδρα. Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς κακίας; Εἶδες πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ν' ἀρπάξῃ κανεὶς τὰ πρωτεία, Ὁ χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ τὸ συμφέρον του; Εἶδες πόσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι ἡ ἐπιεικεία, ἡ παραχώρησις των πρωτείων καὶ ἡ ταπεινότης; Νὰ λοιπὸν, ἐνῶ δὲ προχωρῇ ἡ διδασκαλία, δὲ ἴδωμεν, ὅτι αὐτὸς, ποῦ ἐβίβλεξε τὰ πρωτεία, δὲν εἶχε καμμίαν ὠφέλειαν ἀπ' αὐτὰ, ἐνῶ αὐτὸς ποῦ ἐπροτίμησε τὴν ταπεινῶσιν ἡμέραν μὲ τὴν ἡμέραν γίνεται λαμπρότερος, ἡ εὐτορία του αὐτὰ-

18. Γεν. 13, 12 - 13.

19. Οὐνοσημειωτὸς ἡ μεγαλοφυΐα τοῦ Ἀβραμ τὸν ἔλεγε, διότι ὁ αὐτὸς ἴαθε εὐφοριώτερον γῆν, ἀλλ' αὐτὸς εἶχεν ἐμπεριστατοὺς κατοίκους, ἐνῶ ὁ Ἀβραμ ἔβλεπε μόνον κληρονομίαν τῆς γῆς τῆς ἐπαγγελίας.

νει ποικιλοτρόπως και δοξάζεται από όλους.

Δ' Ἀλλὰ διὰ τὴν μὴ δῶσω μεγάλην ἔκτασιν εἰς τὴν διδασκαλίαν, ἀφοῦ στοματίησά εἰς τὸ σημείον αὐτὸ τὴν ὁμιλίαν μου, ἃς φιλάω τὴν συνέχαιαν διὰ τὴν ἐπομένην ὁμιλίαν, ἀφοῦ σὰς παρακαλέσω ἕνα πρᾶγμα, νὰ μιμηθῆτε, δηλαδὴ, τὸν πατριάρχην καὶ εἰς καμίαν περίπτωσιν νὰ μὴ ἐπιβυήτε μὲ πᾶσος τὰ πρωτεία, ἀλλὰ νὰ ὑπακούετε εἰς τὸν μακάριον Παῦλον, ποῦ λέγει: «Νὰ προλαβῶν ὁ καθένας τοὺς ἄλλους εἰς τὸ νὰ τοὺς ἀποδῇ τὴν τιμὴν»,²¹ ἀποδεικνυόμενοι ἀνώτεροι τοῦ ἑαυτοῦ σὰς καὶ φροντίζοντες νὰ φέρισθε μὲ ταπεινώσιν εἰς κάθε περίπτωσιν. Διότι αὐτὸ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν κατοχὴν τῶν πρωτείων, ὅπως ἀκριβῶς εἶπε καὶ ὁ Χριστὸς: «Ἐκεῖνος, ποῦ ταπεινώνει τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ὑψωθῆ».²²

Συνεπῶς, ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ ἐξισωθῆ μὲ αὐτό, ὅταν, μ' ἄσα παραχωρούμεν εἰς τοὺς ἄλλους τὰ πρωτεία, μ' αὐτὰ ἀπαλαμβάνωμεν μεγαλύτερον τιμὴν, καὶ μ' ἄσα ἀποδοθῆν τιμὴν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἐ μ' αὐτὰ ἀνυψώωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας εἰς τὴν ὑψίστην τιμὴν: Ἀξιόπῳ, αὐτὸ νὰ ἐπιβυώωμεν, σὰς παρακαλῶ, διὰ τὴν μιμηθῶμεν τὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ πατριάρχου καὶ νὰ δοξάζωμεν εἰς τὰ ἴχνη αὐτοῦ, ποῦ ἔδειξε αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὴν φιλοσοφίαν, ἡμεῖς ποῦ ἐπαισθηθῶμεν ὅτι τὴν σκέπη τῆς χάριτος C ποῦ μᾶς ἔφερεν ὁ Χριστὸς). Πραγματικῶς, αὐτὴ εἶναι ἡ ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη, τὴν ὅποιον ἐπέδειξεν ὁ ἀξιοθαύμαστος αὐτὸς ἄνθρωπος πρὸς ἐκεῖνον, ποῦ ἦτο πολὺ κατώτερός του ἔχι μόνον κατὰ τὴν ἀκαλογίαν τῆς ἀρετῆς, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα. Σκέψου, δέδαια, ὅτι ὁ γέρων παρεχώρησεν εἰς τὸν νέον τὰ πρωτεία, ὁ θεὸς εἰς τὸν ἀνεψιὸν καὶ αὐτὸς ποῦ ἀπελάμβανε τὴν ἔκτασιν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτὸν ποῦ δὲν παρουσίασε μέχρι τότε τίποτε τὸ μεγάλο. Καὶ ἐκεῖνος, ποῦ ἔπρεπεν ἐκεῖνος νὰ εἶπῃ, σὰν νέος πρὸς τὸν γέροντα καὶ θεῖόν του, 339 Α αὐτὰ ἔλεγεν ὁ πατριάρχης πρὸς τὸν νέον.

Ἵνατε καὶ ἡμεῖς ἃς μὴ ἀπονέμαμεν τὴν τιμὴν μόνον πρὸς τοὺς ἀνωτέρους μας καὶ τοὺς ἰσοῦς μὲ ἡμᾶς. Διότι, ὅταν κάποιος ἐκτελήσῃ αὐτὸ ποῦ ἐπιβάλλει ἡ ἀνάγκη, αὐτὸ δὲν εἶναι ταπεινοφροσύνη, ἀλλ' ὀφειλή. Ἐνῶ ἡ ἀληθινὴ ταπεινοφροσύνη εἶναι, ὅταν ὑποχωρῶμεν εἰς αὐτοὺς, ποῦ

21. Ρομ. 19, 10.
22. Ἀποκ. 14, 11 καὶ 18, 14.

φαίνονται κατώτεροι, καὶ προτιμώμεν ἐκείνους, ποῦ θεωροῦνται ὑποβιότεροι. Ἐάν, ὅμως, ἔχωμεν ἀγρυπνοῦν σκέψιν, τότε δὲν θὰ ἔχωμεν τὴν γνώμη, ὅτι μερκοὶ εἶναι κατώτεροι ἀπὸ ἡμᾶς, ἀλλ' ὅτι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀνώτεροί μας. Β καὶ τὸ λέγω αὐτὸ ἔχι δι' ἡμᾶς, ποῦ εἴμεθα πνιγμένοι εἰς ἄπειρα ἁμαρτήματα, ἀλλὰ δι' ἐκεῖνον, ποῦ καὶ ἂν ἀκόμη γνωρίζῃ ὅτι ἔχει ἐπιτελεῖσι πολλὰ ἀγαθὰ πράξεις, καὶ δὲν ἔχει πάντοτε εἰς τὸ μισαλὸ του ὅτι εἶναι ὁ χειρότερος ὄλων, τότε καμμία ὠφέλεια δὲν θὰ προκύψῃ δι' αὐτὸν ἀπὸ τὰ τόσα καταρνώματά του. Διότι αὐτὸ εἶναι ταπεινοφροσύνη, ὅταν, δηλαδὴ, κάποιος, ἐνῶ ἔχει ἄφορμὰς νὰ ὑπερηφανεύεται, ἐν τούτοις συγκρατῆ τὸν ἑαυτὸν του καὶ τὸν ταπεινῶν καὶ φέρεται μὲ μετριοπάθειαν. Τότε, δέδαια, θὰ φθάσῃ εἰς τὸ πραγματικὸν ὕψος, σύμφωνα μὲ τὴν ὑπόσχασιν τοῦ Κυρίου, ποῦ λέγει ὅτι: «Ὅποιος ταπεινῶν τὸν ἑαυτὸν του, θὰ ὑψωθῆ».

Ἵθεν, ἃς προσπαθῶμεν, σὰς παρακαλῶ, νὰ ἀποκτήσωμεν ὅλοι τὸ ὕψος, τὸ ὅποιον ἀποκτάται διὰ μέσου τῆς ταπεινοφροσύνης. C ὡστε νὰ ἔχωμεν τὴν ἰδίαν μὲ τὸν θεῖον εὐνοίαν ἐκ μέρους τοῦ Κυρίου καὶ ν' ἀξιοθῶμεν τῶν ἀνεκράστων ἐκείνων ἀγαθῶν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοκωρυπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἄντικει ἡ δόξα, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

«ΑΝΘΥ ΕΚΠΡΟΣΩΠΩ Ο ΣΜΥΤ ΑΠΟ ΤΩΝ ΑΒΡΑΜ, Ο ΘΥΟΣ ΕΜΠΕΝ ΕΙΣ ΤΩΝ ΑΒΡΑΜ. ΣΗΕΩΣΕ ΤΑ ΒΑΕΜΜΑΤΑ ΣΟΥ ΓΥΨΑΑ ΚΑΙ ΚΥΤΣΑΕ ΑΠΟ ΤΩΝ ΤΟΠΩΝ, 339 Δ ΟΠΟΣ ΤΩΡΑ ΒΑΤΟΙΚΕΙΣ, ΠΡΟΣ ΒΟΡΡΑΝ, ΠΡΟΣ ΝΟΤΩΝ, ΠΡΟΣ ΑΝΑΤΟΛΑΑΣ ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΔΥΣΜΑΞ, ΔΙΟΤΙ ΟΑΝΕ ΤΗΝ ΤΗΝ ΑΓΗΤΗΝ, ΤΗΝ ΟΠΙΟΑΝ ΒΑΒΗΚΙΕ, ΘΑ ΔΩΣΩ ΚΙΣ ΖΕ.»²

Ἐγνωρίσατε χθές, ἀγαπητοί μου, τὴν ὑπερβολικὴν ταπεινοφροσύνην τοῦ πατριάρχου, ἐμάθετε τὸ μέγεθος τῆς ἐπεικείας του. Πραγματικὰ, δὲν εἶναι τυχαῖον τὸ γεγονός, ὅτι, ὁ γέρον, ποῦ ἐδέχθη τόσας μεγάλας ἐκτεργείας καὶ ἀπῆλυσε τόσην εὐνοίαν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἔδειξε τὴν ἰσοτιμίαν πρὸς τὸν νέον, τὸν ἀνεψιὸν του, ὥστε τοῦ παρεχώρησε καὶ τὰ πρωτεία, Ἐπρότιμισε τὰ κατώτερα, ὑπέστη τὰ πάντα διὰ τὴν ματαιώσῃ τὸν πόλεμον καὶ τὴν ἀπομακρύνῃ δλοκληρωτικὰ τὴν αἰτίαν τῆς φιλονεικίας. Αὐτὸν ἄς προσπαθῶμεν νὰ μιμηθῶμεν ὅλοι καὶ εἰς κομμίαν περιπτώσιν νὰ μὴ ὑπερφηανεύωμεθα καὶ μεγαλοφρονῶμεν ἐνώπιον τῶν πλησίον μας, ἀλλ' ἐπιδικνύοντες μεγάλην ταπεινοφροσύνην, νὰ ὑποχωρῶμεν καὶ νὰ προτιμῶμεν μᾶλλον νὰ μειωνώμεθα καὶ διὰ τῶν λόγων καὶ διὰ τῶν ἔργων, χωρὶς νὰ δυσανασχετῶμεν ἐνοσίῳ ἐκείνων, ποῦ μᾶς ἀδικοῦν, ἔστω καὶ ἂν ἔχουν ἐνεργηθῆ ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι αὐτὴ ἡ συμπεριφορὰ εἶναι ἡ ἀρίστη φιλοσοφία. Οὕτε, πάλιν, νὰ ἐξαγριωνώμεθα διὰ τὰς ὀφρεῖς, ποῦ μᾶς ἀπειθῶνουν, ³⁴⁰ Ἄ ἔστω καὶ ἂν εἶναι κατώτεροί μας δοοὶ διαπληκτιζονται μαζί μας, ἀλλὰ μὲ τὴν ἐπεικείαν καὶ τὴν πραότητος νὰ καταπιγάζωμεν τὸν θυμὸν μας. Διότι τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερον καὶ δυνατώτερον ἀπ' αὐτήν. Αὐτὴ χαρίζει διαρκῆ γαλήνην εἰς τὴν ψυχὴν μας, εἰτοιμάζουσα αὐτήν νὰ προσορμισθῇ ὡς ὁ λιμῶν, καὶ γίνεταί ἀφορμὴ καθε εἶδους ἀναταύσεως εἰς ἡμᾶς. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστός,

1. Εἰς τὸ κείμενον καθορίζονται δι' ἐξῆς τὰ σημεία τοῦ ὁριζόντιου «...πρὸς Βορρὴν καὶ ἄπαι καὶ Ἄνατολάς καὶ Βασιλευσας». Αὐτὸ εἶναι ὁ Νότος καὶ ὁ Βόρειος ἡ Μεσόγειος, ἡ ὁποία ἐβρίσκειται πρὸς ἀμφοτέρους τῆς Παλαιστίνης. Ἐκτεργείας τοῦ Θεοῦ ἐλάλησαν τὴν χθώραν.

2. Ρεν. 16, 14-16.

ἀθέτων τὴν θέλαν τοῦ διδασκαλίου, ἔλεγεν· «Μάθετε ἀπὸ ἐμὲ, ὅτι εἶμαι πρὸς καὶ ταπεινός κατὰ τὸ φρόνημα καὶ τὴν ἐσωτερικὴν διάθεσιν, καὶ θὰ εὐρετε ἀνάπαυσιν εἰς τὰς ψυχὰς σας.» Πραγματικὰ, τίποτε φέρει τόσην ἀνάπαυσιν καὶ μεγάλην ἡσυχίαν εἰς τὴν ψυχὴν μας, ὡσον ἡ πραότης καὶ ἡ ταπεινοφροσύνη. Β Αὐταί, αἱ ἀρεταὶ εἶναι τιμιώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο κόσμημα δι' ἐκείνον ποῦ τὰς ἔχει, αὐταὶ εἶναι ὠφελιμώτεροι ἀπὸ κάθε μεγαλοπρέπειαν καὶ δόξαν. Διότι ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εὐτυχεστῆρον ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, ποῦ εἶναι ἀπῆλλαγμένος ἀπὸ τὸν πόλεμον, ποῦ γεννᾶται μέσα του; Ἀσφαλῶς, καὶ β-ταν ἄκομη ἔχωμεν ἀπόλυτον ἐξωτερικὴν εἰρήνην καὶ περιποίησιν, ἐνῶ μέσα μας γεννῶνται θόρυθος καὶ παραξάλλη ἀπὸ τὴν παραχὴν τῶν λογισμῶν, τότε κανένα κέρδος δὲν ἔχομεν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν εἰρήνην, ὅπως ἀκριδῶς δὲν ὑπάρχει τίποτε ὀβλιώτερον ἀπὸ μίαν πόλιν, ἡ ὁποία προθίβεται ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς, ἔστω καὶ ἂν ἄκομη τὴν ἀχυρώσῃ κάποιος μὲ τελεῖ ἰσχυρὰ καὶ χαρακώματα πολλὰ. C Συνεπῶς, σὺς παρακαλῶ, αὐτὸ κυρίως νὰ ἐπιβιώωμεν, μὲ ποῖον τρόπον, δηλαδῆ, νὰ διατηρῶμεν ἀτάραχον τὴν ψυχὴν μας, νὰ τὴν καθουαχίζωμεν, νὰ τὴν ἀπαυλάσωμεν ἀπὸ κάθε δυσἀρέσκειαν, ὥστε καὶ οἱ ἴδιοι νὰ εὐρισκώμεθα εἰς ἀπόλυτον ἀνάπαυσιν καὶ νὰ γινώμεθα ἐγγάριθμοι εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ποῦ μᾶς συνουσιαστέοντακ. Βέβαια, αὐτὴ εἶναι κυρίως γνώρισμα τοῦ ἀνθρώπου, ποῦ ἔχει τιμηθῆ μὲ τὸ λογικόν, ἡ ἡμερότης, ἡ ἐπεικεία, ἡ πραότης, ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ γαλήνη· τὸ νὰ μὴ ἐκείται καὶ σφύρειται ὡς δοῦλος ἢ ἀπὸ τὴν ὀργὴν ἢ ἀπὸ τὰ ἄλλα πάθη, ἀλλὰ μὲ τὴν λογικὴν νὰ κατανακῆ τὰ ἐσωτερικὰ σκιρτήματα καὶ νὰ διατηρῆ τὴν εὐγένειαν τῆς φύσεώς μας καὶ νὰ μὴ κοσποῖται εἰς τὴν θρησκείαν τῶν ἀλόγων ζῶων ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας. Καὶ διὰ τὴν μέθοδον ποῦ εἶναι ἡ θύναμις τῆς πραότητος καὶ τῆς ἐπεικείας D καὶ δι' ἐστᾶθι ἀρετὴ αὐτὴ ἡ ἀρετὴ μόνη τῆς νὰ καταστήσῃ ἄξιον τῶν ἀνεκφορῶτων ἐκείνων ἔπαυσον, ἐκείνον, ποῦ θὰ τὴν ἐπερμύση δλοκληρωτικὰ. Ἄκουσε. ὅτι ἡ ἀνογνωρίσις τῆς ἀφίης τοῦ μακαρίου Μωυσεῦς γίνεται ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπ' αὐτὴν πλῆκεται δι' αὐτὸν στέφανος δόξης. Καὶ ὁ Μωυσεῖς, λέγει, ἦτο ὁ πῶς πρὸς ἀπ' ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς. Ἦτες τὸ μέγεθος τοῦ ἔγκωμιου, τὸ ὁποῖον ἀπέδειξεν ὁ-

3. Ματθ. 11, 29.

4. Πράξ. Ἀριθ. 12, 8.

τὸν ἰσότημον πρὸς τὸ σύνολον τῶν ἀνθρώπων, ἢ μάλλον κατέστησεν αὐτὸν ἀνώτερον ὀλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπινου γένους; Καὶ πάλιν διὰ τὸν Δαβὶδ λέγει ἡ Γραφή: «Νὰ ἐνθυμηθῆς, Κύριε, τὸν Δαβὶδ καὶ ἄλλην τὴν πραότητα του.»⁵ Ἐδὲ αὐτὸ καὶ ὁ πατριάρχης προσελάκων ἐν ἀφῶσιν τὴν ἐξ οὐρανοῦ εὐνοίαν καὶ, ἀφοῦ ὁ Ἰβὸς προσέφερεν ὅτι ἐξηστὰτο ἀπ' αὐτῶν, κατέστη ἀξίος νὰ δεχθῆ ἀπὸ τῶν Θεῶν τὰς μεγαλύτερας ἐνεργείας.

Αὐτὸ θὰ τὸ ἀντιληφθῆτε, ὅταν θὰ ἐκθέσω ἐνώπιόν σας τὴν συνέχειαν τῆς χρεονίης ὁμιλίας καὶ ἀναπτύξω εἰς τὴν ἀνάτην σας τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα. Δηλαδή, ἐπειδὴ εἶδαζε μεγάλην ἐπίεικίαν καὶ παρεχώρησε τὰ πρωτεῖα εἰς τὸν Λῶτ καὶ ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν δυνατότητα τῆς ἐκλογῆς, ἐπροτίμησε μὲ εὐχαρίστησιν τὴν κατωτέραν μερίδα, μὲ σκοπὸν νὰ ἐξαφανίσῃ ὀλοκληρωτικὰ κάθε ἀφορμὴν φιλονεικίας, καὶ Ἄ Κίτταζε ἀμέσως πόσιν ἁμοιβὴν τοῦ διδοῦ ὁ Θεὸς καὶ κατὰ κάποιον τρόπον τὸν καθιστῶ ἀξίον μεγαλύτερας ἀναποδόσεως, μολοντὶ εἶχεν ἀφθονίαν ἀγαθῶν. Πραγματικὰ, τοιοῦτος εἶναι ὁ Κύριός μας. Ὅταν, δηλαδή, ἴδῃ ὅτι ἡμεῖς προσφέρωμεν τὸ ἐλάχιστον, μᾶς διδοῖ πλουσίας τὰς ἁμοιβὰς καὶ διακινεῖ τόσο μεγάλην γενναιοδωρίαν, ὥστε νὰ ζητεῖσθαι μὲ τὸ μέγεθος τῶν εὐεργεσιῶν του τὰ ἴδικά μας κατορθώματα.

Καὶ τὸ γεγονός αὐτὸ θὰ διαπιστώσῃ ὁ οἰσθῆσθε νὰ γίνεσθαι ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ εἰς κάθε τι ποῦ πρόττομεν ἡμεῖς. Διότι, πὲς μου ποῖον πρᾶγμα ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῆ εὐτελέστερον ἀπὸ δύο ὁδολογίας;⁶ Καὶ, διὼς, τὴν χήρᾶν ἐκείνην, ἣ ὅποια προσέφερε δύο ὁδολογίας, τὴν ἔκανε νὰ διακηρύσσεται μὲ ἐπαίνους εἰς δὲ ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην ἀπὸ τότε μέχρι σήμερα. Μὰ, διὰτὶ ἀνοφῶρο τούς δύο ὁδολογίας; Ἀφοῦ, καὶ ὅταν κάποιος προσφέρῃ ἕνα ποτήρι κούου νερό,⁷ ὁρίσῃ μεγάλας ἁμοιβὰς δι' αὐτὸν, καθ' ὅσον ὁ Θεὸς πάντοτε ἀποπέμει τὸν στέφανον μὲ ἄσιν τὴν διάθεσιν ἐκείνων, ποῦ προσδούουν εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀφοσίωσιν εἰς τὰς προσευχάς, ἡμπορεῖ κοεῖς νὰ ἴδῃ, ὅτι τὸ ἴδιον συμβαίνει ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ. Ἐάν, δηλαδή, ἴδῃ κάποιον νὰ προσεῖχεται μὲ θερμότητα, ἁμείως θὰ σπῆ πρὸς αὐτόν: ἐνῷ συνεχίζεται ἀκόμη ἡ προσυχὴ σου,

5. Ψαλμ. 131, 1.
6. Ὁ ὁδολογία ἀπετέλει τὸ 1/8 τῆς ὁραμῆς.
7. Πρὸς. Ἄμα 23, 1-4.
8. Πρὸς. Ματθ. 10, 43.

Ἰβού, εἶμαι κοντὰ σου.⁹ Ἐάν, διὼς, εἶδῃ μεγαλύτερον θερμότητα κατὰ τὴν προσυχὴν καὶ διατυπώσῃ τὰ αἰτήματά του μὲ μεγαλύτερον πόθον ὧ καὶ καίουσιν προθυμίαν, τότε, προτοῦ ἀκόμη νὰ ἐξωτερικεῖται τὸ αἰτήμα του, τὸν ἐγκωμιάζει καὶ τοῦ διδοῖ τὸν στέφανον. Πρᾶγμα, ποῦ ἔκωνεν εἰς τὴν Χαναανίαν. Δηλαδή, ὅταν εἶδε τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς, ἀφοῦ, προηγουμένως, κατὰ κάποιον τρόπον τὴν ἐπίνεσε καὶ τὴν ἐστεφάνωσε μὲ τὰ ἐγκωμιά του καὶ τὴν ἔκανε γνωστὴν εἰς δὲ ἀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, τότε ἐπραγματοποίησε καὶ τὸ αἰτήμα τῆς μὲ μεγάλην γενναιοδωρίαν. Διότι, ἀφοῦ εἶπεν «Ἦ γυναῖκα, ἣ πίστις σου εἶναι μεγάλη», ἔπειτα προσέθεσε: «Ἄς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις.»¹⁰

Μὰ, ἂν θελήσωμεν ν' ἀναφέρωμεν κάθε σχετικὸν παράδειγμα, ποῦ ὑπάρχει εἰς τὰς θέλας Γραφάς, θὰ διαπιστώσωμεν εἰς δὲ τὰς περιπτώσεις ὅτι ἡ γενναιοδωρία τοῦ Κυρίου εἶναι μεγάλη. Ἐ συνεπῶς, ἐπειδὴ ὁ πατριάρχης ἐγνωρίσεν αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ ἐπίειθ ἤξερεν, ὅτι ὅποιος προσφέρει, ἔστω καὶ ὀλιγώτερα, θὰ ἐπιτύχῃ τὰ μεγαλύτερα, ὅπως ἤκούσατε χθές, παρεχώρησεν εἰς τὸν Λῶτ τὰ πρωτεῖα καὶ ἐπροτίμησε τὴν κατωτέραν περιουσίαν, διὰ νὰ ἐξαλείψῃ καὶ τὰς ἀφορμὰς τῆς φιλονεικίας, νὰ ἐπιδείξῃ τὴν ἀρετὴν του καὶ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην εἰς ἄλλην τὴν οἰκογένειάν του.

Ἄλλ' ὅς γνωρίσωμεν ἀπὸ τὰ πρὸ ὀλίγου ἀναγνωσθέντα πόλας ἁμοιβὰς παίρνει ἀπὸ τὸν Θεὸν ὁ πατριάρχης διὰ τὴν μεγάλην του ἐπίεικίαν. «Καὶ ἀφοῦ ἐχωρίσθη, λέγει, εὖ Λῶτ ἀπὸ αὐτῶν (Ἄδραμ), ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἄδραμ. Σήκωσε τὰ δέματά σου ὀψηλά καὶ κίτταζε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοικεῖς. Ἐ πρὸς βορρᾶν, πρὸς Νότον, πρὸς Ἀνατολάς καὶ πρὸς Δυσμάς, διότι ἄλλην τὴν γῆν αὐτὴν, τὴν ὅποιαν ἐλάτεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ εἰς τούς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν σου.»¹¹ Πρόσεξε πόσον

9. Πρὸς. Ἔσ. 65, 24.
10. Ματθ. 15, 28.
11. Γεν. 13, 14-16. Τὸ λεγόμενον ἐντολὴ καὶς αἰθῶς, δημοφῶρεται προλήματα, ὅτι οἱ Ἰβραῖοι διακονοῦσθον μετὰ τὴν κατατροπὴν τοῦ 70 μ.Χ. διαμέσθου λαοῦ ἢ προσηλαῖ. Τρεῖς ἀπέμπε διαπιστώσων ἐν προσηλαῖ: α) Κατὰ τὸς μὲν πρὸςκαίει καὶ ἀνακατολῆσθαι τῆς Παλαιστίνης ἀπὸ τῶν Ἰουδαίων, οἱ ὅποιοι θὰ ἐπιστρέψουν ὡς ἴθους ἡμετέρας κατὰ τὸ τέλος τῶν αἰῶνων εἰς Χριστόν, κατὰ τὸ Ρομ. 11, 26. β) Κατὰ τὸς δέ, ἐντολὴ ἐνοουόνται ὅχι οἱ κατὰ σῶμα, ἀλλὰ οἱ κατὰ πνεῦμα ἀπόγονοι τοῦ Ἀβραάμ, δηλαδή οἱ Ἰσραηλινοί, οἱ ὅποιοι θὰ εἶναι ποῦσθαι τῆς ἀκαταλῶν εἰς τὴν γῆν καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν βασιλείας καὶ γ) Κατ'

γράφουρα ἐκδηλώνεται ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἀμοιβή, τὴν ὁποῖαν δίδει εἰς τὸν δίκαιον. Ἐπειδὴ ἡ θεία Γραφή ἠθέλησεν ἡμᾶς διδάξῃ πόσον πολλὸ ἐπεδοκίμασεν ὁ φιλόανθρωπος Θεὸς τὸν πατριάρχην διὰ τὴν μεγάλην του ταπεινοφροσύνην, ἀφοῦ εἶπεν ὅτι ὁ Λῶτ ἐχωρίσθη καὶ κατηβύθη πρὸς τὴν περιοχὴν ποῦ ἐβίβλεξε μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι εἶναι ἡ πῦρ ἀφορῶν ἀμείνων συνήσιας· «καὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ». Ἐν συνεχείᾳ, διὰ τὰ καταλάβαινεν καλὰ, εἶπε αὐτὰ τὰ λέγει ὁσὺν ἀμοιβὴν διὰ τὴν συμπεριφορὰν, ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν Λῶτ, προσέθετο: ³⁴² Ἄ ἔκαὶ εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἄβραμ, ἀφοῦ ἐχωρίσθη ὁ Λῶτ ἀπ' αὐτόν. Σχεδόν, τοῦ λέγει καθαρὰ τὰ ἀκόλουθα: «Ὡδοῦμένους ἀπὸ τὴν μεγάλην σου δικαιοσύνην, παρεχώρησες εἰς τὸν ἀνεψιὸν σου τὴν εὐφωρύτεραν περιοχὴν καὶ ἔδειξες τελείαν ταπεινοφροσύνην καὶ τόσοσιν ἐφρόντισες διὰ τὴν εἰρήνην, ὥστε ὑπέμεινες τὰ πάντα διὰ τὴν μὴ ὑπάρχειν μεταξὺ σας καμμία ἀπολύτως ἀφορμὴ φιλονεικίας. Δι' αὐτὸ πάρε ἀπόδεμένα πλουσίας ἀμοιβάς. «Σίγκωσεν, λέγει, «τὰ θλέμματά σου ὠφηλά καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοικεῖς πρὸς Βαρρᾶν, πρὸς Νότον, πρὸς Ἀνατολὰς καὶ πρὸς Δυσμάς, ἅ διότι ἄλην τὴν γῆν αὐτὴν, τὴν ὁποῖαν θλέπεις θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν». Εἶδες ἀμοιβὴν, ποῦ ὑπερβαίνει κατὰ πολλὸ τὸ μέγεθος τὸν ὅσων ἔπραξεν ὁ Ἄβραμ; Μὲ τὰς ἰδίας λέξεις ὁμοίαι ὁ φιλόανθρωπος Κύριος, μετὰ τὰς ὁποίας καὶ ὁ πατριάρχης ἔκανε τὴν παραχώρησιν. Πραγματικά, ὅπως ἐκείνος ἔλεγεν: «Νῆ, ἄλη ἡ χώρα δὲν ὀδοῖκεται ἐνώπιόν σου, εἰς τὴν διάθεσίν σου; Ἄς χωρισθόμεν. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς δεξιὰ, ἐγὼ θὰ ὑπάγω ἀριστερά. Ἐάν σὺ ὑπάγῃς ἀριστερά, ἐγὼ θὰ ὑπάγω δεξιὰ.»¹² τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Κύριος: «Σίγκωσεν τὰ θλέμματά σου ὠφηλά καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοικεῖς, διότι ἄλην τὴν γῆν, τὴν ὁποῖαν θλέπεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν. Ο Ἐἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ ποδοῖε, σὲ παρακαλῶ τὸ μέγεθος τῆς δωρεᾶς τοῦ Θεοῦ. Σὺ μὲν, λέγει, ἀφῆρας τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἐκλογῆς εἰς τὸν Λῶτ καὶ τοῦ παρε-

ἄλλου, ἡ δωρεῆς αὐτῆ ἀφορῆ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, εἰς παρικκτον, κατὰ τὴν ἄνοιαν ἡ ἐμῶν ὅσοι πιστοὶ εἰς τὸν Κύριον. Ἡ προπόθεσις, ὅμως, αὐτῆ δὲν ἐπαρῆθη, δι' αὐτὸ καὶ ἡ δωρεῆ δὲν ἐπέληθη. Ἄλλο τὸ ἐκείνη δὲ ἀνὴρ ἠδύτης, κραιμμετὰρ θεωρεῖται ἡ δωρεῆς (ἄλλα, ἄρξιμον-ἄλλου ἰουδ. Γενεωλογικῶν, Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη, Κατὰ τοὺς Ο', νόμος 1, Ἡ Γένεσις, Γ' ἐκδοσις).

12. Γεν. 13, 8.

χώρησες τὴν περιοχὴν, ποῦ ἠθέλησε νὰ διαλέξῃ, σὺ δὲ ἐπῆρας ὅσην ἀπέμεινε, ἐγὼ, ὅμως, εἶμαι τόσοσιν μεγαλοδωροσ, ὥστε ἄλην τὴν χώραν, ποῦ θλέπουν τὰ μάτια σου πρὸς ἄλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος, δηλαδὴ, πρὸς Βαρρᾶν, Νότον, Ἀνατολὰς καὶ Δυσμάς, ἄλην τὴν γῆν ποῦ θλέπεις, θὰ σοῦ τὴν παραχώρησω. Καὶ ἄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ (θὰ τὴν παραχώρησω) «καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰωνίαν κατοικίαν». Εἶδες ὅτι ἡ μεγαλοδωρεῖα εἶναι ἀνταξία τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ; Ἡ Εἶδες πόσα παρεχώρησεν (ὁ Ἄβραμ) καὶ πόσα ἠξιώθη νὰ λάβῃ. Ἀπὸ τὸ γεγονός αὐτὸ διδασκόμεθα νὰ εἴμεθα πλουσιοπάροχοι, ὅταν κάνωμεν ἐλεημοσύνην, ὥστε, ἀφοῦ δώσωμεν μικρά, νὰ λάβωμεν μεγάλα. Πές μου, λοιπόν, ποῦ ὑπάρχει ἀνάλογον φοινόμενον, νὰ δίδῃς, δηλαδὴ, ὀλίγα χρήματα καὶ νὰ παίρῃς ὁσὺν ἀμοιβὴν τὴν συγκύρησιν τῶν ἀμαρτιῶν; Νὰ θρέψῃς τὸν πεινασμένον καὶ ν' ἀποκτήσῃς παρησῖαν κατὰ τὴν σθεραρὰν ἐκείνην ἡμέραν τῆς κρίσεως καὶ ν' ἀκούσῃς τοὺς λόγους, ποῦ σὲ εἰσάγουν εἰς τὴν βασιλείαν: «Ἐπεινάσασ καὶ μοῦ ἐδώσατε νὰ φάγω.»¹³ Μήπως, θέσθια, δὲν ἡμποροῦσε νὰ θεραπεύσῃ καὶ τὴν πτωχείαν ἐκείνου, αὐτὸς, ποῦ ὁσὺ δῶσε τὸν πλοῦτον; Ἀλλὰ δι' αὐτὸ ἀφῆρει αὐτὸν νὰ βασανίστῃ ἀπὸ τὴν πτωχείαν, ὥστε ἐκείνος μὲν νὰ λάβῃ τὸν στέφανον τῆς ὁμοιοῆς. Εἰ καὶ σὺ νὰ ἔχῃς τὴν παρησῖαν, ποῦ ἀπαρτεῖ ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνην.

Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον ἡ φιλόανθρωπία τοῦ Κυρίου τακτοποιεῖ τὰ πάντα πρὸς τὸ συμφέρον τῆς ἰδικῆς μας σωτηρίας; Συνεπῶς, ὅταν σκεφθῆς, ὅτι ἐκείνος, παλαιὰν μετὰ τὴν πτωχείαν, βασανίζεται ἀπὸ τὴν πείναν, πρὸς χάριν σου καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν σου ὠφέλειαν, νὰ μὴ τὸν προσπεράσῃς μετὰ σκληρότητα, ἀλλὰ νὰ φωνῆς πιστὸς διαχειριστῆς τῶν ἀγαθῶν, ποῦ σοῦ ἔδωσεν ὁ Κύριος, ὥστε, ἀφοῦ παρηγορήσῃς τὴν πτωχείαν ἐκείνου, νὰ ἐπιτύχῃς μεγάλην εὐνοίαν ἀπὸ τὸν οὐρανόν. Καὶ νὰ δοξάσῃς τὸν Θεόν, διότι διὰ σέ καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν σου ³⁴³ Ἄ ἐπέτρεψε νὰ ζῆ ἐκείνος μέσα εἰς τὴν πτωχείαν, διὰ νὰ ἡμπορέσῃς ἐσὺ νὰ εὐρῃς τὸν τρόπον, μετὰ τὸν ὁποῖον καὶ τὰς ἀμαρτίας σου νὰ ξεπλύνῃς καὶ νὰ καταστής ἄξιος δι' ἐκείνους τοὺς ἐπαύνας, ποῦ δὲν μπορεῖ νὰ περιγράψῃ κάθε λόγος καὶ κάθε φαντασία, ἀφοῦ διαχειρισθῆς καλὰ τὰ πλοῦτη ποῦ σοῦ ἔδωσεν ὁ Κύριος. Διότι, ὅ' ἀκούσῃς: «Ἐῦγε, δοῦλε καλὸ καὶ πιστὸ. Εἰς ὀλίγα ἡσούν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἔγκοτα-

13. Ματθ. 25, 35.

στήνω. "Ελα και σὺ μέσα ν' ἀπολαύσης τὴν χαρὰν τοῦ Κυρίου σου".¹⁴ Ἀφοῦ λάβωμεν αὐτὰ ὅπ' ἔβην μας, ἄς δλέπωμεν μ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα τοῦ πτωχοῦ, δηλαδή, σὺν εὐεργέτας μας, ποὺ ἡμποροῦν νὰ μᾶς προσφέρουν ἀφορμὰς διὰ τὴν σωτηρίαν μας, καὶ δι' αὐτὸ μὲ ἀφθονίαν καὶ χαρωπὴν διάθεσιν νὰ τοὺς δίδωμεν τὴν δοῦθειάν μας, χωρὶς ν' ἀρνούμεθα ποτὲ νὰ προσφέρωμεν, **Β** ἀλλὰ νὰ τοὺς ἀμιλῶμεν μὲ μεγάλην καλωσύνην καὶ νὰ τοὺς περιβάλλωμεν μ' ἀνάλογον πραότητα. «Νὰ τείνης μὲ προσοχὴν τὸ αὐτὶ σου εἰς τὴν παράκλησιν τοῦ πτωχοῦ καὶ ν' ἀπαντᾷς εἰς αὐτὸν μὲ εἰρήνην καὶ πραότητα».¹⁵ Ὡστε, πρὶν ἀκόμη τοῦ προσφέρειν τὴν δοῦθειάν σου, νὰ τοῦ ἐνδυναμώσης τὴν ταπεινωμένην ἀπὸ τὴν πείναν ψυχὴν του, μὲ τὰ ἴδια λόγια σου. Διότι «ὁ λόγος ὁ καλὸς, λέγει, «εἶναι πολὺ ἀνώτερος ἀπὸ τὴν προσφοράν».¹⁶ Ἔτσι, καὶ ὁ λόγος ἡμπορεῖ νὰ δώσῃ θάρρος εἰς τὴν ἀηλησιζήνην ψυχὴν καὶ νὰ τῆς προσφέρῃ πολλὴν παρηγορίαν.

Μὰ, εἰν πρέπει ν' ἀποδλέπωμεν μόνον πρὸς τὸν πτωχὸν καὶ νὰ δεικνύωμεν μεγαλοδωρίαν, ὅταν δίδωμεν ἐλεημοσύνην, ἀλλὰ νὰ ἀπεπώμεθα ποῖος εἶναι αὐτός ποὺ παίρνει, ἔτι προσφέρωμεν εἰς τὸν πτωχὸν **Ο** καὶ ποῖος ἀναλαβεῖται νὰ ἐσοφῆσῃ τὸ χρέος διὰ λογαριασμὸν τῶν λαμβανόντων. Ἔτσι, στρέφοντες τὴν διανοίαν μας πρὸς ἐκεῖνον, νὰ φροντίζωμεν νὰ προσφέρωμεν μὲ κάθε προθυμίαν καὶ νὰ στείρωμεν μὲ ἀφθονίαν, ὅσον εἶναι ἀκόμη καιρὸς, διὰ νὰ θερίσωμεν καὶ μὲ ἀφθονίαν. Διότι «ἐκείνοσε, λέγει, «ποῦ σπεῖρει μὲ ταιγγουνιά, μὲ ταιγγουνιά καὶ θὰ θερίσῃ».¹⁷ Ὡστε, μὲ χεῖρ πλουσιοπάροχον ἄς σπεῖρωμεν τοὺς καλοὺς αὐτοῦς σπόρους, διὰ νὰ θερίσωμεν μὲ ἀφθονίαν εἰς τὴν κατάλληλον ἐποχὴν. Τώρα, βέβοιοι, εἶναι ὁ καιρὸς τῆς σπορᾶς καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ μὴ δεῖξωμεν ἀμέλειαν, διὰ νὰ συλλέξωμεν τοὺς καρποὺς κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἀνταποδόσεως τῶν σπόρων, ποὺ ἐσπάρησαν, καὶ νὰ καταστῶμεν ἄξιοι τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Κυρίου. **Δ** Διότι καμμία, ὅπωςδήποτε καμμία, ἄλλη γενναία πράξις δὲν θὰ ἡμπορέσῃ νὰ σῶσῃ τὴν φωτιάν τῶν ἀμαρτιῶν μας τόσον, ὅσον ἡ δαθὸν ἐλεημοσύνη. Αὐτὴ καὶ τὰς ἀμαρτίας μας ἐξαφανίζει, καὶ παρηγορεῖ μᾶς βίβει, καὶ διὰ τὴν

14. Ματθ. 25, 28.

15. Σοφ. Σαφ. 4, 8.

16. Σοφ. Σαφ. 18, 16.

17. Β' Κορινθ. 9, 9.

ἀπόλαυσιν τῶν ἀνεκφράστων ἔκείνων ἀγαθῶν μᾶς προετοιμάζει.

Ἄλλ' αὐτὰ εἶναι ἀρκετὰ διὰ τὴν ἰδικὴν σὰς νοουθεσίαν καὶ διὰ νὰ ἀποδείξουν, ὅτι, ἔστω καὶ μικρὰς προσφοράς ἐάν δίδωμεν, θὰ ἀξιώσωμεν νὰ λάβωμεν μεγάλας δωρεὰς ἀπὸ τὸν Κύριον. Διότι ἐξ αὐτῆς τῆς ἀφορμῆς ὠμίλησα περὶ ἐλεημοσύνης. **Ε** Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἔλεγα, ὅτι ὁ Πατριάρχης παρεχώρησε ἕνα μέρος τῆς γῆς, καὶ μάλιστα τὸ πιὸ εὐφορον τὸ παρεχώρησεν εἰς τὸν Ἀῶν, ἐνὺ ἐκράτησε διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ τὸ ὀλιγότερον παραγωγικόν. Καὶ δι' αὐτὸ ἠξιώθη νὰ λάθῃ τόσον μεγάλην δωρεάν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὥστε ἡ ὑπόσχαις, ποὺ τοῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς νὰ ὑπερβαίη κάθε φαντασίαν. «Σήκωσε», λέγει, «τὰ δλέμματά σου ὕψηλά καὶ ἴδε ἀπὸ τὸν τόπον, ὅπου τώρα κατοκεῖς, πρὸς βορρᾶν καὶ πρὸς νότον διότι ὀλην τὴν γῆν αὐτὴν, τὴν ὅποιαν ἐλέπεις, θὰ δώσω εἰς σέ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοκεῖαν». Ἔνα κομμάτι γῆς, λέγει, παρεχώρησε εἰς τὸν ἀνεψιόν σου.¹⁸ Ἄ Νά, ἐγὼ σοὺ ὑπόσχεται ὀλόκληρον τὴν γῆν. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλ' ὀπόσχεται ὅτι θὰ δώσω αὐτὴν αἰώνιος, δηλαδή, χωρὶς διακοπὴν. Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον διεγειρεῖ τὴν φιλοτιμίαν μὲ τὰς εὐεργετίας. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐγνώριζε καλά (ὁ Θεός), ὅτι αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ ἔλα ἐπεθυμοῦσε ὁ πατριάρχης καὶ τίποτε δὲν ἡμποροῦσε νὰ ἐνδυναμώσῃ τόσον τὴν προθυμίαν του, ὅσον αὐτό, λέγει Καὶ θὰ σοὺ δώσω αὐτὴν τὴν δωρεάν, ὥστε καὶ οἱ ἀπόγονοι σου νὰ σὲ δαδεύωσιν εἰς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς γῆς αὐτῆς καὶ συνεχῶς νὰ ἐξουσιάζουν αὐτὴν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ ἀδιαφορήσῃ διὰ τὴν ὑπόσχαις, ὅταν σκεφθῇ τὴν ἰδικὴν του φυσικὴν κατάστασιν καὶ τὸ γῆράς του, καθὼς καὶ τὴν στέρωσιν τῆς Σάρρας, **Β** ἀλλὰ νὰ λάθῃ θάρρος ἀπὸ τὴν δύναμιν τοῦ ὀποσχόμενου, λέγει «Θά πληθύνω τόσον πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε θὰ εἶναι σὺν τὴν ἄμμιον τῆς βαλάσεως, ἔάν δύναται τις νὰ μετρήσῃ τὴν ἄμμιον τῆς βαλάσεως, θὰ δυνηθῇ νὰ μετρήσῃ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου».¹⁹ Πραγματικὰ, ἡ ὑπόσχαις ὑπερέβαινε τὰς φυσικὰς ἀνθρωπίνους δυνατότητας. Διότι, ὑπόσχεται νὰ τὸν κέρη ὄχι μόνον πατέρα, ἀν καὶ ὕψοχον τόσα πολλὰ ἐμπόδια. Ἄλλ' ὅτι θ' ἀποκτήσῃ καὶ τόσον μεγάλην πλῆθος ἀπογόνων, ὥστε νὰ παρομοιάζονται μὲ τὴν ἄμμιον τῆς γῆς, καὶ μάλιστα νὰ εἶναι πιὸ πολὺ κατὰ τὸ πλῆθος, ἐπιθυμῶν μὲ τὸ παρά-

18. Γεν. 10, 16.

δειγμα να εκφράσει το μέγεθος της υπερβολικής δωρεάς. Πρόσεξε με ποιόν τρόπον ο φιλόθεωτος Κύριος ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔξασκει τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Ἄφου, δηλαδή, εἶπε παραπάνω, C ὅτι «θὰ δώσω τὴν γῆν αὐτὴν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου»¹⁹ τώρα πάλιν λέγει «Καὶ θὰ τὴν δώσω εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοικίαν, καὶ θὰ πληθύνω τόσον αὐτοὺς, ὥστε θὰ εἶναι ὡς τὴν αἰμίαν τῆς βαλάσσης».²⁰ Μέχρι τώρα, ὁμως, αἱ ὑποσχέσεις περιορίζονται εἰς τοὺς λόγους καὶ παρεμβάλλεται πολλὸς χρόνος, εἰς τὸ διδασκᾶμεν καὶ τὸ φιλόθεον τῆς γνώμης τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν υπερβολικὴν δυνάμιν. Πραγματικὰ, σκόπιμα βραδύνει καὶ ἀναβάλλει τὴν εκπλήρωσιν τῆς ὑποσχέσεως, ὥστε, ἀφου αὐτοὶ ποὺ ἐδέχθησαν τὴν ὑπόσχεσιν, φθάσουν εἰς καθὺ γῆρας καὶ εὐρεθῶν εἰς ἀπελπίσιν, σύμφωνα μὲ τὰ ἀνθρώπινα δεδομένα, ὅπως θὰ ἠμποροῦσε νὰ εἴπῃ κανεὶς, νὰ γνωρίσουν τότε καὶ τὴν ἰδικὴν των ἀδυναμίαν καὶ τὴν υπερβολὴν τῆς ἀνεκφράστου δυνάμεως τοῦ Θεοῦ.

Ἡ Σκέψις, οὐ παρακαλῶ, ἀπὸ τὴν παράσιν τοῦ χρόνου, ποὺ ἐμεσολάβησεν ἀπὸ τότε ποὺ ἐδόθη ἡ ὑπόσχεσις μέχρι τῆς εκπλήρωσεως αὐτῆς, τὴν σταθερότητα τῆς ψυχῆς τοῦ πατριάρχου, μὲ ποιόν τρόπον παρέδρασε καθε ἀνθρωπίνην ἀδυναμίαν καὶ ἔστρεψε τὸ μικρὸν τοῦ πρὸς τὴν δυνάμιν τοῦ ὑποσχομένου, χωρὶς νὰ αἰσθάνεται οὔτε φόβον, οὔτε ταραχὴν. Γνωρίζετε, ἐξ ἄλλου, ὅτι πολλὰς φορές, ὅταν κάποιος μὲς ὑποσχέσῃ μίαν καὶ δύο φορές, χωρὶς νὰ πραγματοποιήσῃ τὰς ὑποσχέσεις του ἀκόμη, πόσον δύσπιστοι γινόμεθα εἰς τὸ νὰ τὸν πιστεύσωμεν, ὅταν ἐκ νέου διδῇ ἄλλας ὑποσχέσεις. Βέβαια, προκειμένου δι' ἄνθρωπον, εἶναι φυσικὸν νὰ συμβαίῃ αὐτὸ. Ὅταν, ὁμως, πρόκειται διὰ τὸν Θεόν, ὁ ὅποιος κατευθύνει δι' ἡμᾶς ἀφορᾷ μὲ μεγάλην σοφίαν, ἐφ' ὅσον μὲς ὑποσχέσῃ κάτι μίαν φοράν, ἔστω καὶ ἂν παρεμβάλλωνται ἀμέτρητα ἐμπόδια. Ἐποῖται νὰ ἀπαβλέπωμεν εἰς τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ν' ἀντὼμεν θάρρος, νὰ ἔχωμεν σταθερὴν τὴν σκέψιν μας καὶ νὰ γνωρίζωμεν καλά, ὅτι ὅπως-δήποτε πρέπει νὰ πραγματοποιηθῶν αἱ ὑποσχέσεις του. Διότι δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀπολύτως ποὺ νὰ ἔχη τὴν δυνάμιν νὰ σταματήσῃ τὴν εκπλήρωσιν αὐτῶν, τὰ ὅποια ὑποσχέθη ὁ Θεός. Βέβαια, εἶναι Θεός καὶ ὅλα εἶναι δυνατὰ

19. Γεν. 12, 7.
20. Γεν. 12, 15 - 16.

εἰς αὐτόν. Δι' αὐτὸ καὶ δίδει ὅποιον τροπὴν θέλει εἰς τὰ πράγματα, δηλαδή, ἠμπορεῖ νὰ διδῇ λόσιν ἐκεῖ ποὺ ὑπάρχει ἀδύνατον καὶ νὰ μᾶς δηγῇ ἀπὸ τὴν ἀπελπίσιν εἰς τὰς καλὰς προσδοκίας, ὥστε ἔτσι ν' ἀπιλαμβανόμεθα καλλίτερα τὸ μέγεθος τῆς ἀφενετικῆς σοφίας του. Πραγματικὰ, «σῆκω», λέγει, «καὶ πέρασε τὴν χώραν αὐτὴν»²¹ A κατὰ πλάτος καὶ κατὰ μήκος, διότι εἰς αὐτὸ θὰ δώσω αὐτὴν».²² Κότταζε, ὅτι μ' ὅλα τὰ περισσοτικὰ ἐπιθυμῶ νὰ δώσῃ μεγάλην ἀσφάλειαν εἰς τὸν δικαίον. Ἄφου στικώθης, λέγει, πέρασε καὶ μᾶτα τὸ μήκος καὶ τὸ πλάτος τῆς γῆς, διὰ νὰ γνωρίζῃς τὸ μέγεθος αὐτῆς, ποὺ πρόκειται ν' ἀπολαύσῃς, ὥστε νὰ τρέφεσαι μὲ τὴν ἐλπίδα καὶ πρὶν τὴν ἀποκτήσῃς καὶ ἔτσι νὰ ἔχῃς μεγάλην χαρὰν. Διότι ὅσῃ γῆν θὰ περιέλθῃς θὰ σοῦ τὴν δώσω, διὰ νὰ μᾶθῃς, ὅτι δὲν προσείφερες τόσα, ὅσα τώρα πρόκειται νὰ λάθῃς. Συνεπῶς, νὰ μὴ ἔχῃς τὴν γνώμην, ὅτι ἔλασες τὴν κατωτέραν γῆν, ἐπειδὴ ἐκεῖνος (ὁ Λῶτ) κατέλαθε, χωρὶς νὰ τοῦ ἀνήκου, φαινομενικῶς τὰ πρωτεία. Θὰ πληροφορηθῆς γρήγορα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. B ὅτι δὲν τὸν ὠφέλιος τὸ γεγονὸς, ὅτι ἐδιάλεθε πρώτος. Μά, καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος θὰ μᾶθῃ πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ν' ἀγαπᾷ κανεὶς μὲ πάθος τὰ πρωτεία. Τώρα, ὁμως, ἐοὺ θέξω τὰς ἀμοιβὰς τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐπεικειας, τὴν ὅποιαν ἐβείρες πρὸς τὸν ἀνεψιόν σου, καὶ ἔκουε τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ γνώρισε πλέον ὀλόκληρον τὴν γῆν, ποὺ θὰ ἐξουσιάζῃς, καὶ πολὺ γρήγορα οὐ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ τὴν κατέχετε αἰωνίως. «Καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου», λέγει, «ὡς αἰώνιον κατοικίαν. Μεγάλω τὸ μέγεθος τῆς ὑποσχέσεως τοῦ Θεοῦ, μεγάλη ἡ ἀφθονία τῆς δωρεῆς τοῦ παντοδυνάμου Κυρίου, μεγάλη ἡ ἀμοιβὴ ποὺ ἔδωκεν ἡ ἀγαθότης τοῦ ὀριανθρώπου καὶ εὐσπλαγχνικοῦ Κυρίου C εἰς τὸν μακάριον ἕκκεον καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους, ποὺ ἐπρόκειτο ν' ἀποκτήσῃ».

Ἐπὶ ὅταν ἤκουσεν οὗτὰ ὁ πατριάρχης, ἐδοκίμασε κατὰ-πληξιν διὰ τὴν ἀνεκφράστον ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ καὶ «διαλύσας τὴν ἐν Βαιθὴλ σκηνὴν του», λέγει, ἐμετέθη καὶ κατώκησε πλησίον τῆς δευρὸς τοῦ Μαμβρῆ²³ ἡ ὅποια ἦτο εἰς τὴν Χεδρών».²⁴ Ἄφου ἐδέχθη, λέγει, τὴν ὑπόσχεσιν καὶ ἐ-

21. Γεν. 12, 17. Ἡ διέλευσις διὰ μέσου τῆς χώρας πρὸς τὰ ἀριετὰ τὰ ὄρησιν φανερώνει τὴν μέλλουσαν πίσωσιν τοῦ ἄδραμ ἐπ' αὐτῆς.
22. «ὡς ὁ Μάμβρ». Ἐπισημασθῶν ὅτι ἀπὸ τὸν Μάμβρ τὸν ἄμορρατον. Βλέπε καὶ Γεν. 14, 13.

23. Γεν. 12, 18. Χεδρών. Πλάσι ἀρχαιοτάτη (Ἰακώβ. 16, 28), κατ-

χωρίσθη από τον Λώτ, έστησε την σκηνήν του πλησίον της δρυός Μαμβρή. Κύτταξε μυαλό, που φιλοσοφεί, κύτταξε ύψος φρονήματος, με πόσην ευκαλίαν μεταναστεύει και δεν δυσκολεύεται να μετακινήται από τόπον εις τόπον. Πραγματικά, θα ίδης ότι αυτός δεν έχει κυριευθή ούτε έχει προκαλληθή εις κάποιαν συνήθειαν, **Δ** πράγμα, το όποιον παθαίνουν πολλές φορές και πολλοί απ' αυτούς, που θεωρούνται ότι ζουν εν όκρρα εὐσέβεια και έχουν απομακρυνθῆ από τον θάρυθον της ζωής.³⁴ Και, εάν καμμίαν φοράν το απαιτεί ή περίστασις να μετακινήθουν και να υπάγουν εις ξένην περιοχήν, πολλάκις διά την εξυμνήρησιν κάποιας πνευματικής ύποθέσεως, θα τους ίδης να φέρουν δυσκολίας, να ταρασσώνται και να στενοχωροῦνται, επειδή άκριβώς έχουν γίνει δούλοι της συνήθειας. Μά, ό δικαίος δεν συμπεριφέρεται τοιοῦτοτρόπως, άλλ' έξ άρχῆς και προκαθοδικῶς έσκεπτετο άνωτέρα, μετακινούμενος τόσο εύκολα από τό ένα μέρος εις τό άλλο και απ' αυτό πάλιν εις άλλο, και εις κάθε περίπτωση έφρονιζε ν' αποδείξη εμπράκτως την φιλάθεον διάθεσιν του. **Ε** "Όταν, δηλαδή, έστησε την σκηνήν του πλησίον της δρυός Μαμβρή, άμέσως έκτισεν εκεί θυσιαστήριον διά να θυσιάζη εις τον Κύριον.³⁵ Είδες ψυχήν γεμάτην εὐγνωμοσύνην; Διότι, άφού έστησε την σκηνήν του, άμέσως ηύχαριστήσε τον Θεόν διά την ύπόσχεσιν, που του έδωσεν. "Αλλά και εις κάθε τόπον, όπου κατακινήσασ, θα τον ίδης αυτό προπάντων να φροντίζη, δηλαδή, και θυσιαστήριον να κτίζη και να προσεύχεται και να έφαρμόζη την άποστολικήν έντολήν, που λέγει να προσευχόμεθα εις κάθε τόπον, σηκώνοντες προς τον ουρανόν χέρια καθαρά από κάθε μολυσμόν.³⁶ **Α** Είδες ψυχήν, που κατέχεται από τον πόθον του Θεού και πετά προς αυτόν και που διά τό κάθε τι έκφράζει την εὐγνωμοσύνην της; Πραγματικά, δεν έπείριμενε να πραγματοποιηθῶν αι ύποσχέσεις, αλλά και διά την ύπόσχεσιν μόνον εύχαριστεί, και έτσι αποδεικνύει την ιδιικήν του αγαθήν διάθεσιν, ώστε, άφού έκφράση την εὐ-

γμένη 19 μίλια νοτιοδυτικῶς της Ἱερουσαλήμ. Πολλά γεγονότα της Παλαιᾶς Διαθήκης εἶδον χάριν εἰς τήν καίαν αὐτήν. Ἐκεῖ ἐκάρησαν οἱ κατεργασταί Ἀβραάμ, Ἰσαάκ καί Ἰακώβ, καθώς καί ἡ Σάρρα, ἡ Ραῦλα καί ἡ Λεία. Ἐπίσης, ἐκεῖ ἐκρίσθη ὁ Δαυὶδ βασιλεὺς καί ἐκεῖ ἀπέκριναν

³⁴ Ἐνωσετὸς μοναχός.

³⁵ Γεν. 12, 18.

³⁶ Α' Τιμ. 2, 8.

γνωμοσύνην του δι' όσα του έδόθησαν, να προσελκύση τον Κύριον εις την πραγματοποίησιν των ύποσχεσών του.

Λοιπόν, αυτόν άς μιμηθώμεν και ήμεις και άς έχωμεν εμπιστοσύνην εις τας ύποσχέσεις του Θεού, χωρίς να ξενωθώμεν ή προθυμία μας από τον χρόνον, ούτε ν' άδυνατοῦν την ακέψην μας τά εμπόδια, που τυχόν παρεβάλλονται. "Αλλ' έχοντες πεποιθῆν εις την δύναμιν του Θεού, άς δεκνύωμεν τόσον εὐλακρινῆ την πίστιν μας, **Β** εάν να βλέπωμεν με τά μάτια μας τας ύποσχέσεις να γίνονται πραγματικότης. Πραγματικά, και εις ήμας μάγαρα και θαυμάσια ύποσχέθη ό Κύριος, που υπερβαίνουν την ανθρώπινην ακέψην, έννωθ την απόλυσιν της βασιλείας του, την συμμετοχήν εις τά άνέκφραστα αγαθά, την συναναστροφήν με τους άγγέλους και την άπαλλαγήν από την φωτιάν της κόλασεως. "Όμως, άς μη δυσπιστώμεν καθόλου, επειδή δεν τά βλέπωμεν με τά σωματικά μας μάτια. "Αλλ' έχοντες κατά νοῦν τό άψευδες του ύποσχεθέντος και τό μέγεθος της δυνάμεως αυτού, άς παρατηρώμεν με προσοχήν αυτά με τά μάτια της πίστεως και άς έχωμεν καλῶς έλπίδας διά τά μελλοντικά αγαθά, βασιζόμενοι εις τά ήθη παρασχεθέντα. **С** Διότι δι' αυτόν άκριβώς τον λόγον και εις την έπίγειον ζωήν μας έχάρια πολλά, διά να έχωμεν πεποιθῆσιν και διά τά μελλοντικά αγαθά, άδηγοῦμενοι απ' αυτό. Βέβαια, αυτός που προσέφερε τον υἱόν του διά την προς ήμας αγάπην, κατά ποίαν λογικήν δεν θα μάς χάριση όλα τά υπόλοιπα; "Όπως άκριβώς λέγει και ὁ Παῦλος: «Αὐτός, ὁ ὅποιος δεν έλυτήθη αὐτὸν τὸν μονογενῆ υἱόν του, άλλ' ὑπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς δεν θα μάς χάριση μοῦ μ' αὐτόν και ὅλας τὰς χάριτας;»³⁷ "Εάν προσέφερε τον υἱόν του χάριν ἡμῶν τῶν ἁμασιῶλων, εάν μάς έχάρισε την δωρεάν του βαπτίσματος, εάν μάς συνεχώρησε τας προηγούμενας ἁμαστίας μας, εάν μάς ἤνοιξε τον δρόμον της μετανόιας, εάν άπειρα ἄλλα μέτρα έλαβε **Δ** διά την σωτηρίαν μας, είναι φανερόν ότι θα μάς δώση και τά αγαθά, που φυλάσσονται δι' ήμας εις τό μέλλον. Αὐτός που, κινούμενος από την αγάθητά του, προετοίμασεν ὅλ' αυτά, προσὸ ἀκόμη δημιουργηθόμεν ήμεις, πῶς δεν θα μάς ἐπιτρέψη να τά απολαύσωμεν; Τό ότι δι πραγματικά ήτοίμασεν ὅλα αυτά ἔκ των προτέρων προς χάριν μας, έκουσε τον υἱόν να λέγη προς εκείνους, που στέκονται εις τά δεξιὰ του: «Ἐλάτε σεις που εἴσατε εὐλο-

³⁷ Ρωμ. 8, 32.

γνημένοι από τὸν Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, πού ἔχει ἐτοιμασθῆ διὰ ὅσας προτοῦ θμελωθῆ, ὁ κόσμος».²⁸ Εἶδες ὑπερβολικὴν ἀγαθότητα, ἡ ὁποία τὴν φιλανθρωπίαν δηλώνει διὰ τὸ ἀνθρώπινον γένος, Ἐ ὡστε, καὶ προτοῦ ἀκόμη δημιουργηθῆ ὁ κόσμος, ἐτοίμασε δι' ἡμᾶς τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας;

Δι' αὐτό, σᾶς παρακαλῶ, νὰ μὴ γινώμεθα ἀχάριστοι, ὅτε νὰ καταστήσωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας ἀνοήσιους διὰ τόσον μεγάλης δωρεάς, ἀλλ' ἄς ἀγαπήσωμεν, ὅπως πρέπει, τὸν Κύριόν μας, χωρὶς νὰ πράττωμεν τίποτε ἀπ' ὅσα διακόπτουν τὴν εὐνοσίαν του πρὸς ἡμᾶς. Διότι μήπως ἡμεῖς ἀκάναμε πρῶτον τὴν ἀρχὴν αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως; Ὅχι θέβαια. Ἄλλ' αὐτὸς μᾶς ἐπρόφθεσε καὶ ἐδειξε τὴν πολλὴν καὶ ἄρατον ἀγάπην του πρὸς ἡμᾶς. Λοιπὸν, κατὰ ποίαν λογικὴν δὲν τὸν παρόδοξον, αὐτόν, πού τόσον μᾶς ἠγάπησεν, νὰ μὴ τὸν ἀγαπῶμεν καὶ ἡμεῖς;²⁹ Ἀ μὲ ἔλην τὴν δόνησίν μας; Πραγματικῶς, αὐτὸς διὰ τὴν ἀγάπην του πρὸς ἡμᾶς ἔλα τὰ ὑπέμεινε μὲ εὐχαριστήριον, καὶ ἐξῆλθεν ὅπως ἠμπαροῦσε νὰ εἴπωμεν, ἀπὸ τοὺς πατρικαὺς κόλπους καὶ κατεδέχθη νὰ λάβῃ μορφήν δούλου καὶ νὰ περάσῃ ἄλλος τὰς ἀνθρωπίνους δοκιμασίας, νὰ ὑποστῇ τὰς ὕβρεις καὶ τὰς προσβολὰς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ, τέλος, κατεδέχθη νὰ σταυρωθῆ καὶ ὑπέμεινε τὸν ἐπονειδιστὸν θάνατον, διὰ νὰ ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς, πού ἐουρώμεθα εἰς τὴν γῆν καὶ μᾶς ἐδάρουν ἀνυπολόγιστον ἄρατος ἀμαρτημάτων, διὰ μόνης τῆς πίστεως εἰς αὐτόν. Ὅλ' αὐτὰ σκεπτόμενος, λοιπὸν, ὁ μακάριος Παῦλος, ὁ θεμελιῶς ἐραστῆς τοῦ Χριστοῦ, Ἐ πού σὺν νὰ εἶχε περὰ ἐγύρκην ὀλόκληρον τὴν οἰκουμένην, πού μὲ τὸ σῶμα προσπαθοῦσε νὰ δείξῃ ἀγγελικὴν πλιτείαν, ἐφώνησε καὶ ἔλεγε: «διότι ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἐδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφιγγεὶ ἄλλους μαζί καὶ μᾶς συγκρατεὶ προσκολλημένους εἰς αὐτόν».³⁰ Κύτταξε εὐγνωμοσύνην, κύτταξε ὑπερβολὴν ἀρετῆς, κύτταξε πόθον πού καλεῖ. «Ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἐδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφιγγεὶ ἄλλους μαζί καὶ μᾶς συγκρατεὶ προσκολλημένους», δηλαδή, μᾶς παραθεῖ, μᾶς καταναγκάζει, μᾶς διάζει. Εἰς τὴν συνέθειαν, ἐπειδὴ ἠθέλησε νὰ ἐρμηνεύσῃ, ὅσα εἶπεν, λέγει: «διότι μὲ φωτισμένην κρίσιν ἐσηματίζαμεν τὴν πεποιθήσιν περὶ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδή, ἔαν ἕνας — ὁ Χριστὸς — ἀπέθανε δι' ἄλλους ὡς ἀντιπρόσωπὸς των, ἔ-

28. Ματθ. 25, 24.

29. Β' Κορινθ. 5, 14.

ρα ἄλλοι ἀπέθανον (ἐν τῷ προσώπῳ τοῦ Χριστοῦ). Καὶ ἀπέθανε δι' ἄλλους (ὁ Χριστὸς), ὅστε ὅσοι εὐρίσκοντι εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ μὴ ζοῦν πλέον διὰ τὸν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ δι' ἑκείνων, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν».³¹ Εἶδες ὅτι εὐκαλογημένα ἔλεγε, ὅτι «ἡ ἀγάπη, τὴν ὁποίαν ἐδειξεν εἰς ἡμᾶς ὁ Χριστὸς, μᾶς σφιγγεὶ ἄλλους μαζί (καὶ μᾶς συγκρατεὶ προσκολλημένους)»; Ἐ Διότι, ἔαν, λέγει, ὁ Χριστὸς ἀπέθανε δι' ἄλλους ὡς ἀντιπρόσωπὸς των, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀπέθανον, ὅστε ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν νὰ μὴ ζοῦν πλέον διὰ τὸν ἑαυτῶν των, ἀλλὰ δι' ἑκείνων, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ αὐτῶν. Καὶ μὲ ποῖον τρόπον, ἴσως ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ ἠμπαροῦσαμεν νὰ μὴ ζῶμεν πλέον διὰ τὸν ἑαυτῶν μας; Ἄκουσε τὸν μακάριον αὐτόν (τὸν Παῦλον) καὶ λέγει, πάλιν: «ἔαν ζῶ πλέον ἐγώ, ἀλλὰ ζῆ μῆσα μου ὁ Χριστὸς».³² Κύτταξε, πῶς εἶναι δυνατόν, ἐνῶ βαδίζεις εἰς τὴν γῆν καὶ φέρεται τὸ σῶμά σου, ἐν τούτοις ἐξῆ ἔτσι, σὺν νὰ εἶχε τὴν κοίτην σου εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ συνανεστρέφετο μὲ τὰς ἀσωμάτους δυνάμεις. Ἐ Δι' αὐτὸ εἰς ἄλλην περίπτωσιν ἔλεγε: «Ὅσοι ἀνήκουν πραγματικῶς εἰς τὸν Χριστόν, ἐνέκρωσαν τὸν σαρκικὸν ἀνθρώπον μὲ τὰ πάθη καὶ τὰς ἐπιθυμίας του».³³ Λοιπὸν, αὐτὸ σημαίνει τὸ νὰ μὴ ζῆ κάποιος διὰ τὸν ἑαυτὸν του, ἀλλὰ δι' ἑκείνων, ὁ ὁποῖος ἀπέθανε καὶ ἀνέστη ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν, δηλαδή, αἰσθανώμεθα σὺν νεκροῖ διὰ τὸν παρόντα κόσμον καὶ δὲν εἴμεθα προσκολλημένοι εἰς κανένα ἀπὸ τὰ αἰσθητὰ πράγματα. Διότι δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ἐσταυρώθη ὁ Κύριός μας, διὰ νὰ ἀνταλλάξωμεν τὴν παροῦσαν ζωὴν μὲ τὴν μέλλουσαν. Ἡ καλύτερα, μὲ τὴν ἐβῶ ζωὴν μας νὰ προετοιμασώμεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας ἐκείνην τὴν ζωὴν. Πραγματικῶς, ἡ παροῦσα ζωὴ, ἔαν θέλωμεν τὴν ζωὴν. Πραγματικῶς, ἡ παροῦσα ζωὴ, ἔαν θέλωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν, Ἐ καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, ἔαν θέλωμεν νὰ προσέξωμεν ὀλίγον καὶ νὰ ἀνοίξωμεν τὰ μάτια τῆς ψυχῆς μας, νὰ ἔχωμεν πάντοτε κατὰ νοῦν τὸν πρὸς θεῖο προορισμὸν μας, καὶ ἔτσι θὰ παραστέλωμεν καὶ θὰ ὑπερπηθῶμεν τὰ παρόντα ἀγαθὰ, καὶ θὰ κατεψύθωμεν τὴν σκέψιν μας πρὸς τὰ μελλοντικὰ καὶ ἀκίνα τούτῳτα. Ὅπως ἀκριβῶς μᾶς ἐδίδασκε καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅταν ἔλεγε: «Τὴν ψυχὴν δὲ

30. Ἐβ. σ. 14-25.

31. Γαλ. 2, 20.

32. Γαλ. 5, 24.

ζωὴν πού ζωῃ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, πού ἐπέστρεψα εἰς τὸν Χριστόν, ζωῇ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἠγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν σωτηρίαν μου.³³

Κύτταξε ψυχὴν φλογισμένην, κύτταξε σκεψὴν ὕψικετῆ, κύτταξε μυαλό, πού τὸ καίει ὁ πόθος διὰ τὸν Θεόν. «Τὴν φυσικὴν ζωὴν», λέγει, «πού ζωῇ τώρα, ζωῇ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν». Μὴ νομίζετε, λοιπόν, λέγει, ³⁴ ὅτι ἀποδίδω κάποιαν σημασίαν εἰς τὰ πράγματα τῆς ἐπιγείου ζωῆς. Διότι, ἂν καὶ περιβάλλομαι ἀπὸ σώμα καὶ εἶμαι δεμένος μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς φυσικῆς ζωῆς, ἐν τούτοις ζωῇ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, περιφρονῶν ὅλα τὰ παρόντα, ἀδιαφορῶν δι' ὅλα, μὲ τὴν ἐλπίδα πού τρέφω δι' Αὐτόν, καὶ ἔχων προσηλωμένην τὴν σκέψιν μου ἀδιάκοπα πρὸς Αὐτόν. Ἐπειτα, διὰ νὰ καταλάβῃς τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης του, λέγει: «Ζωῇ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος μὲ ἠγάπησε καὶ παρέδωσε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν σωτηρίαν μου». Πρόσεχε πόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἐργνωμοσύνη του. Τί λέγεις μακάριε Παῦλε; Πρὸ ὀλίγου ἔλεγες: «Αὐτός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐλυτήθη ἀπὸ τὸν μονογενῆ Υἱὸν του, ἀλλ' ὡπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτὸν εἰς θάνατον», ³⁵ καὶ τώρα λέγεις: «Ὁ ὁποῖος μὲ ἠγάπησε», ³⁶ καὶ ἐτοί κανεῖς ἰδικὴν σου τὴν κοινήν ἐυεργεσίαν; Ναι, λέγει. Διότι, μολοντί ἡ θυσία προσεφέρθη ἀπ' αὐτὸν διὰ τὴν σωτηρίαν ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, ἐν τούτοις ἐγὼ ἀπὸ τὴν ἀγάπην μου πρὸς τὸν Χριστόν παίρνω τὸ γεγονός σὰν προσωπικόν μου ζήτημα. Ἔτσι καὶ οἱ προφῆται συνείθιζαν νὰ κάνουν καὶ ἔλεγαν: «Θεέ μου, Θεέ μου», ³⁷ μολοντί εἶναι Θεὸς τοῦ σύμπαντος. Ἀλλὰ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τοῦ πάθους εἶναι νὰ καθιστῶ ἰδικά του τὰ κοινὰ πράγματα. Ἐκ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, λέγει, «ὁ ὁποῖος μὲ ἠγάπησεν». Μά, τί λέγεις; Ἐσένα μόνον ἠγάπησεν; Ὁλόκληρον, λέγει, τὸ ἀνθρώπινον γένος, ἀλλ' ἐγὼ, σὰν νὰ ἠγάπησεν ἑμένα μόνον, τὸσον ἐργνωμοσύνην τοῦ χρωστώ. Ἐκαὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του διὰ τὴν σωτηρίαν μου. Λοιπὸν μόνον διὰ τὴν σωτηρίαν σου ἐπαυρώσῃ; Δὲν λέγει ὁ Ἰῶς: ³⁸ «Ἐγὼ δέ, ὅταν ὑψωθῶ ἀπὸ τὴν γῆν καὶ θά ἐλκύσω πρὸς τὸν ἔ-

33. Γαλ. 2, 20.

34. Ρωμ. 8, 23.

35. Γαλ. 21, 1. 117, 27-28. 142, 13.

αὐτὸν μου ὄλους», ³⁹ Ἐσὺ ὁ Ἰῶς δὲν εἶπες, ὅτι: «Διὰ τὴν σωτηρίαν ὄλων μας ἐθυσιάσε τὸν ἑαυτὸν του»; Ναι, λέγει, δὲν ἀντιτάσσω πρὸς τὸν ἑαυτὸν μου, λέγων αὐτά, ἀλλὰ τὸν πόθον μου παρηγορῶ.

Ἐξ ἄλλου, προσεξε, ὅτι μᾶς διδάσκει καὶ κάτι ἄλλο μὲ ὅσα εἶπε. Δηλαδή, προηγουμένως, ὁμιλῶν διὰ τὸν Πατέρα εἶπεν: Ὅτι «ὡπὲρ ἡμῶν ὄλων παρέδωκεν αὐτόν», ⁴⁰ ἐνῷ ἐδῶ λέγει: Ὅτι «παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του». ⁴¹ Εἰς τὴν πρώτῃν περίπτωσιν, τὸ ἔκανε αὐτὸ διὰ νὰ δείξῃ τὴν ὁμόνοιαν καὶ τὴν ἰσοτιμίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ συγχρόνως διὰ νὰ ὑποδηλώσῃ καὶ τὴν θεϊαν οἰκονομίαν. Διότι καὶ ἀλλοῦ λέγει: ⁴² «Γενόμενος ὑπήκοος μέχρι θανάτου», ⁴³ θεσπῶ εἰς ὄλας τὰς περιπτώσεις τὴν θεϊαν οἰκονομίαν. Ἐν πρώτοις, ὅμως, ἔθεσε τὸ «παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του εἰς θάνατον», διὰ ν' ἀποδείξῃ, ὅτι μὲ τὴν θέλησιν του ἔδεχθη τὸ πάθος καὶ ὄχι ὑποκούων εἰς κάποιαν ἀνάγκην ἢ θίαν, ἀλλ' ἐπειδὴ ἠθέλε καὶ ἐποθύμει νὰ προσφέρῃ τὴν σωτηρίαν εἰς ὁλόκληρον τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων, ὑπέμεινε τὸν σταυρικὸν θάνατον.

Λοιπὸν, ποῖον ἰσάριον ἀγάπην θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ δεῖξωμεν πρὸς αὐτόν, πού τόσοον πλουσιοπάρχα μᾶς ἔδωσε τὴν ἰδικὴν του ἀγάπην; Καὶ ἂν ἐκμῆ φθάσαμεν εἰς τὸ σημείον νὰ προσφερώμεν τὴν ζωὴν μας χάριν τῶν ἄλλων του καὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ἐντολῶν, πού μᾶς ἔδωσεν, ὅστε καὶ εἶται θὰ κατορθώσαμεν νὰ προσεγγίσωμεν τὸ μέγεθος τῆς ἀγάπης, πού ἔδειξε διὰ τὴν ἰδικὴν μας φύσιν. Διότι αὐτός, ἂν καὶ εἶναι Θεός, Ἐ κατεδέχθη αὐτὸ χάριν τῶν ἀνθρώπων, καὶ ὄχι μόνον ἀπλῶς ὡπὲρ τῶν δούλων, ἀλλ' ὡπὲρ δούλων, πού εἶναι ἀχάριστοι καὶ δεκνύουν μεγάλην καὶ ἀνερίψευτον ἐχθρὰν πρὸς αὐτόν. Καὶ αὐτός μὲν πρώτος ἔδειξε τὴν τόσοον μεγάλην του εὐεργεσίαν πρὸς τοὺς ἀνοσίτους καὶ ἀνυπολόγητα ἐνόχους. Ἡμεῖς ὅμως, ὀτιθέμενοι καὶ ἂν κατορθώσωμεν νὰ ἐπιτύχωμεν, τίποτε τὸ μεγάλο δὲν κάνομεν μὲ τὴν φροντίδα αὐτῆν δι' αὐτόν. ⁴⁴ Ἀ πού πρώτος μᾶς ἠμεῖς μὲ τόσοον μεγάλας εὐεργεσίας. Πραγματικά, τὰ ἰδικά μας κατορθώματα, ὅταν δέξασαι ὑπάρχουν, εἶναι κάποια ἀνταποδόσεις καὶ ὀφείλη, ἐνῷ ὅτι δι-

36. Ἰωάν. 12, 23.

37. Ρωμ. 8, 23.

38. Γαλ. 2, 20.

39. Θι.κ. 2, 6.

δει ὁ Θεός εἶναι χάρις, εὐεργεσία καὶ μεγαλοδωρία.

Ὅθεν, σκεπτόμενοι ὅλα αὐτὰ γενικῶς, ἄς ἀγαπήσωμεν τὸν Χριστόν, ὅπως τὸν ἠγάπησεν ὁ Παῦλος, καὶ ἄς μὴ διδῶμεν καμμίαν σημασίαν εἰς τὸν παρόντα ἐπίγειον κόσμον, ἀλλ' ἀδιάκοπα νὰ ἔχωμεν ἐγκαταστημένον εἰς τὴν ψυχὴν μας τὸν πόθον δι' αὐτόν. Διότι ἔτσι θὰ ἀδιαφορήσωμεν δι' ὅλα τ' ἀγαθὰ τῆς παρούσης ζωῆς, ἔτσι θὰ κατοικήσωμεν εἰς τὴν γῆν σάν νὰ εὐρισκόμεθα εἰς τὸν οὐρανόν, χωρὶς νὰ ὑφιστάμεθα χαύνοιον ἀπὸ τὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, οὔτε νὰ ἀπελιπώμεθα ἀπὸ τὰς θλίψεις. Ἀλλὰ, περιφρονούντες τὰ πάντα, **Β** θὰ σπεύσωμεν πρὸς τὸν ἀγαπητὸν Κύριόν μας, χωρὶς νὰ λυπούμεθα διὰ τὴν ἀργοπαρείαν ἀλλὰ θὰ εἰπώμεν μαζί με τὸν μακάριον Παῦλον, ὅτι: «Τὴν φυσικὴν ζωὴν ποῦ ζῶ μέσα εἰς τὸ σῶμά μου τώρα, ζῶ ἐμπνεόμενος καὶ κυριαρχούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖός μᾶς ἠγάπησε καὶ παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν τοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν μας, διὰ νὰ περάσωμεν καὶ τὴν παρούσαν ζωὴν χωρὶς λύπας καὶ νὰ καταστῶμεν ἀξιοὶ ν' ἀπολαύσωμεν τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μαζί με τὸν ὅποιον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δυνάμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

349 Σ Ο Μ Ι Λ Ι Α Τ Ρ Ι Α Κ Ο Σ Τ Η Π Ε Μ Π Τ Η

«ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΣ ΤΟΥ ΑΜΑΡΤΩΘ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΣΕΝΑΑΡ,¹ Ο ΑΡΙΘΚ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΑΛΑΞΑΡ,² ΚΑΙ Ο ΚΟΔΟΛΟΓΜΟΡ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΒΑΛΧ,³ ΚΑΙ Ο ΦΑΡΦΑΚ, ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΕΒΩΝΚ,⁴ ΕΚΗΡΤΗΣΑΝ ΠΟΛΕΜΟΝ ΕΞΑΝΤΙΟΝ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΩΝ ΣΟΔΩΜΙΚΩ.⁵»

Μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι, ἀγαπητοί, ἡ ἀνάγνωσις τῶν βιβλίων Γραφῶν. Αὐτὴ κάνει τὴν ψυχὴν νὰ φιλοσοφῇ, αὐτὴ μεταθέτει τὸν νοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, αὐτὴ καθιστᾷ τὸν ἀνθρώπου εὐγνώμονα, **Δ** αὐτὴ μᾶς κάνει νὰ μὴ συγκινώμεθα ἀπὸ κανένα ἐκ τῶν παρόντων ἀγαθῶν, αὐτὴ παρέχει τὴν εὐκαιρίαν νὰ στρέφεται συνεχῶς πρὸς τὰ ἐκεῖ ἢ σκέψις μας, νὰ πράττωμεν τὰ πάντα ἀποδιδέκτοντες εἰς τὴν ἀμοιβὴν, ποῦ χορηγεῖ ὁ Κύριος, καὶ ν' ἀπολαυθῶμεν τοὺς κόπους διὰ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἔργων τῆς ἀρετῆς μετὰ μεγάλην προθυμίαν. Ἐπίσης, ἀπὸ τὴν Ἅγιαν Γραφήν εἶναι δυνατόν νὰ διδαχθῶμεν μετ' ἀκρίβειαν τὴν ταχύτητα, μετὰ τὴν ὁποίαν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ σπεύδει εἰς βοήθειάν μας, τὴν ἀνδρείαν τῶν δικαίων, τὴν ἀγαθότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὸ μέγεθος τῶν ἀμοιβῶν. Ἀπὸ ἐδῶ εἶναι δυνατόν νὰ διεγερθῇ μέσα μας ἡ ἐπιθυμία νὰ μιμηθῶμεν τὴν ἐνάρετον ζωὴν τῶν ἁγίων ἀνδρῶν **Ε** καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορῶμεν διὰ τοὺς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ πρὶν ἀκόμη πραγματοποιηθῶν. Δι' αὐτόν τὸν λόγον, σὺς παρακαλῶ, νὰ μελετῶμεν μετὰ μεγάλην προ-

1. Σενάαρ: ἀρχαιοτάτη παθὴν χώρα πλησίον τῆς Βαβυλώνας. Περὶ τὸ 4.000 π.Χ. κατακτῆθη ἐπὶ τῶν Σουμαρίων, οἵτινες ἀνεπέστην ἐξέλιστον πολιτισμόν.

2. Ἀλαξάρ ἢ Ἐλλασάρ: πόλις καὶ χώρα τῆς κεντρικῆς Βαβυλωνίας, κατεμένη πλησίον τοῦ Εὐφράτου καὶ βορείως τῆς Οὐρ.

3. Ἐβωνκ: περικοχὴ κατεμένη ἀνατολικῶς τῆς Βαβυλώνας, πρωτεύουσα τῆς ἐποικίας ἐπὶ τῆς Σοδῶας.

4. Ἐβωνκ: παθὴν πόλις καὶ χώρα κατεμένη βορείως τῆς Ἀσσυρίας ἐπὶ τὸν σύνορον τῆς Μιθίας, ἢ κατ' ἄλλους βορείως τῆς Βαβυλώνας.

5. Γεν. 14, 1-2.

σοχήν τὰς βίας Γραφάς. Διότι τοιοῦτοτρόπως θὰ γνωρίσωμεν αὐτάς, ἐὰν συνεχῶς ἐμβαθύνωμεν εἰς τὰ κείμενα, ποῦ ἔχομεν πρὸς μελέτην. Πράγματι, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ περιφρουρηθῇ ποτὲ ἐκεῖνος ποῦ μελετᾷ τοὺς θείλους λόγους, μὲ ζήλον καὶ προσοχήν. Ἄλλὰ, καὶ ἂν ἀκόμη κάποιοις ἀνθρώποις δὲν γίνῃ διδάσκαλός μας, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος κατέρχεται ἀπὸ τὸν οὐρανὸν εἰς τὰς καρδίας μας καὶ φωτίζει τὴν διανοίαν μας, καπνοῦσαι τὸν λογισμόν, ἀποκαλύπτει τὰ κρυμμένα καὶ μᾶς δίδοκει ὅσα ἀνοσοῦμεν,⁶ ἅ ἄρκει μόνον ἡμεῖς νὰ ἔχωμεν τὴν θέλησιν νὰ προσφέρωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, καθ' ὅσον λέγει ὁ Ἱεὺς νὰ μὴ ἀνομάσωμεν ἄλλων διδασκάλων μας εἰς τὴν γῆν.⁷

Συνεπῶς, ὅταν λαμβάνωμεν εἰς τὰς χεῖράς μας κάποια πνευματικὸν βιβλίον, νὰ ἐντείνωμεν τὸν νοῦν μας, νὰ συγκεντρώνωμεν τὴν σκέψιν μας, νὰ ἀπομακρύνωμεν κάθε διωκτικὴν φροντίδα, καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ μελετῶμεν μὲ μεγάλην εὐλάβειαν καὶ προσοχήν, ὥστε νὰ ἠμπορώσωμεν ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ ἁγίου Πνεύματος νὰ κατανοήσωμεν τὰ γεγραμμένα καὶ ν' ἀπικαιώσωμεν μεγάλην ἀφέλειαν ἀπὸ ἐκεῖ. Πράγματι καὶ ὁ δάσκαλος ἐκείνος εὐνοῦχος, ποῦ ἦτο εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς βασιλείας τῶν Αἰθίοπων,⁸ ἔβ μολοντί κατεῖχε τῶσον μέγαν ἀξίωμα καὶ εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὴν ἡμαξάν του, ἐν τούτοις ὅτε καὶ τὴν ὄραν αὐτὴν παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς, ἀλλὰ κρατᾷ εἰς τὰς χεῖράς του τὸ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἡσοῖου, ἀνεγνώσκου αὐτὸ μὲ μέγαν ἐνδιαφέρον, χωρὶς μάλιστα ν' ἀντιλαμβάνεται τὸ περιεχόμενον. Ἐπειδὴ, ὁμοῦ, προσέφερον ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτὸν, ἠλαθῆ, τὴν φροντίδα, τὴν προθυμίαν καὶ τὴν προσοχήν, εὐρίσκει καὶ τὸν οδηγόν. Ἐνόησέ με ὅσον εἶναι δυνατόν ὅτι ὅτε ὅταν ἐταξίδευε παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς, καὶ αὐτὰ συνέβαινον ἐνὸς εὐρίσκετο ἐπάνω εἰς τὴν ἡμαξάν. Ἄς τὸ ἀκούσωμεν αὐτὸ ἀκείνῳ ποῦ δὲν καταδέχονται νὰ πράξουν τὸ ἴδιον, ὅτε ὅταν εὐρίσκονται εἰς τὴν οἰκίαν των, Ἐ ἀλλὰ νομίζουσι ὅτι εἶναι πάρεργον ἢ ἀνάγνωσις τῶν Γραφῶν, καὶ ἐπειδὴ ἐνυμπεύθησαν ἢ ἐστρατεύθησαν ἢ φροντίζουσι διὰ τὰ τέκνα των, ἢ ἐπιμελοῦνται τῶν δουρῶν των ἢ εἶναι ἐπιφορτισμένοι μὲ τὴν φροντίδα ἄλλων ζητημάτων, καὶ δὲν τοὺς ἀρμόζει νὰ ἐνδιαφέρονται διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θείων Γραφῶν. Νά, ὁμοῦ, ὁ εὐνοῦχος, ἀνθρῶ-

6. Π-51. Μα-9. 23, 8.
7. Π-61. Π-62. 8. 26 εζ.

πος δάσκαλος, ποῦ καὶ τὰ δύο αὐτὰ γνωρίσματά του εἶναι ἱκανὰ νὰ τὸν ἀγγήρουν εἰς μεγάλην ἀδιαφορίαν, καὶ κοῦτὰ εἰς αὐτὰ, ἢ μεγάλην τοῦ βίου, ἢ ἀφθονίαν τοῦ πλοῦτου καὶ ἐπὶ πλέον τὸ γεγονός ὅτι ἐταξίδευε καὶ ἐφέρετο ἐπὶ τῆς ἡμαξῆς του. Διότι δὲν εἶναι εὐκόλῳ νὰ προσήχη εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ὅποιος ταξιδεῖ ὅπ' αὐτὰς τὰς συνθήκας, Ἐ ἀλλ' ἀντιθέτως, εἶναι πάρα πολὺ δύσκολον. Καὶ ὁμοῦ, ὁ πῶθος καὶ ἡ μεγάλη προθυμία ἐξφανίζουσι ὅσα τὰ ἐπιτόκια καὶ ἐνδιαφέροντα διὰ τὴν μελέτην τῆς Γραφῆς, χωρὶς νὰ λέγη αὐτὰ, ποῦ οἱ περισσότεροὶ σήμερα ἰσχυρίζονται. Δὲν ἀντιλαμβάνομασι τὰ νοήματα (τὸ περιεχόμενον), δὲν εἶμαι εἰς θέσιν νὰ καταλάβω τὸ βάθος τῶν κειμένων. Διὰ ποῖον λόγον νὰ ὑποστῶ τὸν κόπον τῆς ἀναγνώσεως ἀσκοπα καὶ μάταια, χωρὶς νὰ ἔχω αὐτὸν ποῦ ἠμπορεῖ νὰ μὲ καθοδηγή; Τίποτε ὅπ' αὐτὰ δὲν ἐσκέφθη ὁ δάσκαλος μὲν κατὰ τὴν γλώσσαν, ἀλλὰ ὁ φιλόσοφος κατὰ τὴν σκέψιν. Ἀντιθέτως, ἐπίστευεν, ὅτι δὲν δὲν παραμενῆν χωρὶς δούθειαν, ἀλλ' ἀμέως θὰ λάβῃ τὸν ἐξ οὐρανοῦ φωτισμόν, ἐὰν αὐτός, μᾶς εἰς τὰ πλάσια τῶν δυνατοτήτων του, πράξῃ τὸ καθήκον του, Ἐ καὶ ἐνεκα τούτου μὲ προσοχήν ἐμελέτα. Δι' αὐτὸ ὁ φιλόσοφος Κύριος, ὄλεπον τὸν πόθον του, δὲν τὸν περιεφρόνησεν, ὅτε τὸν παρημέλησεν, ἀλλ' ἀμέως τοῦ ἐστειλε τὸν διδάσκαλον. Σὺ, ὁμοῦ, σὲ παρακαλῶ, πρόσχε τὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, πῶς ἐπέρριψε νὰ προσφέρῃ ἐκείνος ὅτι ἐξηρτᾶτο ἀπ' αὐτόν, καὶ τότε ἔδειξε τὴν ἰσχύην του δούθειαν. Ὅταν, λοιπόν, ἐγένοντο ἔλα ἕκ μέρους του, τότε ἐνεφανίσθη ἀγγέλος τοῦ Κυρίου εἰς τὸν Φίλιππον, λέγων «Σὺ καὶ πῆγαμε εἰς τὸν δρόμον ποῦ κατεβαίνει ἀπὸ τῆς Ἱερουσαλῆμ εἰς τὴν Γάζαν.⁹ Ὁ δρόμος αὐτός εἶναι ἐρημὸς (ἀπὸ διαβάτας). Καὶ νὰ ἀνθρώπος Αἰθίοψ, εὐνοῦχος ἀξιωματικὸς τῆς βασιλείας τῶν Αἰθίοπων, τῆς Κανθῆς,¹⁰ 531 Ἄ ὅποιος εἶχεν ἔλθει διὰ νὰ προσκυνήσῃ εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ. Ἐπέστρεψε δὲ τὴν στιγμήν ἐκείνην εἰς τὴν πατρίδα του καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἡμαξῆς του καὶ ἀνεγίνωσκε τὸν προφήτην Ἡσοῖον.¹¹ Κῦρταξ μὲ πόσῃ ἀκοίθειαν μᾶς ἀνέφερε τὸ περιστατικόν αὐτὸ ὁ συγγραφεὺς τῶν Πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅταν εἶπεν ὅτι «ἦτο ἀνθρώπος Αἰθίοψ» διὰ νὰ καταλάβωμεν ὅτι

8. Γά' α' μὲ ἀπὸ τὰς πέντε μεγάλας πόλεις τῶν Φιλιππῶν, ὡς τῆς Ἀζύου. Ἐξόλοτον ἀποκρινὸν πέντερον, ἐπειδὴ εὐρίσκειτο πληθὸν τῆς βασιλείας καὶ δὲ αὐτὸς διερχετο εἰς τὴν Ἀίγυτον ἐγγυόσε 530.

9. Κανθῆς τῆς, ἡμεῶν Θεσσαλονίκης.
10. Π-62. 8. 26-28.

ἦταν βάρβαρος, Ἐπειτα, λέγει «ὅτι ἦτο ἀξιωματικός, διὰ νὰ δεῖξη ὅτι κατέχευε μεγάλο ἀξίωμα καὶ περιεβάλλετο ἀπὸ μεγαλοπρεπείαν. «Ὁ ὅποιος εἶχε ἐλθεῖν», λέγει, «διὰ νὰ προσκυνῆσθαι εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ». Πρόσεχε, ὅτι μᾶς παραθεῖται καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ ταξιδίου του, ἡ ὁποία εἶναι ἰσχυρὰ διὰ νὰ δεῖξη τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν. Διότι κῦρταξ πᾶσον μεγάλο ταξίδι ἐπιχειρεῖ, διὰ νὰ προσκυνῆσθαι τὸν Κύριον, βεβαία, ἐπιστεῦσον ἀκόμη ὅτι ἡ λατρεία προσφέρεται ἀποκλειστικῶς εἰς ἓνα ὀρισμένον τόπον, Ἐ καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἀνελάμβανον μακρὰ ταξίδια πρὸς τὸ μέρος ἐκεῖνον καὶ ἐκεῖ προσήρχοντο εἰς τὸν Θεόν. Συνεπῶς, δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὸς ἦλθεν ἐκεῖ, ὅπου εὐρίσκειτο ὁ ναός, εἰς τὸν ὁποῖον προσεφέρετο ἡ Ἰουδαϊκὴ λατρεία, διὰ νὰ προσκυνῆσθαι τὸν Κύριον. Καί, ὅταν ἐπραγματοποίησε τὴν ἐπιθυμίαν του, «ἐπέστρεψε», λέγει, (εἰς τὴν πατρίδα του) καὶ ἐκάθητο ἐπὶ τῆς ἀμάξης του καὶ ἀνεγίνωσκεν».

Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ ἐπῆγε καὶ ἐστάθη πλησίον του ὁ Φίλιππος λέγει πρὸς αὐτὸν «Ἄρα γε κατονοεῖς αὐτὰ πῶς διαβάσεις;»¹¹ Εἶδες ψυχὴν, πῶς κατέχεται ἀπὸ ἀνησυχίας, πῶς δὲν γνωρίζει μὲν τὸ περιεχόμενον, ἀλλὰ παρὰ ταῦτα ἐπιμένει εἰς τὴν ἀνάγκωσιν καὶ ποιεῖ θερμῶς νὰ εἰρῆ τὸν διδάσκαλον, πῶς θὰ τὸν κατευθύνῃ; Πράγματι, ὁ ἀπόστολος ἀμέσως τοῦ ἀνάπτει τὸν πᾶσον μὲ τὴν ἐρώτησιν. Ὁ «Ὅτι δὲ ἦτο ἀξίος νὰ συναντήσῃ τὸν ὁδηγὸν τοῦ θὰ τὸν κατηύθυνεν εἰς τὴν κατανόησιν τοῦ περιεχομένου τοῦ ἀναγκωσμάτος του, τὸ ἀποδεικνύει ἡ ἴδία ἡ ἀπάντησις τοῦ ἀνδρός. Διότι, ὅταν ὁ ἀπόστολος ἠρώτησεν «Ἄρα γε κατονοεῖς αὐτὰ;», καὶ ὅτι τὸν ἐπλησίασε μὲ ἀσημαντὸν ἐξωτερικὴν ἐμφάνισιν, δὲν ἐδημιούργησε δυσκολίας, οὔτε ἠγωνάκησεν, οὔτε ἐνόμισεν ὅτι προσβάλλεται, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον παθαίνουν πολλοὶ ἀνόητοι, πῶς πολλὰς φορές προτιμοῦν νὰ παραμένουν εἰς διαρκὴ ἀγνοίαν, ἐπειδὴ ἐντρέπονται νὰ ἀμολογήσων τὴν ἀγνοίαν των καὶ νὰ διδάχθωσιν ἀπὸ ἐκείνων πῶς ἠμποροῦν νὰ τοὺς διαφωτίσωσιν. Αὐτὸς ὅμως, δὲν ἀντιμετωπίζει τίποτε ἀπ' αὐτὰ, ἀλλὰ μὲ κάθε συγκατάθεσιν καὶ εὐλάβειαν ἀπαντᾷ, Ἐ φανερώων τοιοῦτοτρόπως τὴν ψυχικὴν του κατάστασιν, καὶ λέγει: «Διότι πῶς θὰ ἠδυνάμην νὰ τὰ καταλάβω, ἐὰν δὲν εὐρεθῆ κάποιος νὰ μὲ διηγήσῃ;»¹² Καὶ ὄχι μόνον ἀπήντησε

11. Πράξ. 8, 30.
12. Πράξ. 8, 31.

μὲν μὲ συγκατάθεσιν, ἀλλὰ ἐπροχώρησε ἀποκαλύπτων εἰς ἡμᾶς ἀκόμη περισσότερο τὴν εὐγένειαν τοῦ χαρακτήρος του, ἀφοῦ ἔδωκε τὴν ἀπάντησιν αὐτῆν, ὁ ἀξιωματικός, ὁ βάρβαρος, καθήμενος ἐπὶ τῆς ἀμάξης, προσκάλεσε ν' ἀναβῆ καὶ νὰ καθῆται πλησίον του τὸν ἀσημαντὸν κατὰ τὴν ἐμφάνισιν, τὸν βεῖον περιφρονήσεως κατὰ τὴν ἐνδυμασίαν. Εἶδες τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς του; Εἶδες τὸ μέγεθος τῆς εὐλαθείας; Εἶδες πᾶσον ἀγαπᾶ τὸν Θεὸν ἢ καρδίᾳ τοῦ βαρβάρου, καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐφημέριζεν ἐκεῖνα πῶς ἐλέγη ἀπὸ κάποιον σοφὸν Ἀπλοσθί, «ἐὰν συναντήσῃ κανεὶνα συνετὸν ἄνθρωπον, νὰ πηγαίνῃς πλησίον του ἀπὸ τὸ πρῶτ' - πρῶτ', Ἐ καὶ τὰ πόδια σου νὰ φέρωσιν τὰ σκαλοπάτια τῆς οἰκίας του (ἀπὸ τὰς συγχρᾶς ἐπισκέψεις σου)»;¹³

Εἶδες ὅτι ὀρθῶς δὲν περιφρονήσῃ; εἶδες ὅτι δικαίως τὸν ἐφρόντισεν ἡ πρόνοια τοῦ Θεοῦ; Εἶδες ὅτι δὲν παρέλειψε τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ προσφέρῃ ὁ ἴδιος; Δι' αὐτὰ, λοιπὸν, συνήτησε τὸν διδάσκαλον καὶ ἐπληροφορεῖτο μὲ ἀκριβείαν καὶ τὴν δύναμιν τῶν περιεχομένων εἰς τὸ κείμενον λόγων καὶ ἡ σκέψις του ἐφωτίζετο. Εἶδατε πᾶσον μεγάλο ἀγαθὸν εἶναι τὸ νὰ μελετῶμεν τὰς θείας Γραφὰς μὲ προσοχὴν καὶ ζῆλον; Καί, θεοβίως, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον οὗς ἐπεθυμίασα τὴν ἱστορίαν αὐτῆν τοῦ βαρβάρου, διὰ νὰ μὴ ἐντραπῶμεν βλοῖ μας νὰ μιμηθῶμεν τὸν Αἰθίοπα, τὸν εὐνοῦχον, ὁ ὁποῖος οὔτε κατὰ τὴν διάκρισιν τοῦ ταξιδίου του δὲν παρημέλει τὴν μελέτην τῆς Ἁγίας Γραφῆς.³⁵² Ἄ Ὅπωςδὴποτε, ὁ βάρβαρος αὐτὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ καταστῇ διδάσκαλος βλοῦ μας ἀνεξαιρέτως, καὶ αὐτῶν πῶς ἐδίαιτεσαν τὰς Ἰουδαϊκὰς ἐργασίας καὶ αὐτῶν πῶς ἀνῆκαν εἰς τὸν στρατὸν καὶ ὄχι κατέχουν τὰ ὑψηλὰ ἀξιώματα, καὶ ἐν γένει ὄχι μόνον βλοῦ των ἀνδρῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν γυναικῶν, ὅσων καὶ ἂν παρομινοῦν διαρκῶς εἰς τὰς οἰκίας των, ἐπίσης, καὶ αὐτῶν πῶς προετίμησαν τὸν μοναχικὸν βίον, ὥστε βλοῖ νὰ μαθαίνοσιν ὅτι κομμία ὄρα δὲν εἶναι ἀκατάλληλος διὰ τὴν ἀνάγκωσιν τῶν θείων λόγων, ἀλλ' ἀντιθέτως, εἶναι δυνατὸν, ὄχι μόνον, ὅταν ἐορσιάζομεθα εἰς τὰς οἰκίας μας, ἀλλὰ καὶ ὅταν διεδίζωμεν εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ ὅταν ταξιδεύωμεν, καὶ εἴμεθα συντροφία μὲ πολλοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, καὶ ὅταν ἀσχολοῦμεθα μὲ διάφορα ἄλλα ζητήματα, καὶ μελετῶμεν τὴν Ἁγίαν Γραφήν, διὰ νὰ εὐρωμεν τὸν ὁδηγόν, Ἐ ἀφοῦ προσφερωμεν ὅ,τι ἐξερτάται ἀπὸ ἡμᾶς. Διότι, ὅταν ὁ Κύριός

13. Σοφ. Σερ. 6, 86.

μας ἴδῃ τὴν προθυμίαν μας διὰ τὰ πνευματικὰ θέματα, δὲν θὰ μᾶς περιφρονήσῃ, ἀλλὰ θὰ μᾶς χορηγήσῃ τὸν θεὸν τοῦ οὐρανοῦ φωτισμόν καὶ θὰ φωτίσῃ τὸν νοῦν μας. Συνεπῶς, σὰς παρακαλῶ, νὰ μὴ παραμελῶμεν τὴν ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν, ἀλλὰ, εἴτε γνωρίζομεν τὴν δύναμιν τοῦ περιεχομένου τῶν, εἴτε τὴν ἀγνωσοῦμεν, ἄς ἐπιπνευμάμεθα συνεχῶς εἰς αὐτάς, διότι ἡ συνεχὴς μελέτῃ τὰ ἐντυπώνει εἰς τὴν νύκτιν μας. Καὶ πολλὰς φορές συμβαίνει, ἕκαστον, ποῦ δὲν ἤμποραμεν σήμερον ν' ἀντιληφθῶμεν μὲ τὴν ἀνάγνωσιν, τὸ ἴδιον νὰ τὸ καταλάβωμεν αὐτομάτως αὔριον, ἐπεὶδὴ ὁ φιλάνθρωπος Θεὸς Ἐ φωτίζει ἀοράτως τὴν σκέψιν μας.

“ὉΛ’ αὐτὰ, λοιπόν, τὰ εἶπαμε τώρα διὰ νὰ πεισθῆτε ὅτι πρέπει συνεχῶς νὰ μελετᾶτε τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Διὰ νὰ ἴδῃτε, ὁμῶς, ὅτι ὁ Κύριος συνηθίζει νὰ ἐνεργῇ κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον εἰς ὅλας τὰς ἄλλας περιπτώσεις, ὅπῃ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι θὰ πρέζωμεν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς, ὅτι, δηλαδή, τότε μὲ ἀφθονίαν προσφέρει τὴν βοήθειάν του, καὶ ὅτι ἀκριβῶς ἔκανε εἰς τὴν περίπτωσιν τῆς ἀναγνώσεως τῆς Γραφῆς, μὲ τὸ ν' ἀποστελῇ ἁμέσως τὸν διδάσκαλον εἰς τὸ δάσκαρον, τὸ ἴδιον κάνει καὶ εἰς ἐκεῖνους ποῦ θέλουσιν νὰ ζήσουν ἐναρέτως, ἀκούσατε ὅσα θὰ εἴπω παρακάτω.

Ἄλλὰ διὰ νὰ καταστή περισσότερον κατανοητὸς ὁ λόγος αὐτός, εἶναί φυσικὸν νὰ σὰς ὑπενθυμίσω καὶ πάλιν τὰ σχετικόμενα μὲ τὸν πατριάρχην Ἄβραμ γεγονότα **D** καὶ τοιουτοτρόπως νὰ ἔχετε τὴν συνέχειαν τῶν ὄσων ἐλέγθησαν χθές, βεβαίως, ἀπὸ τὰ λεχθέντα μέχρι τώρα, εἶδατε ὅτι διὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ταπεινοφοροσύνην, ποῦ ἔδειξε πρὸς τὸν Ἄω, μὲ τὸ νὰ παραχωρήσῃ εἰς αὐτὸν τὰ πρωτεία, ἔλαθε μεγάλην ἀμοιβὴν ἀπὸ τὸν οὐρανόν, μὲ τὸ νὰ λάβῃ τὴν ὑπόσχεσιν ἐκείνου, ποῦ ἦτο ἀνωτέρα κατὰ πολὺ τῶν ὄσων ἔπραξεν ὁ ἴδιος. Ἄς σπουδάζωμεν, λοιπόν, καὶ πάλιν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου μὲ ὄσων τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα. Ὡστε, μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν προχωροῦντες, ν' ἀντιληφθῶμεν τὴν ἀνεκφραστον φροντίδα ποῦ ἐδείξεν ὁ Θεὸς δι' αὐτόν. Δηλαδή, ὁ Θεός, Ἐ διὰ νὰ μᾶς εὐδάρῃ διὰ μέσου τῆς εὐσεβείας τοῦ πατριάρχου, ἀφήνει εἰς κάθε περίπτωσιν αὐτὸς πρῶτος (ὁ πατριάρχης) νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὕστερα τοῦ παρέχει τὴν ἀμοιβὴν του, διὰ νὰ φραυτίσωμεν καὶ ἡμεῖς, μιμούμενοι τὸν πατριάρχην, νὰ προσφέρωμεν προηγουμένως τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς καί, τοιουτοτρόπως, νὰ περιμένωμεν

τὴν ἀνταπόδοσιν τῶν ὀμιλῶν ἀπ' αὐτόν.

Ἄλλ' εἶναι πλέον κοινὸς ν' ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸ σημερινὸν ἀνάγνωσμα. Βεβαίως δὲν χρειάζεται καμμίαν ἐρμηνευτικὴν διευκρίνησιν, ἀλλὰ καὶ μίᾳ ἀπλῇ ἀνάγνωσιν εἶναι ἀρκετὴ διὰ νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου. «Συνοδὴ» λέγει, «αὐτοῦ». “Ὅτε βασιλεὺς τῆς Σενάαρ ἦτο ὁ Ἄριώχ¹⁴ ὁ βασιλεὺς τῆς Ἐλάμ, καὶ ὁ Θεοθάκ ὁ βασιλεὺς τῶν ἐδῶν, ἐκήρυξαν πόλεμον ἐναντίον τοῦ Βαλάκ βασιλέως τῶν Σοδόμων¹⁵ τοῦ Βαροάκ βασιλέως τῆς Γομόρρας, τοῦ Σενάαρ βασιλέως τῆς Ἄδαμά, τοῦ Συμοδὸρ βασιλέως τῆς Σεβοίμ καὶ τοῦ βασιλέως τῆς Βαλάκ, ἡ ὅποια εἶναι ἡ ἴδια μὲ τὴν Σηγῶρ. Οἱ πέντε οὗτοι τελευταῖοι βασιλεῖς συνεκεντρώθησαν¹⁶ εἰς τὴν κοιλάδα τὴν ἄλμυραν, αὐτὴ ὀνομάζεται ἄλμυρα θάλασσα¹⁷.

Πρόσχε τὴν ἀκριβείαν τῆς Γραφῆς, ἡ ὅποια ἐξηγητήνευσε τὰ ὀνόματα καὶ τῶν βασιλέων καὶ τῶν ἐθνῶν. Καὶ εἶναι ὅτι ἔκανε ἀσκόπως αὐτὰ, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃς ἀπὸ τὰ ὀνόματά των τὴν ἐσφρασαν σκέψιν των. **B** Αὐτοί, λοιπόν, λέγει, ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ τῶν λοιπῶν βασιλέων. Ἐπειτα μᾶς παραβίβει καὶ τὴν αἰτίαν ἀπὸ τὴν ὅποιαν ἤρχισεν ὁ πόλεμος. «Δώδεκα ἔτη», λέγει, «οἱ πέντε βασιλεῖς ἦσαν ὑπόδουλοι εἰς τὸν Χοδολογομόρ¹⁸ τὸν βασιλεῖα τῆς Ἐλάμ. Κατὰ δὲ τὸ δέκατον τρίτον ἔτος ἐπαισατάθησαν!» Καὶ τὸ δέκατον τέταρτον¹⁹ ἔτος ἐπετέθη ὁ Χοδολογομόρ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ

14. Ἄριώχ, Ἰνδοὶ, Ἄδαμά, Σεβοίμ, Σηγῶρ ἦσαν πόλεις κεισιναι εἰς τὴν Νοβίαν ἄκρον τῆς σημερινῆς Κεντρικῆς θαλάσσης, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰορδάνου. Ὁ παλαιὸς βασιλεὺς τῆς πόλεως Σηγῶρ εἶναι ἀνομιμαρ. Αἱ ἀνωτέρω πέντε πόλεις ἀποτελοῦν τὴν λεγόμενὴν Πενταπόλιν.

15. Δηλαδή, οἱ πέντε οὗτοι βασιλεῖς εἶχον οὐδέποτε συμμαχίαν μὲ κέντρον τὴν φάραγγα τῆς ἄλμυρας.

16. Πεν. 14, 1-5. Ὁς γνωστόν, ἡ θάλασσα αὐτὴ εἶναι λίμνη, ἣτις ἀπαιτήθῃ ὅπως λέγῃ ἢ ἐκείσεως τῆς. Ἴχει μῆκος 75 χιλ. καὶ πλάτος 16. Τὸ βάθος τῆς ἀρχίζει ἀπὸ 4-5 μ. εἰς τὸ ὕψιστον μέρος καὶ φθάνει εἰς τὰ 100 περίπου εἰς τὸ ἔσχατον μέρος, εἰς τὸ ὅπου ἐκβάλλει ὁ Ἰορδάνος. Εἰς τὸ κεντρικὸν ὀνομάζεται «θάλασσα τῶν ἐδῶν», ὅπου ἔσχε καὶ ἐκεῖ ὅπως ὁνομάζει καὶ ἄλλοι. Ὀνομάζεται δὲ ἡ λίμνη αὕτῃ νεκρῇ, διότι οὐδεὶς ἰσθμὸς ἀπέχει ἐντὸς αὐτῆς λίμνη τὸν οὐρανοῦ τῆς.

17. Αἰτία τῆς καρῆς τοῦ ποταμοῦ τῶν ποταμῶν βασιλέων ἢ Μεσοποταμίας (κερὶ ἂν εἶσαε ἐν στίχῳ 1) ἐναντίον τῆς Πενταπόλεως τῆς Κεντρικῆς θαλάσσης (κερὶ ἂν εἶσαε ἐν στίχῳ 2-3), εἶναι ὅτι οἱ πέντε οὗτοι βασιλεῖς, μετὰ τοῦ Χοδολογομόρ, ἦσαν ἐν τῇ θάλασσῃ τῶν βασιλέων τῆς Ἐλάμ, ἐκαιοσάντων.

18. Οἱ ἐκαιοσάντων πέντε βασιλεῖς τῆς Πενταπόλεως ἦσαν

βασιλείς¹⁹ και κατέκοψαν τούς Γιγάντας τῶν πόλεων Ἀσταρώθ²⁰ και Καρνασιμ²¹ και μαζί με αὐτούς ἔβη Ἰσχυρά, τούς Ὀμιαίους²² τῆς πόλεως Σαυή²³ τούς Χορραίους²⁴ τῶν ὄρεων Σηεῖρ²⁵ μέχρι τῆς Τερεβιθου²⁶ τῆς Φοράν²⁷ ἡ ὁποία εὐρίσκεται εἰς τὴν ἔρημον. Οἱ τέσσαρες αὐτοὶ ἐπιδρομαεὶς βασιλεῖς ἐπιστρέψαντες ἐκ τῆς ἐρημοῦ Φοράν ἦλθαν εἰς τὴν ἄγῃν τῆς κρίσεως²⁸ δηλαδή, εἰς τὴν Κάδης, C και ἐκεῖ κατέκοψαν θάους τούς ἀρχοντας τῶν Ἀμαληκιδῶν²⁹ και τούς Ἀμορραίους³⁰ τούς κατοικοῦντας εἰς τὴν Ἀσοσινθαίμα³¹ (πλησίον τῆς νεκρᾶς θαλάσσης).

Ἐλεθεροι ἐπὶ ἐνα ἔτος, μέχρις ὅπου ὁ Χολολογιέρ και μετ' αὐτοῦ βασιλεὺς ἐπέλαθον ἐναντίον των.

19. Πρὶν ἐπιτεθῶν οἱ τέσσαρες βασιλεῖς τῆς Μεσοποταμίας κατὰ τὸν ἀνωμασπορταίνον πέντε βασιλεῶν τῆς Πενταπόλεως, καθιστοῦσαν λαοὺς ἐθνομεικτούς ἀνατολικῶς τοῦ Ἰερδάνου και δυτικῶς τῆς Ἰσραηλικῆς μέχρι τοῦ Ἑλκασικῆς κόλπου.

20. Ἀσταρώθ πόλις τῆς Βαβυλῶν ἐθνομεικτομένη παρὶ τῆς 95 μίλιας ἀνατολικῶς τῆς λίμνης Ἰσχυραεῖ.

21. Καρνασιμ ἢ Καραϊνῶν περιοχὴ τῆς τῆς Μοσῆ, ἀνατολικῶς τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης.

22. Ὀμιαῖοι λαὸς γίνονταν εἰς τὴν χώραν Ἀμυών, ἀνατολικῶς τοῦ Ἰερδάνου.

23. Σαυή τοποθεσία ἢ πόλις εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, πιθανῶς πρὸς βορρᾶν τῆς Ἀρνάν κειμένη.

24. Χορραῖοι ἢ Χορρῖ λαὸς τριγλυφουθενὸς ἐπὶ τῶν ὄρεων Σηεῖρ ζῶν, κατοικοῦμενος ἴσως μετὰ τοὺς Ὀμιαίους.

25. Σηεῖρ ἐρημὴ περιοχή εἰς τὴν γῆν Ἑδὼμ, ἐθνομεικτομένη εἰς τὸ νοτιοανατολικὸν μέρος τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης φέρονται μέχρι τοῦ Ἑλκασικῆς κόλπου.

26. Τερεβιθός θρόνον ἀσκαφρολλῶν, κείμενον τοῦ ὁποίου συνήθως ἔχοντο λατρεῖα και δι' αὐτὸ ἱερατεῖο Ἰερδῶν. Εἰς τὸ κείμενον τῶν Ο' ἀποδείκνυται ἀναγινώσκον διὰ τὸ εἶδος.

27. Φοράν ἐρημὸς νοτίως τῆς Παλαιστίνης εἰς τὴν χερσόνησον τοῦ Σινᾶ. Ἡ εἰς αὐτὴν ὑπερχουσα Τερεβιθὸς ἀποτελεῖ τὸ ἔσχατον ἔθρον τῆς ἀστρονομικῆς τῶν τεσσάρων βασιλέων πρὸς Νότον.

28. Ἡγῆ τῆς κρίσεως, αὐτὴ ἐστὶ Κάδης. Δὲν εἶναι καθορισθῆ ἢ ἐπιβεβῆθαι ὅτις αὐτῆς. Πάντως, πρόκειται διὰ τοποθεσίαν ἐθνομεικτομένην νοτίως τῆς Παλαιστίνης, ἢ ἐπιπέδον εἰς μακρῆν και πλατυν εἰς ὅσους περὶ γῆν. Ἦτο, δηλαδή, ὅσους εἶπε ἔχοντες ὁ Θεός. Μᾶλλον ἀδικοῦντο Ἰερδῶν τῆπος.

29. Ἀμαληκίται λαὸς κατ' ἐσχῆν φιλοπολεμίας και σκληροερατῆρας, ὁ ὅποιος κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ εἶχε νομαδικὸν ἔθνος. Πολλοὶ εἶναι αἱ συγκρούσεις αὐτοῦ πρὸς τοὺς Ἰσραηλῖτας.

30. Ἀμορραῖοι λαὸς καταγόμενος ἀπὸ τῶν Ἀμορραίων, κατοικῶν εἰς τὴν ἐρημὴν Χεθρόν, ἀπὸ τῆν ὁποίαν ἐξηλασθῆ εἰς τὴν πᾶρξ παθιγῆν περιοχῆν.

31. Ἀσοσινθαίμα πόλις και περιοχὴ ἐθνομεικτομένη εἰς τὸ κέντρον τῆς θηρικῆς πλοῦρας τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης, πλησίον τῶν Ἰερουσαλίμων. Κατὰ τὸ Β' Παράρ. 26, 2 εἶναι ἢ Ἰγγαδι.

32. Γεν. 14, 4-7.

Ἄς μὴ παρέλθωμεν μετ' ἀδιαφορίαν, ἀγαπητοὶ μου διὰ λαχθέντα οὐτε νὰ σχηματισωμεν τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ διήγησις αὐτὴ στερεῖται ἀφελείας. Διότι ἡ Γραφὴ σκοπίμως μᾶς παρέθεσε τὰ πάντα μετ' ἀκριθείαν, διὰ νὰ γνωρισωμεν τὴν δύναμιν τῶν βαρβάρων αὐτῶν βασιλέων, πόσῃ ἀνδρείαν ἐδείξαν και μετ' πόσῃ ὀρμῇ ἐρηφόθησαν εἰς τὸν πόλεμον, ὥστε και τούς γίγοντας, δηλαδή, τούς ἰσχυροὺς κατὰ τὴν σωματικὴν ἀντοχὴν, νὰ νικήσουν και νὰ καταστρώσουν ὅλα τὰ ἄλλα ἔβη τῆς περιοχῆς ἐκείνης. Ὁ Δηλοδῆ, ὅπως ἀκριβῶς ὁ χειμάρρος, ὅταν πλημμυρίσῃ και τρέχῃ μετ' ὀρμῆν, παρασύρει και καταστρέφει τὰ πάντα, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον και αὐτοὶ ἐδῶ οἱ ἄρπαδιοι, ὅταν ἐπετεθῆσαν ἐναντίον αὐτῶν ἐδῶ τῶν ἐθνῶν, ἤρπασαν τούς πάντας καθ' ὀλοκληρίαν, καθώς και τούς ἀρχοντας τῶν Ἀμαληκιδῶν και θάους τούς ἄλλους λαοὺς τούς ἐτρέψαν εἰς φυγῆν. Μά, ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος Καὶ τί ἀφελοῦμαι ἐγὼ μετὰ τὸ νὰ γνωρίσω τὴν δύναμιν τῶν βαρβάρων; Ἀσφαλῶς, ἡ Γραφὴ δὲν συμπεριέλαβε τὰ γεγονότα αὐτὰ ἀπλῶς και ἀσκοπίως εἰς τὴν διήγησιν, οὐτε τώρα ἐγὼ σὺς προτρέπω χωρὶς λόγους ἐκ τῶν προτέρων νὰ ἐνθυμηθῆ τὴν γενουσιότητα τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν. Ἀλλὰ τὰ κάνω αὐτὸ διὰ νὰ μάθετε, καθώς θὰ προχωρήσῃ ἡ διδασκαλία, και τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ D και τοῦ πατριάρχου τῆν ὄρτιν.

Ἐναντίον αὐτῶν, λέγει, ποὺ εἶχαν ὀποκτήσῃ τὴν δύναμιν και τὸσους πολλοὺς λαοὺς εἶχαν κατανακῆσαι ἐξήλθον οἱ πέντε βασιλεῖς τῆς Πενταπόλεως, ἦτοι ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδωμῶν, ὁ βασιλεὺς τῆς Γομορρᾶς, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀδομά, ὁ βασιλεὺς τῆς Σιβεομ και ὁ βασιλεὺς τῆς Βαλάκ, αὐτὴ εἶναι ἡ πόλις Σηγώρ, και παρετάχθησαν εἰς πόλεμον παρὰ τὴν ἄλυμραν κοιλάδα, ἐναντίον τῶν τεσσάρων ἐπιδρομῶν βασιλέων, δηλαδή κατὰ τοῦ Χολολογιέρ, τοῦ Θαρβάκ, τοῦ Ἀμαρράβ και τοῦ Ἀριάχ. Οἱ τέσσαρες βασιλεῖς παρετάχθησαν κατὰ τῶν πέντε. Ἡ ἀλμυρὰ ἐκείνη κοιλάς εἶχε φρεάτι ἀσφάλτου.³² Ἐν συνεχείᾳ,

33. Ἦτο ἔχοντες τὴν ἀσχυροῦσιν τὸν B βασιλέων τῆς Νεκρᾶς Θαλάσσης πρὸς τὴν ἰσοπέδον τῆς Μεσοποταμίας, διὰ τὸς ὅποιους ἐπιλήθησαν ἀνωτέρω.

34. Γεν. 14, 8-10. «Φρέατα ἀσφάλτου». Ἀδικοὺς εἰς ἀσφάλτου πλοῦρας ἐθνομεικτομένην πιθανῶς ὅς καταφύγιον εἰς ἴδιαν τῶν κατοικῶν ἢ ὅς ἐνέδρην ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν των. Ἐπιτ' ἐδήγησαν ἴσως οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Πενταπόλεως τοὺς ἀπὸ τῶν βασιλέων, ἵνα ὄσους τὴν μάχην, καταστῶντες ἐνὶ λόγῳ τῶν ἐχθρῶν, τὸ ὅποιον ἦτο πλήρης παρῆταν, θὰ ἐνέκων αὐτούς, ἀλλ' ἀνεκέρησαν.

διὰ τὰ μάωμεν ἔτι, ἐπειδὴ ἐφοδῆσαν τὴν ἀνδρείαν τῶν ἐπιβρομιῶν καὶ τὴν μεγάλην τῶν δυνάμιν, ἐτρέψαν εἰς φυγὴν, προσθέτει ἡ Γραφή³⁵⁴ Ἄ «Κατόπιν μάχης ἀνικήθησαν καὶ ἐτρέψαν εἰς φυγὴν ὁ βασιλεὺς Σοδόμων καὶ ὁ βασιλεὺς Γομόρας καὶ ἐνέπεσαν³⁵⁵ εἰς τὰ φράτα τῆς κοιλάδος αὐτῆς. Οἱ δὲ ἐναπομεινάντες ἔφυγον εἰς τὰ ὄρη»³⁵⁶ Εἶδες πόση ἦτο ἡ δύναμις τῶν ἀνδρῶν αὐτῶν; Μὲ ποῖον τρόπον καὶ ἡ ἐμφανισίς των μόνον προσκάλεσε κατὰ πληξίν καὶ ἔκανε τοὺς ἀντιπάλους των νὰ τραποῦν εἰς φυγὴν; Πρόσθετε, λοιπὸν, μὲ πόσην εὐκολίαν, ἀφοῦ ὅλοι ἔφυγον, ἐκυρίευσαν τὰ πάντα καὶ ἐπέστρεψαν θριαμβευταί³⁵⁷ (οἱ νικηταὶ εἶναι βασιλεῖς), λέγει, κατέλαθον τὰς ὀρεινὰς περιοχὰς καὶ συνέλαθον ὄλον τὸ ἵπτικόν τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρας καὶ ὅλα τὰ τρόφιμα αὐτῶν καὶ ἔφυγον. Συνέλαθον δὲ καὶ τὸν Λῶτ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ἀβραμ, ἐπήσαν καὶ πλὴν τὴν κινήτην περιουσίαν του καὶ ἔφυγον. Αὐτὸ ἔγινε, διότι ὁ Λῶτ κατοίκει εἰς τὰ Σόδομα.³⁵⁸ Νά, αὐτὸ ποῦ χθὲς σὰς ἔλεγα, ἀποδεικνύεται σήμερον ἀπὸ τὰ πράγματα, ἅ ὅτι, δηλαδή, τίποτε ἀπολύτως δὲν ἐκέρδι-
 σεν ὁ Λῶτ ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρωτείων, ἀλλ' ἀντιθέτως, ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα ἐδιδάσκετο νὰ μὴ ἐπιθυμῇ καθ' ὑπερβολὴν αὐτὰ. Καὶ ὅχι μόνον καμμίαν ὠφέλειαν δὲν ἀπεκόμισεν ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν τῶν πρωτείων, ἀλλὰ τὸν συνέληφθη καὶ ἀημάτως καὶ τὰ ἴδια τὰ συμφέροντα τὸν ἐδίδασκον διὰ τὰ ἦτο πολὺ περισσότερον συμφέρον δι' αὐτὸν νὰ μείνῃ κοντὰ εἰς τὸν δίκαιον καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ τὴν συντροφίαν του, παρὰ ν' ἀπομακρυνθῇ ἀπ' αὐτόν, νὰ γίνῃ ἐλεύθερος καὶ νὰ δοκιμάσῃ τὴν ἀσφοδρά. Λοιπὸν, ἀπεμακρυνθὲ ἀπὸ τὸν πατριάρχην καὶ ἐνόμισεν ὅτι ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησίαν του, ἐπέτυχε τὴν πρωτοβουλίαν εἰς τὴν διανομὴν τῆς γῆς καὶ ἐρίσκειται εἰς ἀπέραντον εὐδαιμονίαν, καὶ αὐταμαίως ὁ γίνεταί αἰχμάλωτος, χωρὶς στέγην καὶ οἰκογένειαν, διὰ τὰ πληροφορηθῆς πόσον μεγάλο κακὸν εἶναι ἡ διχνοσία καὶ πόσον μεγάλο ἀγαθὸν ἡ ὁμόνοια, καὶ ἄκοιμη ἔτι δὲν ἀρμόζει νὰ στυδωμὲν πρὸς τὰ πρωτεῖα, ἀλλὰ πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὴν μεγαλύτεραν ταπεινότητα. «Συνέλαθον» λέγει, ἐπὸν Λῶτ καὶ ἐπήσαν ὅλην τὴν κινήτην του περιουσίαν». Πόσον καλλί-

354. Δηλαδή, οἱ βασιλεῖς Σοδόμων καὶ Γομόρας κατέφυγον εἰς τὴν περιουσίαν τῶν φρατῶν καὶ ἐφοδῆσαν ἐκεῖ, ἐπειδὴ δὲν ἠμάρταν νὰ καταφύγουν εἰς τὰ ὄρη.

355. Γεν. 14, 10.

357. Γεν. 14, 11 - 12.

τερον ὅτ ἦτο νὰ παραμείνῃ πλησίον εἰς τὸν πατριάρχην καὶ νὰ ὑπομείνῃ τὰ πάντα διὰ τὰ μὴ διασπασθῇ ἡ μεταξὺ των ὁμόνοια, παρὰ νὰ χωρισθῇ καὶ νὰ προτιμῆ τὰ πρωτεῖα, καὶ ἀμέσως νὰ τὸν ἀπειλήσουν τόσο κίνδυνον καὶ νὰ ὑποδουλωθῇ εἰς τοὺς δαυδάρους.

«Ἐνας ἀπὸ τοὺς θιασωθέντας ἐκ τῆς μάχης», λέγει, πῆλθεν εἰς τὸν Ἀβραμ, ὁ ὁποῖος ἀνομιάζεται Περάτης³⁵⁸ (ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους) καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν αὐτῆν. Ὁ Ἀβραμ κατόκει παρὰ τὴν ἑρῶν τοῦ Μαμβρῆ τοῦ Ἀμορραίου,³⁵⁹ ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἐσχωλ καὶ Ἀδνάν, Ὁ οἱ ὁποῖοι εἶχαν συνάψει συμφωνίαν φιλικίας³⁶⁰ μὲ τὸν Ἀβραμ.³⁶¹ Διὰ τὸ, ὅμως, ἐφ' διετήρηθ' ὁ πόλεμος, δὲν τὸν ἀντελήφθη ὁ πατριάρχης; Ἴσως διότι τοὺς ἐχώριζε μεγάλη ἀπόστασις, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας δὲν τὸ ἐπληροφόρηθ' ὁ Ἀβραμ. «Ἦλθεν βίωμα», λέγει, εἰς τὸν Ἀβραμ, ὁ ὁποῖος ἀνομιάζεται Περάτης, ἀπὸ τοὺς ἐντοπίους κάποιος ἀπὸ τοὺς θιασωθέντας ἐκ τῆς μάχης καὶ ἀνήγγειλεν εἰς αὐτὸν τὴν καταστροφὴν, διὰ τὰ μὴς ὑπενηθμίση ἔτι εἶχεν ἐπανέλθῃ ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, κατοίκει πέραν τοῦ Εὐφράτου, δι' αὐτὸ καὶ ὀνομάζεται Περάτης, ὡς πρόσας ἀπὸ ἐκεῖ εἰς τὴν Χαναάν. Καὶ παλαιότερον καὶ ἐξ ἀρχῆς οἱ γονεῖς του τοῦ ἔδωσαν τὸ ὄνομα αὐτὸ, ὑποβλάπτοντες εἰς αὐτὸν τὴν ἀπὸ ἐκεῖ μετακινήτην του. Ἐ Ἐπειδὴ, λοιπὸν, ἐπρόκειτο νὰ περάσῃ τὸν Εὐφράτην καὶ νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Παλαιστίνην, δι' αὐτὸ ὀνομάζεται καὶ Ἀβραμ. Πρόσθετε, μολοντί, οἱ γονεῖς του ἦσαν ἀπιστοὶ καὶ δὲν ἐγνωρίζον τὸν Θεόν, ἐν τούτοις, ὁδηγούμενοι ἀπὸ τὴν φεουρετικὴν σοφίαν τοῦ Θεοῦ, ἔδωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸν υἱὸν των, ὅπως ἀκριβὲς καὶ ὁ Λάμειχ³⁶² ἔδωκε τὸ ὄνομα εἰς τὸν Νάε.³⁶³ Καὶ αὐτὸ, θεδαίως, εἰ-

358. Περάτης. Ὁ Ἀβραμ ἀνομιάζεται οὐνοποτόριος ἀπὸ τοὺς κατοίκους τῆς Πενταπόλεως ἐκ βένος καὶ ἐκ ἀντήλων, διότι ἦτο γνωστὸς ὡς εἰσαγωγὴς ἐκ-επαράσας— ἀπὸ τῆν περιοχὴν τοῦ Εὐφράτου εἰς τὴν τὴν Χαναάν.

359. Τὸ «Ὀμορρῆ» καὶ καμμίαν δὲν νὰ διορθωθῇ εἰς Ἀμορραίου. Ἐλένη καὶ σημειοῦν 30 τῆς παλαιῆς βίβλου.

360. Τὸ «ἐχὼς», δηλαδή, συμφωνία ἀμοιβαίας βοηθείας μεταξὺ τοῦ Ἀβραμ καὶ τῶν Ἐσχωλ, Ἀδνάν, Μαμβρῆ, κατοικῶν τῆς Χερῶν, διότι τὰ 300 καὶ πλεον πρόσωπα, τὰ ὅποια διέθεντο ὁ Ἀβραμ, ἦτο δύναμις ἀπολογισμοῦ εἰς τὴν ἐσχάτην καὶ τὸ μέρος ἐκεῖνο. ὅσοι τόσο κίνδυνον ἀπεκρίματε καὶ ἠμάρταν τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ταλάνην.

361. Γεν. 14, 13.

362. Ἀδμειχ' υἱὸς τοῦ Μαθουδά. Εἰς ἡλικίαν 180 ἐτῶν ἀπέκτανεν υἱόν, τὸν ὅποιον ἀνόμισε Νάε, ἐπειδὴ ἠλιθίον ἔτι αὐτὸς ἦτο ἀπαρτιστο-

νον χαρακτηριστικόν τῆς φιλανθρωπίας τοῦ Θεοῦ, τὸ νὰ προμνήνῃ πολλές φορές ὅσα πρόκειται νὰ συμβῶσιν ὕστερα ἀπὸ πολὺν χρόνον διὰ μέσου ἀπίστων ἀνθρώπων. 382 Ἀνὴγγεῖλε, λοιπόν, λέγει, (κάποιος ἀπὸ τοὺς διασωθέντας ἐκ τῆς μάχης), ἀφοῦ ἤλθε, τὰ γεγονότα εἰς τὸν Πέρατην, δηλαδὴ, τὴν αἰχμαλωσίαν τοῦ ἀνεψιοῦ του, τὴν μεγάλην δύναμιν τῶν ἐπιδρομῶν βασιλέων, τὴν ἐκπόρθησιν τῶν Σοδῶμων καὶ τῆς ἐντροπῆς τῆν φυγῆν. «Ὁ Ἄβραμ κατῶκει παρὰ τὴν δρὺν Μομβρῆ τοῦ Ἀμορραίου, ὁ ὁποῖος ἦτο ἀδελφὸς τοῦ Ἐσχῶλ καὶ Ἀβὺν, οἱ ὅποιοι εἶχαν συνάψει συμφωνίαν φιλίας μὲ τὸν Ἄβραμ.»⁴⁵

Ἄλλὰ πιθανόν κάποιος εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ νὰ προσβάλῃ τὸ ἐρώτημα· Διὰ ποῖον λόγον ἀπὸ σοῦς ἠτήθησαν εἰς τὴν σύγκρουσιν ποῦ γίνετο εἰς τὰ Σόδομα, ὁ Λῶτ μόνον ὀδηγεῖται εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν; Καὶ αὐτὸ δὲν γίνεται ἁπλῶς καὶ ἀσκοπῶς, ἀλλὰ γίνετα διὰ νὰ μάθῃ ὁ Λῶτ ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου καὶ ἐπὶ πλέον καὶ ἄλλοι διὰ μέσου αὐτοῦ νὰ ὀδηγηθῶσιν πρὸς τὴν σωτηρίαν καὶ ἀκόμη διὰ νὰ διδαχθῇ νὰ μὴ προτιμᾷ τὰ πρωτεῖα, ἄλλὰ νὰ παραχωρῇ τὴν προτεραιότητα.

Β Ἄς ἀκούσωμεν, λοιπόν, τὴν συνέχισιν διὰ νὰ μάθωμεν καὶ τοῦ δικαίου τὴν ἀρετὴν καὶ τοῦ Θεοῦ τὴν ἀπερίγραπτον συμπάρτασιν. Ἄλλὰ προσέχετε μὲ ἀκριβοῖαν τὰ λεγόμενα καὶ προσηλώσατε τὴν σκέψιν σας εἰς αὐτά. Πράγματι, πολλὰ εἶναι δυνατὸν νὰ κερδίσωμεν ἀπὸ ἐδῶ μ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ, ἀπὸ ὅσα συνέβησαν εἰς τὸν Λῶτ νὰ ὀδηγηθῶμεν εἰς τὸ συμπέρασμα νὰ μὴ ἀπορῶμεν, ἐάν κάποτε οἱ δίκαιοι ἀντιμετωπίζουσι πειρασμούς, ἐνῶ οἱ φαῦλοι καὶ οἱ πονηροὶ διασώζονται, οὔτε νὰ ἐπιδικῶμεν μὲ κάθε μέσον τὰ πρωτεῖα, ὅτε νὰ θεωρῶμεν τίποτε ἀνώτερον ἀπὸ τὴν συναστροφὴν μας μὲ τοὺς δικαίους, ἀλλὰ, καὶ ἐν ἀνάγκῃ εἶναι ἀνάγκη νὰ γίνωμεν βούλαιοι, νὰ προτιμῶμεν νὰ γίνωμεν πλησίον εἰς τοὺς ἐναρέτους ἀνδρας· αὐτὸ νὰ τὸ θεωρῶμεν ὀφελιμώτερον ἀπὸ τοῦ νὰ ἐμμεθεῖ ἐλευθεροί. Καὶ μοῦ μ' αὐτὰ εἶναι δυνατὸν ἀπ' ἐδῶ νὰ γνωρίσωμεν τὴν μεγάλην ἀνεξικακίαν τοῦ πατριάρχου, τὴν ὑπερβολὴν τῆς φιλοστοργίας του, τὸ μέγεθος τῆς ἀνδρείας του, τὴν περιφρόνησιν τῶν χρημάτων, τὴν ἀνέκφορα-

ποῖαι τὴν ἀπαγγεῖαν τοῦ Ἀντριωτῆ (Eliens Γεν. Β. 18). Ὁ Ἀδάμ ἀντικαταλέγεται μετὰ τὸν προγόνον τοῦ Ἰησοῦ εἰς τὸν γενεαλογικὸν κατάλογον τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ 3, 38. Πρβλ. Γεν. 4, 18-24.

45. Πρβλ. Γεν. 5, 28-29.

46. Γεν. 14, 13.

στον δοῦθειαν ποῦ τοῦ προσέφερεν ὁ Θεός. «Πληροφορηθεῖς, λέγει, ὁ Ἄβραμ ἐτι ἠγαλιώθη ὁ Λῶτ ὁ ἀνεψιός του, ἐστρατολόγησε τοὺς ἐν τῷ οἴκῳ του γεννηθέντας δούλους του»⁴⁶ τριακόσιους ἑκαὶ ἑκτὼ ἄνδρας καὶ κατεδίωξε τοὺς νικητὰς βασιλεῖς μέχρι τῆς πόλεως Δάν.⁴⁷ Ὁ Ἄβραμ φέσασα αὐτούς εἰς τὴν Δάν ἐπέτεθη ἐναντίον των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νικητῆς Ἰν αὐτὸς καὶ οἱ βούλαιοι του καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ κατεδίωξε μέχρι τῆς πόλεως Χωβὴλ,⁴⁸ ἢ ὅποια εἰρλεκεται φραστερὰ τῆς Λαμασκού. Ὁ Ἄβραμ καταλαμβάνει καὶ ἐπιστρέφει ἕλων τὸ ἵπτικόν τῶν Σοδῶμων, τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του, τὸν λαὸν καὶ τὰς γυναῖκάς.⁴⁹

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ συλλογίσου, αἰ παρακαλῶ ἀγαπητέ μου, τὴν μεγαλοφυλίαν τῆς ἀνδρείας τοῦ δικαίου, ὁ ὁποῖος, στήριχθῆς εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐροδίσθη τὴν ἰσχὺν τῶν ἐχθρῶν, ὅταν ἐπληροφορήθῃ τὰς πολεμικὰς ἐπιτυχίας των, τὰς ὁποίας κατήγαγον κατὰ πρότον, ὅταν ἐπέτεθησαν ἐναντίον ὅλων τῶν λαῶν καὶ ἐνίκησαν τοὺς Ἀμορρηίτας καὶ ὅλα τὰ ἔθλα ἔθνη, ἐπειτα δὲ συνεπέλακσαν μὲ τοὺς κατοίκους τῆς περιοχῆς τῶν Σοδῶμων καὶ τοὺς ἔτραψαν εἰς φυγὴν καὶ ἤρπασαν ὅλα τὰ ἀγαθὰ των. Ἐ δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ θεὰ Γραφῆ ἐπέλασε καὶ μᾶς τὰ διηγῆθηκεν δι' αὐτὰ καὶ ὅσα ἄλλα κατώρθησαν μὲ τὴν ἀνδρείαν των, διὰ ν' ἀντιληφθῆς ἐτι ὁ πατριάρχης δὲν τοὺς ἐνίκησε μὲ τὴν σωματικὴν του δύναμιν, ἀλλ' ἐπέτυχεν δι' αὐτὰ προστατευόμενος καὶ βοηθούμενος ἀπὸ τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεὸν καὶ τὴν ἐξ οὐρανοῦ δοῦθειαν, χωρὶς νὰ κινήσῃ ὄπλα, βέλη, καὶ δόρατα, χωρὶς νὰ τεινῇ τόξα καὶ νὰ προσβάλῃ ἀσπίδας, παρὰ μόνον μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἦσαν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν του.

Καὶ διὰ τὴν ἰσῶς ἐρωτήθη κάποιος, ἐστρατολόγησε τριακοσίους ἑκαὶ ἑκτὼ δούλους ποῦ εἶχαν γεννηθῆ εἰς τὴν οἰκίαν του; Μὰ, διὰ νὰ μάθῃς ἐτι δὲν συνεκέντρωνεν ἄλλους τοὺς ἄνδρας ἐν γένει, παρὰ μόνον τοὺς οἰκογενεῖς του, οἱ

45. Εἰς τὸ κείμενον ἀναφέρονται «οἰκογενεῖς» καὶ ἐν' αὐτοῖς νοοῦνται οἱ εἰς τὸν οἶκόν του γεννηθέντες βούλαιοι, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς ἀγαμιωθέντας τοιαύτους, καὶ ἔτι ἔσαν ἑμιστοι καὶ γεννητοὶ. Αὗτοι ἀνήρτωντο εἰς 318 καὶ μᾶλλον μὲ τοὺς ἄνδρας τῶν οὐραμῶν τοῦ Ἐσχῶλ, Ἀβὺν, Μομβρῆ ἐπικατέκον ἀξιόλογον δύναμιν.

46. Δὲν ἦ Ἄβρ' ἡ θεὰ κατ' ἐπιτέθειν ἑσπείρας τῆς Παλαιστίνης κατὰ τὴν πρῆξιν τοῦ Ἰσραὴλ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ ἔτους Ἑβρῶν.

47. Χωβὴλ ἢ Χοβὴλ· εἰ σημερινὸν χωρίον Chabun κείμενον 1/2 ἔστι πρὸς βορρὴν τῆς Λαμασκού.

48. Γεν. 14, 14-16.

ὅποιοι εἶχαν γνωρίσει καὶ συναναστραφῆ τὸν Λῶτ, ⁴⁹ ἵνα ὄσπερ νὰ δεῖξουν μεγάλη ἐνδιαφέρον διὰ νὰ λάβουν ἐκδικηθῆναι, ἀφοῦ θὰ ἠγωνίζοντο ὑπὲρ τοῦ ἰδικοῦ των κυρίου. Καὶ πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια τόσον ταχέως ἔφερε τὴν νίκην. «Ὁ Ἀβραάμ» λέγει ἡ Γραφή, «τοὺς ἐπρόφασεν εἰς τὴν Δάν καὶ ἐπέτιθέη ἐναντίον των κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτὸς αὐτὸς καὶ οἱ δοῦλοι του καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς καὶ τοὺς καταδίδωξεν». ⁵⁰ Ἀσφαλῶς, ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ τοὺς ἐδόθη καὶ κατηύθυνε τὰς πολεμικὰς ἐπιχειρήσεις των. Δι' αὐτὸ καὶ δὲν ἐχρειάσθησαν οὔτε ὄπλα οὔτε ἄλλας πολεμικὰς μηχανὰς, ἀλλὰ μόλις ἐνεφανίσθη μὲ τὰς ὑπέρτας του ἀλλοῦς μὲν ἐφρονέυσαν, ἀλλοῦς δὲ ἐφυγάδευσε καὶ εἰς ἄλλους παρέσχεν ἀπόλυτον ἀσφάλειαν, ἀφοῦ δὲν ὑπῆρχε πλέον κενός νὰ τοὺς ἐνοχλήῃ, καὶ ἁκόμη ἐπανέφερε τὸ ἱππικὸν τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων Β καὶ ἠλευθέρωσε τὸν Λῶτ τὸν ἀνεψιὸν του μὲ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά του καὶ τὰς γυναῖκας.

Βλέπεισ διὰ τί θίγουν ἡ παραχώρησις νὰ ἀγκλωπιοσθῆ μόνον ὁ Λῶτ, ἐνῷ οἱ ἄλλοι διέφυγον; Διὰ νὰ ἀποδείξῃ καὶ ἡ ἀρετὴ τοῦ πατριάρχου καὶ νὰ σωθῶν πολλοὶ ἄλλοι διὰ μέσου αὐτοῦ. Λοιπὸν, ἐπάστραφεν ἐποκειμένων μεγάλο καὶ λαμπρὸν τράπεζαν, φέρων τὸν Λῶτ καὶ τὸ ἱππικόν, τὰς γυναῖκας καὶ τὴν κινήτην περιουσίαν ποὺ εἶχε ἀπαγγῆ, καὶ μὲ δυνατὴν φωνὴν διεκρίσασεν πρὸς ἄλλους καὶ δυνατώτερα ἀπὸ ἀλλήγησά ἐκράναξεν, ὅτι κατέρωθε νὰ τρέψῃ εἰς φυγὴν τοὺς ἀντιπάλους καὶ νὰ κερδίσῃ τὴν νίκην διὰ τὴν ἀνθρωπίνην δύναμιν καὶ τὴν σωματικὴν ρώμην, ὃ ἀλλὰ μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, ἡ ὅποια ἐπέτυχεν ἐλ' αὐτά. Εἶδες ὅτι μ' ἄλλας τὰς ἐπιτυχίας του ὁ δικαίος γίνεται πρὸ ἐνδοξος καὶ ὅτι εἰς κάθε περίπτωσιν ἀποδεικνύει πρὸς ἄλλους τὴν φροντίδα ποὺ λαμβάνει δι' αὐτὸν ὁ Θεός; Πρόσθε, λοιπὸν, ὅτι προσπαθεῖ νὰ γίνῃ καὶ διδάσκαλος τῆς θεοσεβείας εἰς τοὺς κατοικοῦς τῶν Σοδόμων. «Ὅταν», λέγει, «μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ Χοβολογομόρ καὶ τῶν μετ' αὐτοῦ βασιλέων ἐπέστραφεν ὁ Ἀβραάμ, ἐξῆλθεν ἐκ τοῦ κρυφύτου⁵¹ του ὁ βασιλεὺς Σοδόμων καὶ ἦλθε πρὸς συνάντησίν του». ⁵² Κῦτταξε πόσον ἰσχυρὸν πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετὴ καὶ τὸ νὰ ἀπολαμβάνῃς τῆς συμπαροστάσεως τοῦ

49. Γεν. 14, 15.
50. Ἀγλαδί, ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸν λίκνον θεοῦ εἶχε κρηστῆ. Περδ. σημ. 34 τῆς παρόσης ἐπιπέσεως.
51. Γεν. 14, 17.

Θεοῦ. Ὁ βασιλεὺς ἐξέρχεται νὰ προῦπαντήσῃ τὸν ξένον καὶ τὸν προσβύτην καὶ τοῦ ἀποῦμαι κάθε τιμῆ. Ὁ Διὸς ἀντελαμβάνετο ὅτι ἡ βασιλεία δὲν τοῦ προσέφερε κομιάν, ἀφέλειαν, ἐάν ἐσπερίτο τῆς αὐρονίου συμπαροστάσεως, καὶ ὅτι τίποτε δὲν ἠμπορεῖ ν' ἀπείδειχῃ ἰσχυρότερον ἀπ' αὐτὸν ποῦ τὸν βοηθεῖ ἡ χεὶρ τοῦ Θεοῦ. «Καὶ ὁ Μελχισεδέκ», λέγει, «ὁ ὅποιος ἦτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου καὶ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, προσέφερεν εἰς τὸν Ἀβραάμ ἄρτους καὶ οἶνον».⁵³

Τί θέλει νὰ μάς διδάξῃ αὕτη ἡ παρατήρησις ὅτι «ἦτο βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ καὶ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»; «ἦτο», λέγει, «βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ». Αὐτὸν, σεβαίως, καὶ ὁ μακάριος Παῦλος μνημονεῖ, ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς ἐξ Ἑβραίων Χριστιανούς, καὶ ἀναφερόμενος εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ τῆς πόλεως, καὶ παραθέτει συγχρόνως τὴν ἐρμηνείαν τῆς σημασίας τοῦ ὀνόματος καὶ χρησιμοποεῖ τὴν ἐτυμολογίαν λέγων, «Μελχισεδέκ», δηλαδή, βασιλεὺς τῆς δικαιοσύνης.⁵⁴ Πράγματι, εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν τὸ μὲν «Μελχ» σημαίνει τὴν βασιλείαν, τὸ δὲ «Σεδέκ» τὴν δικαιοσύνην. Ἐπειτα, ὅταν ἐβασαν εἰς τὸ ὄνομα τῆς πόλεως, λέγει: «βασιλεὺς εἰρήνης»⁵⁵ διότι τὸ «Σαλίμ» σημαίνει τὴν εἰρήνην. Πισθὸν δὲ νὰ ἦτο ἱερεὺς αὐτοχειροτόνητος, καθ' ὅσον τότε μ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐχειροτονοῦντο οἱ ἱερεῖς, δηλαδή, εἴτε οἱ συγγενεῖς του ποὺ εἶχαν ἀποῦμαι αὐτὴν τὴν τιμὴν, ἐπειδὴ ἦτο πολὺ γέρον, εἴτε καὶ ὁ ἴδιος ἠσχαλίθη μὲ τὰ ἱερατικὰ ἡτήματα, ὅπως ἐγίνοντο ἱερεῖς ὁ Νῶε, ὁ Ἀβελ, ὁ Ἀβραάμ, ὁσάκις προσέφεραν θυσίας. Ἐξ ἄλλου ἐπράκειτο νὰ εἶναι καὶ τύπος τοῦ Χριστοῦ.⁵⁶ Ἄ Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος τοιοῦτοτρόπως τὸν ἐκλαμβάνει, ὅταν λέγῃ: «Χωρὶς πατέρα, χωρὶς μητέρα, χωρὶς γενεαλογίαν, ὡσὸν νὰ μὴ εἶχ' οὔτε ἀρχὴν ἡμερῶν οὔτε τέλος ζωῆς, ἀλλ' ἄμοιος πρὸς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ μὲ-

52. Γεν. 14, 18. Ὁ Μελχισεδέκ προσέφερε: ἄρτους καὶ οἶνον», πρὸς ἐπίδοσιν τοῦ κατακοιμημένου στρατοῦ τοῦ Ἀβραάμ. Οἱ Πατέρες, ὅμως, ἐκ τῆς γραμμῆς τοῦ κειμένου «ἦτο ἱερεὺς τοῦ Ὑψίστου», συμπεραίνουν ὅτι ἡ προσοχὴ τοῦ οἴνου καὶ ἄρτου ἔγινε διὰ νὰ προσεβῆ θυσία διὰ τὴν νίκην τοῦ Ἀβραάμ. Ἐπομένως, ὁ ἄρτος καὶ ὁ οἶνος εἶναι προτύποις τῆς ἀναμάρτου θυσίας τοῦ Χριστοῦ, τῆς θείας εὐχαριστίας. Πάντως, τὸ ἔβδων εἶναι ὅτι ἡ ἄγία Γραφή (Ἑβρ. 3, 1 δὲ.) ἀνωμαλῶς εἰς τὸν Μελχισεδέκ θηλοῖ ἡμερῶν περὶ προσκοπῆς ἱερειῶν, δι' ἧρας περὶ προσκοπῆς τῆς θυσίας ταύτης.
53. Ἑβρ. 7, 2.
54. Ἑβρ. 7, 2.

κει διαρκώς Ιερεύς».⁵⁵ Μά πώς είναι δυνατόν, έρωτή κάποιος, ενώ είναι άνθρωπος, να είναι χωρίς πατέρα και χωρίς μητέρα, και να μη έχη ούτε αρχήν ημερών ούτε τέλος ζωής; Ήκουσε ότι είναι τύπος. Λοιπόν, μη παραξενεύεσαι, ούτε να έρευνῆς τὰ πάντα εἰς τὸν τύπον. Διότι τότε δὲν θὰ ἦτο τύπος, ἐὰν ἐπρόκειτο νὰ ἐχῆ ἅλα ὅσα συμβαίνουν εἰς τὸ πραγματικὸν γεγονός. Τί σημαίνει, λοιπόν, τὸ λέγειν; Β' Ὅπως αὐτός, λέγει, ἐπεὶ δὲν ἀναφέρθησαν οἱ γονεῖς τοῦ ὀνομάζεται «πάτερ» καὶ «μήτηρ», καὶ, ἐπειδὴ δὲν ἐγενεαλογήθη, λέγεται ἀγενεαλόγητος, τοιοῦτοτρόπως καὶ ὁ Χριστός, ἐπεὶ δὲν εἶχεν οὔτε εἰς τὸν οὐρανὸν μητέρα οὔτε εἰς τὴν γῆν πατέρα, ὀνομάζεται καὶ εἶναι ἀγενεαλόγητος. Καὶ πρόσθε εἶπε διὰ μέσου τῆς τιμῆς ποῦ ἀποδίδεται εἰς τὸν πατριάρχην ὑποδηλοῦται καὶ κάποιον μυστήριον εἰς ἡμᾶς. Διότι προσέφερον εἰς τὸν Ἄβραμ ἄρτους καὶ οἶνον». Βλέπων τὸν τύπον, κατάλαβε, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀλήθειαν καὶ θαύμαζε τὴν δύναμιν τῆς Γραφῆς, μὲ ποῖον τρόπον παιαίδθεν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν προμήνυσε τὰ μέλλοντα καὶ συμβοῦν. «Καὶ αὐτός (ὁ Μελχισεδέκ) ἠύλόγησε τὸν Ἄβραμ καὶ εἶπεν. C' Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄβραμ ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν. Δοξασιμένος ἅς εἶναι ὁ ὕψιστος Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑποχείριους σου τοὺς ἐχθρούς σου».⁵⁶ Δὲν ἠύλόγησε μόνον αὐτόν, ἀλλ' ἐδόξασε καὶ τὸν Θεόν. Πράγματι, ὅταν εἶπεν: «Ἄς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἄβραμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ ὕψιστου, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν», ἐφάνησαν εἰς ἡμᾶς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ ἐκ τῆς δημιουργίας τῶν κτισμάτων. Διότι, ἐὰν αὐτός εἶναι ὁ Θεὸς ποῦ ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, τότε οἱ θεοὶ ποῦ λατρεύονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους δὲν θὰ εἶναι ἀληθινοὶ θεοί. Ἄρα, λέγει, «ἅς ἐξαφανισθοῦν οἱ θεοί, οἱ ὁποῖοι δὲν ἐδημιούργησαν τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν».⁵⁷ «Δοξασιμένος», λέγει, «ἅς εἶναι ὁ Θεός, ὁ ὁποῖος κατέστησεν ὑποχείριους σου τοὺς ἐχθρούς σου». D' Πρόσθε, σὲ παρακαλῶ, ὅτι δὲν δοξάζει μόνον τὸν δίκαιον, ἀλλὰ γνωρίζει καὶ τὴν συμπαράστασιν τοῦ Θεοῦ. Πράγματι, χωρὶς τὴν ἐξ οὐρανοῦ βοήθειαν, δὲν θὰ ἠμποροῦσε ποτὲ νὰ νικήσῃ αὐτοὺς ποῦ εἶχαν ἀπακτήσει τὴν μεγάλην δύναμιν. «Ὁ ὁποῖος,

55. Ἐβρ. 7, 8.
56. Γεν. 14, 19-20.
57. Ἰερ. 10, 11.

λέγει, «αὐτὸν παρέδωκε τοὺς ἐχθρούς σου». Αὐτός (ὁ Θεός) εἶναι ποῦ κατάρθωσε τὸ κάθε τι, αὐτός εἶναι ποῦ τοὺς δυνατοὺς τοὺς κατέστησεν ἀδυνάτους, αὐτός εἶναι ποῦ διὰ μέσου τῶν ἀσπλῶν ἐνίκησε τοὺς ὀπλισμένους. Ἄπ' αὐτὸν προήλθεν ἡ βοήθεια, ἡ ὁποία τὸν ἐνεδυνάμωσε πάλυ. «Ὁ ὁποῖος», λέγει, «κατέστησε τοὺς ἐχθρούς σου ὑποχείριους σου». Πρόσθε μὲ ποῖον τρόπον ἀποδεικνύει τὴν ὀνόμιον καὶ τὴν φιλοστοργίαν τοῦ πατριάρχου πρὸς τὸν Λῶτ καὶ πὺς παρουσιάζει Ἐ ὅτι καὶ ὁ Ἄβραμ ἐθεώρει αὐτοὺς καὶ ἰδικούς του ἐχθρούς, εἰ' ὅσα συνέδησαν ἐξ αἰτίας των εἰς τὸν ἀνεψιὸν του Λῶτ:

«Καὶ ὁ Ἄβραμ ἔδωκεν», λέγει, «εἰς τὸν Μελχισεδέκ τὸ ἕνα δέκατον»⁵⁸ ἐξ ὅλων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα εἶχεν».⁵⁹ Τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Παρατήρησατε δὲ πόσον μεγάλος ἦτο αὐτός ὁ Μελχισεδέκ ἀφοῦ εἰς αὐτὸν ἔδωσε τὸ ἕνα δέκατον ἀπὸ τὰ ἐκλεκτότερα ἐκ τῶν λαφύρων ὁ πατριάρχης».⁶⁰ Δηλαδή, ἀπὸ τὰ λαφύρα ποῦ ἔφερον, ἔδωκεν ἀνταμοιβὴν εἰς τὸν Μελχισεδέκ καὶ τοῦ προσέφερε τὸ ἕνα δέκατον ἀπὸ ὅσα κατέκτησεν. Μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν ἔδωκεν ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ εἶναι πάλυ εὐγνώμονες καὶ νὰ προσφέρουν τὰ πρῶτα καὶ τὰ καλλίτερα ἀπὸ ἐκείνα ποῦ δίδει ὁ Θεός. Εἰς τὴν συνέχισιν, ὁ βασιλεὺς τῶν Σαδδάμων,⁶¹ ἄ καταπλαγεὶς ἀπὸ τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ πατριάρχου, λέγει πρὸς αὐτόν: «Δόσε μου τοὺς ἀπελευθερωθέντας ἀνθρώπους μου, τὸ δὲ ἀπελευθερωθῆν ἱππικὸν κράτησέ το διὰ τὸν ἐαυτὸν σου ὡς ἀμοιβήν».⁶² Ἥραϊα εἶναι ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ πρόσθε καὶ τὴν εὐσέθειαν τοῦ δικαίου. Ὁ Ἄβραμ ἀπήντησε πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Σαδδάμων. Ἀπλῶνα τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν ὕψιστον, ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν, ὅτι δὲν θὰ λάθω ἐκ τῶν ἰσχύων σου ἀπὸ κλωστήν μέχρις ἡμᾶτος ὑποδήματος,⁶³ διὰ νὰ μὴ

58. Ὁ Ἄβραμ ὡς εὐγνωμοσύνην διὰ τὴν εὐλογίαν τοῦ Μελχισεδέκ καὶ τῶν αὐτῶν ὡς ἐπεὶ τοῦ Ἰεζέου, τῶν τοῦ Χριστοῦ, θεοὺς εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Χρυσόστομος κατὰ τὸν Ἀποστόλου Παύλου, ἔδωκεν εἰς αὐτὸν τὴν δέκατην ἐκ τῶν λαφύρων τοῦ πολέμου.

59. Γεν. 14, 20.

60. Ἐβρ. 7, 4.

61. Γεν. 14, 21.

62. «Ἀπὸ σπαρτίου ἕως σφαιρακίτης». Κατὰ λέξιν σημαίνει ἀπὸ κλωστήν μέχρι λαφύρου. Παραμυθῶς φράσι πρὸς Ἐκκρῶναι ὅτι δὲν θὰ λάθω ὅτε τὸ ἐλάχιστον. Τοιοῦτοτρόπως, φανταστὰ πόσον ἀνωτέρω χρημάτων ἦτο ὁ Ἄβραμ.

εἴπης, ὅτι ἐγὼ κατέστησα πλούσιον τὸν Ἄβρααμ.⁶⁴ Μεγάλη ἡ περιφρόνησις τοῦ πατριάρχου πρὸς τὰ πλούτη. Καὶ διὰ ποῖον λόγον ἀνεῖται ἐνόρκως καὶ λέγει· «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεὸν τὸν Ὑψίστον, **Β** ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»; Δύο πράγματα ἐπιθυμῶ νὰ διδάξῃ εἰς τὸν βασιλεῦσα τῶν Σοδόμων, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ τὰς ἰσθῆκας τοῦ προσφορᾶς, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἀποδεικνύει μεγάλην εὐσεβείαν καὶ προσπάθειά νὰ γίνῃ διδάσκαλος αὐτοῦ εἰς τὴν θεοσεβείαν, σχεδὸν ὡσὸν νὰ τὸν διδάσκῃ, ὅτι ἐκείνον οὐ προσφέρω ἐγγυητὴν, ὅτι δὲν θὰ πάρω τίποτε ἀπὸ τὰ ἰδικά σου, τὸν δημιουργὸν τοῦ σάμπαντος, ὥστε νὰ ἠμπορέσῃς νὰ γνωρίσῃς τὸν Θεὸν τῶν πάντων καὶ νὰ μὴ θεωρῆς θεοὺς τὰ κατοικεῦσάματα τῶν ἀνθρωπίνων χειρῶν. **Γ** Αὐτός, λοιπόν, ὁ δημιουργὸς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἐβρίκνυεν εἰς τὸν πόλεμον αὐτὸν καὶ ἐγένεν αἰτίας τῆς νίκης. Συνεπῶς, μὴ περιμένῃς ν' ἀνεχθῶ ἐγὼ νὰ πάρω κάτι ἀπ' αὐτὰ ποῦ μοῦ προσφέρεις. Διότι δὲν ἐξεδικήθην χάριν ἀνταμοιβῆς, ἀλλὰ κατὰ πρότερον ἐξ αἰτίας τῆς ἀγάπης μου πρὸς τὸν ἀνεψιὸν μου, ἔπειτα δὲ καὶ χάριν αὐτοῦ τοῦ δικαίου διὰ ν' ἀπελευθερώσω τοὺς αἰχμαλώτους ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δαρδάρων. «Ὅτι δὲν θὰ λάβω», λέγει, ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ἀπὸ κλωστήν μέχρι λαγρίου ὑποδήματος», δηλαδῆ, οὔτε κάτι ποῦ θεωρεῖται ἀσήμαντον, εὐτελές καὶ εὐκαταφρόνητον. Διότι «σφαιρωτῆρα» συνηθίζουν νὰ ὀνομάζουσι τὸ ἄκρον τοῦ ὑποδήματος, **Δ** ποῦ κατέληγεν εἰς αἰχμὴν, καθ' ὅσον αὐτὰ ἔχουν τὴν συνήθειαν νὰ χρησιμοποιοῦν οἱ δάρδαροι. Ἐν συνεχείᾳ ἀναφέρει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποῖαν παραιτεῖται ἀπὸ τὴν δωρεάν· «Διὰ νὰ μὴ εἴπης, ὅτι ἐγὼ κατέστησα πλούσιον τὸν Ἄβρααμ». Ἐχὼ τὸν χορηγὸν τῶν ἀναριθμητῶν ἀγαθῶν, μεγάλην δόθειαν μοῦ προσφέρει ὁ οὐρανός, δὲν χρειάζομαι τὰ πλούτη σου, δὲν ἔχω ἀνάγκη ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην εὐπορίαν, μοῦ εἶναι ἀρκετὴ ἡ μεγαλοδωρία τοῦ Θεοῦ, γνωρίζω τὴν ἀφθονίαν τῶν δωρεῶν του. Εἰς τὸν Λὼτ παρεχώρησα τὰ μικρὰ καὶ ἀσήμαντα καὶ ἠξιώθην νὰ λάβω τὰς μεγάλας καὶ ἀνεκφράστους ὑποσχέσεις. Καί, τώρα, διαχειριζόμενος μεγαλύτερον πλοῦτον διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ προσελκόμενος μεγαλύτερον εὐνοῖαν ἀπὸ τὸν Θεόν, **Ε** δὲν ἀποδέχομαι τὰ ἰδικά σου πλούτη. Δι' αὐτὸ, ὅπως νομίζω, προσέθεσε καὶ τὸν ὄρκον καὶ εἶπεν· «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς τὸν

63. Γεν. 14, 22-23.

Θεὸν τὸν Ὑψίστον, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι ὁ πατριάρχης ὑποκρίνεται ὅτι αὐτὰ συμβαίνουν φυσικά, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃ ὅτι αὐτὴ ἦτο ἡ πεποιθῆσις τοῦ πατριάρχου, νὰ μὴ αἰκιοποιήσῃ οὔτε τὸ πλεόν ἀσημαντὸν ἀπὸ τὰ ἰδικά του. Καὶ ἐφήρμοξε τὴν ἐντολὴν ἐκείνην ποῦ ἔδωκεν ὁ Χριστὸς εἰς τοὺς μαθητάς του· «δωρεάν ἐλάβετε τὴν χάριν αὐτὴν, δωρεάν δώσατέ τὴν καὶ αἰς».⁶⁴ Μήπως ἐγὼ, λέγει, προσέφερα τίποτε περισσώτερον εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πολέμου παρὰ μόνον τὴν θέλησιν καὶ τὴν προθυμίαν; Ἐνῶ τὴν νίκην καὶ τὸν θρίαμβον καὶ ἅλα τὰ ἄλλα τὰ ἐπέτυχεν ὁ Θεὸς μετὰ τὴν ἀόρατον δύναμίν του.⁶⁵ Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὁ βασιλεὺς, ὅτι ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν δὲν δέχεται τὰς προσφορὰς του, ἀποδεικνύων καὶ εἰς τὰ σημεῖον αὐτὸ τὴν προσηυχίαν καὶ τὴν φιλόσοφον σκέψιν του, λέγει· Δὲν θὰ πάρω ἑκρά μόνον τὰς τροφὰς ποῦ ἐδοπάνησον οἱ δούλοι μου. Ἐπίσης, θὰ λάβουν ἐκ τῶν λαφύρων τὴν μερίδα των οἱ συνεκοτατεύσαντες μετ' ἐμοῦ ἄνδρες Ἐσχὼλ, Αὐνὰν καὶ Μαμβρῆ.⁶⁶ Εἰς αὐτούς, λέγει, θὰ ἐπιτρέψω νὰ λάβουν τὸ μερίδιον των, ἐπειδὴ παρέσαν ἀποδείξεις τῆς μεγάλης τῶν φιλίας. Πράγματι, αὐτοὶ, λέγει, ἦσαν σύμμαχοι τοῦ Ἄβρααμ.⁶⁷ δηλαδῆ, συνδεσμένοι διὰ φιλίας, καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύει τὸ γεγονός ὅτι πραιτίμησαν νὰ κινδυνεύουσι μαζί του. **Β** Δι' αὐτὸ καὶ αὐτὸς, ἀμείβων αὐτούς, φροντίζει νὰ λάβουν τὸ μερίδιον των, καὶ ἐφαρμόζει ἔδω πάλιν τὸν ἀποστολικὸν νόμον ποῦ λέγει· «Διότι ὁ ἐργάτης ἔχει δικαίωμα νὰ τρέφεται».⁶⁸ Δὲν τοὺς ἐπιτρέπει ὁμοῦ νὰ λάβουν περισσώτερα ἀπὸ τὰ ἀναγκαῖα. «Θὰ λάβω μόνον τὰς βασιανηθείσας ἀπὸ τοὺς δούλους μου τροφὰς. Ἐπίσης θὰ λάβουν ἀπὸ τὰ λαφύρα τὴν μερίδα των οἱ συνεκοτατεύσαντες μαζί μου ἄνδρες Ἐσχὼλ, Αὐνὰν καὶ Μαμβρῆ». Προσέθετε τὴν ἀκριβείαν τῆς ἀρετῆς τοῦ πατριάρχου, μὲ ποῖον τρόπον ἀπέδειξε καὶ τὴν εὐσεβείαν του εἰς τὴν περιφρόνησιν τοῦ πλοῦτου καὶ τὴν ταπεινοφροσύνην του **Γ** καὶ παράλληλα κάνει τὸ πᾶν διὰ νὰ βῶσι τὴν ἐντύπωσιν ὅτι ἡ συμπεριφορά του αὐτὴ δὲν προέρχεται ἀπὸ ὑπερηφάνειαν καὶ περιφρόνησιν, καὶ κατὰ συνέπειαν μεγαλαφρονεῖ διὰ τὴν νίκην ποῦ ἐπέτυχεν;

Λοιπὸν, αὐτὸν ἄς μιμούμεθα καὶ ἡμεῖς καὶ ἄς φροντί-

64. Ματθ. 10, 8.

65. Γεν. 14, 24.

66. Γεν. 14, 18.

67. Ματθ. 10, 10 καὶ Λουκ. 10, 7.

ζωμεν να μη δωροδοκούμεθα και ούτε με πρόφαση την ἀρετήν ν' ἀποκτώμεν φήμην ὑπερφανείας, οὔτε πάλιν, προφροισόμενοι ταπεινοφροσύνην, να παρελόμεν την ἀρετήν. Ἄλλ' εἰς κάθε περίπτωσιν να τρώμεν τὸ μέτρον και εἰς τὰ κατορθώματά μας να τοποθετώμεν ὡς θεμέλιον και δάσιν την ταπεινοφροσύνην διὰ νὰ οικοδομηθῶμεν με ἀσφάλειαν ὅσα ἀναφέρονται εἰς την ἀρετήν μας. Διότι αὐτὴ εἶναι ἀρετὴ πραγματικὴ, ποὺ συνδέεται με την ταπεινοφροσύνην. **Δ** Πράγματι, ὅποιος τοποθετῆσει αὐτὸ τὸ θεμέλιον, θὰ ἠμπορήσῃ νὰ ὑψώσῃ τὸ οἰκοδόμημα εἰς ὅποιον ὕψος ἐπιθυμῆι. Αὐτὴ εἶναι μεγάλη ἀσφάλεια, αὐτὴ εἶναι τείχος χωρὶς ῥωγμὰς, αὐτὴ εἶναι πύργος ἀκαταμάχητος, αὐτὴ δένει ὀλόκληρον τὸ οἰκοδόμημα και δέν τὸ ἀφήνει νὰ καταπέσῃ, οὔτε ἀπὸ τὴν σφοδρότητα τῶν ἀνέμων, οὔτε ἀπὸ τὴν ὀρμὴν τῆς βροχῆς, οὔτε ἀπὸ τὴν πίεσιν τοῦ ἀέρος, ἀλλὰ τὸ καθιστᾷ ἰσχυρότερον πάσης προσβολῆς και, ὡσάν νὰ ἦτο κατεσκευασμένον ἀπὸ ἀδάμαντας, τόσοσ ἀπροσπέλαστον τὸ κάνει και προσελκεῖ μεγάλας ἀμοιβὰς ἀπὸ τὴν φιλόνητον μεγαλοδωρίαν τοῦ Θεοῦ. **Ε** Δι' αὐτῆς ὁ πατριάρχης ἐδέχθη τόσοσ μεγάλας ὑπασχέσεις ἀπὸ τὸν Θεόν. Θὰ γνωρίσετε, θεσάως, με τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, και ἀπὸ ὅσα πρόκειται νὰ λεχθῶν εἰς τὴν συνέχειον, ὅτι και τώρα, ἐνῶ δέν ἐδέχθη τὰς προσηρὰς τοῦ βασιλέως τῶν Σοδώνων, ἠξιῶθη νὰ λάβῃ ἀπὸ τὸν Θεόν μεγάλας και ἀνεκφράστους δωρεὰς. Με τὴν ταπεινοφροσύνην ἔχι μόνον αὐτὸς, ἀλλὰ και ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἄλλους δικαίους, ἐσημείωσαν πρόδον. Και ὅσοι ἔχετε ζῆλον διὰ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν, ⁶⁸ **Α** θὰ ἠμπαρέσετε νὰ διαπιστώσετε ὅτι αὐτὸ συμβαίνει εἰς κάθε περίπτωσιν. Διότι ὁ φιλόνητος Κύριός μας, ὅταν ἴβῃ ὅτι περιφρονούμεν τὰ ἐπιγεια ἀγαθὰ, τότε μας δίδει με ἀφθονίαν και αὐτὰ, ἐνῶ παράλληλα ἀπαταμειεῖ δι' ἡμᾶς και τὴν ἀπόλαυσιν τῶν μελλοντικῶν ἀγαθῶν. Και αὐτὸ εἶναι δυνατόν νὰ τὸ διαπιστώσῃς και εἰς τὰ πλοῦτη και εἰς τὴν ἐπιγεια δόξαν και εἰς ὅλα τὰ φθαρτὰ πράγματα. Συνεπῶς, ὅς περιφρονούμεν τὰ ἐγκόσμια ἀγαθὰ, διὰ νὰ ἠμπορέσωμεν νὰ εὐρώμεν τὸν ἀληθινὸν πλοῦτον. Ἄς περιφρονήσωμεν τὴν δοκοπον αὐτῆν δόξαν, διὰ νὰ ἠμπαρέσωμεν ν' ἀπολαύσωμεν ἐκείνην τὴν ἀληθινὴν και σταθεράν. Ἄς καταγελάσωμεν τὴν παρούσαν εὐημερίαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀνέκφραστα ἐκείνα ἀγαθὰ. **Β** Ἄς μὴ ἀπαδιδώμεν κομμίον σημασίαν εἰς τὰ παρόντα ἀγαθὰ διὰ νὰ κατορθώσωμεν νὰ στραφῶμεν πρὸς τὸν πόθον τῶν μελλοντικῶν. Διότι δέν εἶναι δυνατόν, ὅποιος εἶναι προσκολ-

λημένος εἰς τὰ παρόντα πράγματα, νὰ κυριευθῇ και ἀπὸ τὸν πόθον τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν, ὅπως ὅταν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σώματος πάσχουν ἀπὸ κάποιαν ἀδένειαν και δέν ἠμποροῦν νὰ βλέπουν, τοιοῦτοτρόπως και ἡ ἐπιθυμία τῶν παρόντων ἀγαθῶν σκοτίζει τὸν λογισμόν και δέν τὸν ἀφήνει νὰ διακρίνῃ τίποτε ἀπὸ τὰ πρέποντα. Οὔτε πάλιν εἶναι δυνατόν ἐκείνον, ποὺ κατέχεται ἀπὸ τὸν πόθον διὰ τὰ ἀμετακίνητα και θέσια ἐκείνα ἀγαθὰ, νὰ τὸν κυριεῶσῃ ποτὲ ἡ ἐπιθυμία διὰ τὰ φθαρτὰ ἀγαθὰ, ποῦ, πρὶν ἀκμῆ νὰ φανῶν, πετοῦν και χάνονται και μαραινόνται. Πράγματι, ὅποιος θὰ πληγῶθῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεόν **Γ** και θ' ἀποκτήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν διὰ τὰ μελλοντικὰ ἀγαθὰ, βλέπει με διαφορετικούς ὀφθαλμούς τὰ ἐπιγεια πράγματα και γνωρίζει ὅτι: πῶσος ἡ ἐπιγεια ζωὴ εἶναι μόνον ἓνα ἀπλὸ φαινόμενον και μία ἀπάτη και δέν διαφέρει καθόλου ἀπὸ τὰ δνεира. Δι' αὐτὸ και ὁ μακάριος Παῦλος, γράφων πρὸς τοὺς Κορινθίους, ἔλεγεν: «Διότι περὶ ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ», ⁶⁹ ὑποδεικνύων ὅτι κάθε τι ἀπὸ τὰ ἀνθρώπινα μόνον φαινομενικῶς ὑπάρχει και ὡσάν σκιά και δνεира παρερχεται, χωρὶς νὰ ἔχη τίποτε τὸ ἀληθινὸν και τὸ θέσιον.

Συνεπῶς, κατὰ ποίαν λογικὴν δέν θὰ ἦταν γνώρισμα παιδικῆς σκέψεως τὸ νὰ προσέχωμεν εἰς τὰς σκιάς και νὰ μεγαλοφρονώμεν διὰ τὰ δνεира και νὰ προσκολλώμεθα εἰς αὐτὰ ποῦ ὀστερα ἀπὸ ὀλίγον χρόνον παρερχονται; «Διότι περὶ ἡ μορφή τοῦ κόσμου αὐτοῦ». Ὅταν ἀκούσῃς «περὶ ἡ» **Δ** τί παραπάνω ζητεῖς; Ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὅλα τὰ ἀνθρώπινα εἶναι μόνον ἓνα ἔξωτερον φαινόμενον, στερούμενα ἀληθείας, διὰ ποίαν λόγον ἀνέχεσαι τὴν ἀπάτην με τὴν θέλησιν σου, και διατὶ, ἀφοῦ ἀντιλαμβάνεσαι τὸ εἰμετάβλητον και ἀθέσιον αὐτῶν, δέν τὰ περιφρονεῖς και δέν στρέφεις τὴν ἐπιθυμίαν σου πρὸς ἐκείνα τὰ αἰώνια, τὰ σταθερά, τὰ θέσια, ποῦ δέν δέχονται κομμίον μεταβολῆν;

Διὰ νὰ γνωρίσῃς, λοιπόν, τὴν σύνεσιν τοῦ διδασκάλου τῆς οἰκουμένης, ⁶⁹ πρόσεχε ποίας λέξεις ἐχρησιμοποίησεν εἰς ἄλλην περίπτωσιν, ἐπιθυμῶν ν' ἀποδείξῃ τὴν ἀστάθειαν ὄλων τῶν ἀγαθῶν τοῦ ἐπιγείου βίου, λέγων: **Ε** «Διότι τὰ δλεπόμενα», εἶτε ἔνοεσι τὴν ἀφθονίαν τοῦ πλοῦτου, εἶτε τὴν δόξαν, εἶτε τὴν ὑπερφάνειαν, εἶτε τὴν ἐξουσίαν και τὴν δύναμιν, εἶτε και αὐτὴν ἀκμῆν τὴν βασιλείαν και οὔ-

68. Δ' Κορινθ. 7. 31.

69. Ἐπιστὸς εἰς Παῦλον.

τόν ποῦ φέρει τὸ βασιλικόν στέμμα καὶ κατέχει τὸν ὕψηλόν θρόνον, ἅλα αὐτὰ «τὰ θλεπόμενα εἶναι πρόκαιρα»,⁷⁰ τὰ ὁποῖα ἄλλιον χρόνον διατηροῦνται, χωρὶς νὰ μᾶς προσφέρουν μακρὰν ἀπόλαυσιν. Λοιπόν, ποῖα θέλεις νὰ ἐπιζητήσωμεν ἡμεῖς, ἀφοῦ ἅλα τὰ θλεπόμενα εἶναι πρόκαιρα; ³⁶¹ **A** Ἐκεῖνα, λέγει, ποῦ δὲν φαίνονται, οἷοι τὰ θλεπόμενα, δηλαδή, ἀλλ' ἐκεῖνα ποῦ μὲ τοὺς σωματικούς μας ὀφθαλμούς δὲν εἶναι δραστά. Καὶ ποῖος, ἴσως νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, θὰ μᾶς συμβουλευσῇ νὰ περιφρονῶμεν τὰ θλεπόμενα καὶ νὰ ἐπιδιώκωμεν τὰ μὴ θλεπόμενα; Μὰ, αὐτῇ, λέγει, ἡ φυσικὴ ὑπόστασις τῶν πραγμάτων ἄς μᾶς καθοδηγήσῃ, διότι τὰ μὲν, μολονότι φαίνονται, ἐν τούτοις ταχέως χάνονται, ἐνῶ τὰ ἄλλα, μολονότι τώρα δὲν εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ τὰ θλεπώμεν, ἐν τούτοις εἶναι αἰώνια, παραμένουσι αἰώνια, δὲν ἔχουσι τέλος, δὲν τελειώνουσι ποτέ, δὲν γνωρίζουσι μεταβολήν, ἀλλὰ παραμένουσι σταθερὰ καὶ ἀμετακίνητα.

⁷¹ Ἴσως νὰ φαίνομαι φορτικός ποῦ κάθε ἡμέραν ὅς συμβουλεύω ἀσκόπως. **B** Ἄλλὰ τί νὰ κάνω; Μεγάλῃ εἶναι ἡ ζημία ποῦ προσεῖναι ἡ κακία, μεγάλη ἡ τυραννία τῶν χρημάτων, μεγάλη ἡ ἔλλειψις τῆς ἀρετῆς. Δι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ νὰ θεραπεύσω τὴν σάθεναιον ἔστω καὶ μὲ τὴν ἀδιόριστον συμβουλήν καὶ ν' ἀποκαταστήσω εἰς τελείαν ὑγίαν ὅσους παροικουθοῦν τὰς ὁμιλίαις. Δι' αὐτὸ, θεσπίζω, καὶ φροντίζω νὰ ἐρμηνεύω τὰς Γραφάς, νὰ ὅσας παρουσιάζω τὰς ἀρετὰς τῶν δικαίων καὶ δὲν παύω νὰ ἐπαναλαμβάνω τὰ ἴδια, διὰ νὰ ἠμπορέσω μὲ ἅλα αὐτὰ νὰ ὁδηγήσω εἰς τὴν ἐπιθυμίαν νὰ μνησθῆτε τοὺς δικαίους ἄνδρας. Καὶ, ἔστω καὶ ἀργά, νὰ φροντίζωμεν διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ νὰ χρησιμοποιήσωμεν κατάλληλα τὸν χρόνον ποῦ μᾶς προσφέρεται νὰ ζήσωμεν εἰς τὴν γῆν. **C** Καὶ ὅσον εἶναι ὁκόμη καιρὸς νὰ σπουδάσωμεν πρὸς μετένοισιν καὶ διάρθρωσιν τῶν ἁμαρτημάτων μας, καὶ νὰ χρησιμοποιήσωμεν διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ψυχῶν μας τὴν ἀφθούσαν τῶν χρημάτων, τὰ δὲ περισσεύματα νὰ τὰ ἐξοδεύωμεν εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην.

Πῆς μου, λοιπόν, διατί ἐπιτρέπεις νὰ τρώγῃ ἡ σκωρία τὸν χρυσόν καὶ τὸν ἄργυρον, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ τὰ ἀδειάζεις εἰς τὴν κοιλίαν τῶν πτωχῶν, ὥστε, ἀφοῦ τὰ καταθέσῃς εἰς ἀσφαλῆς ταμεῖον, εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, δταν μάλιστα χρειάζεσθε τὴν συνδρομὴν των, ν' ἀπολαύσῃς τὴν βοήθειάν των; Καὶ ὅσοι δῶδ εἰς τὴν γῆν ἐτρέψαν ἀπὸ ἐσέ-

70. **B** Κορινθ. 4, 18.

να, **D** κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην θὰ σοῦ ἀνοίξουν τὰς θύρας τῆς σωτηρίας καὶ θὰ σὲ δεχθοῦν εἰς τὰς αἰωνίους κατακίας των.⁷² Ἄλλ' ὅτε καὶ τὰ ἐνδύματα νὰ τὰ ἀφύωμεν νὰ τὰ τρώγῃ ὁ σκῶρος καὶ νὰ ἀφίξουν ἄκαρπα εἰς τὰ κιδώτια, ἐνῶ ὑπάρχουν τόσοι πτωχοὶ ποῦ θαβίζουσι γυμνοί. Μὰ, ἀντὶ τοῦ σκῶρου ἄς προστιμῶμεν τὸν γυμνὸν Χριστὸν καὶ ἄς ἐνδύωμεν αὐτὸν ποῦ διὰ τὴν ἰσότην μας σωτηρίαν περιέρχεται γυμνός, ὥστε, ἀφοῦ ἀξιοθῶμεν νὰ ἐνδύσωμεν ἐκεῖνον, ν' ἀκούσωμεν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τῆς κρίσεως τὸ «Γυμνός ἦμουν καὶ μὲ ἐνεδύσατε». ⁷³ Μήπως εἶναι ἐνοχλητικαὶ αἱ ἐντολαὶ; Μήπως εἶναι θαρεταί; Αὐτὰ ποῦ καταστρέφονται, λέγει, αὐτὰ ποῦ σαπίζουσι, αὐτὰ ποῦ ματαιῶσι καὶ ἀσκόπως ἐξοδεύονται, Ἐ αὐτὰ φροντίσω νὰ τὰ διαμοιράσω διὰ νὰ χρησιμεύσουσι εἰς τοὺς ἄλλους, ὥστε ν' ἀποφύγῃς καὶ τὴν ζημίαν ἀπὸ τὴν φθοράν καὶ τὴν ὠφέλειαν ἀπ' αὐτὰ ν' ἀποκομιῆς μεγαλύτεραν. Πράγματι, εἶναι ἀπόδειξις μεγάλῃς ἀκλήρητης, ὕστερα ἀπὸ τὴσιν ἀπόλαυσιν, νὰ ἐγκλείης εἰς τὰ κιδώτια καὶ τὰς ἀποθήκας τὰ περισσεύματα τῶν ἀγαθῶν σου, καὶ νὰ μὴ φροντίσῃς νὰ θεραπεύῃς τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων σου, ἀλλὰ νὰ προτιμῆς μᾶλλον νὰ καταστρέφωται ἀπὸ τὴν σκωρίαν καὶ τὸν σκῶρον καὶ νὰ εὐρίσκωνται ἐκτεθειμένα εἰς τὴν ἀρπακτικὴν διάθεσιν τῶν ληστῶν καὶ ἐπὶ πλεόν νὰ ἔχῃς καὶ τὴν εὐθύνην τῆς διαχειρίσεως αὐτῶν, ἀντὶ νὰ τὰ τακτοποιῆς καταλλήλως καὶ νὰ λαμβάνῃς τὴν ἀμοιβὴν σου δι' αὐτὰ. ³⁶² **A** Λοιπόν, ὅς παρακαλῶ, νὰ μὴ ἐπικνώμεν τὴσιν ἀδιαφορίαν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ψυχῶν μας, ἀλλ' ἀφοῦ διαθέσωμεν τὰ περισσεύματά μας εἰς τοὺς πτωχοὺς, θ' ἀποκτήσωμεν μεγάλην παρησίαν, διὰ νὰ ἀξιοθῶμεν ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀπόρητα ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ τοῦ ὅπουλον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνίκει ἡ δόξα, ἡ δυνάμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένοιτο.

71. Πρὸς Λοκκ. 16, 9.

72. Πρὸς Μιχ. 6, 26, 26.